

Kazimiéro Būgos

AISTIŠKI STUDIJAI

Tyrinėjimai lygintinio prūsų, latvių ir lietuvių kalbomoksljo
srityje.

I-oji dalis.

AISTISCHE STUDIEN

Beiträge zur vergleichenden Grammatik der preussischen,
lettischen und litauischen Sprache

von Kasimir Būga.

I-er Teil.

PETERBURGAS.

IMPERATORIŠKOSJOS MOKSLŲ AKADEMIJOS SPAUSTUVE.

1908.

ST. PETERSBURG.

BUCHDRUCKEREI DER KAISERLICHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN.

Wass.-Ostr., 9. Linie, № 12.

1908.

*Kun. Kazimīro Jaunjaus
atmintšjai.*

Prábylis.

«Aistiškūšę Studijūšę», kurjū pirmoji dalis dabar išeina in pasauli, telpa prop. Dr. kun. Kazímiėro Jaúnjaus mokslas. Su prop. K. Jaunjumi man teko pasižinti ir tapti jo mokinju 1902 metų pavasėrį *). Jaunjaus mokinju aš išbuvau nū 1902 m. iki 1908 m. vasėrjo mėnesis 25 dínai, t. i. iki bešifdė giltinė jį išròvė iš mūsų tarpo. Su jo mirtimi prarado lítuvjai vínatinį kalbòtyrį (Sprachforscher), daug dar žadėjusį pasidarbùti lygintinės aistiškos ir indoeuropiškios kalbotyrós (Sprachforschung) dirvonūšę.

Kadą aš pradėjau mokinjaùti pas Jaunjū, tebuvaù baigę tik 4 klasís. Tasai mokslas, kurį aš tadą turėjau, dar negalėjo man dùti žinjū, reikalingū Jaunjaus mokslíškíms išvedjójimams suprasti. Mano nepažintís su pirmutiniais lygintinės kalbotyros pagrindais neilgai tetrukdė atsakomą Jaunjaus lekcijū-pašnekesjū supratimą aťjū jo paidogogiškoms dovanoòms, prí kurjū jisai ir mažamóksljams sugebėdavo kaip reikjant inbrukti sunkjai suprantamas mokslo tísas. Visus savo pašnekesjus su Jaunjumi aš susirašinėjau į sąsjuvinjus ($\frac{1}{4}$ rašomojo lakšto), iš kurjū susidarė šeši stori tomai, apimantís 3043 lakštū puses.

«Aistiškū Studijū» pamatas įra keturi pirmíji užrašū tomai, surinktíji iki 1905 m. rudens, t. i. iki to laiko, kadą aš, įstojęs

*) Žr. mano straipsnį «Kun. Jauniaus mokslo darbas nuo 1902 m. iki mirčiai», tilpusį «Viltis» laikraštyjė, 1908 m. № 29 (64).

in Peterburgo universitatę, pradėjau rašyti *) šįs studijas. Studijūse skelbjamasis mokslas, kaip jau pasakyta, yra Jaunjaus mokslas, kurį aš pilnai pasisavinau ir pasekmėse, iš šjo mokslo plaukjančiose, toljaus pritaikinau. Vėsa tai, ką gyvai paėmėjau iš Jaunjaus, Studijūse pažīmėta jo vardu.

Prirengti į spaudą Studijai neilgai tegulėjo rankōraštyjė, nėsą greita susirado Jaunjaus mokslo gerbėjai, kurį, norėdami kūgreitjausja išvysti šį raštą išspauzdintą, nepasigailėjo gana didelės aukos. Tė gerbėjai, davusis lėšas (Kosten) pirmajai Studijų daliai išspauzdinti, buvo šv. Kazimiėro Draugija (Kaunę), kurjai ir skaitau savo pridermę išreikšti didjausjā padėkā.

Ar greita išeis in pasaūlį antroji Studijų dalis, neturint išleidėjo, yra sunku kas tikra pasakyti.

K. Būgā.

Peterburgas. 1908 m. Kōvo mėn.

*) Ši studijai spauzdinti pradėti 1907 m. balandjo mėn. 5 dieną.

RAŠYBA.

«Aistiškūšę Studijūšę» vartojamoji rašyba kilo kompromiso kelju tarp prop. Jaunjaus ir šjų dfinų literatūrinės rašybos. Literatūrinės rašybos ženklus uo, ie, č, dž šjosę kningosę pakeitja ū, i, ė, ė. Suminkštinimo ženklų, kaip to reikalauja kilmėmokslis, tarnauja j. Ūdegetūjų a, e, i, u tarpę daromu ėra du skyrju: 1) ilgųjų: a, e, i, u, 2) trumpųjų: a, e, i, u; pav.: a'sa = āsa ūsū (= oŋsā Kv.): sū a'sa = āsā ūsū (= oŋsā Kv.). Raidė e rašoma ėra tūšę žodjūšę, kurjūs vīnos lītuvjū šnektos ištārja su e, vėl kitos su i, k. a.: dvýlėka = žem. dvýlėka, aug. dvýlika, tēvę voc. = žem. tiēvi, aug. tēve.

Prigaidės ženklai: ~ = kriūtantjoji prigaidė die fallende Intonation, ^ = stuūtinė pr. die gestossene Int. (latvjų) arba tvirta-prádė (lītuvjū), ' = tęstinė pr. die gedehnte Int., ' = a) tvirtagálė pr. die geschleifte Int. (ant ilgųjų vīnā- ir dvībalsjū) ir b) prigaidės vīta (ant trumpųjų balsjū), ' = a) tvirtavidūrė pr. силь-носрединная интонация (žemaitjū tarmėje) ir b) antroji prigaidė, k. a. kařšàtė Kv. 'senatvė' vīštvanàgis Kv.

˘ balsės trumpumo, ˉ ilgumo ženklas: ā ā.

In balsės apaťjā padėtasis spūgas (.) reiškja angštą ištarmę: e ē, o ō. — Spūgūtasis ū ištārjamas kaipo atviras u (: vidurinis tarsnis tarp o ir u). — Prūsiškūšę žodjūšę ō = ō, ē = ē.

Santarós viršūnės spūgūtumas išreiškja spyrantišką jos ištarmę: b — balsingas «labialis spirans» = nhd. w; t, d — «dentalis spirans», tokjos veislės, kaip ir anglų th: t — bebalsis, d — balsingas; k, g — «gutturalis spirans»: k — bebalsis, g — balsingas.

Ing santarų apačią padėtasis spūgas išreiškia palatališką (minkštą) jų ištarmę: ɸ, d, ɕ etc.

«Cerebrališką» santarų ištarmę rodo ʲ, padėtas ant santaros: ñ, š. ʲ rašomas įra vitojė t su ʲ viršūjė.

ś = lenkų ś žodyjė siano 'šinas'. ź = lenkų ź žodyjė ziarno 'grūdas'. ġ = dž (sansk. rašybojė). ɕ = ʃ (= minkstam š. sanskr. rašybojė). ʒ = dz. ʒ̣ = dž. k̂, ġ̂ = k, g palatalis. qʲ, gʲ = k, g labiovelaris.

SUTRUMPINIMAI.

I. Sutrumpinimai literatūros nurodymų.

- Arch. f. sl. Ph. = Archiv für slavische Philologie, herausgeg. von V. Jagić, Berlin.
- AŠ. = Anykszczū szilēlys < Ostlitauische Texte. Mit Einleitungen und Anmerkungen, herausgeg. von Anton Baranowski und Hugo Weber. Weimar 1882.
- BB. = Beiträge zur Kunde der indogermanischen Sprachen, herausgeg. von Dr. A. Bezenberger, Göttingen.
- Berneker Preuss. Spr. = Die Preussische Sprache. Texte, Grammatik, Etymologisches Wörterbuch. Strassburg 1896.
- Bezenberger Gesch. = Beiträge zur Geschichte der litauischen Sprache auf Grund litauischer Texte des XVI und XVII Jahrhunderts. Göttingen 1877.
- Bezenberger Lit. Forsch. = Litauische Forschungen. Beiträge zur Kenntniss der Sprache und des Volkstumes der Litauer. Göttingen 1882.
- Bielenstein Grenzen = Die Grenzen des lettischen Volksstammes und der lettischen Sprache in der Gegenwart und im 13 Jahrhundert. Petersburg 1892.
- Bielenstein Lett. Spr. = Lettische Sprache, nach ihren Lauten und Formen erklärt und vergleichend dargestellt. 2 Bde. Berlin 1863. 64.
- Brugmann Gr. Gr.³ = Griechische Grammatik. 3 Aufl. München 1900.
- Brugmann Gr. I² (: II²) = Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen. Bd. I: Einleitung und Lautlehre. 1897. Bd. II: Lehre von den Wortformen und ihrem Gebrauch. 1906. Strassburg.

- Brugmann KGr. = Kurze vergleichende Grammatik der indogermanischen Sprachen. Strassburg 1904.
- BV. = Latvju dainas. Kr. Barona un H. Wissendorffa izdotas. 3 t.: I 1894 Jelgavā, II 1903 ir III, 1 1904, III, 2 1906 Peterburgā.
- Daugkanto Būd. = Buda Senovės-Lėtuvių Kalnienų ir Žamajtių išsraszė Pagał senovės Rasztū Jokyb's Łaukys. Petropīlie 1845.
- Daugkanto Gyvátos = Giwatos Didiujū Karwaidū senovės suraszė łotiniszkay Kornelius Nepos. Iszguldė isz Łotiniszkos i Letuwiszką kałbą jaounoumenės naudon J. De-winakis, o apskėlbę Ksaweras Kanapackis. Petropīlie 1846.
- Daugkanto Li. Ist. = Lietuvos istorija. Kninga I, II. Plymouth, Pa 1893, 1897.
- Daugkanto Prasma = Prasma łotinū kałbōs, paraszė K. W. Myle. Petrapīlie 1837.
- Fick (Wb.⁴) = Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen von A. Fick. 4 Aufl. Bearbeitet von A. Bezzenberger, A. Fick und Wh. Stockes. I Theil. 1890, II Th. 1894. Göttingen.
- Geitler Stud. = Litauische Studien. Prag 1875.
- Hirt Ablaut = Der indogermanische Ablaut vornehmlich in seinem Verhältnis zur Betonung. Strassburg 1900.
- Hirt Akzent = Der indogermanische Akzent. Strassburg 1895.
- Hirt, Die Indogermanen. Ihre Verbreitung, ihre Urheimat und ihre Kultur. 2 Bde. Strassburg 1905, 1907.
- IF. = Indogermanische Forschungen. Zeitschrift für indogermanische Sprach- und Altertumskunde, herausgeg. von K. Brugmann und W. Streitberg. Strassburg.
- Jaunjaus Int. = Интонация гласныхъ звуковъ литовскаго языка. Ковна. 1900 pag. 14.
- Jaunjaus Kalbom. = Lietuviškas kun. Jaunio Kalbomokslis. Baltiko padangėse. 1897 p. 338 (ektograpūtas).

Jaunjaus Panev. = Panevėžio apskritis taīmės: I dalis «Поневѣжскій уѣздъ. Ковна 1898» p. 87—141; II dalis «Поневѣжскіе говоры литовскаго языка. Часть II. Ковна 1899» p. 31.

Jaunjaus Prael. = Praelectio. Petropoli 1900 p. 10.

Jaunjaus Res. = Reseinų apskritis tarmės: Описание Россіенскаго уѣзда. Ковна 1893 p. 20—55.

Ju. ž. = Juškos žodynas: Литовскій словарь А. Юшкевича съ толкованіемъ словъ на русскомъ и польскомъ языкахъ. Томъ I. С.-Петербургъ 1904.

Juškos Lit. dainos = Lietuviškos dainos užrašytos par Antaną Juškevičę. I, II, III kningos. Казань 1880, 1882.

Juškos Svotb. dainos = Lietuviškos svotbinės dainos, užrašytos par Antaną Juškėvičę ir išspaudintos par Joną Juškėvičę. Petropylė 1883.

Juškos Svotb. rėda = Svotbinė rėda Velūnųčiu lietuviu surašyta par Antaną Juškėvičę 1870 metų. Казань 1880.

Kal. = Ł. Iwiński's. Kalendorius ukiszkas. Wilniuje 1846—1864. 17 kningelų.

Kluge Et. Wb. = Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache. Sechste verbesserte und vermehrte Auflage. Zweiter Abdruck. Strassburg 1905.

Kossarzewski's, Lituanica czyli Wiadomości o Litwie zebrane przez S. p. Ks. Ambrożego Kossarzewskiego. «Ex Bibliotheca Seminarii Samogitiensis Scr. 29 № 160». Rankos raštas.

Kurš. = Kuršaitis: Kurschat, Littauisch-deutsches Wörterbuch. Halle 1883.

Kuršaitis Gram. (arba Kalbom[okslis]) = Grammatik der litauischen Sprache. Halle 1876.

KZ. = Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung auf dem Gebiete der indogermanischen Sprachen, Bd. 1—25 herausgeg. von A. Kuhn, Bd. 26 ff. herausgeg. von E. Kuhn und J. Schmidt. Berlin und Gütersloh.

- Leskien Ablaut:** Der Ablaut der Wurzelsilben im Litauischen von August Leskien. Leipzig 1884.
- Leskien Abulg. Spr.**⁴ = Handbuch der Altbulgarischen (Altkirchenslavischen) Sprache. Vierte Auflage. Weimar 1905.
- Leskien Bildung:** Die Bildung der Nomina im Litauischen. Leipzig 1891.
- Leskien u. Brugmann Lit. Volksl.** = Litauische Volkslieder und Märchen. Strassburg 1882.
- Lidén Ai. St(ud.).** = Studien zur altindischen und vergleichenden Sprachgeschichte. Upsala 1897.
- Mėž.** = Mėžinjo žodynas: Lietuviškai - latviszkai - lenkiskais - rusiskais žodynas kun. M. Miežinio. Tilžėje 1894.
- Mikkola BFS.** = Berührungen zwischen den westfinnischen und slavischen Sprachen. I: Slavische Lehnwörter in den westfinnischen Sprachen. Helsingfors 1894.
- Mitt.** = Mitteilungen der Litauischen literarischen Gesellschaft. Bd. I—V. Heidelberg.
- Ness.** = Wörterbuch der Littauischen Sprache von G. H. F. Nesselmann. Königsberg 1850.
- Ness(elmann) Thes.** = Thesaurus linguae Prussicae. Berlin 1873.
- Persson Stud.** = Studien zur Lehre von der Wurzelerweiterung und Wurzelvariation. Upsala 1891.
- Prellwitz Et. Wb.** = Etymologisches Wörterbuch der Griechischen Sprache. Göttingen 1892.
- Schleicher Lituanica.** Aus dem Junihefte des Jahrganges 1853 der Sitzungsberichte der philos.-histor. Classe der Kais. Academie der Wissenschaften [XI. Bd. S. 76 ff.] besonders abgedruckt.
- Schleicher Lsb.** = Litauisches Lesebuch. Prag 1857.
- Schmidt J. Kritik** = Kritik der Sonantentheorie. Weimar 1895.
- Schmidt J. Plur.** = Die Pluralbildungen der indogermanischen Neutra. Weimar 1889.
- Schrader,** Reallexikon der indogermanischen Altertumskunde.

- Grundzüge einer Kultur- und Völkergeschichte Alteuropas.
Strassburg 1901.
- Setälä Herk. = Zur Herkunft und Chronologie der älteren finnischen Lehnworte in den ostseefinnischen Sprachen. Helsingfors 1906, iŝ «Journal de la Soc. Finno-ougrienne XXXIII, 1».
- Streitberg Ugerm. Gr. = Urgermanische Grammatik. Einführung in das vergleichende Studium der altgermanischen Dialekte. Heidelberg 1896.
- Širvydo Dict. = SzDi⁵ = Dictionarium trium linguarum. Vilnae 1713.
- Širvydo SP. = Sakymų Punktai = Szyrwid's Punkty Kazań (Punktay Sakimu) vom Jahre 1629. Mit einer grammatischen Einleitung herausgeg. von Richard Garbe. Göttingen 1884.
- Thomsen BFB. = Beröringer mellem de finske og de baltiske (litauisk-lettiske) Sprog. København 1890.
- Thomsen Einfluss = Ueber den Einfluss der germanischen Sprachen auf die finnisch-lappischen, übersetzt von E. Sievers. Halle 1870.
- Trak(iečiu dzuku) dainos, užrašytos J. Šimtakojų Merkinės parapijoje. Atspauda iš «Dirvos» No. 4 1899 m. Shenandoah, Pa. 1899.
- Wackernagel Ai. Gr. = Altindische Grammatik. I: Lautlehre. Göttingen 1896.
- Valanťjaus Pal. J. = Paľangos Juze. Wilniuje 1863.
- Valanťjaus ŹSz. = «Źiwataj szwentuju». Shenandoah, Pa 1901.
- Walde Wb. = Lateinisches Etymologisches Wörterbuch. Heidelberg 1906.
- Whitney Ind. Gram. = Indische Grammatik umfassend die klassische Sprache und die älteren Dialekte. Leipzig 1879.
- Wiklund Entw. = Entwurf einer Urlappischen Lautlehre. I: Einleitung, Quantitätsgesetze, Accent, Geschichte der hauptbetonten Vokale. Helsingfors 1896.

- Vilentas Ench. v. EE. = Bartholomäus Willents litauische Uebersetzung der Lutherschen Enchiridion und der Episteln und Evangelien, nebst den Varianten der von Lazarus besorgten Ausgabe dieser Schriften. Mit einer Einleitung herausgeg. v. Fr. Bechtel. Göttingen 1882.
- Vondrák Vgl. Slav. Gram. = Vergleichende Slavische Grammatik. I Bd.: Lautlehre und Stammbildungslehre, II Bd.: Formenlehre und Syntax. Göttingen 1906, 1908.
- 1547 m. Kat. = Der litauische Katechismus vom Jahre 1547. I Heft «Litauische und Lettische Drucke des 16. Jahrhunderts». Göttingen 1874.
- 1595 m. Dgšo (= Daúgšo) Kat. = Литовскій катихизисъ Н. Даукши. По изданію 1595 года, вновь перепечатанный и снабженный объясненіями Э. Вольтеромъ. С.-Петербургъ 1886.
- 1599 m. Dgšo Postilė (originalas ir): «Postila Catholica» Якуба Вуйка въ литовскомъ переводѣ Николая Даукши перепечатанномъ подъ наблюдениемъ Ф. Θ. Фортунатова Э. А. Вольтеромъ. С.-Петербургъ 1904. Выпускъ I.
- 1605 m. Kat. = Katechizm Ledesmy w przekładzie wschodniolitewskim z wydania wileńskiego z r. 1605 wydał i gramatycznym wstępem i słownikiem opatrzył Dr. Jan Bystron. W Krakowie 1890.

II. Visokeropi sutrumpinimai.

abret. = altbretonisch.
 acorn. = altkornisch.
 ags. = angelsächsisch.
 ahd. = althochdeutsch.
 air. = altirisch.
 aisl. = altisländisch.

akymr. = altkymrisch.
 aksl. = altkirchenslavisch.
 alb. = albanesisch.
 aiol. = äolisch.
 An. = Anykštjaj, Ukmergės apskrityje.

apers. = altpersisch.

arab. = arabisch.

arm. = armenisch.

as. = altsächsisch.

aschwed. = altschwedisch.

av. = avestisch.

att. = attisch.

au. = augštaitiškai.

Bais. = Baisôgala, Šjauljû apskri-
tyjė.

Bd. = Brodowski (: žodynas).

boiot. = böotisch.

Bret. = Bretkūnas.

čech. = čechisch.

dān. = dānisch.

Darb. = Darbėnai, Telšjû apskri-
tyjė.

Deb. = Debeikjai, Ukmergės
apskr.

Dgš. = Daugšas.

dial. = dialektisch.

dor. = dorisch.

Dus. = Dúsetos, Ežerėnų apskri-
tįs.

Dy. = Dysnós salá (= kaĩma)
Tverėtšjaus apkaimijos, Švent-
jonų apskritis.

engl. = englisch.

est. = estnisch.

fin. = finnisch.

Garl. = Garljavá lenk. Godlewo.

got. = gotisch.

gr. = griechisch.

Hes. = Hesychius.

hom. = homerisch.

i.-eur. = indo-europiškai.

ion. = ionisch.

ir. = irisich.

isl. = isländisch.

Jon. = Jóniškis, Šjauljû apskr.

Jūž. = Jūžintai, Ežerėnų apskr.

Ka. = Kaūnas.

Kalta. = Vilnjaus Kałtanėnai.

Kalti = Žemaiťjû Kałtinėnai.

Kart. = Kařtena.

Klaip. = Klaipėda.

kluss. = kleinrussisch.

krėt. = kretisch.

Kup. = Kúpiškis.

kypr. = kyprisch.

Kv. = Kvėdarna, Resėinų apskr.

la. = latviškai lettisch.

lat. = lateinisch.

Laz. = Lazūnai, Ašmenós apskr.

lenk. = leńkiškai polnisch.

lĩ. = lĩtúviškai litauisch.

mhd. = mittelhochdeutsch.

mndd. = mittelniederdeutsch.

Nmĩ. = Panevėžjo Naujámistis.

ndd. = niederdeutsch.

ndl. = niederländisch.

Ness. = Nesselmann.

nhd. = neuhochdeutsch.

norw. = norwegisch.

osk. = oskisch.

Panev. = Panevėžys.

pers. = persisch.

phryg. = phrygisch.

poln. = polnisch.
 pr(ūs). = preussisch.
 Pump. = Pušpėnai.
 Rdo. = Raudondvaris.
 Rf. = Rfėtas.
 Rok. = Rėkiškis.
 rus. = russisch.
 sab(in). = sabinisch.
 Sal. = Sėlakas.
 scr. = sanskritisch, altindisch.
 schwed. = schwedisch.
 serb. = serbisch.
 slav. = slavisch.
 som. = sėmiškai finnisch.
 Šjau. = Šjauljė.
 Širv. = Širvydas.
 t. p. = tas pat.
 Tau. = Taurėgnai, Ezerėnų apskr.
 Til. = Tilžė.
 thrak. = thrakisch.
 umbr. = umbrisch.
 Ušp. = Ušpėljė.
 Ūt. = Ūtenė.
 Vab. = Vabalniėkas.
 Vad. = Vadėkljė.
 vėd. = vedisch.
 Veiv. = Veivėžėnai.
 Vel. = Veljėnė.
 Vilc. = Vilkijė.
 Vilka. = Vilkaviškis.

Viš. = Vištėtis.
 Vlk. = Vlkėnjė.
 Vyž. = Vyžėnos.
 wruss. = weissrussisch.
 Zyt. = Zytėla lenk. Zdzieńcioł.
 Slėnimo apskrityjė, Gėrdino
 gub.
 ž(em). = žemaitiškai.
 žr. = žjūrėk.
 √ = šaknė Wurzel.
 < = kėla iš... , gimsta iš... ,
 k. a. kursėi < kurjas-ėi.
 > = virsta ing, k. a. ašis > ešis.
 [] tokjėse atsitikimėse kaip
 pat[i]-ėi reiškja, kad šjok-
 jėse skljaustėse esė tarsnis
 tarsnėdėsnėiškai (lautgesetz-
 lich) išnyko.
 () tokjėse atsitikimėse kaip
 sukũ-s(i), vis(i)škaėi reiškja,
 kad ši žėdėjai tarmėse įra
 ištėrjami su balsė, ing skjau-
 stės pėimtėjė, ir be jos.
 * tokjėse atsitikimėse kaip
 *vľqʷos 'vilkas' reiškja, kad
 žvėigždėtėsis žėdis mokslėiškai
 išvestas, raštėse nepaljudytas.
 A, B, Γ ir k. graikiškos raidės
 išreiškja Iliados kningas; α, β,
 γ ir k. — Odysseos kningas.

Bendrasis prūsų, latvių ir lituvų kiltis vardas.

§ 1. Kalbotyrjai ir kitų mokslo šakų vyrai prūsų, latvių ir lituvų bendrąją kalbą ir tautą paprastai vadina baltišką ir retkarčiais lituvišką arba net latvišką (lettisch). Visi šiti vardai bendraiškai prūsų-latvių-lituvų kalbai ir tautai išreikšti—neatsakantys. Baltišką kalbą arba tautą negalima vadinti, delto kad šisai vardas apima netikt minėtosjas gimines, bet ir somų-ugrų (lyvjus, igaunjus), germanų (švedus, danus etc.) ir slávjų (kašubus, pamarelus) šakós tauteles. Lituvjų arba latvių vardo iškėsti ant visų mūsų giminės tautų ar negalima, nės par tai kiltų nemaža nūmonjų painija: vėną kartą lituvjo ar latvjo vardas turėtų sjauresnę prasmę, o vėl antrą kartą—platesnę, nės apimančją net tris tautas.

Visųgerjausja vėnu vardu prūsų-latvių-lituvų kalba ir tauta vadinti aistiškąją. Šjū vardu minėtosjas tautas tarp kitų vadina ir šiti mokslavyrjai, k. a.: Zeuss'as, Kunik'as (Bielenstein «Grenzen der Letten» p. 487), Tomašek'as, J. Baudouin'as de Courtenay'as (Szkice językoznawcze t. I, Warszawa, 1904, p. 11) ir prop. kun. Kaz. Jaúnjus (Mokslų Akademijos spauzdinamojo kalbomoksljo pag. 26).

§ 2. Aisťjų vardą, rodos, vartojo ir prūsų-latvių-lituvų bendroji prôtantė ir prôkalbė. Tą spėjimą padaryti verťja tasai darbádaiktis, kad nū senų senóbės prūsai-latvijai-lituvjai teturėjo vėną vardą, būtent «Aestiorum gentes» (C. Taciti Germania,

Cap. 45; 60—97 m. Kristui gimus). Kitu vardu «Aestiorum gentes» senobėję nĩkĩno nėra vadinamos. Po Tacito prũsų, latvjų ir lĩtuvjų kiltĩs tautas aistjų vardu vadina sekantĩs metarašjai: Ptolemaeus (180 m.: Αἰστούα = aist. Aistvĩjā 'regio Aestiorum' žr. Dr. W. Schlüter, Sitzungsberichte der Gelehrten Estnischen Gesellschaft 1903, pag. 23), Jordanes († 552 m.: Aesti... pacatum hominum genus omnino), Casiodorus († 562: «Theodorici regis» laiřkas «Haestis»), Einhardus (844 m.: Aisti), Vulfstán'as (apĩ 900 m.: Estas), Adomas Bremeniřkis (1075 m.: Haisti). — C. Tacito «Aestiorum» vardas apima nevĩnā kurjā tautā, bet vĩnós tautos keletā (:gentes) giminjų, kurjų Tacitas pavardėjui nemini, būtent Γαλίνδαι, Σουδῖνοι (Ptolomaei de Geograph. lib. III, 5; 180 m. Kristui gimus) ir k.

§ 3. Dabar pažjørėkime, kas par kilmę turi aistjų (:aestiorum) vardas. Kunik'as ir Bielenstein'as (Die Grenzen des Lettischen Volksstammes p. 488, 373, 350) tiki, kad aestii reiřkjā «Leute des Ostens» ir kad jĩms vardā davę vakariřjai germanai (l. c. 350). řitai aistjo vardo kilmei piřtarauja kalbų tarsnųdėsnjai (Lautgesetze): indoeurop. au, kurį randame mhd. ōsten, ahd. ōstan 'Osten', ags. éast, aisl. austr (iř austa-, F. Kluge. Etym. Wrbb. d. deutschen Spr. 1905 s. v. Osten), nevirsta in ai. řodyję aestii 'aistjai' dvibalsė ai įra tikra, slg. Aisti pas Einhard'ą (844 m. po Kr.; Pertz. Monum. Germ. hist. script. II, 449); todel aestii negali reikřti «Leute des Ostens».

§ 4. Įvairjos aistjų vardo išvaizdos (Αἰστούα, Tacito var. Aestui: Aestii Aisti) rodo savotiřkā prũsų-latvjų-lĩtuvjų kiltĩs kalbós ypatybę: řodylyčių su v (po santaros) kaitaljojimos su řodylytėmis be v: brastvá ir brastá, gátvė ir la. gate (piř gatva). Αἰστούα (ου = v, slg. Ptolemaei III, 5: Οὐίστοῦλαν ποταμόν = Vistula, τοὺς Οὐενέδας = Vened-) ir Aestui rodo, jog po t buvo v, t. ĩ. řĩ vardai turėjo už pagrindā sekanįjas aistiřkas pirmalytes: Aistvĩjā (collectivum iš *aistvys, slg. gr. φρᾱτρίᾱ) ir Aistvjai (sulatynintas Aestui). Gretymais su

aistvjāi buvo aistjāi (=sulatynintam Aestii, Aisti); šidvi lyti taip santykjūja tarp savęs kaip dabartinis latvis (sutrumpintas iš *lētvejū instr.) su senobišku lētis (Indrikis Latvijiškis; senarus. ЛѢТЬ-ГОЛА < Lētí-gala). Aistjāi, kaip lituvjai (< Lítuvá) ir latvjai (< *Latvā, iš kur paskolintas lenkų Łotwa), gavo sau vardą nū «šalis vardo». Lítuvis ir latvis įra suesybėvardinti būdavarđjai, padaryti iš šalis vardo — Lítuva, *Latva; slg. šedúvis 'Šėduvos mīsto arba apkaimijos gyventojas' < Šėduva, baisogālis 'Baisōgalos mīsto arba apkaimijos gyventojas' < Baisōgala, gr. Αἰγύπτιος 'aiguptėnas' < Αἴγυπτος, Κορινθίος 'korintītis' < Κόρινθος. Kaip lātvy's (prī senesnjo lēt[v]is) gimė iš *Latvā, taip aistvy's (prī aist[v]is) turėjo gimti iš *Aistvā. Aistjū bendrosjos tėvynės vardas Aistvā įra sutrumpintas iš *Aistavā (=lī. *Aistuvā, slg. sítuvā = la. sítava); slg. lī. lītúvis ir lituvýs gretymais su latvišku *leit[u]vis (slg. lī. peítvis > peítis: pítis 'der Südwind') > leitis, lī. sítuvā la. sítava gretymais su sít[u]vā Ju. ž. 432.

Aistavā ir aistvy's v. aístis, kaip moko prop. K. Jau-njus, iš atžvilgjo in kilme giminjūjasi su latynų ōra 'Meeresküste', ags. ór 'Rand', aisl. eyrr 'sandiges Fluss-oder Meeresufer' ir etumologiškai reiškja: Aistavā — 'Meeresküste la. jūrmale', o aistvy's v. aístis — 'Strandbewohner la. jūrmalniks'. Mūsų ais-[t]- 'Meeresküste' taip santykjūja su indoeuropišku ōs- 'Meeresküste' (> lat. ōr-a: ōα 'Saum des Kleides': lat. ōs scr. ās 'Mund'), kaip kaīma Vel. su xώμη, pítus su pūtá lat. pūtus, laimė su lūma Klaipėdojė la. lūmygs 'laimygs', la. klīnis 'Dreschtenne' su la. klūn(a)s lī. klūnas, paīšos v. pīšos 'der Russ' su pūšti Kv. Rī. 'schmücken'. Ais-[t]-, kaip matėme, įra silpnoji išvaizda iš i.-eu. ōs-. Prī ōs- i.-europītjū prokalbėjė buvo ir antroji gretyminė silpnālytė, būtent aus-, kuri užliko lat. aus-culum 'Mündchen, Kuss', pr. austo V. 89 'Mund', lī. aūstjūti 'schwatzen'. Tarp silpnālytjū ais-[t]- ir aus- (prī tvirtālytės ōs-) įra toksai santykis, kokį randame tarp gr. αἴγ-λη ir αὐγή 'Glanz', gr. αἰθός 'brennend' la. ydru [:scr. Idhrija-s

αἰθριος] vėjš 'Nordostwind' ir li. andinis 'Nordostwind', glaubýtis Ju. ž. 'укрыватьсѣ' ir glaubti Ju. ž. 'tulié do łona' (: glóbt-i), maitá ir mautá Garl. 'das Aas', plĩkti ž. plėikti Rĩ. plĩkti Kv. 'prügeln' ir plũkti Jon. 'mušti, daužti' (: plókis m. 'ein Streich mit der Rute' gr. πλῆσσω 'schlage'), la spauidyt ir li. spaũdyti freq. 'drücken' (: gr. σπάδων), li. raig-škus 'sichtbar' ir la. raužyt 'schauen, prüfen' pri scr. ráġati 'glänzen, erscheinen, sich zeigen'. Iš šitų keljų pavyzdžių matome, jog «sunkjosjos» šaknis (ā: ē: ō) turi dvejopą «silpnąją» šaknį išvaizdą: ai (:ī) arba au (:ū), k. a. pri tvirtálytės aiol. πῶ-θι 'gerk' turime dvi silpnályti: gr. πῖ-θι 'gerk' ir prūs. pũ-tvei 'gerti' > Ench. 40 pou-twei *) scr. agrē-pu- 'zuerst trinkend'. Šitą silpnálytįų dvejopumą pagimdė indoeuropiškas dėsniš (Gesetz) apĩ sunkjųų dvibalsjų sutrumpinimą. Šisai dėsniš reikalavo, kad pra-indoeuropiškos dvibalsės āi, ēi, ōi ir āu, ēu, ōu taisykliškai prarastų savo antrąją dalį i arba u: gr. θῆλυς < dhē[i]-lu-s (: la. dēju 'sauge', li. dīlė Vilka. 'surbėlė'): lat. lē[u]-tum 'Tod' (: prūs. au-lāut E. 31 'sterben' li. lav-ō-nas 'Leiche'). Ar buvo pra-indoeur. šaknis plāuq- ar plāiq- ji visvina indoeuropištįų

*) Prūsų rytitįų (1561 m. Euchiridion'o) tarmėje ū su tvirtagalę (geschleift) prĩgaide, kaip išrado prop. Jaunjus, virsta in dvibalsę āu (paminklę parašyta ou, au: oū, aū), tũ tarpu kad ū su tvirtapradę prĩgaide (gestossen) lĩka kaipo ū. Keletas pavyzdjų: a) ū = prūsų ryt. āu: ioūs E. 53, 55, 60, 62^a, 88, 89^a iaūs 58 < jūs 'vos', soūnan E. 15, 46, 80, 81, 93, 95 saūnan 88 acc. sg. = li. sūnų Dus., boūt E. 14, 27, 39, 80, 81, 82 inf. < būt[vai]: li. būti = rūstų Dus.: rūstų Kurš. = kūnas Dus., Kalta.: kūnas Til. Kv. Dy. 'Leib' = šũksnỹs šũksnjo Kártina: šũksnỹs šũksnjo Kv. 'Sprung', toūls 36, 39, 96 < túla-; b) ū = pr. ryt. ū: drũktai E 22 drũktai 32 = ž. drũktas Kv. Rĩ., iūrin 73, 85 acc. < jūrĩ = li. jūrė, kūra 68 = li. in-kūrė, prūsiskai Titulę ir 77 ir en prūsiskan tau-tan Titulę = li. prũsiškai prũsiškas, teinũ E. 96 'hoc nunc [tempore]' < tei (loc.: pr. quei = dor. πει 'wo') + nũ[n, su išnykusju n per dissimulationem] = gr. πυν.

prokalbėje turėjo pavirsti in plāq- (> li. plókis gr. πλάσσω). Iš tokjos šaknis plāq-, kuri lygjomis teisėmis galėjo netekti i ir u, silpnoji šaknis išvaizda gali būti dvejopa: plaiq- (> plīkti 'prügeln') arba plauq- (> plúkti 'mušti'). Kam pasirodė, jog plāq po ā nenustojų nėjokjos balsės, tį iš plāq- pasidarė silpnąją išvaizdą plaq-: gr. πλάξ,-ος 'Fläche' li. plák-ti 'schlagen, peitschen':

Tokjas sunkjosjas šaknis kaip plāq- prop. K. Jaunjus vadiną «tuštjavidurėmis» arba «išdubusjomis» šaknimis (hole Wurzel, полиѣй корень). Šisai vardas paimtas iš arabiškojo kalbomoksljo: 'al-fihlu[']l-'ağvafu žr. Caspari's Arabische Grammatik⁵ bearb. von A. Müller § 149. Šemaitiškos kalbos draugė su tuštjavidurėmis šaknimis (verba mediae v arba j) vartoja ir tokjas, kurjos netiktai perpektę prieš bales, bet ir imperpektę užlaiko ilgą ā: arab. qāla 'jis sakė' (verbum mediae v), kurjamę išnyko v, turi imperpektą ja-qūlu; arab. sāra 'jis keljavo' (verbum mediae j) su išnykusju j turi imperpektą ja-syru; arab. hāba 'jis bijojo', kurjamę po ā niko neišnyko, užlaiko savo ā ir imperpektę: ja-hābu. Delto kad tos visos tris veiksmazodjų rūšės turi 3 vīnaskaitljo perpekto asmenyję (vyr. gymės) ilgą ā, ir tas pat imperpekto asmū gali ingauti visas tris bales; pavyzdjui teš arab. māta 'jis mirė' (verbum mediae v), kursai pri paprastojo imperpekto ja-mūtu pagal paveikslo sāra turi ja-mytu ir pagal paveikslo hāba — ja-mātu. Tokjos šaknų išvaizdos kaip arab. māta įra klýstkeljai, kuri iš vīnos šaknų rūšės perkėja in kitą. — Tasai Jaunjaus mokslas apī «išdubusjas» šaknis padaro mums suprantamas tokjas lytis, kaip šjos: plákti — plīkti — plúkti; visas šjas lytis pagimdė klýstkelis plā^xq-, kurjo po ā išnykusjoji dalis nežinoma, tai įra x. Jai mes sanprotausme, kad šaknyję plā^xq- x įra lygus ókuljui (Null, zero), tai silpnąją išvaizdą tadą turėsme plaq-; pri x lygaus i (j), silpnoji išvaizda bus plaiq-, o pri x lygaus u (v), silpnoji išvaizda bus plauq-.

Iš šjo, nors ir labai trumpo ekskursaus apī «išdubusjas» šak-

nis mums aišku, delko pri silpnosjos išvaizdos aus- turime greta ir ais-[t]-. Žodžio aist- 'jūrmalė, ūra' santaros -st- atsako latynų -st- žodžius: ōstium, inscr. austium 'Flussmündung', Ōstia,-ae ir Ōstia,-ōrum 'mistas pri Tiberjo žjūtų'; slg. li. ūstas Kv. ūstas Klaipėda 'die Mündung eines Flusses ins Meer; Haff' la. ūsta 'Hafen'. Iš aist- 'marės kraštas' buvo padarytas būdavardis su prisaga -ėv- (: gr. Πυθαεός < Πυθώ, οἱ Δωριεες < Δωρίς): aistėv- 'prideras pri aist- «krašto», iš kurjo silpnalytė bus aistav. Iš aistav- 'pakraštinis' apskųstinis vīnaskaitljo linksnis turėjo būti aistav-am (padėjimę prieš santaras ir sakinjo galę; am iš m § 65²⁴ Prirašas), iš kurjo gimė naujadaras vardinis linksnis aistav-a-s; slg. mēlin-a-s Kv. 'blau' < acc. sg. mēlin-am = gr. μέλαν-α, ākmen-a-s < acc. sg. ākmen-am = gr. ἄκμων-α § 65. Iš aistav-a-s bus motriškoji gymė: nom. Aistuvā (av ante accentum > uv: Lituvā) sc. žemė «pakraštinė»: acc. Aistavām. Aistuvós gyventojas bus aistúvis: aistuvýs (= litúvis: lituvýs) arba aist[u]vis: aistvýs (be u iš gen. plur. aist[u]vjōm). Iš aistvýs par gen. sg. aist[v]jo (§§ 80, 81) intekmę kilo nom. sg. aistis; slg. la. leit[v]is 'lituvis'.

Žodis aistis jau lituvjų-latvjų-prūsų prokalbėje turėjo įvairų dvibalsės ai laipsnavimą, priklausantį nū prigaidės: nom. aistys, bet instr. eistjō §§ 38, 39, iš kurjo gimė naujadaras nom. eistys = Eisten 1296 m. Reimechronik. Pri nom. eistys jau aisťjų prokalbėje turėjo gimti instr. ēstjō, iš kurjo ē (> lit. i) tapo įvestas ir ing nom. ēstys § 40. Aisťjo vardas ēst-lytyję užliko pas Vulfstān'ą: Estas, Est-mere ir VIII amž. «anglosaksiškojo keleivjo dainoję»: Istum, kur i įra kilęs iš ē, slg. rus. Лят[ъ]ва < *Lētuvā, maža-rus. литунъ 'velnjas' < lētōna-s = la. litūn(a)-s 'slogutis'.

Aisťjų vardas išvestas, kaip augštiaus matėme, iš silpnosjos išvaizdos ais-[t]-, kurjos tvirtalytė užliko latynų žodyje ūra 'Meeresküste'. Iš tvirtalytės ōs-t- 'ūra' (: lat. ōstium li. ūstas) aisťjai irgi turėjo pasidarę sau vardą, ką gali įjudyti Putejo

(Πυθέας 320 m. pirm Kristaus gimimo, žr. Basanavičiaus «Etnologiskas smulkmenas» p. 19) Ὠστιάτοι ir karaliaus Alfred'o I (870—901 m., Basan. l. c. 20) Osti = li. ūstjai.

§ 5. Nevėnas skaitytojas gali mums užmesti, kad mes aistjo vardui dūdame parplatją prasmę, apimdami šjū vardu visas prūsų-latvjų-lituvjų kiltis gimines, tū tarpu kad senobės rašytojai tą vardą vartojo, gal, daug sjauresnėję prasmėję. Tasai užmetimas nevisai teisus: mes turime ljudijimus, kad aistjų vardas buvo žinomas netikt pĕtinėję, bet ir šiaurinėję Aistuvós dalyję, t. ĩ. dabartinėję Latvijoje. — Dabartinis žemėskritis vokiškai vadinamas Ehstland (: ėst. Ēsti-mā) ir jo gyventojai Ehsten (: la. igaūnis), kurį savę vadina Mā-rahvas 'Land-volk' (: Mā-kēl 'Landsprache)', gavo vardą nū ĩstjų (: aist- = sĭ'ta-s: saĭtas 'karvei tvartę priřišti virvelė' = žĭdas: žaĭdas Dy. 'anulus' = klĭpas: la. klaĭps 'dūna'), kurį tēn gyveno pirm igaunjų, žr. Thomsen Über den Einfluss der Germanischen Sprachen auf die Finnisch-lappischen Halle 1870 pag. 17. Toljaus aistjų vardas užliko igauniškamę Burtnĭku ezara vardę — Asti-jerwe (Bielenstein, Grenz. 60), prĭ kurjo iš šjaurės ir vakarų pusės prieina igaunjų ir išmirusjųjų lyvjų žemė, bet visas ežeras buvo XIII amžjūję latvjų rankosę. Asti-jerwe, kaip sanprotauja prop. Jaunjus, gimė iš Ajsti-jerwe aistjų (: ne igaunjų!) ežeras (= fin. järvi) dvĭjų j kitoniškinimo (dissimilatio) kelju arba par tautiškę žodýkilmę (Volksetymologie), pritaikinus prĭ astia 'indas'. 1230 metūsę žemės sritis in pĭtus nū Ventāpilēs iki Lĭpōjos ežero pĭtinės dalis turi Esestua's (Bielenstein, l. c. 178, 215) vardą, kurį, kaip rodos Jaunjui, reikia skaityti Ež(j)-ĭst[u]va *) 'Grenz-ĭstuva, крайняя Аўстрія (: pr. azy, ežė).

*) Dr. Berkholzo konjektūra *Ezertuva Bielenst. l. c. 178 anote Bezzenbergerjo «Bemerkungen zu Bielensteins Grenzen des lettischen Volksstammes» p. 494 «lässt sich sprachlich nicht halten».

Šiaurinėje prūsų-latvų-lituvų žemės dalyje aisčių vardą randame net trijose vėtosė: Ehstland'ė, A[j]sti-jerwe'jė ir Ež-ist[u]vojė. Šisai darbadaiktis Ijudija, kad aisčių vardą var-tojo ir šjaurės Aistuvojė. Pītų Aistuvojė aisčių vardas užsiliko lig šjai dīnai marės ūsto, vokiškai prāminto 'das frische Haff', lituviškamę pavadinime Aismarės (= Estmere pas Vulfstāną) < Aist-marės Joh. Schmidt KZ. XXXIII, 158¹⁾.

Aisčių negalime vadinti nei «pītītjais» nū lat. aestas 'va-sara', delto kad aisčiai gyveno ir tolimoje šjaurėje, nei «pagar-bojė laikytinais» nū lat. aestimare, delto kad nepadoru savę girti. Pri aisčių būdo ir jų gyvenimo vėtos (: maris litore Tac.) tepritinka «marės krašto» (= lat. ōra) gyventojų vardas. Kad aisčiai, latviškai sakant, įra 'jūrmalnīki' Ijudija C. Tacito Germania Cap. 45, kur skaitome, jog «Ergo iam dextro Suevici maris litore Aestiorum gentes adluuntur... [Aestiorum gen-tes]... mare scrutantur (žr. žemjaus ing prīrašą)... suci-num, quod ipsi glaesum *) vocant, inter vada atque in ipso litore legunt».

Prīrašas. Aisčiai kaipo «jūrmalnīki», anote Tacito betarint, labai gerai mokėjo mares «scrutari». Tacito Ijudijimo teisingumą taipogi patvirtina ir aisčių kalbos. Gerjausja mares pažino ir su jomis turėjo reikalą senobės prūsai; tai rodo speciāliškas prūsiškas vardas artwes «Schiffsreise» prasmei išreikšti. Kaipo jūri-ninkai prūsai turėjo ypatingą dīvaitį, «laivūklės globėją» (= «Pol-lux» Agenda Eccles. 1530 m., «deus nautarum» Joan. Maletius 1551 m.), vardu Gardaitė-s (: li. gaĩdas 'navis'). Laivūklės terminologijos turtingumas, kaip matome iš žemjaus patilpusių vardu, aiškjausja rodo, kad aisčiai tikrai buvo «jūrės kranto gyventojai, jūrmalnīki».

*) = aist. glaisa-m n. 'gintaras': la. glysis 'Bernstein' Ma-gazin d. lett. litt. Gesellschaft XX, 3 (Mitau 1905) p. 120: li. glūsá 'bursztynowa żółta farba' Akielewicz Głosownia li-tewska p. 176.

Laivų ir laivo dalių vardai: 1. ákrūtas v. ékrūtas 'Schiff', prūs. *akranta-s, iš kurjo paskolintas lenkų okręt 'Schiff', etimol. žr. § 69⁸, 2. aldijá v. eldijá 'Flusskahn', 3. la. ańdrus 'der Kiel des Schiffes', iš kur paskolintas fin. antura 't. p.', 4. brjauná (Nesselmann'o žod. 344) 'der Kiel des Schiffes', 5. búrės 'das Segel', iš kur paskolintas fin. purje 't. p.' Thomsen BFB. 163, 6. la. ir li. dénis 'die Lucken, die einzelnen Deckstücke od. Deckbretter des Kahns, welche über einander gefügt die Fracht schützen und das Verdeck bilden':? gr. θέναρ 'flache Hand', 7. gařdas 'Schiff' Akielewicz, Głosownia litewska p. 124, 8. iřklas '1. Ruder, 2. Kahn (Viřžuvenai, Juřk. žod.): iřta (Ritávas) 'Ruder', 9. la. aire li. airė Mėž. 'Ruder', iš kurjo paskolintas fin. airo 'das Ruder, die Ruderstange', 10. káta-s 'Anker' kátinás (Kaúnas) 'plūdė, kuri parodo kato vītą': gr. ἄ-κατο-ς 'Nachen, etim. be-katė' (Jaunjus), 11. kėlna-s Mėž. 109 'Kahn', 12. kėltas Kv., kėlta Rf., kėltuvas Ju. ž.= la. celtava 'ratis', 13. krotos 'laivas', 14. la. kuęis 'Schiff' iš *kumęis (cf. latv. dubli < dumbļai): gr. κύμβη 'Kahn', 15. kumbryti 'gubernare', 16. la. laides 'die Bretter, die an den obern Rand des aus einem Stamme gehauenen Kahnes geschlagen werden=plaútai Dus.', iš kur paskolintas somų laide 'latus, asses qui sunt in margine navis' Thomsen, BFB. 193; 17. laivas, la. laiva 'Schiff', iš kur paskolintas fin. laiva, rus. lojva 'Schiff', 18. lúgė = la. luęis 'Art Transportschiff'?, 19. lūtas Ka. 'Kahn', 20. prūs. nassute 'Transportschiff'=lit. *nařútė iš nařús, kaip kvapútė Kv. 'viola' iš kvapús (Jaunjus). 21. peřgas Vilka. 'aldijá', 22. plaútas Dus. 'lenta, iš šono dedama při aldięos, kad ji nevirstų', 23. plūstas la. plūsts: plaústas 'ratis', 24. pratesas Širvydo Dict. 'Mastbaum', 25. triľjūti Daúgřas 'virvėmis traukti laivą', 26. vaĩras Vilka. 'gubernaculum', 27. valtis, la. valte 'der Kahn': gr. ἐλάξ, -ᾶδος 'Zugschiff'; 28. artá 'die Segelstange'.

Aistjū prokalbė ir jos suskydimas in prūsų,
latvjų ir lituvjų kalbas.

§ 6. Lŷgintinis kalbų mokslas išrodė, jog indų-iranjų arba arjų, armėnų, graikų, albanų, italų, keltų, germanų, slavų ir aistjū tautos įra kilę iš vėnos bendros kalbų motynos, kuri mokslo vyrų priimta vadinti indoeuropištjū prokalbę.

Prī aistjū tautos priklausė prūsai, kalbiškai išmirusįji 1653 ir 1690 metų tarpe, latvjai ir lituvjai. Aistjū giminės kalbų tyrinėjimas parodo, kad prūsai, latvjai ir lituvjai, aistjū prōtautei atskilus nū indoeuropištjū protautės, žinomą laiką buvo vėna tauta ir vartojo vėną, visims bendrą, kalbą, kurją mes vadiname aistjū prokalbę.

Prīrašas. Prī aistjū giminės, anot mokslavyrjų, taippat priklausė jau senai išmirę jotvingai (= rus. Ятвяги iš prarus. *Ятвѣги) ir galiūdai (= rus. Голядь iš prarus. *Голѣдь = Ptolem. Γαλίνδα). Nū šitų tautų, apleidus vardą, neliko nėkokjų žinjų apī jų kalbą. Iš kunigaikštjū, vadų ir gyvenamųjų vītų vardų sanprotaujama, kad jotvingai kalbiškai visuąartimjausi buvo prūsams.

Aistjū prokalbė.

§ 7. Aistjū prokalbė įra vėna indo-europiškiosjos prokalbės dukterų, kuri kaipo tikrasis vaikas užlaikė labai daug ir savo motynos privalumų ir ypatybų. Kaip ir motynos kalba, aistjū prokalbė senjausjamę savo gyvatos laikatrūkyję dar neturėjo švargždjū (sibilans), gimusjū iš i.-eur. k̂ ir ĝ. Aistjū prokalbėje, kaip ir bendrojoje visų indoeuropištjū prokalbėje, k̂ ir ĝ tebebuvo ištarjami kaip minkšti k̂ ir ĝ, žr. § 89—91. Senjausjojoje aistjū

prokalbės gyvatojė dar tebebuvo atskirtas i.-eur. ō nū i.-eur. ā, žr. § 87.

Ilgainiui ta indoeuropištų prokalbės tarmė (dialectus), iš kurios paskjaus kilo aistiškoji prokalbė, apkito ir ingavo nemąža savotiškumą. Tį savotiškumai padarė tai, kad iš atskiros indoeuropištų prokalbės tarmės gimė nauja kalba — aistjų prokalbė.

Aistjų prokalbė, kaip parodo prop. K. Jaunjaus tyrinėjimai, prasikišė pro indaeuropištų prokalbę: 1) naujo speciališkai aistiško ablauto atsiradimu §§ 26 — 48, 2) umlauto atsiradimu §§ 49 — 52, 3) dvibalsjų pirmosjos dalis pratęsimu §§ 117 — 119, 4) palatališkųjų k, g, p, b, r + s pavirtimu in kš, ps, rs §§ 73 — 75, 5) i.-eur. ks-, ps- (žodžio pradjoje) pavirtimu į sk-, sp- §§ 76, 77, 6) prigaidės intekmę į santarinį guġgūljų (рпына согласныхъ) ir vīnastypjų santarų likimą §§ 78 — 100, 7) skj pavirtimu į štj §§ 120 — 122, 8) dl ir tl pavirtimu į l §§ 128 — 132.

Senobės prūsų prokalbė.

§ 8. Aistiškųjų kalbų lygintinė gramatika parodo, kad iš aistjų protautės gimė dvi prokalbi: prūsų ir latvų-lituvų prokalbės. Kada įvyko aistjų prokalbės suskilimas in prūsišką ir latvylituvišką prokalbes, prī dabartinjo mokslo stūvjo gana sunku dar kas tikra pasakyti. Be abejo mes tik visgi žinome, kad paskutinjamjamę pirm Kristaus gimimo amžjūję prūsai jau buvo atskira tauta su savotišką kalbą, ką parodo Baltijos jūros vardas — Morimarusam.

§ 9. Philēmōn'as, paskutinjojo pirm Kristaus gimimo amžiaus mokslavyris, paliko mums ljudijimą, jog vītinjai gyventojai, kurjūs jis pravardjūja «cimbrī» (klasišku vardu), Baltijos jūrą vadina Morimarusam. Vītinų gyventojų kalbojė žodis mori-

marusam, anot Philēmōn'o, reiškjas «mortuum mare»^{*)}. Dr. Aug. Frid. Pott'as savo raštę «De linguarum letticarum cum vicinis nexu. Halis 1841» pag. 69 — 70, del dalývjo (participium) marusam 'mortuum', kurjo nėra nei germanų, nei keltų kalbose, morimarusam priskirja aištjams: «Iam, si modo veteres Baltici maris accolae fuere ex populis, quos Letticos hodie appellamus, iidemque succini possessores, per hos una cum ipsorum merce ad Graecos pervenire Morimarusae notitia potuit» l. c. 70. Šjamę marės varde tėra vėna žimė, kuri gali mums nurodyti in tautą, davusją marci vardą; ta žimė įra marusam—ekivalentas latyniškamjam mortuum. Žodis Mori- neparodo tautos, kurjai tasai žodis priderėjo: jis lygjomis teisėmis gali atsakyti latynų mare, gotų marei, keltų mori Fick Wb. II⁴ 217, slavų morje ir aištjų mári. Bet žodis marusam, kurs reikštų mortuum, kaip tikrai jau pastebėjo Pott'as, terandamas vėnoję kalbų šakoję, būtent aistiškoję. Latyniško būdavardžio mortuus prasmei išreikšti vartoja: keltai marvo-s Fick Wb. II⁴ 203 (=ir. marb, cymr. marw 'todt'), slavjai mrъtvъ, latynai mortuus, germanai dauda- nhd. tot Kluge Wb. 395. Gana to vėno žodžio marusam 'mortuum', idant neabejotumėme apī sudėtinjo morimarusam aistišką kilmę. Todel visai nemoksliskai daro Müllenhoff'as (Deutsche Altertumskunde. I Bd. Berlin 1890 pag. 414; slg. Pauli'o Grundriss der germanischen Philologie Bd. III pag. 774) ir kiti, kurī morimarusam aiškina iš keltų kalbės. Kurī iško šjamę marės pavadinimę keltiško vardo, žinoma, jį randa, visaip tą vardą iškraipę. Visi keltistos marusam vertja į marusa. Taip sugadintą žodį vėni keltistos perdirba į maruba (Zeuss'as), kiti, vėl, pripažinę kad marusa gerai parašytas ir par tat nėra taisytinas, ši žodį išveda iš

^{*)} Plinius (23—79 m. po Kr.), Natur. hist. lib. IV, § 95: «Philemon Morimarusam a Cimbris vocari, hoc est mortuum mare, inde usque ad promunturium Rubeas, ultra deinde Cronium».

marva, sudurto su ypatingą prisagą — sa: marva-sa (Ebel'is), kuri žodžilytė turėjusi pavirsti ing marūsa arba marusa (verkūrt.!?). Toksai žodžio marusam aiškinimas, kurį mums padūda keltistos, nemoksliskas ir par tat negeras: keltiškose kalbose nėra nei žodžio *maruba, nei žodžio *marusa, kurį turėtų latyniško «mortuus» prasmę. Taip elgdamis su kalbės darbadaiktjais, kaip kad elgiasi keltistos su marusam, mes galime išvesti, kad ir Tacito aestii buvo — keltai, o «aestiorum» glaesum 'sūcinum' — keltišką žodis!

Mes vėl turime pagrišti pri senobiško ir vėnaitinai tegalimo Morimarusi aiškinimo, kurį jau senai padavė Pott'as. Prop. K. Jaunjus Baltijos jūros vardą Morimarusam skaito prūsišku vardu. Pott'as šjamę žodyję terado vėną neabejotiną aistiškumo žimę, būtent mīrusi (taip jis skaito marusam), tū tarpu kad Jaunjus tū žimjū, tikt ne aistiškumo, bet prūsiškumo, randa daugjaus. Specipiškai prūsiška žimė užliko žodyję mori-'mare'. Ta prūsiškumo žimė įra balsės ā pavirtimas in ō (ā) padėjimę prieš ir po lūpinjū tarsnjū m, v, p ir b silpnai prīgaidėtoję sąjamoję: pirmois E. 1 'la. pirmais' < pirmā[s]-īs, pirmoi E. 20 < pirmājī (slg. D. Klein, Gramm. litu. XII: gerajī, pag. 22: gerajī, βwentajī), pō-nāsē V. 90 pri pāmātō-s V. 146, 505, po-laipīnsnan E. 38 pri pa-llaips. Žinodami, kad po lūpinjū tarsnjū i.-eur. ā, padėjimę be prīgaidės, virsta in ō, Morimarusam turime perskaityti kaipo morimārusam, su prīgaidėtu mā (beprīgaidis ma pavirto i mo!). Mori-mārusam 'mortuum mare' — suduŕtinis žodis pagal paveikslo πῦγ-αργο-ς 'Weiss-steiss, eine Adlerart' (: πῦγή 'der Hintere' + ἀργός 'schimmernd, weiss'): kunig-aikštis 'der Fürst' < kunig-ai[š]k-šty-s 'dominus serenissimus' (Jaunjus): aišk-istā- (: k[i]s > kš § 73) gradus superlativus iš aiškus 'serenus'; kad aišjū kalbose būdavardis galėjo stovėti ir paskui paaiškinamojo esybėvardjo, rodo netikt kunig-aī[š]kštis, bet ir toki pasakymai, kaip ž. Jaunjus drūktāsis Kv. 'J. der dicke'. Pri dabartinjo išsireiškimo mīrusjoji mārē senobėje

buvo sakoma ir *mári márusam*, katrûdu žodį suaugę į vîną davę prûsišką *mori-márusam*. *Mori-* 'mare' ntr. = prûs. *mari* V. 65 'Haff'. -*márusam* 'mortuum' ntr. — participium perfecti activi iš veiksmažodžio *miř-ti* 'mori'. -*márusam* kilo iš *pra-prûs* **márusja-m*, kurjamę *j* taisykliškai (§ 100) išnyko. *Márus[j]a-m* turi senobišką perpektá-laipsnį, nû kurjo aistjû kalbosę teužliko nežimęs paskėmai (likútjai): prûs. *pû-dauns* ast E. 81 'er-hat getragen' < *pódā-vōns*: prûs. *pîdai* E. 54 'er tragt' < *pēdai pēde* 'naštjai' li. *pēd-inti* 'eiti', li. *pri-fageme* 1599 m. Daugšo Post. 456,¹⁹ 'prisegėme'. Kaip iš šaknis *seg-* gauname perpekto laipsnį *sag-*, taip lygjai iš šaknis *mer-* (: *meř-dē-ti*) gausme perpektálaipsnį *mar-*, užlikusį senáprûsjû žodyję *márusam* 'miręs'.

Mōri-márusam aiškjausja ljudija, kad *Philēmōn'o* laikûsę (II — I amž. pirm Kr. gim.) prûsai jau buvo atskira tauta, atskydusi nû aistjû protautės.

Prîrašas. Prûsai nû senai Pavystulyję kaimynavo su gotais (*Strabo, Plinius, Tacitus, Ptolemaeus*). Kaipo nû kaimynų gotai pasiskolino nû prûsų keletą žodjû; paveikslui tesį got. *sarva* 'Waffen, Rüstung', kursai kilo iš prûs. **sarvâ* nom. pl. (slg. *Grunau'o* lynno 58 'λίνα' = *linô*): nom. sing. *sarvə-s* V. 418 'Waffen' = li. *šařvas* 'telum' iš aist. *šervá-* (neprîgaidėtas *e > a* § 35 sq.) < instr. *šer[u]v-ô* = scr. *čáruv-ā* *).

In gotų kalbą pakliuvo ir tokî žodį, kurî turi didelį svarbumą prûsų kalbós istorijai. Toksai žodis kaip gotų sauls 'Säule' prî senobės augštaitjû vokiťjû (ahd.) sul (pl. suli) 'Säule' rodo, kad tû laiku, kada sauls inėjo iš prûsų in gotų kalbą, jau buvo

*) Slg. ką *A. Bezzenberger's* BB XXVII, 169 sako: «...und es wäre daher ebenso bedenklich sarwis und szárwas mit skr. čáru- 'Speer, Pfeil', got. hařrus 'Schwert' zu kombinieren, als darin eine Entlehnung aus got. sarva 'Waffen, Rüstung' (ahd. saro, ags. searu) zu sehen. Hiergegen spricht auch der Anlaut von szárwas. Eher könnte got. sarva aus dem Preussischen entlehnt sein».

rytiŭjŭ prŭsŭ tarmė. Gotŭ sauls, anote Jaunjaus, paskolintas iš rytiŭjŭ prŭsŭ sŭuls (slg. boũns E 34 = baũns 35, boũton 9 = baũton 71, boũse[i] 97 = baũsei 46, 48; oũ ir aũ išreiškja ŭũ, kursai gimsta rytiŭjŭ prŭsŭ tarmėjė iš tvirtagaljo ŭ), tũ tarpu kad ahd. sũl[i] 'Säule' paskolintas iš vakariŭjŭ prŭsŭ sũlis 'Säule' (ũ išvedamas iš sulis V. 196 'Säule, Ständer', kur jaigu būtŭ trumpas u, būtŭ parašyta *solis, sf. pa-ssons V. 181 'Stiefsohn') = aist. šũla-s, scr. ċũla-s 'Spiess, spitzer Pfahl, auf den Verbrecher gespiesst werden', li. šulaĩ iš *šũlāĩ, kaip durá Kv. 'ломъ' iš *dũrŭ > fin. tuura 'Brecheisen mit hölzernem Stiele, Eispicke' Thomsen BFB 168. — Kaip žinome, gotai iš Vystulos apỹlinkės, kur jĩ kaimynavo šu prŭsais, išsikraũstė antramjamė amžjũjė Kristui gimus; todėl prŭsiški žodžiai ingi gotŭ kalbŭ visųvėljausjai galėjo pakljũti antramjamė amžjũjė Kr. g. Gotiškas sauls rodo, jog antramjamė Kristui gimus amžjũjė prŭsŭ kalba jau buvo suskilusi ing dvi tarmi: rytiŭjŭ (:sŭuls) ir vakariŭjŭ (:sũlis).

Germanai, kaipo aistjũ kaimynai, netikt aistjams paskolino keletŭ savo žodjũ (:pĩningas, pr. konagis V. 405 'König', pr. silkŭ-s žem. silkas Kv. Rĩ. 'Seide'), bet ir patis gavo dovanũ nevĩnŭ žodĩ iš aistiškũjũ kalbũ. Pirmasis, kĩk mums žinoma, išrodė, kad germanai skolino žodjũs ir iš aistiškũ kalbũ, prop. K. Jaunjus. Jaunjus randa, kad iš aistiškos kiltis kalbũ tarp kitũ paskolinti dar ši žodžiai: 1) ahd. geisala geisla nhd. Geisel f. 'lazda, brũklis' iš pr. *gaizlŭ, kursai žodis gimė iš ga[l]izlŭ dvĩjũ l kitoniškinimo kelju (slg. la. sa[l]ila 'Speichel' > li. seilė § 38 = scr. salilŭ-m 'Wasser', žĩzdraĩ 'žvirzdai' < žva[r]igzdrŭ - < žva[r]gždrŭ - § 65²⁰, scr. kakũh- > la. *ka-[k]ũgē > kaũge): i.-eur. *ghŭlŭgh-lŭ (zlŭ = l «sonans») 'cudens, percutiens' iš V⁻ ghelgh- 'cudere, percutere' (> pra-li. *gelžŭ' > fin. kelho 'das zersprungene Geschirr'), kuri kitoniškinimo kelju (g — g > b — g arba g — b) pavirto ing bhelgh- (slg. gr. xαρχαλός 'rauh, scharf, trocken' < xαρ-xαρ- > xαρ-φαλός 'trocken, dürr') > la. belzt bel'zēt 'schlagen'; ghŭlŭgh-

l6-s 'percutiens': ghəłázgh-lo-^{s/m} 'cūsus, kaltas' > slav. želézo (senobiška prīgaidės vīta!) li. gelžis 'Eisen' ir gr. χαλκός 'Kupfer, Erz' (nauja ir netaisykliška prīgaidės vīta) < *χαλχλός = *kháلكhlos (iš santarų būrjo išnyksta vīna vidurinjujų, toljaus nū prīgaidės stovintjų) > *kháلك[h]los > *kháلك[l]os > χαλκός; aist. *gaižlá pavirto in *gēzl-ý-s (dimin.: παῖδ-ιον) > *žēzlýs § 95 > pra-la. *žizlýs (slg. pr. lipé kilá: lípa kílè) > la. zizlis 'Stab, Radspeichen'; slav. žьzlъ 'lazda' gimė iš žь[l]zlъ; 2) mhd. kiule < ahd. *küli, nhd. Keule f. 'Keule, Stock' < li. kū-lé 'Schlägel' dim. kuî-šē 'Hüfte' (slg. bób-šē, meíg-šē), nomen agentis iš kū- 'cudere, percutere' > kūjis 'Hammer', kaû-ti 'mušti'; 3) mhd. brügel m. 'Knüttel' nhd. Prügel < li. brûklis Bais. Kv. 'Prügel, Knüttel': linús braúkti 'ленъ тpeнaръ' pr. brokis V. 165 'Schlag, Hieb'; 4) nhd. sudeln mhd. sudelen 'beschmutzen' per dissimulationem iš *sudenen < prūs. *sudin-tvei = li. šūdin-ti 'beschmutzen': gr. ὤς-χοῖον 'Schweinemist' χοῖῶδης δούσμος Hes.; 5) ahd. kruog m. 'Krug, Flasche' iš aist. *krôg[j]a-s (§ 93²⁸) = gr. κρωσσός 'Krug'; 6) nd. kausse 'ein grösserer hölzerner Schöpflöffel' < kaûšas Mikkola BFS. 121; 7) ae. ár, ne. oar. aschwed., an. ár 'Ruder' iš germ. airō-, kurs paskolintas iš aistiško airá (> fin. airo, veps. air, est. aer 'remus') = li. airė Mėž. la. aire 'Ruder' (-ė iš -ā padėjimę be prīgaidės § 31) > airēt 'rudern'; germanų airō, kaipo turis specipiškai aistiško naujadaro žimę, negali būti bendras su aistišku airá, kurs gimė iš ir- 'irti' (< r-), slg. geínis Jon. 'ritmuša' < giń-ti, gaimiñti Ju. ž. < giń-ti, teiraútis Kv. 'tyrinėti, klausinėti' < tiř-ti, dairýtis pr. endeirit E. 24 < diř-s-telėti.

§ 10. Prūsai pro aistjų prokalbę prasikišė šjū:

1°. aistiškas ir tū pat sykju i.-europiškas ō ir ā susilėjo į vīną tarsnį ā, kaip slavjų ir germanų kalbose, kursai prūsų kalbós tarmėse užliko kaipo ā (vakariťjų [= Ilvińgo žodynėljo] tarmėje; ā rašomas kaipo o ir oa) ir ā (rytiťjų [= 1561 m. Enchiridion'o] tarmėje), k. a.: gramboale V. 781 'Käfer' = li.

grambūlys Mikkola Archiv für slav. Phil. XX, 150, woasis V. 627 'Esche' = li. ūsis, moazo V. 178 'Mutterschwester' = li. mōša, noatis V. 291 'Nessel' = li. nōtrē, dā-twei E. 8 = li. dū-t[v]i, brāti E. 35 'Bruder' = li. brō[t]lis;

2°. aistiškas š ir ž pavirto į s ir z, k. a.: sun-i-s V. 703 'Hund' = li. šun-í-s Kaunas, zansý (parašyta sansy V. 719 'Gans') = li. žasís;

3°. aistiškas a po ir pirm lūpinų m, v, p ir b neprigaidėtoję vitoję (in positione sub debili accentu) pavirto in ā; tą tarsnį paminklai paprastai išreiškia raide o ir retkartįjais — a. Pavyzdžiai: pirmois E. 1 = la. piřmai's iš *pirma[s]-is[āi] (pirmasis s išnyko per dissimulationem, slg. Dus. meldīma[s-s]i+s[i] 'meldīmós'), wobse V. 789 'Wespe' = vabsá, po-kūnti E. 14 pri pallaips '*pá-lipas', bordus V. 101 'Barte' = bārdūs nom. sg. fm. (del prigaidės slg. gr. ἰθύς f.);

4°. balsų pervarsojimo (umlauto) išplatinimas. Umlauto pradžia eina iš aistjų prokalbės. Aistjų prokalbėje umlauto atsiradimas buvo labai aptribotas: jisai tegalėjo atsirasti silpnaprigaidėję sąjamoję. Prūsų kalboje umlautą pagimdo netikt to patis žodžio sekanti sąjama su minkštą balse, bet ir kito žodžio pirmoji minkšta sąjama. Pavyzdžiai: stes dellieis E. 52, stes stēison... E. 83: ahd. werf iz 'warf es' geb imo 'gab ihm' Brugmann Gr. I², 145, sten emnes E. 20, dellieis E. 52 < dalyti, delliks E. 17 = li. dalykas (su a vitoję e iš dalís < dāli), sēn E. 30 'su' < sañ + palatalis vocalis antecedentis vocabuli: pr. san-do V. 200 'Balken' (dē- 'rišti': ὑπό-δῆμα > li. pá-da-s 'подоба', pē-da-s 'manipulus': gr. elisch ἐπι 'ἐπι') sompisinis V. 340 'grobes Brot': gr. πείσανον 'Gerstengraupen' sl. pšeno. Greta pri taisykliškos išvaizdos sten[emnes E. 20] randame ir netaisyklišką stan [emnan E. 22] su a apibendrintu iš tokjų pasakymų, kaip stan pallaipsan E. 69;

5°. atsirado epentheticum i. Prūsų kalboje epenthesis tegimsta ten, kur buvo j. Pavyzdžiai: ¹) arwaykis V. 434 'junges

Pferd' = a'vā'kə-s iš *a'vākja-s, diminut. iš scr. árva 'Renner'; ²⁾ gaylux V. 661 'Hermelin' = ga'lúk(ə)-s iš *galjúka-s, dimin. iš gr. γαλῆ 'Wiesel, Marder'; ³⁾ laydis V. 25 'Lehm' = la'tə-s: aisl. letja 'lutum' ahd. letto 'Lehm'; ⁴⁾ pleynis V. 75 'Hirnhaut' = plēnī-s iš gen. plur. *plēnjōm: plēnis Dus. 't. p.'; ⁵⁾ sātu'nei E. 49 'du sätigest' = gr. ῥόδονεις; ⁶⁾ gerba'sa[n] Grunau 35 'das Beichten': gerbt E. 'sprechen', slg. per-dā'san E. 49 'Waare'; ⁷⁾ graywus V. 120 'Seite des Körpers' graywe V. 121 'Rippe' (originalę y vitoję parašyta b, slg. pagonbe V. 795 'Heidenschaft' iš pagonye = li. pagonijá) grēiwa-kaulin E. 68 gen. pl. 'Rippe' = gra'yus 'šonas' (slg. blūsjus) gra'vė 'šono kaulas' gre'ya- 'šonas' < grevja- (e iš a par umlautą) < gravja-: grawyne V. 304 'Dungbrett' = grav-īnė 'karklubá, etum. šalinė' Jaunjus; ⁸⁾ zuit E. 37 'genug' iš sait (u iš a: waikui E. 61 iš waikai) = sa't[jad] 'satis' Jaunjus; ⁹⁾ suna'bis V. 175 'Bruderkind, in sermone patris — «parvus filius» iš *sūna-bja-s, dimin.; ¹⁰⁾ waygis 'Dieb' Nesselmann Thes. 195 = va'gī-s iš gen. pl. *vagjōm; ¹¹⁾ wayos V. 282 'Wiesen', kuri žodi reikja skaityti (Jaunjus) waifos = va'sós: weysigis 'pratūm' Nesselmann Thes. 202 < ve's-ikə-s dim. (žirnīkas) Gwalte-wesse pratūm Ness. l. c. 54: la. vasa ī-vasa 'Feuchtigkeit des Bodens' ahd. wisa 'Wiese' aisl. weisa 'Pfuhl' ags. wás 'Feuchtigkeit'.

Epentetiško i radimo nūpelnas prūsų kalbojė priguli prop. K. Jaunjui;

6°. aistiškas eu padėjimę be prigaidės pavirto ing jau, k. a.: auschaiditwei E. 1 'vertrauen' iš *au-seve (= gr. ἐέ acc. sg.)-dētvei (Jaunjus) = 'se reposer, по-лагать-ся' > *au-sev[e]-dētvei > *au-sjau-dētvei > au-šau-dētvei > Enchir. au-schau-ditwei.

Aistiškas eu prigaidėtamę padėjimę (in positione sub principe accentu) prūsų kalbojė palikti neapkitęs: peuse V. 597 'Fichte' = gr. πεύκη; keuto V. 156, 497 'Haut': kėv-alas dimin. (viřbalas < viřbas) kjaūtas; skewre V. 685 'Sau' =

skeú-rē: [s]kjaú-lē; grēusings E. 51 'beissig, gryzliwy': grjaúžti 'nagen';

7°. aistiškas minkštasis kļ ir gļ pavirto in prūsiškus tļ ir dļ, žr. § 132.

Latvy-lituvjų prokalbė.

§ 11. Lituvjai ir latvjai gana ilgą laiką, prūsams atsiskyrus iš bendrosjos aistjų prokalbės, buvo vīna tauta ir vartojo vīną ir tą patją kalbą, kurją mes vadīsme latvų-lituvišką prokalbę.

Lituvjų ir latvjų bendroji prokalbė ilgainiui apkito ir par tatai daug kū prasikišė pro aistjų prokalbę.

§ 12. LatvyLituvjų prokalbėje įvyko šjokjos atámainos:

1°. aistiškas ir kartu i.-eur. ō padėjimę pirm prigaidės (in positione ante principem accentum) pavirto in u: spindulys pri žem. át-spindūlis 'отражение', bluzganá pri blūzgas, numirti pri nū-maras, la. pluska 'Lump' pri plūsyť 'reissen', šúkos la. sukas 'Kamm, Bürste' iš acc. pl. *[a]šúkás = gr. ἀκωχή 'Spitze', la. vabule 'schwarze Kuh' < vabūle;

Prirašas. I.-eur. ō padėjimę pirm prigaidės aistjų prokalbėje virto in ā: šaká iš aist. šōká = scr. çákhā 'Zweig', vabalai iš aist. *vābōlāi < vōbūlas Dus.;

2°. Dativus sg. pronom. q'ó-smō(i) *tó-smō(i) [=pr. ka-smu E. stae-smu II Kat.] analogijos kelju pavirto in *kámō *támō (> sena-li. kámu-g támu-g). Pri *kámō *támō, pridėję patvirtinimo dalelę -āi, gausme *kámō + āi *támō + āi > *kāmāi *tāmāi, iš kurjų sustruginta (tat-aĩ:tát') lytis bus kaĩm'taĩm', žr. Jaunjaus Понев. говоры II, 7;

3°. Genet. sing. msc. ō-kamīnjai žodėjai daro ne su galūnė -sā (iš i.-eur. -sjō), bet su galūnė-[s]ā. I.-eur. genet. sing. Deivó-sjo pavirto in aist. Deīva-sa (j po santaros neprigaidė-

toję sąjamoję iškrinta § 100), iš kurjo atsirado pra-prūs. *Deīvasa. Prūsų kalboje *Deīvasa taisykliškai pavirto in Deiwās Bopp Sprache d. alt. Preussen 88 (slg. ast: asti-ts, labb[a]-s, ain[a]s). Lituvjų ir latvjų bendrojoje prokalbėje *Dēvasa, analogijos ir surizgimo kelju, pavirto in Dēva[s]a, žr. Jaunjaus ПОНЕВ. ГОВОРЫ I 130 sq. II 5 sq.;

4°. ā- ir jā- kamįnjam žodžiai pradėjo vartoti greta su substantivišku genetivu (:χῶρᾱς, θεᾶς) ir pronominališką (:scr. tásjās). I.-eur. genet. sg. fm. tó-sjās aistjų prokalbėje pavirto ing *tá-s[j]ās (§ 100), iš kurjo tolesnjam gimė tá-sēs (ē is ā): pr. ste-sēs Ench. iš *stá-sēs (e < a par umlautą). LatvyLituvjų prokalbėje aist. gen. tásēs, analogijos ir surizgimo kelju, pavirto in tá[s]ēs, iš kurjos atsirado tós ir tás (pas Panevėžiškįs pri tós = gr. τῆς) Jaunjaus ПОНЕВ. ГОВОРЫ II, 5 sq. Kuršaitjų tósēs: tósijos ir Kvėdarniškų žemaitjų senuðsis: senuðses, kaipo moko Jaunjus, gimė iš tás- 'τῆς' + jās (:pane. tós): tás + ja[s]ēs (:pane. tás = pr. stesses = scr. tásjās) ir senās + jās: senās — ja[s]ēs (NB. Kvėdarnos šnekoje -jā žodžio galę virsta in -i, o -jaa — in -e: kuôji < *kâjā pri gen. sg. kûje < *kû-ja[s]a).

Genet. sg. fm. galūnės dvejojumu (-ās ir -a[s]ēs), anote Jaunjaus, galima išaiškinti, delko greta su rôpē 'lat. rāpa' kaîvė 'aksl. krava' turime ir tokjūs žodžius, kaip pîva 'gr. πόα' viîna 'scr. ūrñā' lîpa 'rus. lîpa'. Žodžiai pîva viîna lîpa turi -a taisykliškojo -ē vîtoje (slg. rôpē, Dysnós lîpē 'lîpa') apibendrintą iš genet. sg. pēva[s]ēs > pîvās > pîvos;

5°. ā- kamįnjam žodžiai dat. sing. fem. turėjo dvejoją: substantivišką (:χῶρᾱς θεᾶς) ir pronominališką (:scr. tásjāi pr. stes-sei), k. a. : la. mali ir malaĩ 'kraštui'. Mali gimė iš málāi, slg. vil̃ki 'vil̃kai' : lat. quae pr. quai nom. pl. ntr. < *q^vāĩ, labi 'labai' : gr. λῶθρᾱς κοινῇ lenk. wielce. Latvjų malaĩ te-galėjo gimti iš *málā-[s]ēi.

6°. Gimė naujas locativus plur. iš accus. plur. + postpositio -eĩ (= gr. ἐν): acc. plur. laukōĩs (:krēt. λούκονς) ante vocales

ir laukōs ante cons. et pausam + eñ > laukōnseñ : laukōseñ > ž. laukūnisi Kv. Rī. laukūsi Darb. : au. laukūse la. laukūs[i].

Latvju prokalbē.

§ 13. Latvyliŭvju prokalbē laikui bēgant suskilo in dvi dali, iš kurju radōs latvju prokalbē ir liŭvju prokalbē. Liŭvju su latvjais persiskyrimas įvyko pirm Kristaus gimimo laikų, ką parodo somų (fennorum) kalbon pakljuvę liŭviškos kilmės žodjai. Somai liŭviškus žodjus gavo nū liŭvju, kaip parodē Thomsen'o BFB 151 sq. tyrinėjimai, prieš germanams (resp. gotams) susidurjant su somais, pirmūsjūse amžjūse pirm Kristaus gimimo, žr. Streitberg Ugerm. Gr. 15.

§ 14. Iš latviškos kilmės žodju, pakljuvusju į somų kalbą, gauname nemaža žinju latvju kalbōs istorijai. Somai su latvjais susidūrē Somiškojo salpo (= Финский заливъ) pĭtinējē dalyjē, iš kurjos jī išsidangino į Somiją (Finnland) visųvėljausja IV amžjūjē Kristui gimus, žr. E. N. Setälä «Zur Herkunft und Chronologie der älteren Germanischen Lehnwörtern in den Ostseefinnischen Sprachen» (Journal de la Société Finno-ougrienne XXIII, 1) Helsingfors 1906 pag. 49, slg. A. H. Веселовский Изв. отд. рус. яз. и слов. 1906 t. XI, kn. 3 pag. 79, 80.

Toki žodjai kaip fin. luuta 'Besen' Thomsen BFB. 225, jaara 'Schafbock, Widder' l. c. 169, juutas 'Teufel' l. c. 175, porsas 'Ferkel' l. c. 206, anote Jaunjaus, aiškjausja rodo latvju kalbōs tarmes : šjamę atsitikimę latvju augštaitju tarmę. Visi šiti somiški žodjai paskolinti iš la. au. slūta 'la. ž. slūta', jār[a]-s 'la. ž. jērs', jūd[a]-s 'la. ž. jūds', *pořsi-s 'paršas' (slg. dorzis 'daržas', vords 'vardas'). Šiti 4 somiški žodjai rodo, jog latvju prokalbē IV amžjūjē Kristui gimus jau buvo suskydusi ing žemaitju ir augštaitju latvju tarmes.

§ 15. Prop. Thomsen'as, kursai pirmasis gerjausja ištyrė santykius tarp aistiškųjų ir somiškųjų kalbų, nepripažįsta somų kalboje latviškos kilmės žodžių. K. Jaunjaus aistų-somiškų kalbiškų santykių tyrinėjimai parodė, kad Thomsen'o nūmonė netikra. Somų kalboje yra toki aistiški žodžiai, kuri turi savyje išimtinai latviškas žymes. Somiškūse aistiškos kilmės žodžius randame sekantįs latviškumo žymes:

a) aist. en + consonans > la. i = fin. ie: sietää 'dulden, leiden' = la. cite 'kentė', miete 'der Gedanke' = la. *mīte (: lī. mintis = la. i-dūt: lī. in-dūti = darzinīks: daržininkas), puus-niekka 'der im Hause seiner Frau wohnende Ehemann einer Wittwe; der bei seinem Schwiegereltern wohnende Eidam' = la. *pūs-nīk[a]-s (: lī. pūsi-ninkas = fin. tuura 'die Eishäue': ž. durá Kv. 'die Eishäue'); somų prīsaga -niekka prīšingai Thomsen'o BFB. 105² sq. 270 ir Mikkolos BFS 57 nūmonei paskolinta ne iš rus. -nikъ, bet iš la -nīka-, delto kad rusiškas i negali pavirsti į somišką ie. Privedįojamį pavyzdį tarjamajai slav. i pereigai in fin. ie išrodyti neturi išrodomosjos galybės, nėsą visi tī pavyzdį gāli būti daug gerjaus išaiškinti kitu kėlju: f. Liettua 'Litua' Thomsen BFB 103¹, viehkuri 'der Wirbel, das Schneegestöber', miero 'das Kirchspiel, die Landgemeinde, die Dorfschaft', kar. Viena 'der Fluss Dwina' Mikkola BFS 57 paskolinti ne iš rus. Литва, вих[ъ]рь, міръ ir Двина; f. Liettua iš pra-lī. *Lētuvā (la. Lēti-gala = senarus. Лѣтъ-гола), viehkuri perdirbtas par вих[ъ]рь intekmė iš fin. *viehke (: viehde 'der Wirbel' = jankata: jantata = jähdyke: jähdyte = epakko: epatto = lika: lita = rohkia: rohtia), miero ne iš rus. міръ (> f. *miiru) ir Viena ne iš Dvina, bet iš la *Dvīna (: la. aug. Dūna < D[v]ūna 'Зан. Двина, Dauguva' = kīmas: gr. ρώμη = pītus: lī. pūtá lat. pōtus; lyv. vēna, gen. veinø 'Dauguva; Sund' iš pra-lī *Dvēnē);

b) aist. in + consonans > la. y = fin. ii: liikuttaa 'wiegen' = la. lýgūt lī. lingūti 'sich fliegend wiegen, wackeln mit dem

Kopfe' < ning- (per dissimil.): scr. ní 'hinunter' + ingati 'sich regen' (Jaunjus);

c) aist. an + consonans > la. ũ = fin. uo: luokka 'der Krummetbogen, das Krumholz' = la. lūk(a)-s lī. lańkas; suo-vero 'die Stelle der Vereinigung des Schneeschuhstabes und der an demselben befestigten Rolle, die Stelle der Vereinigung des Spiesseisens und des Spiessschaftes; die Zwinge' iš la. *sũ-vera (slg. sũ-bars = lī. sam-barè, la. sũ-vādis) < *san-verā: fin. sa-verikko sa-virikko 'das aus Gerten gewundene Gelenk, womit der Schlittenbaum am Schlittenständer befestigt wird' iš la. sa-vari, sa-vares, sa-vires 'die Querstangen bei der Egge (was die Eggenhölzer zusammenhält)' sa-vāre 'Rute zum Binden beim Dachdecken, bei den Eggen': lī. per-vara 'die Netzleine'; luukka 'hinkend, lahm' iš la. au. *lūk(a)s < *lūka- < *lanka- (iš kurjo paskolintas fin. lonkko 'hinkend'): lašas Dau. Šir. 'lahm, hinkend' (= šlākas : [š]lāšas § 89 sq.); suopunki 'die Wurfsclinge' iš la. *zūbungī lī. ža[n]baŋgai 'Fallstricke' (n išnyko kitoniškinimo kelju)?

d) aist. ē > la. é = fin. ää: f. jäärä 'Widder' Thomsen BFB 112, 169 paskolintas iš la. jēr(a)-s; est. rāts, gen. rātsi 'grosses Sieb mit aus Ruten geflochtenem Boden' l. c. 211 iš la. *rē[t]ša- lī. rētis m. 'Bastsieb mit grossen Lochern';

Pra-lī. ē somų kalboję pavirsta ing. ie: f. rieska 'frisch, ungesäuert' = lī. prēskas Dus. Thomsen BFB 96; f. siemen 'der Same, das Korn' = lī. sēmen-įs pr. semen V. 256 'Saat' l. c.; f. vielä 'noch, ferner' = la. vėl 't. p.' lī. vėl 'wieder' l. c.; f. vietra 'der starke Wind' = lī. vētra 'Sturm'; f. lieno 'träge, faul, nachlässig' = la. lēn(a)-s 'langsam, faul; gelinde, mild';

e) aist. ē > la. ie (rašomas kaipo i) = fin. ie: mielu 'lieb' iš la. *mīlu-s > acc. mīlu > mīl(a)s; viekua 'winseln' iš la. zvīgt; sielu 'die Seele' iš la. acc. sg. *sīlu = lī. sīla 'animus, conscientia, cordolium';

Pra-līt. ē virsta ing fin. ei: heinä 'Heu' = lī. šinas gr. κοινά χόρτος Hes. nom. plur. ntr.; seinā 'die Wand' = lī. sīna

reisi 'der Schenkel' iš *reitā (-i iš compositum)=lī. rītas; seivās 'der Pfahl'=stības; slg. Thomsen, BFB 102. Thomsen'as ir, paskui jī sekdami, Wiklund'as Entw. 140 ir. Setālā Herk. 39 sq., klaidingai išveda, kad somų ei gimė iš pralītuviško ai. Jaigu fin. heinā 'Heu' (=lap. suoidne) gimė iš pralīt. šainā- (: gr. χοινά), tai kaip tadā suprasti fin paimen (=lap. baiman) 'Hirt'?—Pralīt. ai tevirto i somų ai (paimen=ποιμήν lī. pīmū, aina 'immer, stets'=οινή pr. ainat), o somų ei kilo iš lī. ē:heinā iš šēnā-; angštas ilgas ē virsta in ei:schwed. grefve > fin. (k)reivi 'Graf', schwed. smeka (:mēgti) > fin. meikata 'liebkosen' Thomsen Einfl. 56. Fin. seivās dorp.-est. saiwas 'Pfahl' (iš lī. stības) su savo s laukjamojo t vītoję aiškjai sako, kad seivās negalėjo gimti iš staibā-, delto kad t prieš a (:est. saiwas) arba ir e (:seivās; slg. fin. teiri 'Birkhuhn' < *tedri:la. teteris) nevirsta i s. Seivās tegalėjo gimti iš stēba-s (slg. Klaipėdiškų: stēps, dēna, šēns, sēna): prasomiškas *tēβās (ē labai angštas ē, artimas prieš i; ē, kaip ir i, padarė intekmę in t [:tīltas > f. silta] ir perdirbo jī i s) > *sēβās (: schwed. grefve > f. reivi 'Graf') > seivās. Todel dorp.-est. saiwas su savo ai įra antrinė naujesnė apraiška. Prieš fin. ei, gimusį iš pralītuviško ei, t nevirsta i s:f. teijailla, -ilen 'mit leichten Schritten gehen':lī. steig-tīs 'hastig sein, sich beeilen' la. staigāt 'gehen, wandeln' gr. στείχω;

f) aist. ō > la. uo (rašomas kaipo ū)=fin. uo: nuo-laisen 1 sg. praes. 'hastig, in Eile lecken' iš la. *nū-laizu?; luoma 'der Schicksal' iš la. *lūma > lūmygs 'laimingas', žem. lōma 'laimė' (Klaipėdėje); nuode 'der Schwager' iš la. voc. *znūtē > znūt(a)-s; juotikki 'ein Kuhname' iš la. *jūdike (slg. f. hermikki < lī. širmikē); kuuja 'der Süßwasserlachs' kuujas 'die Forelle' iš la. au. *kūja=lī. kūjā, -ós acc. kūjā Dus. 'raudā Kv., die Plötze'; juoni 'Streifen, Reihe, Anlauf' liv. juon 'Bewegung' iš la. jūnis 'Mal, Anfall, Strecke, Zug'; Thomsen'as BFB 255 la. jūnis visai be reikalo išveda iš somų kalbos; jū-ni-s:la. jā-t (Vitebsko la.) 'ire'=gr. φω-νή:φᾱ-μ. t=

la. klû-n(a)-s:klā-t (Jaunjaus žodykilmė); kuontalo 'pensum lini, hapsus nendi' iš pra-la. *kūndalā (: la. astū[n]tais, pelū[n]-de 'pelų dėjimo vīta') > la. kū'[n]daļa lī. kū[l]dēlis iš kūl-+dēl- 'prī kūlo pririštas': la. vēr̃p-kulis ir vēr-kulis 'die Spindel = verpimo kūlas' gr. σκῶλος 'Spitzpfahl, Stachel' + gr. δίδημι 'binde'; luode est. lode liv. lúod 'der Nordwest' iš la. lūdes vējš 'Nordwestwind' < *lūdā (Jaunjus) 'vakarai' iš i.-eur. √lēd- got. lētan 'lassen' gr. ληθεῖν κοπιᾶν, κεκμη-χέναι Hes. lī. leīdju saulē-lydis, -leidis 'Sonnenuntergang' (slg. dangaus pusės vardą: fin. itä est. lyv. ida 'Ost' < *idā: la. idis idus, ydes vējš, ydrū vējš 'Nordost, Nordostwind': gr. αἰθρῆεις 'Boreas' lī. audínis 'Nordostwind' < αἰθω); Thomsen'as la. lūde BFB 267 ir idis BFB 253 be reikalo veda iš somiškų kalbų;

Pra-lī. q̄ virsta ing fin. ou:routa 'der gefrorene Kot' = lī. grūdas Dus., AŠ 39, žem. grūts Kv. grōuts Rī. 'steif gefrorener Strassenschmutz' Thomsen BFB 93 (*grōdo nēra!); roukko 'der grosse Haufe' = lī. rūgus 'кырганы'; kouko 'der Kobold' = lī. *kūkā- > prūs. kōkā- > kūkā- (sú kū: pr. sēn-ku) 'Kobold' kuke Nesselmann Thes. 82, kūka-s:kaúkas = θῶμα: θαῦμα=kūp-ti:kaúp-ti 'чистить' Ju. ž. 592; koukka 'der Haken, die Angel' (: kuokka 'der Haken' iš la. *kūka) = lī. kūka Dus. 'clava':kaúka-s Kalta. 'ypatingas lankas žimą tinklui po ledo stumti', kúkis m. 'Misthaken' la. kuk-t 'linkti' vista stāv sa-kukusi 'das Huhn lässt die Flügel hängen', lī. su-kúkē mīžjai Vilka. 'nunokę, sulinkę'; kouri 'die Karausche' = lī. *kūrí > la. kūrē 'die Karausche': σκῶρ 'Kot' — 'purvę gyvenanti žuvis'; loukas 'Falle': slūga-s 'was zum Niederdrücken gebraucht wird' < slēgti 'drücken, pressen': la. slag-zdi 'Falle'; kouvo-tella, -ttelen 'wie ein grosses Tier sich plump bewegen': la. gūv[i]-s 'die Kuh' lī. Gūv-ainjai nom. propr. loci; roukata 'schwärzen':? rūknōti Kv. 'in Form eines starken Nebels regnen'; loude 'der Schutz o. Schirm, der beim Nachtlager auf der Windseite aufgestellt wird' lap. NF. loavda 'Zeltdecke' Wiklund

Entw. 120 = li. *lûdê prūs. loade V. 493 'Bettdecke' (originalę d vitoję klaidingai parašytas s; slg. glosano V. 778 'Blindschleiche' iš glodano = li. glūdená): lat. lōdix, -īcis 'gewebte Decke, Bettdecke'; — somų kalboję dūda dvibalsę ou netikt prali. ō, bet ir švedų, k. a.: schwed. skola > f. koulu 'mokykla', schwed. hosur > f. housut 'kelinės';

g) aist. dj, tj > pra-la. ž (= dž), č (= tš) > la. ž, š = fin. s- (žodjō pradjōjē) ir -ts- (žodjō viduryjē): suojus 'der Zaun aus Tannenzweigen' < *suogjus (slg. Vaaaja 'der Keil' < vágys Thomsen BFB 44, 235, kataja 'der Wachholder' < kadagys l. c. 176) = la. žūg(a)-s 'ein Zaun aus Strauch geflochtener' li. džjūgas Kv. Rī 'tvora iš išvirtusjū medjų tverta'; metsā 'der Wald' iš pra-la. *medža-s > mež(a)-s 'miškas'; lātsā 'flach' = la. plaša- (f. lättā 'flach' = la. plata-) 'weit, breit'; litsata, -aan 'drücken, pressen' = la. *lišu li. liťjū 'premo'; paatsa paatsas 'Sattelkissen, das lose Kissen am Kummstock' Thomsen BFB 205 = pra-la. *pādža-: prūs. paddis V. 312 'Kumetgeschirr', kamiēnas padja- (iš kurjo paskolintas fin. patja 'pulvillus foeno refertus helciis et ephippiis equinis subiici solitus'), pādža-: padja- = la. lāse 'Tropfen': li. lāšas la. lase 't. p.'; est. rāts gen. rātsi 'grosses Sieb mit aus Ruten geflochtenem Boden' Thomsen BFB 211 = pra-la. *rētša- li. rētis m. 'Bastsieb mit grossen Löchern'; viitsiā est. wiṭsi-ma 'Lust haben, mögen' iš la. vyžūt 'mögen, wollen = nicht faul sein' < *vydjo-tvai: scr. vidhā-ti 'hold sein' (Jaunjus): la. ne-vyža 'tinginys' < *ne-vydhjá, Thomsen's BFB 287 la. vyžūt ne-teisingai išveda iš somų kalbós;

Lituvjų prokalbėjē žodjų viduryjē švargždžjų dž, tš dar nebuvo. Ing somų kalbą pakljuvę lituviškos kilmės žodjai dar tebeturi dj ir tj: f. rutju 'feucht, nass' < ž. srūtju-s: f. ruta 'Kot' < srūtos 'die Mistjauche'; f. patja 'Polsterkissen, Sattelkissen' = li. padja- prūs. paddis 'Kummetgeschirr' < pa-dja- 'po apatjos padedamas'; po ilgos santaros dj, tj somų kalbojē virsta ing ti: f. rautio 'das fuchsrote Pferd' = raūdis m. Kv.

't. p.' kamiėnas raudja-; f. valtio 'der Staat' = lĩ. valdĩjĩ; — somų kalbojė j užliko netikt po d, t, bet ir po kitų santarų, k. a.: f. harja 'die Bürste' < *šarjĩ- [> širjĩ- (neprĩgaidėtas i.-eur. a > i § 44 sq.): fchirių Bretk. gen. pl. Bez. G. 58] > šerjĩ- (ašĩs > ešĩs) > šerỹs; f. karja 'die Heerde' < kĩrja-s Dgš. Šĩrv. 'exercitus'; tyhjĩ 'leer' < *tyhtjĩ (slg. tehto > teho) < lĩ. tũštjĩ-s;

h) latvyliĩtuviškasis k > la. c (= ts) = fin. s: f. sietĩĩ 'dulden, leiden' iĩ la. cĩt-, inf. cĩst lĩ. kėsti kentėti.

§ 16. Kaip matėme, i somų kalbĩ intekmė darė netikt liĩtuvų prokalbė (slg. f. heinĩ < šėnĩ-), bet ir latvjų prokalbė (f. sietĩĩ < cĩt-). Somų kalbojė įra žĩmės, kurjos rodo, jog i somų kalbĩ inėjo žodjĩ ir iĩ aistjų prokalbės. Prĩ žĩmjų, rodantjų skolintojo žodjo paeĩgĩ iĩ aistjų prokalbės, turi bũti priskaityti šĩdvi: a) kvėpsnjũtųjų santarų (aspiratų) užlikimas ir b) k̃ ir ģ pavirtimas i somĩškĩ s, kurjam lapjũ kalbojė atsako ė.

Aistjų prokalbėjė kvėpsnjũtosjos santaros dar tebebuvo neiĩnykusjos žr. § 101, 104, 105. Taip vadinamosjos «aspiratos» senjausjamė aistjų prokalbės laikatrũkyjė buvo tikri «konsonantiĩski dvĩtarsnjĩ (diptongai)», t. i. dġ, tk, bġ, pk etc. Somų kekĩle 'der Feuerbrand' ir koipi 'das Schienbein' paskolinti iĩ aist. *dġeg[ġ]alė f. > lĩ. dėgala-s 'Feuerbrand' la. degul(a)-s 'brennender Schwamm' ir aist. stkĩĩb[ġ]y-s (ĩĩ iĩ ĩĩ § 117 sq.; ĩĩ > fin. oĩ > oi: koito 'rauh' < aist. kĩĩta-s > kĩĩtas, f. koito 'der Abglanz' < saulė-kaitis, atĩ-kaita) > staĩbis Kv. Rĩ. 'Schienbein'; aistiĩskas dġėg[ġ]ala-s ir stkĩĩb[ġ]ys neteko pradinjo d- ir st- prĩĩ santarĩ, kaip ir žodyjė f. ruoko 'Rohr, Schilf' < pra-lĩ. *drĩga-s > prũs. drogis V. 285 'Rohr' ir f. rastas 'die Drossel' < strĩzdas. Paskesnjamė aistjų prokalbės laikatrũkyjė «konsonantiĩski» dvĩtarsnjĩ tk, dġ etc. pavirto ing th, dh etc. Aist. *stkĩmbġĩs 'Pfosten' (scr. stambh-: skambh- § 106) aistjų prokalbės pabaigojė pavirtėsis ing. *sthambhas davė somų kalbojė *s[t]hambhas (t iĩnyko iĩ trijų santarų

tarpo) > *s(h)ambhas*) (po s h nyksta) > ést. sambas 'Pfo-
sten'.

Antra senobiška aistiškumo žimė įra somų s, atsakęs la-
piškam č. Somų s ir lapjų č pagal prop. Jaunjaus mokslo gimė
iš prasomiško tš (= diptongui iš minkšto t ir minkšto š [lygaus
lenkiškam ś žodyje siano 'šinas']), kursai kilo iš aist. tš arba dž
(> li. š, ž = i.-eur. k̃, g̃). Somų salko 'die lange Stange' (= lap.
čuolgo 'pertica qua lina piscatoria sub glaciem deferuntur')
Thomsen BFB 246, suka lap. čokko 'pecten' l. c. 226, kousa
'die Schöpfungelte, Schöpfungsschen' (= lap. kauča 'patella, crater'
Thomsen l. c. 184), lapjų čuõnja 'Gans' l. c. 248 (= f. *sansi)
paskolinti iš aistiškų džalgā (> Dus. žalgá, -ós accl žalgá
'ilga, laiba kartis'), tšukā (> la. suka 'die Bürste, die Pferde-
striegel' li. šukos, šukų pl. tantum 'der Kamm; Dus. die Pfer-
destriegel'), kãũtšas (ãu iš au § 117; li. kaũšas = scr. kóça-s
'Behälter, Kufe': gr. καυχίον κύλιξ δὲ παρὰ σοφοῖς Suidas, lat.
caucus 'Becher' caucula 'Trinkschale') ir džānsi-s (> li. žąsis).
Somų sahra v. sahara 'der zweispitzige, gabelformige Pflug'
rodo, kad aist. ž, š (> li. ž, š) gimė iš i.-eur. g̃, k̃ par tarpinį
konsonantišką diptongą dž, tš: gr. κάρχαρος 'aštrus, aštra-
dantis' = aist. fem. ġharg̃hará (del prīgaidės vītos slg. fm.
antará Dy. v. antrá prī got. antar 'der zweite' > antero-s) >
ġarg̃hará (trumpa balsė pirm prīgaidės iškrinta § 27 sq.) >
ġarg̃grá: acc. ġarġgarām (neprīgaidėtas ġ + ã, õ, ũ > g § 89) ir
ġarġgarām (antrasis ġ apibendrintas iš nom. ġarg̃grá) ir ġarġgrām
(be antrojo a iš nom. sg.) > nom. džardžrá: acc. džar[d]žrām
(iš neprīgaidėto santarų būrjo iškrinta vidurinėji § 80) ir
džár[d]žarām > džaržrá: džaržará (: *krut-rús > kutrús,

*) Fin. suota 'ein Haufe von brünstigen Stuten', kurs žodis
paskolintas iš aist. stāda-s > li. stōdas 'eine Herde Vieh, be-
sonders Pferde', rodo, jog somų prokalbėję žodžio pradėjo galėjo
stovėti dvi santari: suota iš *stuota dvijų t kitoniškinimo
kelju.

*srútrós > sútros Dus. ir srútos Kv. 'Mistjauche') > dža[r]žrá : dža[r]žará > fin. sahra : sahara 'žagrė' (NB. fin. h gimė iš ž, o fin. s [= lap. č] — iš aist. dž!); aist. accus. gá[r]grām pavirto ing džágrēm (neprigaidėtas ā > ē § 31) > li. žágrę > žágrė 'ein Pflug'; žágrė : *džazrá > f. sahra = ž. mergė : mergá.

Somų soukka 'der zweizackige Pflug' su savo s rodo, kad šis žodis negali būti paskolintas nė nū gotų (: hōha 'Pflug'), nė nū lituvjų; ou vėl rodo, kad negali būti ir latviškas (la. ū > f. uo); soukka tegalėjo kilti iš aist. tšókā (> li. šaká : kuká Vilnjaus Labanorė 'clava' < *kūká > acc. kūkā > Dus. kūka 'clava' § 89 = got. hōha 'žagrė' scr. čákhā 'šaka').

Pra-li. š, ž, kaip ir aistiškasis [d]ž (: f. sahara 'žagrė'), somų kalboje pavirsta ing h (= lap. s). Pavyzdžiai: heimo 'die Familie' < šeimá, halla lap. suoldne 'der Frost, der Reif' < la. saĭna li. šalná, hulikka 'die Butte' < šulíkė Kv. 'бочка' dimin. iš šúlė Kv. 'das Fass', halko 'das Holzscheit, Brennholz' < pra-li. *šalkā' (= scr. čálka-s 'Spahn, Abschnitzel'), dimin. ša[l]ka-lýs 'ein Splitter', heinä lap. suoidne 'Heu' < šīnas, hihna 'der Riemen' < šikšná, harakka 'die Elster' < pra-li. šarákā § 28^a, harja 'die Bürste' čerem. šar 'das Pferdehaar' < pra-li. šarjá-; hammas 'der Zahn' < žam̃ba-s la. zūb(a)s 'dens', hakara 'Stachel, Zacken' < žágara-s 'sause šaka', herne 'die Erbse' : žiřnis, hirsí 'der Balken' < *žirdí-s : rus. жердь 'kartis', kauha 'der Kochlöffel' < kaūšas, leuhattaa 'fliegen' < šljaúžti, tarha 'der umzäunte Platz' < dařžas, tuohi 'die äussere Birkenrinde' < tōši-s f., vuohi 'die Ziege' < āžý 'ožka' > pr. wosee, vaha 'das Wachs' < *vahka < li. vaškas.

I.-eur. ā aistjų prokalbėję, kaip rodo prūsų, latvų ir lituvų kalbos, jau buvo nebegrynas ā, t. i. jau truputį palinkęs ing ō : prūs. towis V. 169 = tāw(a)-s Ench. 'Vater', la. brōlis au. = brā'lis žem. 'Bruder', li. brōlis = brālys Dus. Anote Jau-njaus, reikja sanprotauti, kad i.-eur. ā aistjų prokalbėję tevirto ing ā prigaidėtamę padėjimę, tū tarpu kad beprigaidis ā liko kaipo ā. Aistjų prokalbėję ā turėjo maž-daug tokjā klōti, kokjā

ir dabar turi ā Dusetū, Sálako ir Tveretĵaus apkaimijū šnektosę : ĵja sako brālys, bet brālĵukas. Somų kalbon pakļuvusĵji žodĵjai iš aistĵjū prokalbės rodo, kad prĵgaidētasis ā jau buvo pavirtęs ing ā:f. salko (= lap. čuolgo*) 'die lange Stange' < aist.

*) Aistiškos (aistĵjū prokalbės, lĵtuvjū, latvjū prokalbės) kil-mės žodĵjai somų kalbojē paliko aistiškos prĵgaidės žĵmes. Prĵgaidės atspindĵljū radimas somų kalbojē — prop. Jaunjaus nūpelnas. Jaunjus rado, kad aist. $\text{č}|\text{k}|g, \text{t}|\text{d}, \text{p}|\text{b}$ arba $\text{č}|\text{k}|g, \text{t}|\text{d}, \text{p}|\text{b}$ virsta ĵ somų $\text{kk}, \text{tt}, \text{pp}$, aist. $\text{k}|g\text{◌}, \text{t}|\text{d}\text{◌}, \text{p}|\text{b}\text{◌}$ arba $\text{č}|\text{k}|g, \text{č}|\text{t}|\text{d}, \text{č}|\text{p}|\text{b}$ virsta ĵ somų $\text{k}, \text{t}, \text{p}$. Aist. $\text{č}|\text{ti}|\text{di}$ arba $\text{č}|\text{ti}|\text{di}$ virsta ĵ somiškā tti , aist. $\text{ti}|\text{di}\text{◌}$ arba $\text{č}|\text{ti}|\text{di}$ virsta ing som. si. Pavyzĵjai: pakkula 'der Zunder' < pákulos Kv. pl. tant. 't. p. ir Hede', laukki 'Tier mit einer Blässe' < laúkis m., takki-ainen 'die Klette' < dágis m., harakka 'die Elster' < *šarákā žr. augšĵjaus, luokka 'das Krumholz' < la. lūka- > lūk(a)-s 'lankas', malka 'die Dachlatte' < maĵka Thomsen BFB 75, 198, vako 'die Furche' < vagā', hako 'der abgehauene, grüne Zweig des Nadelbaums' < šakā', rako 'Riss, Spalt' < spragā' Thomsen l. c. 83; lattea 'flach, platt' < plát- Thom-sen BFB 83, 208, metti-ainen 'die Waldtaube' < ž. méde 'Wald', mǎnttā 'Butterstössel, Quirl' < meńté, pirtti 'die Ba-destube' < piřtĵ, riitta 'die Reihe, der Stapel' < aist. srĵtā: sritĵ-s Kv. 'graĵjai sukrautų malkų krūva' (= gr. πεύκη: puší-s = άχοστη: akstĵ-s = slav. pęta: peńti-s f. = pr. gelzā: gelží-s), ātelā 'Grummet' Thomsen BFB 159 < atéla < lí. atólas, karta 'das Blech' < skařda-s, luuta 'der Besen' < la. au. slūta, mǎntā 'Quirl' < *menté > la. meńte, niisi 'der Weberschaft' < nĵtĵs, nuode 'der Schwager' < pra-la. *znūté (= γνωτέ) > la. znūt(a)-s, ranta 'die Küste' < krańta Kv. Rĵ., reisi 'der Schenkel' < rĵtas, routa 'der gefrorene Kot' < grū-das, silta 'die Brücke' < tĵltas, tytār 'die Tochter' < duktē[r] Thomsen BFB 74, 167, tuhansi 'tausend' < tūkstantĵs D. Klein'as, vuota 'das Fell ohne Haar' < ōda Kv., kypārā 'der Hut' < kepūrē, seivās 'der Pfahl' < stĵbas, sirppi 'die Sichel' < pra-la. *sirpis > sirpe = gr. άρπη 'Sichel'.

Thomsen'as savo raštē BFB lĵtviškos prĵgaidės atspindĵljū nerado.

dzālgā' (dvibalsēs pirmoji dalis pra-ilgsta § 117), f. kousa = lap. kauča) 'die Schöpfkelle' < aist. kãûţsa-, f. koipi 'das Schienbein' < aist. stkãîbgys, f. morsian 'die Braut, die Verlobte' < aist. mãîţjãm, f. komppa 'die kleine Anhöhe, der Hügel' < aist. gãm̃ba-s:lî. gumbas 'die Erhöhung' (= pr. angurÿs V. 565 'Aal' fin. ankerias:lî. ungurÿs), f. romsi 'die Boots-stange' < aist. rãîmtys:ramti-s m. Zyt. (= šînas Anykštjai : šînas 'Heu'), f. lonkko 'hinkend' < aist. lãînk- : laşas. Neprigaidėtasis ā aistjũ prokalbėje ing ā nevirto:f. salko < dzālgā', f. soukka 'žagrė' < tşókã = got. hōha 'Pflug, scr. çákhā 'Zweig'.

Somų prokalbė, kaip matėme, iš aistiškųjų kalbų gavo vñnus žodjūs su ā, kitus — su ā. Aistiškas ā somų kalbojė pavirto ing: a) vuo žodjo pradjojė, k. a. : ādã > f. vuota 'das Fell ohne Haar' (v- prieš uo atsirado patjũ somų kalbojė; slg. f. odottaa 'warten, harren' > *o[d]ottaa > *ōttaa > *uottaa > vuottaa 't. p.') ir b) uo žodjo viduryjė, k. a. : f. luode 'das Schicksal' < klôtē Kv. 't. p.', tuohi 'die äussere Birkenrinde' < tōši-s f. Aistiškas ā dūda somų kalbojė aa, k. a. : aist. vārÿs 'senis' (: lî. vóras) > f. vaari 'der alte Greis'; f. haastaa 'sprechen': lî. žosmė 'Rede'; f. saapas 'Stiefel' iš pra-la. žem. *zāb_a-s, iš kurjo dabartinėjė latvjũ kalbojė teuzliko dimin. zāba-k(a)-s 'Stiefel' (slg. vaîna-k[a]-s 'vainikas'); iš la. zābaka- paskolintas votiškas sãppaga, iš kurjo paeina slav. sapogъ ir lituviškas, tiktai Prūsų pusėjė tevirtojamas, sopágas; la. zāba- (> f. saapas) 'pušnis' pagal Jaunjaus ĩra giminė su lî. žib-í-kas Dus. 'terba, maišelis, etum. dengėjas' žibinykas Dus. 'terbelė abrákui' < žab- (beprigaidis i.-eur. a > i § 44): lat. habitus 'drabužis'.

Žodjo galę iš aist. -ã' ir -ã somų kalbojė atsiranda -o ir -a: f. heimo vako salo nukero rako hako puuro (< putro) vaino < pra-lî. šeimã' vagã' salã' nugã/rã' spragã' šakã' putrã' vainã' ir f. vuota ranta malka villa soukka < pra-lî. ādã kraîntã maîkã vilnã aist. tşókã.

Iš somų kalbós inėjės ĩ latvjũ kalbą žodis sãm(a)s 'der Finne'

(:f. suomalaisen 'somas') irgi rodo, kad somų kalboje uo gimė ne iš ō, bet iš senesnjo ā: iš fin. ō niku būdu negalėjo gimti nei la. sām(a)-s 'Finne' sāmenis 'Nordwestwind', nei lf. sāminis 'Nordwestwind' (Drawönnen); iš somiško ō lituvų ir latvių kalboje tegalėjo atsirasti tiktai ū, bet nĭkados nei latviškas ā, nei lituviškas o.

§ 17. Latvių prokalbę atskyrė nū latvylituvų prokalbės ši dalykai:

1°. dvibalsės en, an + consonans prĭgaidėtoję ir kĭkvinoję po prĭgaidės stovintĭjoje sąjamoje pavirto ing ē, ō, iš kurjų gimė dabartinjai i ir ū: lenkti > likt, antras > ātr(a)-s;

en, an + consonans padėjimę prim pirmavertės prĭgaidės (ante principem accentum), pagal Jaunjaus mokslo, likti kas buvę, delto kad tokjamę padėjimę n ĭra stipresnju balsu ištartamas nekó pirm jo esantĭjoji balsė: la. trenkāt 'hin und her jagen, scheuchen' iš *trenkāti*) prĭ trikt 'wegjagen, scheuchen'

*) Reikja ĭja pasakyti bent keletas žodĭų apĭ sąntykĭ tarp latviškųjų ir lituviškųjų intonacijonjų. Prop. Jaunjus, paėmęs Petro Šmidt'o (Троякая долгота въ латышскомъ языкѣ) tarmę už pamatą savo tyrinėjimams apĭ latvių intonacijones, rado, jog latvių krintantĭjai (die fallende Intonation) prĭgaidei (: ~) atsako lituvų augštaitĭjų tvirtagálė (die geschleifte Intonation), latvių stumtinei (die gestossene Intonation) prĭgaidei (: ^) — lituvų tvirtaprádė (die gestossene Int.), o latvių tĕstinei (die gedehnte Intonation) prĭgaidei (: ') atsako lituvų kalboje neprĭgaidėta sąjama, stovinti prim pirmavertės prĭgaidės.

Norint atrasti atĭtykĭ tarp latviškų ir lituviškų prĭgaidĭų reikja paĭmti visųpirmu du atsitikimu: 1) «Penktąjĭ pirminĭų veiksmazodĭų skyrĭų» (žr. «Lituvišką kun. Jaunjaus kalbōmokslĭ» 1897 m. pag. 262 — 264), kursai lituviškoje kalboje tegali turėti tvirtagalę, latvių kalboje tegali turėti krintantĭjąją intonacijonę, k. a.: lf. tińka > la. tĕk, tampa:tūp, rańda:rūd, lińpa:lŭp, su-prańta:prūt, krińta:krŭt, muńka:mūk, ŗuńta:sūt ir d. Ši paveikslai aiškjai rodo, jog lituvų tvirtagalei atsako latvių krintantĭjoji prĭgaidė. 2) Toljaus reikja

BB XXV, 271 < pra-la. *trė[n]kti = li. treñkti (: la. treñkt turi netaisyklišką en, apibendrintą iš pra-la. *es trencũ, *tu trencĩ [, bet *vinjas trėca > viñš tríc]); mēnte 'kleine Holz-schaufel zum Umrühren, Ruder' < pra-la. *mentė (> fin. mǎntä; li. meñtė > fin. mǎnttä) = li. mentė Kuršaiťjo Vok.-lit. žody-

paimti tokjūs lituviškus žodžius, kuri nıkados negali turėti prįgaidės pirmojoje žodžio sąjamoje, k. a. lingũti, nıkũti, sveikinũti. Tamę atsitikimę latvjai visados deda savo naująją prįgaide ir ta prįgaide visados įra tęstinė: lýgũt (vĩtoje *lingũt su y apibendrintu iš išnykusjo *lýga- msc.: liñgė Dus. 'lopšjui pakabinti kartis'; *linga-s > lingũti: ῥόμβος 'Kreisel' > rangũtis Kv. 'sich mehrfach krümmen': «ko rangũjis, kaip šũ tarankyje»), nĩkāt, sveicināt. Iš tų dvijų atsitikimų lengva nuspręsti, jog likusioji latvjų stumtinė prįgaide tegali atsakyti lituviškai tvirtapradei, k. a.: la. kaũs(a)-s = li. kaũšas, svĩsts = svĩstas, spũsti = spąstai, lũks = luũkas.

P-as Endzelin'as iš šitų trijų atitykjų tiktai vĩną teĩsrado, būtent, jog lituvjų augštaiťjų tvirtagalei atsako latvjų krintantįjoji intonacijonė, k. a.: li. draũgas = la. draũgs, žambas (= ῥόμπος) = zũbs, prĩtas = prąts. Bet dvijų likusųjų intonacijonų santykjus p. Endzelin'as atbulai išaiškino, būk: latvjų stumtinei prįgaidei atsako lituvjų pirmprįgaide intonacijone: la. galva = li. galvá (žem. vakar. gal'va), ir jų tęstinė arba naujoji intonacijonė atsako lituvjų (nekilnojamai) tvirtapradei: la. brālis = li. brĩlis. Latvjų akũti, atāli, balaũda, brālis, dũna, gėr've, kaũli, klėt(i)-s, krũmi, kur'mis, laime, lĩpa, māte, rýgste, tėvi, til'ti atsako ne Kuršaiťjo: akũtai, atĩlai, balaũda, brĩlis, dũna, geĩvė, kaũlai, klėtis, krũmai, kuĩmis, laimė, lĩpa, mĩtė, rýgštė, tėvai Dũnel., til'tai, bet iš kitų tarmjų žinomĩms žodjams: akũtai Dus., atolai Kv., balandā Dus., brolys Sĩsikai, dũnā Jaznai, gervė Zĩtela, kaulai Kėlmė, klėtis Dus., krũmai Dysnā, kurmys Panemunėlis, laimė Žaiginys, lĩpā Zytela, ž. motė, rygštė Sálakas, tėvai Kv. Dus., til'tai Dus. Trumpai sakant, latvjų tęstinė prįgaide nıkados negali tarsnydėsnĩškai atsakyti nei lituvjų tvirtapradei, nei tvirtagalei prįgaidei. Latvjų vỹri ir daug kitų tokjų atsako ne li. vỹrai, bet aistiškam vyrāi = ser. virá-.

nas s. v. 'Spatel'; seice 'eine Muschel' < šenké:scr. *čanḱhā-s* 'Muschel'; len'ce 'Leitseil, Zugband' < *lenké:slav. *po-lęčъ* 'laqueus' gr. *λέ[ν]παδων* 'Jochriemen'; ran'týt 'kerben, schneiden' = rantýti; skan'dinât 'erschallen lassen' = lí. *skandinôti cf. stiprinôti sveikinôti (= la. sveicinât); skra'nda 'тряпка' < *skrandá; ba'nga 'Meeresbrandung' = bangá;

2°. in, un + consonans prigaidėtoję ir kirkvinoję po prigaidės sekantįoję sąjamoję virsta ing y ir ū: miñkštas > la. mýksts, luñkas > lûks;

in, un + consonans padėjimę pirm prigaidės, pagal Jau-niaus mokslo, palikti kas buyę: cin'ksla 'die starke Sehne in der Kniebeugung' < kinkslá: lí. kenklé 'die Kniekehle' (= blindí-s: blendís), žintara(a)-s 'Bernstein': žytar(a)-s = gintáras Tilžėje: giñtaras Kv. Rl., krim'slis 'хрящъ': lí. kremslé, trump'pêt = lí. trump'pėti, gum'dinât 'antreiben' = lí. *gumdi-nôti (: sveikinôti) pr. guntwei 'treiben', pum'puri 'почка, бутонъ' = lí. pumpuraĩ;

3°. k, g + minkšta balsė pavirto ing c (= ts) ir ž (= dz): lí. képti > la. cept, gefti > žeft, kítas > cits, gývas > žývs;

Latvjų kalboję -ki ir -gi tegimsta iš aistiško -kāi ir gāi, k. a.: 1) vocat. sg. -i iš -āi ir -jāi: saīmnīk Bielenstein Lett. Spr. II, 9 sustruginta šauktinjo linksnjo lytis (apocopata forma vocat) iš saīmnīki (Jaunjus): dīviņi l. c. 10 kaīmiņi iš *kai-minjāi; la. dēli 'sūnau' < *dēlāi: Jékuba Tūmina Bielenst. II, 9 < -ā = tēvai Dus. vocat.: pr. tāwa E. 19^a = āšen-ai Dus.: āšen-o Dy. 'ego'; saīmnīk': saīmnīki = lí. pón' Volter'jo Lit. Krest. 77,3,8: pónai Dus. vocat. = la. lýž': la. lýži; 2) nom. pl. msc. viļki lūgi iš pra-la. viļkāi lō[ñ]gāi (nom. plur. ntr. > msc.); greta su -āi nom. plur. msc. (iš ntr.) turėjo dar galūnę ir -ā, slg. prūs. linô Grunau 'línva' = linaĩ, pr. pelanne V. 37 'Asche' plur. < pelánē (-ē iš neprigaidėto -ā § 31) = lí. pelenaĩ: pr. yccroy V. 142 'Waden' clattoy V. 292 'Klette' nom. pl. = íkrāi klátāi (su -oy iš i.-eur. āi prī nom. du. -ay iš i.-eur. -āi:

broakay V. 480 'Hosen' peadey V. 482 'Socken' straynay V. 136 'Lenden' nom. du. = brākāi pēdēi (ei iš jāi) straiņai), peņņai métai Dus. = peņnai méta Kv. < *métā 'im vorigen Jahr' accus. temporis; 3) instr. pl. msc. tādīs nīkis Bielenstein Lett. Spr. II, 35 iš *tādāis nīkāis: lī. vilkaīs scr. vīkāiš (ne iš i.-eur. *vīq'ōis, iš kurjo lituvjų būtų *vilkuīs!); 4) adverbia traki ilgi = lī. ilgaī: gr. λᾶζα; 5) 2 pers. sing. praesentis saki = lī. sakaī iš *sakā-i; 6) 2 pers. sing. perfecti viļki = lī. vilkaī iš *vilkāi; 7) 2 pers. praesentis emphatici tīki Bielenstein l. c. II, 122 'du gefällst' iš tiņkāi (Jaunjus); la. tīki < *tinkāi: la. tīci < *tinkāi > tinkī = pažištai: pažišti = rūpinai-s 2 sg. praes.: rūpiņi-s Bezzenberger Gesch. 193; 8) dat. sg. rūki = lī. raņkai gr. θᾶξ; 9) nom., accus. du. fem. divi rūki iš *duvāi rankāi (Jaunjus); žem. dvī ranká Kv. < d[u]vāi rankā, dvi dvīlika Dus. '24' (: Dvi dvylika kulja, vīnas ļeiva klaīma verīja. — Dantīs ir līžuvis.); la. divi rūki (: lat. mensae): lī. dvī ranká Kv. = la. divi abi: la. duva aba Изв. Отд. Рус. яз. и слов. VIII, 76 = la. līži: la. līža; 10) acc. plur. neutr. (divi) lūki iš *luņkāi: lī. reikja luņkai (acc. pl. ntr.) plēšti (Jaunjus);

Latvju kalbojē k ir g priš minkstą balse pavirto ing c ir z; k ir g teužliko neapkitēs tokjūšē atsitikimūšē, kurjūšē k, g pakļuvo in padėjimā priš minkštas bales tam tarsnūdēsņui savo veikala jau pabaigus. Įra sekantis atsitikimai, kurjūšē laukjamojo c, z vītoję randame k, g: α) jai po k arba g stovėjo v, kurį latvijai prarado (slg. la. 13 amžjaus Trikātva su dabartinę Trikāta Bielenstein Grenzen 92) jau k ir g pavirtus ing c ir z; β) jai po k, g išnyko r, l, n dvijų r, l, n kitoniškinimo kelju, γ) jai k ir g įra apibendrintas iš tokjų vītų, kur k ir g stovėjo priš kitas bales ir δ) svetimūšē žodjūšē. Pavyzdjai: α): ķeīt 'greifen, fangen' iš kveīt, kaip kad tebesako Alschwangen'ē, ģeībt 'ohnmächtig werden' = lī. gveībti Ju. ž. 501, ģeībēt 'helfen, retten': lī. gveībti Ju. ž; β): ķeīris 'link, linkisch' iš *kreirýs > la. kreīlis 'Linkhand, Linkischer': lī. k[r]airýs; γ): ģeīkste

‘die Hopfenstange’ su g iš acc. *gaikštēm (: *geikštā = šaivēm > la. saiva:šeivá > lí. šeivá): lí. pa-gaikštis Giřkalis pá-gaikštis Kv. ‘Ofenkrücke’, laūkis ‘Pferd oder Ochse mit einer Blässe’ su k iš laūk(a)s, pa-regis ‘Wahrsager’ su g iš «nū regas» — ‘von Angesicht’ ir ō: kenge ‘Schuh, aus Tuchstreifen geflochten, mit Ledersohlen’ iš lyv. kēnga fm. kenkā ‘Schuh’, kēniņš iš vok. König;

4°. aist. sj (šj) ir žj pavirto ing š ir ž: sjūtvaí ‘sjūti’ > la. šūt, šjautvaí (: šjaūtuvás Kv. ‘das Weberschiffchen’) ‘šauti’ > la. šaút, myž[e]jō ‘ōμῆζέω’ > la. mýžu;

5°. iš aist. stj gimė la. š, o iš aist stkj (sthj) — la. šķ žr. §§ 121, 122;

6°. in daiktavardžių linksnjavimą padarė intekmė įvardovių linksnjavimas: pagal įvardovių dat. sg. et du tam̃ tīm̃ analogijos gimė la. dīvam tėvam dat. sg. dīvim̃ tėvim̃ dat. du. > plur.;

7°. aistiškos ilgosios vīnābalsės ir dvībalsės dvisajámjo ir daugisajámjo žodžio galę sutrumpėjo, tai ėra pavirto ing vīnos mōros balsės, o tokjamę pat padėjimę trumposjos balsės tapo dar trumposnės pusė moros. Pusjaumorinės (1/2 moros ilgjo) balsės tolesnėję latvjų gyvatojė išnyko. Pralatviški Dēvā gen. sg. alaús gen. sg.: Dēva-s akí-s pavirto ing Dīva, alus: Dīv_a-s, ac_i-s > Dīvs, ac-s;

Galinis -u latvjų, kaip ir žemaičių, kalbojė nenyksta: alus nom. sg.;

8°. aist. dj, tj pavirto in dž, tš (§ 15, g), iš kurjų ilgainiui atsirado dabartinjai ž ir š: žaút ‘trocknen’ = lí. ėjaúti, mež(a)-s ‘der Wald’ = mēđja-s (Lazūnų, Dīveniškjo apkaimijose) ‘miškas’, leitis ‘lītuvis’ > gen. sg. lei’sa.

§ 18. Latvjų prokalbė suskilo in dvi dideli tarmi: augš-taičių ir žemaičių. Kada tasai suskilimas in tarmes įvyko, nežinome. Ing somų kalbą paklijavusįji latviški žodžiai neabejotinai rodo, jog ketvirtamjamę Kristui gimus amžjūję latvjų kalba jau turėjo dvi tarmi, žr. § 14.

Tarp latvjų augštaitjų ir žemaitjų įra tasai skirtas (discrimen), kad jį nevīnodai elgiasi su indoeuropišku ā: augštaitjai ā perdirba ing ō (iš senesnjo ā), žemaitjai — ing ā. Nevīnodą indoeuropiškojo ā klôtį (судьбы) latvjų kalbės tarmės išaiškina pralatiškojo ā dvejopumas: prīgaidėtasis — ā, neprīgaidėtasis — ā žr. § 16. Latvjų prokalbėje, pavyzdžiui imkime, buvo sakoma: nom. sg. brāl̃ys (= li. brolys Šisikūšė), bet acc. sg. brāl̃i; iš t̃ja išlyginimo keltu pri taisykliško brāl̃ys latvajai žemaitjai pasidarė naujadarą brāl̃i, o augštaitjai pri taisykliško brāl̃i pasidarė naujadarą brāl̃ys. Taip iš pralatiško žodžio su dvejopu ā tarmės tapo apibendrintas su vīnu tudvijų ā (ā: ā): la. žem. brāl̃is = la. aug. brōlis.

Lituvjų prokalbė.

§ 19. Pasipažinę, nors ir paviršutiniškai, su aistjų, prūsų, latvylituvjų ir latvjų prokalbėmis, pereisime pri bendrosjos visų lituvjų — augštaitjų ir žemaitjų — prokalbės.

Sulyginę dabartines lituvjų kalbės tarmes su lituvjų prokalbę, mes išvysme tarp jų didelį skirtumą. Skirtumų didumą tarmės ingavo atskiroję nū prokalbės savo gyvatojė. Lygintinis tarmė-mokslis (dialectologia) gali mums parodyti, kū prasikišė šjų dīnų tarmės pro bendrąją jų motyną — lituvjų prokalbę.

Mūsų laikūse visos be išimtinės tarmės turi: 1) žodžio pradjoje švargždėtas (assibilatas) d̃ž, t̃š arba d̃z, t̃s iš dj, tj, 2) prīgaidės peštumą nū galūnės ant šaknis ā - kamīnjų žodjų vīnaskaitljo vardinyjė ir gimtinyjė linksnyjė ir visų kamīnų vīnaskaitljo dūtinyjė ir apskūstinyjė, 3) santaragalūnjų daiktavardjų linksnjavimą perdirbtą in tēmatiškąjį ir 4) dvibalsę jau iš i.-eur. eu.

1°. Švargždėtos santaros d̃ž, t̃š arba d̃z, t̃s. Žodžio pradjoje švargždėtas turi visos lituviškos tarmės. Žodžio viduryjė ir galė

vīnos tarmēs turi ḋž ṫš (au., žem. Kvėdarnoje) arba ḋz ṫs (dzjūkai, žem. Veiviṙženūse, Endriėjavę), kitos — ḋ, ṫ (žem. Darbėnūse, Klaipėdoje). Nevīnoda dj, tj klėtis tarmėse l̇judija, kad l̇ituvjū prokalbėje, kaip ir prūsų kalboje Berneker Preuss. Spr. 164, dar dj, tj nebuvo apkitę ing švargždėtas santaras ḋž, ṫš arba ḋz, ṫs. Pagal nenuvykusjo V. Poržezinskjo (Къ исторіи формъ спряженія въ балтійскихъ языкахъ, p. 113, 123) mokslo, dj, tj in «švargždėtas» jau pavirto latvyli̇tuvjū prokalbėje. Jai jau latvyli̇tuvjū prokalbėje, kaip klaidingai sanprotauja tasai mokslingos tyrėjas, dj būtū pavirtęs ing «švargždėta» ḋž, tad' ṅiku būdu negalėtumėme suprasti, delko Kvėdarnos ir Veiviṙženū šnektose pṙi: val̇dē dat. sg. = au. val̇ḋžāi, val̇dī Kv. val̇di Veiv. instr. sg. = au. val̇ḋžā, val̇dēs Kv. val̇des Veiv. acc. pl. = au. val̇ḋžās, val̇di acc. sg. = au. val̇ḋžā turime gretymais ir: val̇džē Kv. val̇dze Veiv. nom. sg., val̇ḋžuōs val̇ḋžuōs gen. sg., val̇ḋžes val̇ḋzes nom. pl., val̇ḋžuñ val̇ḋžuñ gen. pl., val̇ḋžuōms val̇ḋžuōms dat. plur., val̇ḋžuōmīs val̇ḋžuōmīs instr. pl., val̇ḋžuōsī val̇ḋžuōsī. Analogijos ṫja rasti negalima. Šisai iš žemaitjū tarmės paveikslas rodo, jog netikėtai l̇ituvjū, bet ir atskiroje žemaitjū prokalbėje žoḋjo viduryje ir galę dar nebuvo asibilacijōnės. Žemaitjū atskiroje nū augštaitjū protarmėje žodis val̇ḋjā buvo šjaip lankstomas: Singularis: N. val̇djā', G. val̇djā's, D. val̇djāi (: dvibalsės sutrumpėjo!), Ac. val̇djān, Instr. val̇djān, Loc. val̇djājēn, Dualis: N. val̇d[j]ē (cons. + j + ē > cons. + ē), D. val̇d[j]ēm, In. val̇dēm, Pluralis: N. val̇djās, G. val̇djuñ, D. val̇djāms, Ac. val̇djās (iš val̇djāns ante cons. < *val̇djāns: ž. baītas, bet baltānsjas), In. val̇djāmīs, Loc. val̇djāseñ. Iš šjo linksnavimo gimė augštjaus padūtosjos Kvėdarniškjū ir Veiviṙženiškjū žemaitjū žodylytės: iš djā kilo ḋže, ḋžuo arba ḋze, ḋzuo, o iš djā > *dje § 20 > de*).

*) Pra-li. acc. sg. fm. val̇djām žemaitjū prokalbėje pavirto ing val̇djān (dvibalsės sutrumpėjo!) > val̇djēn § 20 > val̇den

Pralituviški žodžiai, pakljuvusįji į somų kalbą, irgi rodo senobišką dj ir tj, k. a.: f. rutju 'feucht, nass' = žem. srútju-s 'kurs ing lovą telžja'; kutju 'schmutziger Mensch' = pra-lf. *gúdju-s: gud- 'purvas, bala' (> gúd-karklis 'Sumpfwiede', gúd-ablė 'Sumpfbrombeere'), sipnasis laipsnis iš i.-eur. g^vēdh- 'purvas': mhd. kwāt 'Unrat, Kot' gr. δέυνος 'Schimpf, Schande' lf. gēda 'Schande' Brugmann Gr. I², 610; gali būti, kad tja pridera ir gúda-s Ju. ž. 485 'пинчукъ = Pinsko balų gyventojas' Gudijá l. c. 'пинская земля'; valtio 'der Staat' = lf. valdĵa; žr. § 15, g);

Iš to, kas augštjaus pasakyta, aišku, jog lituvjų prokalbėję žodžio viduryję ir galę dj, tj dar nebuvo pavirtęs ing švargždėtus dž, tš, dž, tš.

Padê-D[j]aus Kurš., Slavikai 'tepadeda Ζεύς' § 100° ir Poń-D-z-jus Arjógaloję Veljūnoję (kur sako džjaúgsmas) 'Ζεύς Δεσπότης' rodo, jog ir žodžio pradjoję dj, tj dar nebuvo pavirtęs ing dž, tš netikt lituvjų, bet ir atskiroję augštaitjų tarmėje (Jaunjus). Jaigu jau lituvjų prokalbėję dj žodžio pradjoję būtų pavirtęs in dž, tai tadą niku būdu negalėtumėme turėti Daus 'Ζεύς' (žodyję padê-Daus). Mūsų Daus įra lygus indo-europiškam djēús, iš kurjo kilo scr. djāú-š gr. Ζεύς < *Ζηύς Brugmann Gr. Gr.³ 54, 177. I.-eur. djēús aisįjų prokalbėję, praradę j § 98, turėjo pavirsti ing dēús. Dvibalsėms sutrumėjus, o tai atsitiko atskiroję lituviškų tarmjų gyvatoję, dēús turėjo pavirsti ing augšt. vakar. dēús. Dēús atskiroję augštaitjų vakariųjų gyvatoję pavirto ing nešvargždėtą djaús, iš kurjo, pridūrus iniunctivą pa-[di]dê[t] 'tepadeda', gimė padê-Djaus (j po santaros neprigaidėtoję sąjamoję išnyksta § 100) > padê-Daus. Prī nom. Djaús 'Ζεύς' buvo voc. sing. Djaú, lygus gr. Ζεῦ lat. Jū- (piter). Iš voc. Djaú 'Ζεῦ' pagal paveikslo sūnaús-sūnús gimė augštaitjų protarmėje naujadaras vardôlinksnis (nom).

(žodįjo galę be prigaidės -en > žem. -in) > valdin = valdi Kv. Rf. Veiv.

Djus. Pónas 'δεσπότης', kurs arjógališkjų ir veljūniškjų augštaičių protarmėje pavirto ing pońs (žr. § 19, 2° c), sudurtas su Djús 'Ζεύς', pavirto ing *Pońz-djus > Poń-d-z-jus 'Ζεύς Δεσπότης': z peršoko par d kaip ir žemaičių (Kvėd., Rīt.) žodįjūšę: *Pońz-Dív(a)-s > Poń-D-z-ív(a)s Puoń-Dzyus Kv. Puoń-Dzeius Rĩ., ruń-d-z-inas 'laete crescens, obesus' < *runs-[i]d-iná- (:la. rūsa 'Haufen' < *runsā: fin. iš aist. runsas 'reichlich, voll, üppig' + suff. -id-: lí. ąs-id-ínis 'Kanne, lat. imbr-idu-s) slg. Jaunjaus Mokslų akademijoje spauzdinamojo «Kalbomokslø» 3 lanką (:Santarų įstatymai 4° Prirašas). Poń-D-z-jus su savo z rodo, jog augštaičių atskirojė protarmės gyvatojė dj (tj) visokjamę padėjimę dar nebuvo pavirtęs ing d ž (t š). Iš d ž niku būdu negalėjo gimti dz. Visa tai mes minėdami, turime su prop. Jaunjumi prieiti prie įsitikrinimo, jog lituvjų prokalbėje visokjamę padėjimę, taip žodjų prađjoje taip viduryjė, dj, tj + ă, ō, ū buvo kaipo dj, tj, be jokjos asibilacijonės.

2°. a- (ir -ja-) kamĩnjai žodžjai vĩnaskaitljo vardinỹjė ir gimtinyjė ir visų kamĩnų žodžjai vĩnaskaitljo dũtinyjė ir apskũstinyjė dabartinėsę lituvjų kalbos tarmėsę perstũmė prĩgaidę nũ žodžo galũnės ant šaknĩs (atskyrus įvardũvĩtes: katrás, tatrás, anás irk.), k. a. nom. sg. gỹvas Til. Dus. Kv. arba gỹvas Garl. = scr. ġĩvā-s, gen. sg. Dĩvo iš Dēvā[s]a = scr. dēvāsja, dat. sg. dōvanai = lí. adv. dovanaĩ dũti 'dono dare', acc. Dĩvą dōvaną = Dĩań' davanõń' Dus. apocopatus (> *Dĩvan-aĩ) accus. adverbialis. Lituvjų prokalbėje prĩgaidės vĩtá buvo ta pati, kaip ir indoeuropĩtų prokalbėje. Senobiškai lituvjų prĩgaidės vĩtai surasti tarp kitų įra geri ir sekantįs pragumai:

a) patvirtinimo dalelė (particula emphatica) -ai (< i.-eur. āi). -ai gauna ant savės prĩgaidę, jai paskutinėji žodžo sąjama prĩgaidėta, ir negauna, jai prĩgaidės neturi žodžo galas, k. a.: anás > anas-aĩ, bet kítas > kítasai Dus. Vabalninkėnų gyvas-aĩ 'gyvasis' prĩ antras-aĩ 'antrasis', anote Jaunjaus, visų gerjausja ljudija, kad lituvjų prokalbėje dar tebebuvo gyvā-s

(=scr. *ġivá-s*) nesumišęs su *ańtras* (=i.-eur. *ańter-os* = got. *antar*).

Rytiųjų augštaitių *keljań* 'šinań' *prĩ rátan*, *algoń* 'prĩ vĩton', *sũnuń* 'prĩ vaĩsjun' iš **keljan-ai* etc. (: *gilyn-ai* 'tief unten', *fzion-ai dienón* Dgš. Post. 423,39 'usque ad hunc diem' accus. temporis), rodo accus. sg. *kelja-ń* *šēna-ń* *prĩ ráta-n* (=scr. *rátha-m*), *algā-ń* (= *ἀλφῆν*) *prĩ vētā-n*, *sũnu-ń* *prĩ vaĩsju-n*;

b) pasturdėlis (postpositio) -ę < aist. -eń 'ėv'. -ę gauna *prĩgaide*, jai paskutinjoji žodžio sąjama *prĩgaidėta*, *prĩsingamę padėjimę* -ę *prĩgaidės negauna*. Acc. plur. *Dĩvus* ir *ratūs* dabar išveizdi vėnodai, bet kaip rodo loc. plur. *Dĩvūs-ę* 'rátūs-ę', lietuvių prokalbėje buvo atskirti: *Dėvós* ir *rátos*;

c) Arjogališkųjų ir Veljūniškųjų augštaitių šnektose vartojimas gretymais ir *rąts* ir *rátas*, *Dĩus* ir *Dĩyas* irgi rodo, kad lietuvių prokalbėje dar buvo atskirtas nom. sg. -ás nũ -as. Prop. Jaunjus sanprotauja, jog Veljūnós ir Arjogalos šnektų prokalbėje buvo *rátas* ir *Dĩvás*. *Rátas* par pereiginę lytį *rátos* pavirto ing *rąts*, kada tebebuvo *Dĩvás*. Paskesnėje gyvatoję ir *Dĩvás* pavirto ing *Dĩvas*. *Dĩvas* su *prĩgaide* ing *prĩsakĩ* pastumtą turėjo savo a užlaikyti, slg. žem. *dėgsma* fut. < *degsmė* ryt. aug. *prĩ dėgam* 'dėgame', *kasžikas* < *kasžikás* *prĩ niėks* 'nėkas', *kasžikuo* < *kasžikó* *prĩ niėka* 'nėko'. Par intekmę iš kitų linksnų, kur *prĩgaidės* vėta buvo ta pati, pagal *Dĩvas* *prĩ taisykliško* *rąts* gimė *naujadaras rátas*, o pagal *rátas* gimė *naujadaras Dĩus*.

3°. *Santaragalūnjai* daiktavardžiai tarmėsę perejo in *tėmatiškąjį* linksnįjavimą: *žas-ĩ-s*, *nakt-ĩ-s*, *dant-ĩ-s*. Lietuvių prokalbėje *santaragalūnjai* žodžiai dar buvo atskirti nũ *tėmatiškųjų*: gen. pl. *žas-ų* 'χην-ων' *dūr-ų* *žuv-ų* *mōter-ų* *dukter-ų* *sēser-ų* *dant-ų* *ákmen-ų* etc. Dus.

4°. Šjandina visos lietuviškos tarmės i.-eur. dvibalsės eu vitoję turi jau. Lietuvių prokalbėje i.-eur. eu užliko kas buvęs *prĩgaidėtoję* sąjamoję, ką gali paljudyti i somų kalbą pakljuvusis

pralituviški žodžiai, k. a.: *reuna* 'der Rand, die Kante, die Borte' = li. *brjaúną* acc., *reuhata* 'Lärm machen, toben': *rjaùšės* 'susibūrimas, sumišimas', *leuka* 'das Kinn': *pa-ljaūkis* 'die Wamme am Halse der Ochsen' ion. *λευξαντή* 'Kehle, Schlund'. Jau lituvjų prokalbėje eu neprigaidėtame padėjime pavirto ing jau. Naujai atsiradęsis j dvibalsėje jau iš eu ingauna tas pačias ypatybes, kurjas įra turėjęs ir aistiškasis j, t. i.: a) po santaros neprigaidėtame padėjime gali išnykti, slg. *padê-D[j]aus*, b) perdirbti sk in št, slg. *skjau-* (: ser. *kšāú-mi*) > *štjau-*: *įtjaūdėti* (= la. *škaūdēt* 'niesen'), *štšaūštši* 'įtjaūdi' Dysnoje 3 praes. < *štjaūsti* *), ir c) j kaipo santara daro santarų būrį, k. a. **skjaubtvė* (< aist. *skeubtvaí*: ser. *kšóbhatē* 'schwankt, zittert' li. *skubėti* 'eilen' Jaunjus) virsta į **s[k]jaubtvė* (iš neprigaidėto santarų būrjo iškrinta vidurinėji § 80) > *sjaūbti* 'umherrasen, toben'.

5°. Aistiškoji galinės žodžio sąjamós tvirtapradė (die gestossene Intonation) intonacijonė lituvjų prokalbėje pavirto in tvirtagalę (die geschleifte Intonation) arba augštylinę. Tą intonacijonės apkitimo dėsni prop. Jaunjus vadina oksutoniškųju dėsniu, dėl tos priežastis, kad galinės gramatiškos lytis *περισπόμενα* pavirsta in *ὀξύτονα*, žr. Jaunjaus Panev. I, 100.

Dėljai oksutoniškojo dėsno veikalavimo lituvjų prokalbėje i.-europ. tvirtapradės prigaidės iškoti paskutinėjejoje žodžio sąjamoje būtų nusidėjimas prieš lituvjų prigaidės įstatymus. Senobės prigaidė absoliutiškamę žodžio galę lituvjų kalboje teužliko neapkitusi, kada į ją negalėjo padaryti intekmės oksutoniškasis dėsniš, t. i. kada prigaidė buvo uždengta prisiglaudusju žodelju.

Pavyzdžiai, iš kurjų matome oksutoniškojo dėsno veika-

*) Iš perpekto **[ske]-skavá* (< **skáve + á*, slg. slav. *věde* 'žinau' < *oīōa + āi*) sk tapo įvestas ir in praizentį **štjaūmi*, par ką gimė visai netaisykliškas *skjaūdju* 'niese'.

particula emph. *āi*: *ā* + *ka-s* 'cubans': gr. *κεῖμαι* 'gulju' li. *pó-kaitis* Jon. 'pógulis' kínis Kv. 'migis, gūlis'; ¹⁹⁾ *šjũ* acc. sg. msc. = *šiũ* - *dei* 'hodie' Žaiginys; ²⁰⁾ *šjũ*-*namo* Dysná 'abi v. abite (hinc) domum', taip sakydami gena karves namó: *šjũ* - ablatīvus, gimėsis iš **šjũd* 'hinc' (Jaunjus); bet žemaitių sakinys: rytó *šjũ*- laiku Kv. *ᾠριον τηνικάδε* 'šjũ- padargòlinksnis (instrumentalis) su tvirtagale prígaidę; slg. gr. *ἐπισχερώ* 'der Reihe nach', kuri neteisingai aiškina Brugmann'as Gr. Gr.³ 229.

Tūlas gali užmesti, kad nežjūrint in oksutoniškojo dėsno veiklavimą, nemáža įra žodžių su tvirtapradę prígaidę ant paskutinėsijos sąjamos (: *περισπώμενον*), k. a. *tūs* acc. pl. msc., *tās* acc. pl. fm., *tũ* *tā* instr. sg., *taĩ* *taĩ* dat. sg., *abĩm* *dvĩm* dat. du. Prígaidę žodjūse *tūs* *tās* *tũ* *tā* *taĩ* vitojė *tūs* *tās* (: *tós* Vabalnińkas) *tũ* *tā* *taĩ* įvesta iš dvilypūtųjų *tūs*-*jus* *tās*-*jas* *tũ*-*ju* *tā*-*ją* *taĩ**jai*, padarytų pagal būdavarđjų analogijos: *gerūs*-*jus* *gerūs*-*jas* *gerũ*-*ju* *gerũ*-*ją* *geraĩ*-*jai* etc. *Taĩ* *abĩm* *dvĩm* delto turi tvirtapradę prígaidę žodžio galę, kad dar nesenaĩ jisai buvo **tāmai* **abĩmai* **dvĩmai* iš **tāmō* + particula emphatica -*ai*, *abĩm* (= gr. *ἀμφότεν*) + *ai*, *dvĩm* (= *δυσότεν* got. *tváim*[ai] *hundam*[ai]) + *ai*. *Taĩ* *abĩm* *dvĩm* įra sustru-ginta lytis iš **tāmai* **abĩmai* **dvĩmai*.

Pagal Jaunjaus sanproťjo oksutoniškąjį dėsni pagimdė sandhĩ-s. Lĩtuvjų prokalbėję sakinjo žodžiai negaudavo prígaidės, apleidus galinį sakinjo žodį, kurs visadą turėdavo prígaidę. Lĩtuvjų prokalbėję buvo sakoma: *Dubās girjā* — *grazý* vitojė. *Dubās girjā'* — *grazý*, lygjai taip kaip sakydavo senobės indai: *agnĩr hi vāi dhūr átha* (Çatapathabrāhmaņa-) vitojė *agnĩr hi vāi dhūr átha*. Kadangi visi sakinjo žodžiai, apleidus paskutinįjį, neturėjo prígaidės, tai jį (: žodžiai) visi buvo padėjimę prim pirmavertės prígaidės (ante principem accentum); o tokjamę padėjimę tegali būti tvirtagálė prígaidė, žr. Jaunjaus Panev. I, 93.

Oksutoniškasis dėsnis nevcikalo sakinjo galę arba pauzinjamę padėjimę, k. a.: *minau!* 'ja!', reiks darbas dirbti prieš *Dus*.

‘ponownie’, ž. eik prieš ‘i obviām’ Kv., bet prieš daŕbą ib.; tikrò! dīvás-ž[i] tai (Dysná, kur ištarja: tšikrā! džievāž tāi)=tikrai! (Dysnojė tíkrai!) Dīvas težino tai (tikrò: tikrai< *tikrāi=dor. xpuφā: xpuφḡ).

§ 20. Lituvjų prokalbė ilgainiui suskydo in dvi nemaži tarmi: augštaitjų ir žemaitjų. Tarp augštaitjų ir žemaitjų tarmės yra tas didelis atskyris, kad jos nevinaipò ištarja pralituviškus ja, jai.

Žemaitjai ja ir jai (iš jai) perdirbo ing je ir jei, todėl ji vitojė jaútjams platjam jaútjai jaútjais pradėjo sakyti *jaútjems platjem jaútjei jaútjeis, iš kurjų išnykus santarai j prieš e gimė žem. jaútems platem *jaútei>jaúte *jaúteis>jaútės.

Augštaitjai prali. ja ir jai užlaikė neperdirbtus, todėl iš pralituviškų jaútjams platjam jaútjai jaútjais gimė augštaitiški jaúčams: jaúcam[s] plačam: plačam jaúčai: jaúcai jaúčais: jaúčais.

Antra, žemaitjų tarmė prasikišė pro augštaitjų tarmę tū, jog žemaitjų prokalbėje visos galinės monoptongiškosjos balsės, neturėdamos tvirtosjos prigaidės, nukentėjo vīnamorį sutrumpinimą, t. i. trumposjos balsės išnyko, ilgosjos sutrumpėjo, k. a.: ž. tiēvā<*tēvā=tēvo: šalt[a] ntr.=šalta ‘холодно’. Bet prigaidėtos galinės balsės užlaiko senobišką laikilgį: kuò tuò ‘ko, to’ prī ká tá (:ká vŕrai, tá vŕrai! Kv.)<i.-eur *qʷód tód.

NB. Galinės dvibalsės žemaitjų tarmėje ir be tvirtosjos prigaidės užlaiko savo ilgumą; au. vŕrai>žem. vŕrā.

§ 21. Lituvjų kalba vartojama didjame žemės keturkampyje tarp Līpojos, Dinabarko (Naujūno), Gaŕdino ir Labguvos; bet, tikrai sakant, tojo keturkampjo tribos nenueina nė lig vīno paminėtųjų mīstų. Augštaitjai gyvena rytinėjė šjo keturkampjo šalyjė, žemaitjai — vakarinėjė. Triba tarp augštaitjų ir žemaitjų prasideda nū Kuŕšo sīnos, pavardėjui sakant nū Vegerjū mīsteljo, ir eina par Krūpėjus, pro Šjauljū šalį (20 varstų į vakarus), par

Būbjūs, statījai ant Reseīņjū; iš tē pasisuka in pītū vakarus ant Taurragēs linkā lig Nemuno upēs, tolesnjai Panemunjais lig Klaipēdos ūsto ir pamarjais iki Kuršo Šventosjos upēs žjōtjū (= «устье» Dus. žjōtīs). Nū tos tribos ī rytus ir pītus visi kalba augštaitiškai, ī vakarus ir žimjus — žemaitiškai žr. Jaunjaus Kalbom. 1897 pag. 51, 53, Res. 20.

§ 22. Augštaitjū ir žemaitjū tarmės, kīkvīna atskirai, skaidomos įra in tris patarmes:

augštaitjū įra: a) vakariťjū, didesnėje Prūsų Lītuvas dalyjē, šjaurinējē ir pītū vakarinējē Suvalķų valdybos dalyse, augštaitiškose Kauno valdybos sīnuse net iki Šušvīs ir Nevėžīs upjū; b) viduriťjū, Kauno apskrityjē ī rytus nū Šušvīs ir Nevėžīs upjū ir c) rytīťjū, Pānevėžjo, Ukmergēs, Ežerēnū (rus. Новоалександровскъ, lenk. Jezerosy) apskrityse, Vilnjaus ir Gārdino valdybose ir Suvalķų valdybos rytū pakraštjūse;

žemaitjū įra: a) pītū-vakariťjū, šjaurėvakarinējē Rytū Prūsijos dalyjē, labjausja Klaipėdos srityjē; b) šjaurė-vakariťjū, beveik visoje Telšjū' apskrityjē, vakarinējē Šjauljū' apskritīs dalyjē, vakarinēsē Reseīnjū apskritīs apkaimijose ir Palangós (Kuršo valdyboje) apýlenkėje ir c) pītū-rytiťjū, didesnėje Reseīnjū apskritīs dalyjē, Šjauljū, Telšjū apskritjū pakraštjais ir šjaurėvakarinēs Prūsijos dalyjē.

Kīkvīna šjū patarmjū dalinama įra ing nemažā šnektū skaitjū. Slg. Jaunjaus Int. 6 sq.

§ 23. Augštaitjū patarmėms atskirti įra geri tarsnjai an, en + s, -a, -ę ir lē.

Vakariťjū patarmės šnektose tarsnjai an + s, en + s, -a -ę užlaiko a ir e be atámainos, t. ī. pavirsta ing: α) ańs eńs, -a -e: žańsīs teństi šákā acc. sg. šákē acc. sg. (Betýgala), β) ās ēs, -ā -ē: žāsīs tēstiē šákā šákē (Vištýtis, Naúmīstis, Vilkaviškis), γ) ās ēs, -ā -ē: žāsīs tēst šákā šákē (Slavikai, Gelgaudiškis, Veljūnā, Tilžē, Žagarē). Visos vakariťjū šnektos lē ištārja su minkštu l, lygju l vokiťjū žodyjē lesen.

Viduriťjai pralītuviškas dvibalses ans ens verīja in ās

ės*), o lė ištarja su kitu l (kaip lenkų žodyje łeb 'kakta'): drāsūs tėsti slėpti (Kaunas).

Rytitįjų patarmės šnektosę pralituviškos dvibalsės ans ens ir -am -em (= bendra-lit. -ą -ę) apkinta ing: a) âs ês ūs ūs ir ūs ys (neprigaidėtamę padėjimę), -ū -y (Merkinės apkaimijos dzjúkai): melynâsjas acc. pl. fm., grūžýsju fut. 'gražísju', kú 'ką', paprátys 'paprátęs', šjú naktėly, sōulálė, žūsís 'žąsis', skýsta 'skęsta'; b) ūs ūs, -ū -y, Iē (Dúsetos, Užpáljai, Jūžintai): drūsūs 'drąsus', kýstie 'kęsti', lėktie, saūlē, c) taip-pat, kaip ir b), tikt su tū skirtumu, kad lė virsta ing lā (Kúpiškis): palā 'pelė', d) ūs ūs: ōs (sub debili v. sub retracto accentu), -u -i (Pūmpėnai): drūsū acc. sg. drō'sus 'drąsus', žō'sis: žūsi acc. 'žąsi', trýšt 'tręšti', šáku šáki acc. sg.

§ 24. Trims žemaitių tarmės patarmėms atskirti gerjaušja tinka lituvjų prokalbės vlnavařsjai tarsnjam (monophthongi) ō ir ē. Žemaitių patarmės ō ir ē turėjo sekantį likimą: a) pítúvakarítįjų žemaitių patarmėje ō ir ē paliko kas buvę: dōna 'dūna' lōma 'laimė' stō'mō 'stūmū', dēna 'dina' lēmō 'līmū' lēpa 'līpa' Klaipėdojė, b) šjaurėvakarítįjai žemaitijai ō ir ē perdirbo in ou ir ei: dōūna stōūmōū, lēmōū lēipa Rítavė, Vei-viržėnūsė ir c) pítúrytítįjai žemaitijai perdirbo in ū ir y: dūna stūmū, lymū lēpa Kvėdarnojė.

Kadą prażemait. tarsnis ō ir ē apkito pítúrytítįjų patarmėje in ū ir y, tikrai pasakyti negalima; tik težinome, kad XIII, XIV ir XV amžjūje dar ir pítúrytítįjų patarmėje tebebuvo ō ir ē. Tai mes gauname žinoti iš geograpiškų vardų. Dabartinjai geogr. vardai: Lūksto ežeras, Dūbėnų sodá (Užvenčio valstijūje) ir Pápynaūjo dvaras (Kvėdarnos apkaimijoje) senjauš buvo vadinami Lokuste 1384—1402 m. («Die litauischen Wegeberichte» in Scrip. rer. Pruss. II; prop. Jaunjaus pavyzdys), Doben v. Dobe 1253 m. (Dr. A. Bielenstein Die Grenzen der lettischen

*) XVI am. rašytojas Daugšas irgi buvo viduritis, bet nosburnines balses aň, eň, iň, uň, visur taisykliškai vartojo.

Volksstammes pag. 237) ir lenk. Popenow (pono Grajewsk'jo dvaras, iš XV amž. pirmosjos pusės. Jaunjaus pavyzdys).

Šjaurėvakarių žemaičių ō iš senesnjojo ō jau paljudytas iš 1291 metų žodyjė ouse (= ōŭse gen. sg. 'ūsjo'): «... ad lignum sanctum, quod vocatur Ouse Warpe», žr. Bezenberger Bemerkungen zu Bielensteins Grenzen pag. 488³⁴. Ouse Warpe Bezenberger'is l. c. skaito kaipo ōuse vange, atmezdamas Bielenstein'o skaitymą — auzu vārpa (latv.) 'avižų varpa' kaipo netikusį. Bet ir Bezenbergerjo lytis warpe perdirbimas ing vange — nepriimtinas: rankoraštinis rp nēkīk nepanašus ing ng. Daug geresnis įra prop. Jaunjaus taisydas: rp tikrojo rn vitojė, t. i. warpe — klaidingai perskaitytoji warne. Anot Jaunjaus warne = varnė įra «arbor, medis». 1291 metų «lignum sanctum» buvo ōŭse varniē = «ūsjo medis». Varnė 'arbor' gimė iš senesnės lytis *varinė (§ 27): li. Vaŕnjai 'senesnė žemaičių vyskupo sōstinė' = Médininkai 'to pat mīsto vardas' (Jaunjus). *Varinė 'arbor' kitoniškinimo kelju kilo iš vanin-: scr. vanín- msc. vanín-a-m 'Baum', vanar-gú-s 'im Walde sich umhertreibend' < *vanan-gú-s (per dissimilationem) > aist. vanān-gv-ā- > vanā[n]gvā- > vanāgvā § 29 > vānag[v]a-s 'der Habicht' § 84.

Aistjų prokalbės tarsnų mokslis.

Phonologia primigeniae linguae Aisticae.

§ 25. Šjoje mūsų rašto paskaidojė bus perkratinėjamos sekantjos kalbės apraiškos:

1°. Naujas, specialiskai aistiškas, balsjų laipsnjavimas (Ablaut): a) ~ ū virsta ing ū arba pat[i]s-aí — dėsniis: trumpa i.-europiška balsė padėjimė pirm prigaidės (ante accentum) nyksta § 27, 28, b) — ū > ~ ū arba stripinų-dėsniis (:stripinis < strypas 'missile'): ilga i.-europiška balsė padėjimė pirm

prigaidės virsta ing trumpą § 29, 30, c) $\acute{a} > \acute{e}$ arba ropê-dėsnis (:rôpê < *râpā): silpnaprigaidis i.-eur. ā virsta ing aistišką ē § 31, 32, d) $\bar{o} > \bar{a}$: i.-eur. ō padėjimę pirm prigaidės virsta ing ā § 33, 34, e) $\acute{e} > \acute{a}$: silpnaprigaidis e virsta ing aist. a (senesnį aist. ō) §§ 35—37, f) i.-eur. dvibalsės ai, ei, oi aistjų prokalbėje pavirsta in (§ 38): α ei § 39, β ē § 40 ir γ i § 41, g) i.-eur. au, eu, ou padėjimę pirm prigaidės virsta ing ū § 42, 43, i) $\acute{a} > \acute{i}$: silpnaprigaidis i.-eur. ā atviroję sąjamoję virsta ing i § 44, 45, k) vocalis + l, m, n, r + consonans klôtis §§ 46—48;

2°. I.-eur. a ir o peřvarsojimas (Umlaut) §§ 49—52;

3°. I.-eur. sonaňtjų (r, l, m, n) klotis §§ 53—72;

4°. k, g, p, b, r + s virtimas in kš, pš, rš §§ 73—75;

5°. ks-, ps- virtimas ing sk-, sp- § 76, 77;

6°. Prigaidės intekmė į santaras: a) vocalis + n + s + consonans + $\acute{a}$ virsta į vocalis + s + consonans sine n, arba dėsnis apī $\alpha\epsilon[\nu]\sigma\tau\acute{o}\varsigma$ (prī gr. $\pi\epsilon\tau\acute{o}\nu[\sigma]\theta\alpha\iota$) § 78, 79, b) dėsnis apī rūg[š]tis ‘picris’: iš santarų būrjo iškrinta vidurinėji arba net bent keljos vidurinėsjos, jai tasai būrys stovi neprigaidėtoję sąjamoję § 80, 81, c) $\acute{z}d > \acute{z}$ § 82, 83, d) $\acute{a} + \text{consonans} + v + \text{vocalis} + \acute{a}$ virsta in consonans sine v: dėsnis apī tylėti < tvýloti ‘silėre’ §§ 84—86, e) $\acute{a} + k^v + \acute{a} + \acute{a}$ virsta in k (be v) § 87, 88, f) $\hat{k} + \text{vocalis}$ non palatina silpnaprigaidėje sąjamoję virsta in k §§ 89—93, g) q + vocalis palatina virsta in aist. k, iš kurjo paskesnėje aistjų prokalbės gyvatoję gimsta š §§ 94—97, h) consonans + j + vocalis silpnaprigaidėje sąjamoję (in syllaba accentu principe destituta) virsta ing consonans + vocalis be j §§ 98—100;

7°. Kvėpsnýtarsnų (aspiratae) klotis §§ 101—116;

8°. Dvibalsjų pirmosjos dalis pratasă §§ 117—119;

9°. skj pavirtimas į štj §§ 120—122;

10°. -ss- tarp balsjų virtimas ing -s^ts- > -ts- §§ 123—127;

11°. dl ir tl pavirtimas ing l §§ 128—132.

1°. Aistiškas balsju laipsnjavimas (Ablaut).

§ 26. Atskiras aisījū giminės kalbas betyrinēdami, susitin-kame su keletu balsju laipsnjavimo slūgsnju. Vīnos laipsnjavimo apraiškos īra paveldētos īš bendrosjės indoeuropīījū prokalbēs, antros īra specipiškai aistiškos, treījās vēl — atskirā lītuvjū ar latvjū kalbās savīstovēs īšrutulās (развитіе, Entwicklung) pa-sekmē. Toksai balsju laipsnjavimas, kurī randame žodījšē bedū: bādaú, sekú (pasakā): sakaú, īra paveldētas īš indoeuropīījū prokalbēs (φείβου: φείβο), tū tarpu kad žodyjē dākš' 'ce-do' (< *dōk[i]šai § 27 < *dōki-še + particula emphatica -āi) tēra tikt aistiškas ablautas. Žodyjē pud-daŋgtē Kv. 'pūdo dangtis' turime latvylītuvjū prokalbēs ablauto paveikslā.

a. $\sim \dot{\text{>}} \dot{\text{>}}$ arba dēsnis apī pat[i]s-aī.

§ 27. Jaunjaus dēsnis apī pat[i]sai teveikalauja padėjimē pirm prīgaidēs, delto kad prīštonyjē (in positione ante accen-tum principem) aisījū kalbosē balsēs īra daug kū silpnesnēs, negu pōtonyjē (in positione post accentum principem). Žodyjē «sū parjūstpilvjais» (: parjūstpilvis paršas Kv. 'tamsjės varsos, su balta skersai drūžē') balsju tvīrtis grapiškai īšsireikš šjaip: sū p¹arjūst³pil³vj²ais, kur 1, 2, 3, 5 reiškja sājamū tvirtumą: 1 — visūtvirtjausjā, 5 — visūsilpnjausjā; šjamē žodyjē sekanti prīgaidinē rikjā (срвоñ): 1 — stpil, 2 — vjais (svarita-), 3 — par ir jū ir visūsilpnjausjas 5 — sū (proclisis). Žodyjē su dvīm prīgaidēm īra sekanti prīgaidēs rikja: sū pāvēdārēmīs (=scr. Ušāsā-nāktā) = sū pāvēdārēmīs. Įš lītuviškos prīgaidēs rikjās, kuri buvo užlaikoma ir aisījū prokalbējē, aišku, delko aisījū prokalbējē pōtonyjē (post accentum) negalējo tar-sniškai īskristi nēvīna trumpa balsē. Pōtonyjē visos balsēs īra tvirtokos, bet prīštonyjē silpnintelēs, kurjās lengvai gali

iškristi; slg. lf. ligōnis sēdi (i potonyjē) ap[i]snūdes (i prištonyjē). Kad potonyjē balsės — stipresnės, negu prištonyjē, gali dar rodyti nors ir šisai darbadaiktis: Raudofndvarjo ir Kauno primistjo šnektosę bendrasis visų lituvjų ū tikt padėjimę pirm prigaidės tepavirsta (susilpni) ing u, tū tarpu kad padėjimę po prigaidės ū palika kas buvęs: akutaí, bet ákūtas 'Granne'.

Pastiprintosjos žodjų lytis, kaip pat[i]s-ai, an[a]s-ai, an[a]t-ai, kur[ja]s-ai, gali nustoti pastiprinimo daleles -ai ir par tat ingauti sustrugintą išvaizdą: páts', ańs', ańt', kuřs' etc. Iš nepastiprinto patí-s (= πόςς), aná-s kamīnagalis -i-, -a- analogiškai galėjo būti naujai įvestas in pastiprintūsjus pats-ai, aus-ai ir tokju būdu gimti netaisykliški patis-ai Dgš., anas-ai Dus.

Aistiškas nom. sg. *avilýs 'Bienenkorb' taisykliškai turi pavirsti ing *aulýs, bet acc. sg. *ávilym taisykliškai turi užlaikyti savo i; apibendrinimo kelju gali gimti ir avilýs (aug.) ir aulį (žem.). Taip iš vīno nevīnalytjo aistiško linksnavimo gema tarmėsę du vīnalytju: avilýs ir aulýs.

Latynų iūrigo: iur[i]gāre, iū-gulans Varro 'Διός βάλανος': g[u]lánd-is (> glans), frígidas: frig[i]dārium, ūn[i]dēcimus quin[que]dēcimus > úndecim quíndecim (i rodo, kad -decim gimė iš ūn[i]dēcimus), anote prop. Jaunjaus, gali rodyti, kad dėsniis apí pat[i]sai veikalavo ir latynų kalbojē.

§ 28. Pavyzdjai, iš kurjų matome, jog trumpoji prištoninė (antetonica) balsė nyksta: ¹⁾ ak[a]stís Kv. 'išmas' = gr. ἄστος-τή 'Gerste': lat. acus, -eris 'Granne' lf. ak[a]stinaí; ²⁾ arklýs 'equus' < *arv[a]-k[a]líj- Jaunjus, dimin. (slg. lat. homun-cu-lu-s; scr. sū-karás-s) prī scr. árva 'Renner': pr. arwaykis V. 434 'junges Pferd' = arva¹-kə-s dim.; ³⁾ ar[da]k[i]lai ar[da]-kilaí Kurš. = ard(a)kilá Kv. ardakilá Dus. árdakilá 'kartis ardams pakelti': árdas + kełti; ⁴⁾ al[i]ksnýs Laz. Dív. an[i]kslýs Zyt. 'Erle' iš *aliksiýs: aliksnis Dus. pr. aliskan-de V. 602 'Erle'; ⁵⁾ amžinas iš *am²ižiná-: amifzina Bretk. Post. I, 5 amufzinu l. c. 72 gen. pl.: amž[i]nas Margarita

Theolog. 1600 pag. XVI, 2: la. mûž(a)-s 'die Lebenszeit' < *muûžja-s: li. [m]aûžja-s; ⁶⁾ pr. ansalgis V. 506 'ž. úžkulnè, lenk. tylki' = anzalgÿs < *anzangÿs (dissim.: pr. lagno V. 481 'Hosen' nom. du. < nag-nô: nage V. 145 'Fuss') < anzā-n[a]gÿs 'už kojós esąs': anzā 'už' (: pr. unsai E. 15, 91) = la. ūz-+ pr. nage 'Fuss' Jaunjus; ⁷⁾ as[i]lá 'Fussboden' = schwed. äril 't. p.' Mikkola BB XXII, 246; ⁸⁾ ant[i]keîti Ju. ž. 22 'podnieść (opłate)': antj-akjai Dus. 'die Augenbrauen' pri ant[j]-ežÿs ib. (j priš e išnyko); ⁹⁾ ap[i]-néšti: apí-nešu apí-nešjau Dus. apj-ankú = ryt. aug. api-unku 'olsnąć' Širvydo Dict. 225; ¹⁰⁾ áp-[a]valas 'Fussbekleidung' Píkalnyjė: ávala-s Dus.; ¹¹⁾ aulÿs la. aulis 'Bienenstock' < *alvilÿs Jaunjus: lat. alvus, alveus; ¹²⁾ la. blakts 'die Wanze' < *blak-utí-s = li. blákutė Dus. blakutė Sal. > *blak[u]tė: acc. *bláktė (šákė: šákė) > *bláktė: gen. pl. blák[t]jũ > blákė 'Wanze'; ¹³⁾ deš[e]rá = dešerá 'die Wurst'; ¹⁴⁾ dídskas Dus. < did-iská- dimin. (: παῖδ-ίσκος) iš dídís; ¹⁵⁾ [a]grejũ grėjaũ gríti 'gaudyti, suimti' = gr. ἀγρέω 'nehme'; ¹⁶⁾ guřbas pl. gurbaí Dus. 'stabilum, etum, albtret. bou-tig' < gu-rabá-: gu- 'βοῦς' + rabá-'tectum' = gr. ὀροφός 'deckend' Jaunjus; ¹⁷⁾ kal[e]v-i-s 'faber ferrarius': pralít. *kalev-ÿ-s > èst. kalev 'der Schmied': sena-li. XII amž. «antiquum castrum Kauwe et Kalewiten [= žem. Kalev-ýtė nom. pl.], Kalewisten regio [= žem. Kálev-istė nom. pl. slg. vaik-ištja-s Vilka. dimin. iš vaikas]» Изв. отд. Рус. яз. и слов. т. XI, kn. 3 pag. 99; ¹⁸⁾ kišká 'die Kniekehle' iš *kišiká < *kešiká (per assimilationem, slg. lauknišikė Kv. dimin. iš lauk-nešá) < *kōks-i-ká (umlaut'as) dimin.: lat. coxa 'Hüfte' ahd. hahsa 'Kniebug des Hinterbeins'; ¹⁹⁾ kuk[u]lÿs, iš kurjo paskolintas lenk. kukla 'vaikų bandelė' = kukulÿs 'der Brotlaib': kúkė Sal. 'kepalas' < i.-eur. *q^ooq^a 'kepta' > pra-li. *kakā > fin. kakko 'der Laib': lat. coquo 'kochen' coculum 'kikvīnas verdamas indas' li. kakalÿs 'der Ofen'; ²⁰⁾ lopšÿs: lopišÿs Kv. 'Wiege, vaiko gulėklis' < [š]lop-išÿs < *slop-išÿs: got. slēps 'Schlaf'; ²¹⁾ [di]martí 'die Braut, die Sohnesfrau' <

*dam-artý 'i namus atėjusi' Jaunjus: gr. δάμ-αρ[τ] 'Hausfrau';
²²⁾ pr. mel[i]ne V. 161 'blauer Flecken' la. mel[i]na- 'schwarz':
 scr. maliná-s 'schmutzig, unrein'; aist. mēl[i]uá- > mēlná-
 § 117 > nom. sg. fm. *mēlná: nom. sg. msc. *mēliu-a-s, įvedus
 ē iš fm. *mēlina-s = mēlinas Kv.; gr. μέλας = aist. *mélans
 (ā uždarytoję sąjamoję nevirsta ing i), iš kurjos žodỹlytės, įvedus
 i iš pašlitųjų (obliquus) linksnų, kilo nom. sg. *mélins; iš mé-
 lins aisťjų prokalbėję turėjo gimti *mėlyns ir, įvedus ē iš
 *mēlnōm, *mėlyns: acc. sg. mėlyn-am (-am < m § 65) >
 mėlyną > mėlynas Til. Dus.; ²³⁾ la. meñt[u]ra 'kleine Holz-
 schaufel zum Umrühren': la. mītur(a)-s 'Quirl' li. mentúrē;
²⁴⁾ la. mil[i]na 'der Mahlstock an der Handmühle': li. milinýs
 Dus. Til. 't. p.'; ²⁵⁾ ož[i]ká = scr. aḡikā 'Ziege': ošiká Kalti.
 Kārtina su š iš nom. sg. ošká; ²⁶⁾ per[i]-nėšti Panev. 'перенести':
 pēri žem. pārjemu la. parjemu Endzelino Latv. prišd.
 I, 151 < *pāri-jemū Jaunjus: ž. jemú 'imu' > át-[j]emu
 ýš-[j]emu; ²⁷⁾ pañšalas Pagirýs = pá-mušalas Dus. 'подкладка';
²⁸⁾ pas[a]kuí Vilka. 'защѣмъ, носѣ': pásakui ib. (ir páskui)
 'за, вслѣдъ'; ²⁹⁾ la. paun(a)-s = paup(a)-s 'das Hinterhaupt, der
 Schädel; der Gipfel' = gr. πεῖραρ 'Ausgang, Ende' (:scr. párvata-s
 'Berg' < *pervnto-s) < *pervar-: la.-li. pe[r]var-és
 gen. sg. (beprīgaidis e > a) > pav[a]r-és: gen. pl. *paup-ōm
 > la. paũru > paũr(a)-s; pervar- (gr. ὑδαρ-ής: ὑδωρ, τέχμαρ:
 τέχμαρ) > pervōr > la.-li. pe[r]vōr > pevō ante cons.: gen. sg.
 pevan-és (vītoję taisykliško pevar-és) > *pavan-ōm gen. pl. >
 pav[a]nōm > la. paũnu > paũn(a)-s; ³⁰⁾ p[e]lėkti 'pelėti':
 pelėkas < pelė: πελλός 'dunkelfarbig'; ³¹⁾ la. pul[u]-ku ntr.
 'viel' = scr. purú 'πλού' + suff. -ku-: slg. tamsokú Dus.
 'темновато' < tañsus; ³²⁾ la. pud[u]ra = pudur(a)-s 'Haufe';
³³⁾ put[e]rá 'eine Art geringer Suppe, Grütze; Dus. бpara':
 puterá 't. p.'; ³⁴⁾ la. [a]rá-t 'schelten, tadeln' = gr. ἀράσμαι
 'beten, fluchen', rus. orát 'rėkti, šaukti'; ³⁵⁾ sīt[u]vá Ju. ž. 432 =
 sītuvá Kv. Rī. 'eine tiefe Stelle im Flusse = locus pontanus
 (<scr. sētu-s); ³⁶⁾ la. skab[a]ra- 'splitterig, scharf' = gr. ψαφαρός

‘locker, rissig’ < q^v sabharó-s, qs- > aist. ir germ. sk- § 76;
³⁷⁾ [a]sk[i]-ljúta-s Kv. = sklutá Til. ‘ascia brevis’ la. s[k]lute
 ‘Plattbeil’ Magaz. d. Lett. lit. Ges. XX, 3 kn. 180 (sklydús:
 slydús): ski- ‘kirvis’ < ksi- § 76 < aksi-: lat. ascia gr. ἄξις ἰνὴ
 ‘Axt, Beil’ slg. gr. [x]σοάνη ἄξις ἰνὴ, Πάριος Hes. KZ XXXI,
 419 + ljúta-s ‘brevis’ > nom. sg. fm. l[j]utá § 100 > ž. vištá
 lúté ‘trumpomis kojomis’: √⁻ lē^x ‘pjauti’ (ką reiškja x žr. § 4
 pag. 5) lat. lētum ‘Tod’ gr. λαῖον ‘Sichel’ Jaunjus; ³⁸⁾ slanká
 pr. slanke la. slūka ‘die Schnepfe < *sl[k]ank-ā (pirmasis k
 išnyko kitoniškinimo kelju: pr. clokis > li. [k]lokýs la. lâcis) <
 *s[k]lkank-ā § 80 < *skalakańk- < i.-eur. sqoloq^vnoq- Jau-
 njus = gr. σκολόπαξ ‘grosse Schnepfe’; ³⁹⁾ la. smag[e]ra-
 ‘schwer’ = gr. σμωγερός; ⁴⁰⁾ sveikas ‘gesund’ < *svaiká- § 38 <
 *svaja-ká- = gr. σῶχος ‘kräftig, stark’ < *σάο-χο-ς: σάος ‘heil,
 gesund’ (= lat. pau-cu-s: got. favai ‘wenige’) iš *svájos (Jaunjus),
 ne iš *tvavos, kaip kad nori Prellwitz’as Et. Wb. 279, pasi-
 remdamas ant kupr. Σαφοχλέτης; Σαφο-[xλέτης] įra gimęs iš
 Σαφο-, slg. kupr. δου-άνοι Brugmann Gr. Gr.³ 45, Gr. l² 257 ir
 Τλασίαφο G. Meyer Gr. Gr.² 335; ⁴¹⁾ šařka pr. sarke V. 725
 ‘Elster’ iš *šarākā (> fin. harakka); altbulg. svraka ‘Elster’ <
 *švorkā: i.-eur. *kvor[v] + aqrā ‘balta ir (kartu) jūda’ < Jau-
 njus: *kvorú-s ‘baltas’ li. švarús ‘rein’ gr. χορέω ‘reinige’ +
 gr. ἄκαρος τυφλός Λοκροί Hes. cf. πελ-αργός ‘gandras = jūdas ir
 baltas’; ⁴²⁾ šulnýs Dus. = šulinýs ‘der Brunnen’ < aist. šalz-n- =
 i.-eur. k̃ln- § 55: li. šaltas ‘kalt’ av. sar^o-ta- ‘kalt, kühl’
 npers. sard ‘kalt’: scr. ċi-ċira-s ‘kühl, kalt’; ⁴³⁾ š[u]vínas
 ‘Blei’ = gr. χύ[ρ]ανος ‘ein dunkles Metall’; ⁴⁴⁾ la. tilbite =
 titilbis ‘der schwarzgraue Wasserläufer’: li. [ti]tilvikas
 dimin. (: žirnikas < žiřnis) iš titilvis, voc. titilvi Ka. ‘Strand-
 läufer’; ⁴⁵⁾ už-kāk[a]lis Kv. Rī. ‘vita už kakaljo’: kakalýs
 ‘der Ofen’ (Kvēdarnoje ir Rītavę nežinomas) lat. coculum ‘ver-
 damas indas’ coquo ‘verdu’; kakalýs dvijų k kitoniškinimo
 kelju pavirto in *kapalýs (coquo < q^veq^vō: dissimil. q^vep- arba
 peq^v- > li. kepú gr. τεπετάζ έφθάζ Hes. pri slav. peką scr.

páčāmi), iš kurjo par umlautą § 49 atsirado *kepelýs > *keplýs = la. ceplis 'der Backofen' Jaunjus; su vokiŭjū Kachel (> li. kóklē) kakalýs neturi niko bendro; ⁴⁶⁾ viškaí Vadókljai iš visiškaí 'visai': vísiškas; ⁴⁷⁾ ž[i]mũ Dgš., žmũí ir žmuí (Lazūnai, Ašmenós apskrityjė) 'žmogus' = pr. smoy V. 187 'Mann*') = lat. homo got. guma 'Mensch'; ⁴⁸⁾ ž[u]vejú žvėjau žvĩti 'gandau žuvis, žũstu Dus.' ž[u]v-ýn-a-s Kv. žvýn-i-s f. Kurš. 'Fisch-schuppe': žuv-í-s, gen. pl. žuv-ú Dus. 'Fisch' > *žuv-ýn-s 'kas ėra ant žuvís = srĩgas Dus.'; slg. kaima 'vicus': *kaim-ýn-s 'kurs gyvena kaimojė'; *kaimýns padėjimė prieš santaras pavirto ing *kaimýs, kursai skolinimo kelju pakliuvo į somų kalbą: *kaimis (perdirbtas in dabartinį kaima 'der Namensvetter, der Genosse') < kaimis-taa 'zum Namensvetter o. Genossen machen' (slg. fin. kallis > kallis-taa II, valmis > valmis-taa); ⁴⁹⁾ kek[e]tá 'Haufen' Juškos Sv. R. 86,6 = keketa 'отрядъ' Daugkanto Li. ist. II 101, 164, 186, 214, 251, 408, 409, 465: rus. četá 'Schar' lat. caterva 'geschlossener Haufe, Trupp, Schar'. ⁵⁰⁾ brika-s Dus. briká Kv. Rit. 'dvĩm sėdynėm vežimas, ratai' < *dvi-br-ikā' (Jaunjus) dimin. (: ož-[i]ká = scr. aḡikā) iš *dvíbra-s = gr. ὄχηρος 'Wagen'; lenk. bryka paskolinta iš žem. briká (ri žem. ištaria beveik kaip lenkai ry).

b. — ˘ > ˘ ˘ arba dėsniš apí «stripínį».

§ 29. Šisai stripínjo (dimin. iš strýpas 'missile'**) dėsnis reikalauja, kad kėkvėna indoeuropiška ilgoji balsė prieštonyję (ante accentum principem) sutrumpėtų, tai ėra

*) Ilvingo (Elbing) žodynėljo № 8 menig 'Mond' reikja skaityti kaipo menoy (ig < oy) = mēnōi: li. mėnũ.

**) Strýpa-s Kv. Rĩ. 'dicker Stock, Knüttel, missile' (: šunų nepraėjęs, strýpų neišmėtljokis. Patarlė): gr. [σ]έπτω 'werfe' < *striptō dvijų t kitoniškinimo kelju < Jaunjus.

ā, ē, ō, y, ū pavirstų ing a, e, a (§ 33, 34), i, u. Toki žodžiai kaip la. drēbe (iš *drābē § 32, I) rodo, jog ilgųjų balsių vīnamoris sutrumpinimas prieštoniję tadā teatsirado, kadā silpnaprigaidis i.-eur. ā jau buvo pavirtęs ing ē.

Padėjimę po tvirtosjos prigaidės (post accentum principem) arba potonyję aistjų prokalbėję ilgosijos balsės neina trumpyn. Slg. § 27. Aistiškas žodis gyvālys 'animal' (slg. lat. convīvālis) lituvjų farmėse pavirto ing: a) gyvulys Dus. (u iš a dėljai v) — prieštoniję ā pavirto in ā: b) gŷvolis Kv. Rī. — potonyję ā užlaikė savo kokybę. Gyvulys turi prieštoniję netaisyklišką y tikrojo i vītoję, įvestą iš acc. gŷvolį.

Abudu Jaunjaus dėsnu, apī pat[i]sai (§§ 27, 28) ir apī stripīnis (§§ 29, 30), sujungtu į vīną, taip skambės:

Aistjų prokalbėję indoeuropiškos trumposijos balsės prieštoniję (in positione ante accentum principem) išnyko, o ilgosijos tamę pat padėjimę sutrumpėjo.

§ 30. Pavyzdžiai, iš kurjų gauname matyti, jog ilgoji prieštoninė (antetonica) balsė eina trumpyn; ¹⁾ įjukūtis 'Ferkel' iš aist. *skjūk-ut-ja- § 120: *[s]k(j)ūkūtys § 100 > voc. kúkuť(i) Dus. prī nom. sg. kukūtis: *skjû-s (= ουζ) > dimin. *skjū-ká > a. įjūká Kv., b. *kjūká = la. cūka 'Sau': pr. skeu-rē lī. kjaú-lē 'das Schwein' kjaú-nīžis Vadókljai 'kjaúlja-nīžis Dus.'; ²⁾ bi-lę (= au. bilé, ž. bilí Kv. Rī., -i iš -ē: saūli 'saulė') -kás 'erst wer, gleichviel wer' < *by-lê = bý kás Kv. 't. p.': bêt' kás Dus. 't. p.'—3 sg. optat. aoristi: *bhuvjêť 3 sg. (:scr. sjā-m sena-lat. siet) ir *bhuvīmé 1 plur. > aist. *b[u]vêt: *b[u]vymé > *bêt: *být; *bêt*), sudurtas su pasti-

*) Optativus su prisaga -jē- teuzliko pas D. Klein'ą (Jaunjus): tedūdē, teejē. «Knigos Nobaznistes 1653 m.» Apsalmės XL turi: Nung wissi te begije Tawimi tepamegije. Tebėgijē[t], tepamėgijē turi tą pat galūnę, kaip ir senóbės latynų siet 'sit' < *sijēt (cf. siēs). Dusetiškų tebegý turi ý vītoję é iš plur. *bėgymé (lat. sīmus).

primimo dalelę -āī, davė *bētāī, iš kurjo paskjaus Dusetiškjūse tapo padaryta sustruginta lytis (tatai: tát') bēt'; aist. *být taisykliškai turėjo pavirsti į žem. bý; bý su imperativu *lêd (slg. lat. es, ī)* davė *by-lê[d] > *bilė, kurs proklizyję pavirto in au. bilé ž. bilí; ³⁾ lekjú < *lėkjú: lėk-ti, slg. slėgti: slėgju; ⁴⁾ pr. wabelcke 'Aepfel' Grunau iš *vābelkāī: ōbūlas; ⁵⁾ vará-tinklis Dus. 'das Spinnewebe': vōras ib. 'Spinne'; ⁶⁾ vašōklis Kv. 'красная смородина' = ašōklis Ju. ž. < *āšāk(a)-lja- (> žem. vuo- > vā-, slg. ōras > žem. vuōrs) 'acidulus' Jau-njus: lat. ācer acidus 'rūgštus' > *āšāka-s 'rūgštokas' > dimin. *āšāk[a]lŷs: *āšākalym > *āšāklŷs (su ā iš acc.) > āšāklým > ašōklī > ašōklis; ⁷⁾ slidús: sklýdų > slydús: sklydús; ⁸⁾ šulaī: scr. ū́la-s 'Spiess, spitzer Pfahl, auf den Verbrecher gespiesst werden'; ⁹⁾ dusulŷs: dūsulī > dūsulŷs; ¹⁰⁾ la. sulāt-t 'einen Saft von sich geben': sūlāt 'siepen, Nässe absetzen'; ¹¹⁾ pr. sticlo V. 401 'Glas, Trinkglas' la. stikl(i)-s v. stikla 'Fensterglas, Glasscherbe' li. stíklas 'Glas (als Stoffbezeichnung), Trinkglas' < *sty-kalǎ dimin. (-qolo-: scr. su-kará-s) iš *stŷs 'glacies' Jaunjus > scr. stíjā 'Gletscher' στῖ-ο-ς 'Steinchen' lat. stī-ria 'Eiszapfen': iš ntr. stíjo-m 'glacies' gimė slav. *stŷjъ > *stŷjь, iš kurjo, pridėję dimin. suff. -qoló-, pasidarysme *stŷjьkoló- 'ledelis' > *st[ɔ]jьk[o]ló- (reikja sanprotauti iš sl. uljъ 'Bienenstock', kad ir slavjų prokalbėję prištoneyję buvo sutrumpinimas: *ov[ɔ]ljó- = li. avilja-) arba st[ɔ]jьkɔló- (:rus. stekólščik) > st[j]ɔkló 'Glas'; iš prūs. *stikl(ə)-s 'Trinkglas' paskolintas gotų stikls m. 'Becher'; stíklas sau vardą gavo ne nū nėsantjo stigl- 'ragas' (Prellwitz Et. Wb. 302), bet nū stij- 'ledas', slg. κρύσταλλος 'Eis > Bergkrystall' hebr. qérah 'Eis > Krystall'; ¹²⁾ la. kruva 'der Haufe': li. krúvą > krūvą;

*) Silpnálytė iš imperat. *lêd (: got. lētan 'lassen') bus la. laī[d] ir laíd' 'пускай' И. Эндзелинъ Латышские предлоги II ч. 71¹⁾. La. laíd' sustruginta lytis (forma apocopata) iš «empatiško» imperat. *laíd + āī; slg. sakýk-ai Dus. = sakýk ib.

¹³⁾ vabalai: vóbūlas Dus. 'der Käfer'; ¹⁴⁾ vagónas: vogónas Kártina 'hölzerne Butterbüchse'; ¹⁵⁾ vedegá Vel.: vêdegą > vėdegá Dus. 'eine Art Axt zum Aushauen einer Mulde'; ¹⁶⁾ klúsas Kv. 'kurs neprigirdi' desiderat.: pr. po-klūsmingi E. 59 'gehorsam' scr. ċú-ċrūšamāna-s slav. slyšati; ¹⁷⁾ kulíkas Kv. 'stogui kloti pradėti kūlys': kūlys 'ein Bund Stroh'; ¹⁸⁾ kuš-ki-s m. 'Büschel von Haren' dimin. (: dubur-kis Kv. < duburys) iš kūšys 'cunnus; der Haarbüschel über demselben'; ¹⁹⁾ pustyti Dus. Kv. Til. 'wetzen' pústas Dus. 'galastuvas barzdaskuļjui': pūstyklė Kv. Dus. 'Wetzstein'; ²⁰⁾ púškas Dus. Tilž.: púškas Kv. 'spūgėlis, das' Bläschen': fin. puhka 'die Aufgeblasenheit' < li.; ²¹⁾ puťjú = la. pūšu 'blase, wehe': la. pūsis 'Windstoss' < gen. sg. *pūs[t]jaa § 80 < nom. sg. *pūsty-s > fin. puusti 'der Windstoss': li. pústis 'der Monat Februar'; ²²⁾ rúbulas Kv. 'шарикъ, globulus' < plur. rubulai: rúbulti Kv. 'daryti rubulus'; ²³⁾ sukuřnys Kv.: sūkurys < sūkur[n]jo § 80 Til. 'der Wirbel im Stromme; auf dem Kopf'; ²⁴⁾ turėti Kuljai: tūrú praes. ib. 'habeo'; ²⁵⁾ kíbinu Kurš: kýbinu Kv. 'necke, antaste, berühre'; ²⁶⁾ mažit-elýs: mažytis 'klein'; ²⁷⁾ píkta-s dídís: pyktis dydis; ²⁸⁾ miglá Dus.: myglė > myglė Til. 'Nebel'; ²⁹⁾ žilvitýs Kv. 'salix viminalis': výtį > vytí-s Kv. Dus. 'eine schlanke Rute o. Gerte vom Weidenbaum'; ³⁰⁾ smiřdime su trumpu i iš *smřdi-més (ante accentum): rus. smerdim su ilgu i apibendrintu iš imperpekto *é-smřdi-me (post accentum); slg. scr. áni-ti 'spīrat' (su i iš ani-más): áni-t, vámi-ti < vami-más: ávamī-t, ċirá-s: á-ċīram (: li. in-kyrús 'nūbodus'), ġaghána-s 'Hinterbacke': prthú-ġāghanā-s 'breit-hüftig', ċřta-pá-s: á-ċīrta-s, puruřaghná-s: á-pūruřaghna-s, savituh-sávīmani 'im Antreiben des Antreibers'. Iš šjų ir kitų tos rušės paveikslų prop. Jaunjus išvedė sekantį dėsni:

«indoeuropiřjų prokalbėje ilgosjos balsės priřtoneyje (ante accentum principem) turėdavo sutrumpėti, bet tos pat balsės potoneyje (post accentum principem) likdavo ilgos, kaip ir buvę».

Prūs. er-sinnimai E. 33 'wir erkennen' po-sinnimai 2 'wir bekennen' iš zíny-mai (: balsės i ilgumą parodo Enchiridion'o rašymo būdas: po trumpo i būtų parašyta du m, slg. gíwammai): la. zini-m*) = *é-smřdime: *smřdi-més.

c. $\acute{a} > \acute{e}$ arba ropê-dėsnis (:rôpé < *râpā).

§ 31. Rôpės (< *râpās) dėsnis reikalauja, kad kiekvėnas silpnaprėgaidis (sub debili accentu) i.-eur. ā pavirstų ing aistišką ē. Aistiškasis ē, kilęsis iš i.-eur. ā, savo ilgumą teužlaikė: α) jai gavo tvirtąją prėgaidę (accentum principem)**) ir β) jai ē atsirado pōtonyję (post accentum principem). Tolesnėję aistjų prokalbės išrutuloję ē (iš i.-eur. ā ir ē) prėstonyję taisykliškai pavirto ing ě (:la. drēbe [< *drābē] > drebūžis), iš kurjo žinomamę padėjimę gali atsirasti ā (:repūkas > rapūkas § 35). Kad pōtonyję ā, pavirtęsis in ē, užlaiko savo ilgumą, galime matyti nors ir iš šjų paveikslų: padūkė-lis pasjūtė-lis pagėdė-lis supūvė-lis etc. < *pa-dūkā-lys etc. = 'kurs padūko, pasjūto...'.
 Ropės dėsnis buvo kaltininkas, kad žodėjai su tikrāju šakninju ē, analogijos kelju, pavirto ing žodjus su ā. Aist. acc. sg. *trēbām (=osk. trībūm 'aedificium') par nom. sg. *trēbā (slg. drēbā: drābā-m 'drōbė') kaltįą pavirto ing *trābām > trōbā > trobā.

Pagal Jaunjaus mokslo, «ropės» dėsnis veikalavo taipogi ir latynų kalboję: bēlāmus < bālō F. Stolz Hist. Gramm. d. lat. Spr. 167; ē-cāstor ē-iūno ē-quirīne < *ā-cāstor etc.: ē- 'ō' = lī. ó (,tėvę) hom. ᾠ (ὦ), kurī, kaip rodo lat. ēc-cere

*) Kadafsja ir latvjai turėjo *zinym 'mes žinome', kaip rodo žirdym(a)-s 'der gehört wird' Bielenstein Lett. Spr. II, 189.

**) Tokjamę padėjimę, tikrai sakant, turėjo užlaikyti i.-eur. ā; įja ē bus apibendrintas iš neprėgaidėtosjos vėtos.

*ēd-cere, gimė iš i.-eur. *âd; vĕ- 'un-' < vā + ˘: vĕ-sānus vĕ-córdia: scr. áva 'weg, ab' < *óve (:lesb. ὀφ-εἰγν 'öffne': eifž-ti Kv. 'aushülsen'), *óve + particula emph. â/āi > vâ/vāi > lat. vĕ-/vae-: «Carmen arvale» pŕi 2 sykų vĕ-rue turi 1 sykį vae-rue 'безводие' (pagal Jaunjaus aiškinimo): vĕ- 'sine' + [s]rūs = scr. srūs 'Strom'; hod-iĕ < *hod-jā[m, slg. ὁω(μ)]: *jām ntr. 'dies' > ἡμ-αφ; Jānus (< *dj-āno-s 'dvi-veidis') > Jēnuārius; acc. sg. mātériā-m (:rāpām > aist. rāpēm, pĕljām > pĕlēm > pelė: peljō-ti Kv. 'peles gaudyti') > *māteriēm, par kurją lyti pagal paveikslą diem: diēs gimė naujadaras nom. sg. māteriēs; latynų māteriēs (pŕi māteria), kaip ir lituvų pelė (pŕi senesnjo *peljá > peljō-ti) ĩra šjų kalbų naujadarai, kurĭms išaiškinti visai nereikja pramanytų -jĕ-kamĭnjų žodų.

Slavų kalbosę, kaip rodo prĕ-bābā 'prō-senolė' (pŕi prā-dĕdъ 'prōsenolis') i.-eur. ā pavirsta ing ĕ tiktai pŕištōnyjĕ. Slav. rĕpa 'rāpa' iš pra-slav. *rĕpā: acc. *rāpām.

§ 32. I. Silpnapŕigaidis ā virsta ing ĕ: ¹⁾ pr. aketes V.. 255 = ž. akētēs < akētjos Dus. 'die Eggen' (Dusetiškų -jos taisykliško -ēs vĭtojĕ apibendrintas iš akētjá nom. sg., akētjos gen. sg., akētjoĭs dat. plur., kur jo buvo pŕigaidėtas); ²⁾ la. drĕbe 'Zeug, Gewand, Kleid': drōbĕ 'Leinwand' τάφφος 'Dickicht'; ³⁾ duĭkĕ saulė kjaūnė žėmė kaŕvė kaūkė Sal. 'macka' varlė etc. iš *dūl(i)kā = scr. dhūli-kā (slg. lĭ. ož[i]ká), *saulā = saulō[-sĕdjai Dus.], *kjaūnā = sl. kuna, *žėmā = la. zema Sarkau lĭ. ž[e]mo- gú-s 'terricola' (slg. scr. vanar-gú-s 'im Walde sich umhertreibend'), *kaŕvā = karvá [-milžis Kv.], *kaūkā = kaūko[-las Šjauljai 'der Schädel': σιγγ > σιγγ-λό-ς), *varlā = varlō[-žis Kv. dimin. 'Froschlarve']; ⁴⁾ bŭt-[e]s + angĕ: angá, pa-vĭlnė Kv. 'tankjoji žolė pŕi pat žėmės': vĭlna*), meŕgĕ Kv.: mergá, daĭnė: dainá, gĭslė

*) Delko žodjūšę vĭlna, pĭva, lĭpa etc. galinis silpnapŕigaidis -ā nepavirto ing -ĕ? Tam gali bŭti trĭs pŕižastĭs. Pirmoji:

Bais.: gīsla, bálē Bais.: balá, jûrē: jûra, kīlē: pr. kylo V. 771 'Bachstelze', pr. lipe V. 601 'Linde' līpē Dy.: līpá Zyt. la. līpa, pr. cayme Grunau: kaīma Vel., pr. laxde V. 607 'Haselstrauch': la. lagzda, pr. sarke V. 725 'Elster': šaīka, krákē Kv.: pr. kracco V. 744 'Schwarzspecht', lŷsē: pr. lyso V. 244 'Beet auf dem Acker, zagon' lat. līra, katē: pr. catto V. 665 'Katze', la. saīme: lī. šeimá 'Familie' etc.; tja pravers keletā žodjū pasakjus apī tai, kelerjopos kilmēs gali būti -ē- kamīnjai žodjai. Prop. K. Jaunjus randa, jog ē-kamīnjai žodjai īra penkjū veisljū: α) -ē iš -ā: rōpē < rāpā — katē su -ē iš dat. sg. kátēi < kátāi: pr. catto, β) iš -ē[i]: meñtē < *meñtē-m < meñtē[i]-s = scr. manthā[i]-s lat. rēs, γ) iš -es- kamīnjū žodjū: pr. ape la. upe lī. upē Zyt. iš *apes-sú loc. pl. (: scr. apas-as nom. pl.) > *apēsú § 126 > nom. sg. apē: upē (pagal paveikslo rōpēsu: rōpē), lāpē < *lapē-su < lapes-su < nom. sg. *vlāpēs = lat. vulpēs f., δ) iš -er- kamīnjū žodjū: kekē[r] (: la. ķekar-s 'Traube') gen. kekē-s, sesē[r], gen. sesē-s Dus. (prī seser-ī's), duktē[r], duktē-s Dus. (prī dukter-ī's). ir ε) iš -en- kamīnū: gīsmē[n] slg. gr. αἰχίν; ⁵⁾ ē:ē-gi Dy. 'aber, und' iš ó: ô-gi proklizyjē; ⁶⁾ la. želtēna- = želtāna- 'gelb' < *geltēnā = geltonā Dus. fm. (su o iš msc. geltōnas); ⁷⁾ pr. melato V. 743 'picus viridis' = mōlatā > molatá 't. p.' Vabalnińkas; ⁸⁾ pr. pelanne V. 37

viĺna, pīva, līpa etc. galējo turēti prīgaide ant galūninjo -á, kursai ir prīgaidei vītā pārkeitus liko neperdirbtas ing -ē; šī žodjai netikt galējo turēti prīgaide ant -á (slg. la. vil'na < *vilná, la. līpa < *līpá = lī. līpá Zytelojē; cf. yla = ylá Zyte-lojē), bet ir būtinai privalē turēti, nēsą kitaip i.-eur. poivā (gr. πῶα), leipā (sl. lipa) nebūtų pavirtę ing pīva līpa, bet būtų likę *paivē *leipē cf. Jaunjus Panev. I 125, 104. Antroji prīžastis — pronominališkojo genetivo intekmē: viĺna su -a iš gen. sg. *viĺnā[s]ēs > viĺnās (prī substant. genet. *viĺnēs < *viĺnās: Ɔεᾱς). Treťjoji — á žodjū analogija: viĺna pagal algá (= ᾱλφῆ).

'Asche' = pelánē nom. pl. (slg. Fortunatov's Русс. Филологич. вѣстн. XXXIII, 276) < *pelánā (: pelēnai): pr. lynno Grunau № 58 'Flachs' = linô < *linâ 'λίνα'; pr. pelánē linô li. keturjô[-lęka] žem. (pernai) méta gr. τριῶ[-κοντα] ante conson. et pausam: pr. yccroy V. 142 'Wade' (= íkrōi, -ōi < -āi) li. linaí (peñjai Dus.) métai ante vocales = dat. sg. vŷru Pandēlys: vŷruí = lat. equō: gr. ἵππῳ, ⁹⁾ prē Dy. = pró Dus. Til. Kv. 'durch'; ¹⁰⁾ pr. redo V. 240 = li. rēdā 'Furche' Bret. Hos. 10.4: lat. rādō 'schabe, kratze'; ¹¹⁾ pr. steege V. 235 'Schauer': pr. stogis V. 204 'Dach' li. stoginē Kv. 'daržinė'; li. stēgjus 'Dachdecker' < *stāgēú-s (< stōgas, slg. ráťjus < ratas, pŭđjus < pŭdas, lańgjus < langas, degŭťjus < degutas); kalbotyrjŭ (Hirt D. idg. Ablaut § 742, Berneker D. preuss. Spr. 323) iš Kuršaitjo žodyno privadŭjamojo *stēgti 'ein Dach decken' lituvjŭ kalbojē nēra, tēra tikt stĩgti Vel. Vilka.; ¹²⁾ la. suvėn(a)-s 'Ferkel' < *suv-ānā-: dōr. ὑᾱνιά att. ὑηνός ὑηνία Kretschmer KZ XXXI, 288; ¹³⁾ šēkas la. sēk(a)-s 'Grünfutter' iš pl. š(j)ėkaí: pr. schokis V. 283 'Gras' < *šjâka-s = i.-eur. *kijāqós 'sausōkas': *kijó-s 'sausas' Jaunjus < √̄ kei- 'djŭti, tapti kítas': *koi-nó-m 'išđjŭvės > šinas' > nom. plur. gr. κοινά χέρτος Hes. slav. sēno la. sīn(a)-s li. šinas Dus. Kv. Kurš. ir šinas An.; ¹⁴⁾ tēvas la. tēv(a)-s iš pl. tēvaí < *tāvāi: pr. towis V. 169 tāws E. 24, 34, 47, 48, 81, 93, 95 'Vater'; ¹⁵⁾ pr. weware V. 660 li. vēver-í-s acc. vēverį Taurágnai 'Eichhorn': vōverę > voverė; Dusetiškjŭ voverís: gen. pl. vover-ŭ ir dial. nom. plur. vover-s (D. Koropčevskio Urvinis žmogus. Vilnius 1905 pag. 23, ¹³⁾ rodo, jog šisai žodis lituvjŭ prokalbėjē buvo santaragalūnis, t. i. vāver-: vēver-; ¹⁶⁾ pr. seabre V. 570 'ciprynus vimba' = z[j]ēbrē: li. žjōbrį > žjobrys 't. p.'; ¹⁷⁾ la. rēma-: rāma- 'zahm, still' li. romús; ¹⁸⁾ plēna-: plāna- 'dünn'; ¹⁹⁾ la. slēn(a)-s laŭks 'ein niedrig gelegenes nasses Feld' li. slēnys slēnjo Dus. 'žema, indubusi lauko dalis' < s[k]lénys (: sklýdŭ > slydús: slidús): [s]klóni > klonys Dus. 't. p.'; ²⁰⁾ la. rēdiņi = rādiņi 'Bewohner von

polnisch Livland' Ulmann, Lett. Wb. ir Bielenstein Grenzen 91 < [a]r-ādinja- 'ad orientem versi' Jaunjus: gr. ἀρ-[ήγω 'padedu'] sena-latyn. ar- 'ad' la. ar 'su' + ād- 'oriens' la. ydes v. ydru vējš 'Nordostwind' gr. αἰθρῆεις 'Boreas' αἰθρία στέφη τὰ ἐξ Ὑπερβορέων κομιζόμενα Hes. li. audinis 'Nordostwind'; la. dādiņi 't. p.' < *[a]d-ādinja-; ²¹⁾ la. rēni ruži 'undicht stehender Roggen' < rānā- kit. k. iš rārā- = lat. rārus 'dünn, einzeln stehend'; ²²⁾ la. tēgāt 'forschen' < īt-āgā- < ent + āgā- (latvjams pasirodē, kad tja prišdēlis ģra ne īt < ent, bet ī < en): lat. ind-āgā-re 'erforschen' < Jaunjus; ²³⁾ sēbra-s 'Hälftner, Handels- oder Arbeitsgenosse' la. sēbris 'Nachbar, Kamerad' = la. sābris 'der Mitwirt in denselben Gesinde' < sā-b[a]rā- 'kartu (su kitu) turis (žemēs) barā': sā- 'su' sō-monē Tilž. 'sā-monē, Geistesgegenwart' so-dusēlis 'sā-dūsēlis' Brugmann Lit. Volksl. u. Märchen 1882 pag. 107 + bāra-s 'ein Stück Feld' Daugkanto Būd. 166, 167 'žemēs sritis, sklypas' Li. ist. I 175, II 18 'provincia' = gr. φάρος 'Stück Land': la. sū-bar(a)-s *) 'ein Bauerhändler' < sañ-bara- Jaunjus; prišais Brugmann'o Gr. I² 520 nūmonei sēbra-s nīko bendro neturi su ahd. sibba 'Sippe' scr. sábhja-s 'zu einer Versammlung gehörig'; iš lītuvjū prokalbės skolinimo kelju sēbras ģējo ģ somų giminės kalbas Thomsen BFB 215: fin. seura 'Gesellschaft, Gefolge' vot. sōbra 'Freund' est. sōbr(-a-) 'Freund, Geliebter, Gönner, Kunde' n. lap. sœrvve sv. lap. sebre 'societas'; ²⁴⁾ girēnas 'ein Waldbewohner' < *girjā-nā-: lat. silvā-nu-s, slg. li. Puñpėnai = Puñponis 'Panevėžjo apskrityje mīstelis'; ²⁵⁾ perpekto kamīna-daljai -ē- (:dégē): -ā- (:kīrto) gimē iš aist. ă-: -â- Jaunjus Panev. II, 18; dégē: kīrto < pra-li. *kirtā = pr. per-traūki E. 68 'er verschloss' < per-traūkē: widdai E. 79 'er sah' < vidā + āi; pagal Jaunjaus mokslo

*) Latvjū su-bur(a)-s ģra tarmiškas sutrumpinimas iš sū-bar(a)-s, slg. astuņi < astūņi.

aistiškųjų kalbų praeginis (praeteritum) laikas įra indoeuropiškas perpektas su i.-eur. «particula emphatica» â (: âî): scr. perfectum vėda čakárta prî «empatiško» vėdā čakártā altbulg. vėdē 'ich weiss' < voide 'oîðe' + âî (: slav. nynē < vŭv + âî = lî. nŭn-ai); lî. dégé: kiрто iš i.-eur. perpekto *dhe-dhóg⁷he: *qe-qoŕte + particula emphatica â > aist. [de]dagâ: [ke]kartâ*), kurî pakliuvo in â- kamînjų veiksmažodjŭ analogijâ: hom. ἐστῆ-τε; aistiškasis dagâ: kartâ paveikslo perpektas, prisitaikinęs prî dabartinjojo (praesens) laiko dégō (> né-degu: scr. dāhā-mi): kirtó (> nekertú), pavirto ing dágā (: prîgaidēs vîta ta pati, kaip ir dabart. laikę): kartâ > dágē: kartâ = dégé: kiрто.

II. Tolesnėję aistjŭ prokalbės gyvatojē ē (iš â) pagal stripínjo dėsni̇ prištoneyjē pavirto ing e, kursai kaipo e teuzliko, analogiškai pakliuvęs in prîgaidėtâ vîtâ. Naujai gimęsis ē iš ē (< â) sumišo su indoeuropišku e ir prištoneyjē pavirto ing â, jai kaimynė-sąjama neturėjo minkštós balsės, § 35.

Pavyzdjai: ¹⁾ bēlâ > belâ Rî.: balâ Kv. Dus. Til. 'der Bruch' < *bālâ: ahd. pfuol m. 'Pfuhl'; ²⁾ bleškai > blaškaî Kv. 'vorgeklopfte Getreide': *blēškāî < *blāška-s: rugjŭs blókšti; ³⁾ drebŭžis su ē iš *drébēm < *drebē < drēbe: drabŭžis; ⁴⁾ la. ebulints 'dobilas' Endzelin Латыш. предл. I, 54: pra-lî. abilâ- > fin. apila 'der Klee': la. ābŭlinš pr. wobilis V. 290 'Klee'; ⁵⁾ er̃ er̃gu Širvydas = ar̃: žem. var̃ Kv. Rî. = gr. ἄρα iš ῥ ἄρα > aist. âri > žem. *vuôr(i) [slg. ožŭs > ž. vuožŭs] > var̃ (slg. Grunau'o Wabelcke): au. âri > ēri > ēr > er̃: ar̃; ⁶⁾ ešóklē Kurš. = ašóklis Kurš., Ju. ž. 'Johannisbeere': žem. vašóklis § 30⁶⁾; ⁷⁾ grevâ Daugkanto Būd. 2^a, 1 = la. grava 'das Tal, die Schlucht, die Grube': lî. gróvę > grovē Kv. 'ровъ'; ⁸⁾ kedē Tilž., Suv. Naúmîstis: kēdę > kēdē Kv. Rî.

*) Kad aistjŭ prokalbėje perpektas dar tebeturėjo reduplicacijonę, gali rodyti: dévęs Kv. Rî. la. devis part. perf. < *de-[d]vėns = scr. da-dvān, še-š[i]kŭs Kv. 'Itis = pasmirdęs, su-si-šikęs' part. perf. a verbo šik-ti (Jaunjus).

'po koju padėti sūlelis' < *kāja-dē 'kojai padėti (padaŕga)', slg. pūdaī < *pūja-dāī 'géralo dėjimas' Jaunjus: scr. pāj'ja-m 'Trunk' lī. pūta; ⁹⁾ kevekštýs 'Hurenkind' < *ke-vēkštýs < *ke-vākeštýs § 31 < *keš-vā(j)keštýs (dvīju š dissimilatio: [š]lamštas < šlamštas Ju. ž. 678) < *ke[k]š[ja] + vāj[u]kaštýs (k-k dissimil.: √ skē^xq- 'scindere' > dissimil. skē^xp- [: σκέπ- αρον 'kirvis']: s[k]ē^xq- > aksl. sēka 'schneide' lat. sīca 'Dolch' lī. sýkis 'Hieb': scr. číkvas-, číkvan- 'Holzhauer'): kékšē 'Hure' + dimin. *vājukaštýs 'Kind' < vaikas < vājuká-iš aist. *vāju-ká- ntr.: scr. vājú-s 'matt, müde' la. vāj(a)-š 'silpnas' Jaunjus Panev. I 121 + dim. suff. -skjo- > aist. -štja- § 120; ¹⁰⁾ klatē Deb. < klātēm < klātām < klatā 'Speicher' > fin. lato mordv. lat% 'die Scheune, Scheuer'; *klētā < klēt- (slg. Kv. klēt-[e]s + anga 'klētis anga', gen. sg.) > klēti > klēt-í-s Dus. 'Speicher, Vorratshäuschen'; ¹¹⁾ krésē: *kras[r]ā > acc. krásēm > krásē: krēslas; ¹²⁾ meletā 'picus viridis' < *mélē-tā 'linguāta': la. mēle 'lingua' < *mélēm < *mélām < nom. *mēlā < *mālā: mōlatā > molatā 'picus viridis' Vabalninkē; ¹³⁾ nevāda-s 'das grosse Netz, welches auf dem Haff von zwei Kähnen gezogen wird' < *nēv-ā-da- < *nāv-a-da- 'nāvi alligatum (rēte)' Jaunjus: nāv- 'ναῦς' + a- (: δρου-ο-κολάπτ-της < δρῦ-ς) + da- 'rišti' gr. ὑπό-δημα ναύ-δετον 'laivávirvē' lī. pá-da-s 'подомба': prūs. nywat[s] 'rēte' Nesselmann Thes. 179, 112 < nēvad(ə)-s (slg. gīdan = gēda); ¹⁴⁾ prekíjas Širvydo Dict. 123, Dgšo 1595 m. Kat. 42,8 'kupiec' < *prēkij-a-s: aist. prāk-ēv- > nom. sg. prākēs (: γραφής Ζής), kursai, sumišes su tokjais žodjais kaip graikų ζαής 'heftig wehend' (gen. ζαής < ζα-Fnj-ός), tikrojo genet. sg. prākav-és vitojē, ingavo naujadarą prākāj-és (i.-eur. ā > aist. i § 44) > prākij-és: acc. sg. prākij-am § 65 (-am < m) > *prākíj-a-s: gr. πρῆξις 'Handel' Schrader Reallexikon 329; ¹⁵⁾ la. regus 'Holzschlitten' pra-lī. *regý 'ragē' > fin. reki 'der Schlitten': rágēs Kv. rágos Zyt. = rógēs Kamajai 'Holzschlitten'; ¹⁶⁾ repúkas su e iš *rēpām < *repā < *rēpā 'rôpē': rapúkas 'die

Rübe, Wruke'; ¹⁷⁾ la. sebr(a)-s 'Freund, Kamerad': lī. sēbras: la. sābris 'der Mitwirt in denselben Gesinde'; ¹⁸⁾ la. vare-na- 'mächtig, potestate praeditus' < varē-ná- < varā-ná-: la. vara 'potestas', slg. lī. valdó-na-s 'Regent = kurs turi valdā (> valta 'potestas')'; ¹⁹⁾ vélenas, pl. velenai Dus. 'apvalus rāstas su išilgai išpjaustytais ravais, linaminės mašynos prītaisas; velenai įra 3, par jų tarpą leidžia linus, jūs mindami; apvalus staklių rāstas (= volas)', vele/na-s Bret. 'Weberbaum': vālina-s 'Wall' Milcke < aist. vėlē-ná- < vālā-ná- (būljava 'testiculus' > buljavó-na-s 'Stier', strázda-s > strázda-na Kv. 'pieg') < vālā 'apskritumas' > acc. vālām > vālēm > vólę: volē Dus. 'apvalus medinis kamštis šulei («бочек») užkimšti': vóla-s 'wal', ap-[v]olús Veiv. > ap-valús Dus. ap-alús Kv. Rī. Bais 'apskritus' scr. valaja-s 'Kreis, runde Einfassung'; ²⁰⁾ la. vezis lī. vežélē 'vogónas' < vāžélē: vėžýs: vōžti lat. vāgīna 'makštis'; ²¹⁾ la. zebre 'ciprinus vimba': pr. seabre V. 570 = lī. žjōbrýs.

d. $\bar{u}$ $\bar{o}$ $\bar{a}$ > $\bar{u}$ $\bar{a}$ $\bar{a}$.

§ 33. Šisai Jaunjaus dėsniis reikalauja, kad i.-eur. $\bar{o}$ prištoneyjē (ante accentum principem) pavirstų ing ā. Aist. ā, gimęsis iš i.-eur. $\bar{o}$, kaipo ā teužliko, pakljuvęs in prīgaidētą vītą. Tasai pat a iš prīgaidėtos vītos naujai pakljuvęs ing neprīgaidētą, kaip ir i.-eur. ā, virsta ing i § 44.

Indo-europ. $\bar{o}$ latvyliūvų prokalbėje tamę pat padėjimę (ante accentum principem) virto ne ing a, bet ing u, k. a.: ¹⁾ bul-uńdis Ju. ž. 'bezrogi': būlas 't. p.'; ²⁾ bukūti Ju. ž. 'bić': la. būkāt 'die nachgebliebenen Aehren, Hacheln überdreschen'; ³⁾ kuká 'clava' Labanóras: kūka 't. p.' Dus.; ⁴⁾ la. puķe 'die Blume': lī. pūkštē 'Blumenstrauß'; ⁵⁾ rubá, -ós Kv., Daugkanto Būd. 178,1,3 'граница par pīvas': ežē Til. Kv. ežjá Dus. prūs. azy 'граница par dirvas' (slg. Daugkanto Būd.

178: «sósībarusis ape ézes īr róbas sawo gruntā...») > dvandva- compositum (Jaunjus) *rūb-ežýs, gen. *rūb-ežij-a[s]a > *rūbėžjāa (be i priš j iš instr. rūbez[ij]jū) > la. rūb-ezis: lī. rubėžis (slg. sīlis m. Kvėd.: sīljus Sal. 'das Holzfloss') > rubėžjus 'граница по лугамъ и полямъ'; rūba-: rubā: ribā Kv. Jon. 'граница par pīvā' = blūzga-s Kv.: blūzgana Kv.: blizganā Kurš. 'furfur capitis, Schinn'; rusjū rubėž 'Grenze' paskolintas iš lī. rubėžjus; ⁶⁾ la. sluga 'die Last, Qual, Plage': la. slūžyt 'beschweren, niederpressen' lī. slūgas 'Holz zum Beschweren eingeweichten Flachses'; ⁷⁾ tirpulýs Kv. 'сладострастие, сладострастное замираніе' < *tirpūl-ý-s: la. tirpūn-i-s 'Vertaubung, Erstarrung', abudu dvijū r kitoniškinimo kelju iš tirpūr- = lat. torpor, -ōris 'оцѣпенѣніе, слабость'; ⁸⁾ la. vėrp-kulis 'die Spindel etum. verpjamasīs kūlas' Ulmann 61 s. v. ěrkuls, vėr[p]-kulis 'Spindel': lī. kūla-s gr. σκῶλο-ς 'Spitzpfahl'; ⁹⁾ la. pluskas 'Lumpen': la. plūsyť 'reißen, zerreißen' plėšti, linū plūštas 'skara'; ¹⁰⁾ būka-s Kv. Dus. 'spitzlos' < *būkā- < be + ōkā-: bé 'ohne' + ἄχ-ωχή 'Spitze': la. būkāt 'paisyti' Jaunjus; ¹¹⁾ la. vabule 'Name für eine schwarze Kuh': lī. vóbūlas Dus. 'der Käfer'.

§ 34. Aistiškas a iš i.-eur. pirmtoninjo (antetonicus) ō:

¹⁾ la. aksta- 'flügge, hurtig' iš fm. *ōk[i]stā = gr. ὤκιστος: ὠκύς 'schnell'; ²⁾ ašakā 'die Gräte' < *ašōkā (pirmąjį ā nū išnykimo užlaikė acc. ášaką) = gr. ἄχωχή 'Spitze' BB XXI, 300; ³⁾ la. ām-rýja 'ein gefrässiger Mensch' < āmrijā (dvibalsės pirmoji dalis pratįsta § 117) > āmrijā: acc. sg. ōma-rijām ir, įvedus ā iš nom. sg., kils acc. āma-rijām > nom. sg. *āma-rijā > ām(a)rijā (su išnykusju a jau latvjū kalbojė) > āmrýja (y tikrojo i vitojė įvestas iš išnykusjo nom. sg. -rýs) Jaunjus: gr. ὠμός scr. āmā-s 'roh, ungekocht' žem. ūmas, -ā 'nedjovintas' < *ūmā Jaunjaus Panev. II 26, 29 + rý-ti 'schlucken, fressen'; ⁴⁾ dá-vęs šlá-vęs part. perf. act. < dedō-vėns = scr. dadā-vān, šešlo-vėns; lī. dāvė 3 perfecti < dāvā < davā (: perpekto prīgaidės vīta aistjū prokalbėjė prisitaikino pri praizentjō

prigaidės vītos: kirtā degā pagal kirtō: dēgō pavirto ing kirtā: dēgā > kirtā: dēgē) < de-dōvā (redupl. slg. part. perf. dé-[d]-vēs 'scr. da-d-vān') < de-dōve + part. emph. ā: scr. da-dāu apocopata forma iš *da-dāvāi < de-dōve + āi; slg. scr. sasāu (: sišāja, sā- 'siti') paprā 'implevit' < pe-p[o]lā < pe-póle + ā; i.-eur. 3 sg. perfecti 'e- 'ój-e arba 'e- 'ėj-e 'jis éjo', emphaticus 'e- 'ój-ā v. 'e- 'ėj-āi, iš kurjo forma apocopata bus 'e- 'ėj' v. 'e- 'ój' (: i.-europiška tvirtapradė dvibalsė pratišta: gōnu dōru padėjimę prieš bales pavirsta ing gōnv dōrv > gōnv dōrv, iš kur ilgumas išibrauna ir ingi gōnu dōru = scr. gānu dāru) > 'e- 'ēf, iš kur analogiškai ilgumas išibrauna ir ing 'e- 'ėje > 'e- 'ėje: li. at-ê(jai), par-ê(jai), iš-ê(jai) 3 perf. Vištýtyjē; 3 sg. perfecti bhi-bhōje ġe-ġōne g^ve-g^vome ġe-ġvóle q^ve-q^vore su-sóve par sustrugintą lytį bhibhój[āi, slg. scr. védā 'olde'] etc. > bhibhōi ingavo ilgumą: bhibhōje etc. = scr. bibhāja ġagāna ġagāma ġaġvāla čakāra sušāva; pirmoji perfectio persōna neturi ilgūmo, delto kad ūja nebuvo gretýminės empatiškos lytis (kuri turėjo sustrugintą lytį): 1 sg. perf. scr. bibhāja ġagāna ġagāma ġaġvāla čakāra sušāva; pagal veiksmazodį su galinju j, v, m, n, r, l analogijos gimė pri 1 sg. perf. scr. papāta tatāpa 3 sg. perf. papāta tatāpa; i.-cūrop. prokalbėje dvibalsės pirmoji dalis teingaua ilgumą, jai turi ant savęs tvirtapradę (gestossen) prigaidę: scr. aor. ġāni < ġānj + V(ocalis) < ġāni (2 sg. plusquamperf. ā-ġagan < *é-g^veg^von-s), ġāiš bhāiš < *g^vēis bhēis < g^vēis bhēis < g^vēj-is, bhēj-is; pagal g^vēis gimė lat. vēxi slav. vēsъ li. pēš-t aor. (: pēšú); ⁵⁾ kad-agýs 'Wachholder': kad-ūgýnas Juškos dainos № 1465,3; ⁶⁾ krāga-s pr. kragis V. 400 'Krug, Kanne' iš nom. plur. *krōgāi (> ahd. kruog m. 't. p.') = gr. κρωσος 'Krug' < *κρωγός Jaunjus; ⁷⁾ lāvinti 'развивать' < 'gerinti' iš būdavardžio lavá- < lōvó- 'geras': gr. λωίον 'besser' < *λωf-ίον, ἀπο-λάύω 'geniesse'; ⁸⁾ namaī iš *nōmāi: žem. numai < *nūmai (slg. pud-daŋgtē Kv. 'pūdo dangtis'): nūm-angē 'der Hofplatz'; ⁹⁾ šaká = scr. śákhā 'Ast, Zweig' got.

hōha 'Pflug'; ¹⁰⁾ dākš Ju. ž. 719 'cē-do' = dūkš: aist. dōka-šé > dāk[a]š + āī > dakšāī (tas-aí: tás) > dākš'; ¹¹⁾ danaujēlis 'upē' Bezenberger's Bemerkungen zu Bielensteins Grenzen 472: la. au. Dūna 'Dauguva' < d[v]ūna: i.-eur. √ dhēv- 'tekėti' scr. dhav- 'strömen, läufen' lf. dēv-ē-ti, partic. medii dhv-ōn > nom. sg. dhvō (: ante vocales dhvōn) > ante Vocales dhvōr (scr. kēta-s < qvoitos) > dhōr, instr. sg. dhōr-ō, gen. pl. dhōr-ōm > scr. dhār-ā 'upē' Jaunjus; iš dhvōn gimē la. Dūna; dhvōn-ēv- (ἀριστ-εύς): fem. dhvōn-av-ý gen. dhvōnaujās > aist. nom. sg. d[v]anaujā: acc. dvānaujām > *danaujā: *dvanaujā > danaujā: dunaujā (cf. átvašā: atušā) dimin. danaujēlē/is: dunaujēlē/is 'upelē'.

e. $\acute{e} > \acute{e} > \acute{e} > \acute{a} > \acute{a}$.

§ 35. Indoeuropiškai e pavirsta ing aistiškai a, kada tasai e negauna tvirtosjos prigaidės (in positione sub debili accentu), Jaunjaus Panev. I 104, 120. Ir silpnaprigaidis e nekikvėnas pavirsta ing aist. a. I.-eur. e ir aistjų kalbose likti kaipo e, jai pirmoji pirm arba po e sąjamą turi suplokštintą balsę: ė arba ĭ. Taip prieš vasarą iš *veserā turime žodylytę pavaseris Kv.

Kiti kalbotyrjai irgi rado, kad kurjūšę-ne-kurjūšę atsitikimūšę i.-eur. e pavirsta ing aist. a, bet nėvėnas jų nerado tikrosjos prižastis. Jonas Schmidt'as Pluralbild. 196 sq. tarėsi radęs prižastį tą, kad i.-eur. ve....a virsta ing aist. va....a (: vasarā), Solmsen'as Stud. z. lat. Lautgesch. 25, kad i.-eur. ve atviroję sąjamoję tepavirtę ing aist va (vākaras: slav. večerъ, bet veřgas), Berneker'is D. Preuss. Spr. 134, kad i.-eur. ev virtę ing av (pr. nawans 'neu' I Kat.). Visos šitos prižastys įra nėkai. Prieš visus šitūs įstatymus įjudija sekančios paveikslai: ¹⁾ kėv-ala-s 'Schale' kėvelas Dus.: pr. keuto

V. 156, 497 'Haut'; ²⁾ véblas Dus. 'wer undeutlich spricht'; ³⁾ véla-s 'arkljo vūdegos plaukas'; ⁴⁾ skvétas Dus., Širvydo Dict. 252 s. v. p̄lat 'Flick, Lappen': skjaútė Jon. 'ein Flick, ein Stück Zeug'; ⁵⁾ pr. widdewū 'Wittwe' su e iš gen. sg. *vidėvās: scr. vidhāvā; ⁶⁾ la. sveki dial. sveka 'Harz': sakaí.

§ 36. Santará (consonans) j aistjū prokalbėję nesuminkštindavo pirm jos stovintjos santaros ir todėl j negalėjo būti prižastis, neleidžianti i.-eur. e pavirsti ing aist. a. I.-eur. je virto ing aist. ja (in positione sub debili accentu), jai sekantįjoję paskui «je» sąjamoję nebuvo suplókštintos arba minkštos balsės, k. a.: 1. gr. σελίς*) 'beschriebene Seite eines Buches' iš *s̄kjelís Jaunjus; aist. nom. š[j]elís— gen. šjalaís; iš šjalaís gimė pra-la. *šjalís (:šjau-tvė > la. šaút) > la. *šalis, iš kur latvjai pasidarė žodį pa-šala 'ein Abschauner bei der Rihje'; aist. š(j)elís turėjo pavirsti ing la. *selis, iš kurios lytis, įvedus š iš *šjalaís (slg. la. šis tikrojo *sis vitoję iš šā etc.), gimė la. *šelis, kuri užliko išvestinjamę žodyję pa-šele 'pa-šalýs'; lí. šalis su a iš gen. š(j)alaís, kurjamę j (post consonam sub debili accentu) taisykliškai išnyko § 100; 2. latvjų imperativus: pūš 'pūsk' iš pūtja < pūtje (= gr. λεῦσσε imper. Jaunjus), bet la. pūt 'pūsk' iš pūtí < pūtjē[s su nu-estu -s par reflex. pūtēsi < pūtēs-sē] < pūtjais (= gr. φέροις opt.).

La. -šala ir pūš rodo mums, jog: 1) i.-eur. silpnaprigáidis e pavirto ing aist. a, kadaį dar j aistjū prokalbėję nenykdavo ir prieš e, ir 2) j po santarų silpnaprigáidėse sąjamosę pradėjo nykti jau e pavirtus ing a.

§ 37. Silpnaprigáidis i.-eur. e = aist. a: ¹⁾ ašvá 'kumelė' > gen. sg. ášvos: éšvū Bret. Sirach 33.6 (:kaip erfchils schwengia wílsu efchwū) lat. equa scr. ácvā; ²⁾ dažnai Dus.: dežnai

*) Gr. žodis σελίς turi kaminaį σελίδ-. Šitoki kamino išvaizda buvo ir lituvjų kalboję, ką gali rodyti išvestinis žodis šalíd-is, -ė 'boczny, bokowy' Kossarzewski's Lituanica pag. 54ⁿ, 15.

Svėdasai 'oft' su e iš dėžnas, pr. ko-desnimma I Kat. = kō- (ablat.: scr. jāčēhreštā-s 'bestmöglich' < jād- grēštā-s gr. ὠς βέλτιστος li. kû- gerjaūsjas) 'kû-' + dėznima[i 'dažnjaūsja' adv.: ku-desnammi II Kat. 'so oft als' = kû- (< kō- 'kû-') + dėznam'i; pr. dėzn'/imai adv. — gradus superlativus, padarytas su prísagą -amo- (: hom. ὄρχ-αμο-ς scr. dačamá-s); žodyję dėznamai a apibendrintas taisykliškojo i (§ 44) vitoję iš gradūs positivi dezna-; ³⁾ garnýs gařnjo Dus. 'Reiher' < *ger[a]n-ýs: gr. γέρων-ο-ς 'Kranich'; i.-eur. nom. sg. gérās Jaunjus (su išnykusja nežinomos kilmės santarą po ā) > gen. sg. arba gérav-és (kam pasirodė, kad po ā išnyko v), arba gérzn-és (kam pasirodė, kad po ā išnyko n); iš gerav-és gimė aist. geriv-és § 44 > ger[i]v-és: acc. geřv-ēm § 65 Prírašas > nom. sg. geřvė Dus. Kv. gervė Zyt.; slavjų žeravъ gimė iš acc. sg. gerāv-m, su ilgu ā apibendrintu iš nom. sg. gérās; gr. γέρων-ο-ς iš geran- par gen. pl. γερών-ων; ⁴⁾ pr. gotte (o iš ā < ä) ir goide (d < t, cum epenthético i iš gen. pl. *gâtjañ > *gâtjan > nom. sg. gâtē) 'ein Haufen', randamas in nom. propr. villae Stabi-goide Stabi-gotte (1357 m. Mon. Hist. Varm. № 246, Nesselmann Thes. 174) = Stabý-gâtē ir -gâtē 'stabų (= akmenų: pr. stabis V. 32 'Stein') krūva arba kalnas': pr. get-en 1425 — 1441 m. 'tumulus' (: fin. kat-ras 'der Haufe?'); ⁵⁾ pr. glodano V. 778 'Blindschleiche': glūdena-s Kv. 't. p.'; ⁶⁾ pr. ladis V. 56 'Eis' < ladāi: lėdas; ⁷⁾ katarás 'katrás' ańtaras 'secundus' Dysnoję: gr. πότερος pr. anter(a)-s I, II Kat., E. 32; ⁸⁾ malú díná (: žodjo mélas nėra!) malūti Kv. Rí.: mélas Dus., melūti ib. (su e iš mélas); ⁹⁾ pástaras: pásteras 'paskutinis' Leskien Bild. 446, lat. posterus; ¹⁰⁾ pélakas: pélekas 'žuvís vūdega, in kirvį panaši', gr. πέλεχυς; ¹¹⁾ pr. raples V. 520 li. ráplės Puńpėnai 'Zange' < raplės: réplės Dus.; ¹²⁾ sakai pr. sackis V. 598 'Harz' = la. sveki pl., sveka f. 'Harz' BB XXVIII, 264; ¹³⁾ salá 'Insel; Sumpf' (Kv. Sálós — «šlapjos, žemos vėtos pa-upjūsę, kur įra krūmų») < *selā': gr. ἔλος n. 'Niederung', Sumpf'; ¹⁴⁾ sápnas < *s[v]apnāi < *svépna-s =

aisl. svefn: lí. sepnais instr. pl. Bret. Hiob 7.14; ¹⁵⁾ sávas távas: gr. ἐ(φ)ός τε ἐ(φ)ός; ¹⁶⁾ pr. sawayte V. 16 'Woche' possi-ssawaite V. 20 'Mittwoch' = lí. pús-sevaitè Laúkiškyje tís Labguvā; ¹⁷⁾ skaľnas Dus.: [s]kaľtas Kv. 'schuldig' < aist. skel[es]-na- (:lat. scelus, -er-is = φαεινός < *φαίεσ-νός: φάος): (s)kel[es]-ta- (:lat. sceles-tus): skelêti 'schuldig sein'; ¹⁸⁾ *sketara-s > fin. ketara 'die hervorragende Spitze': skéteras 'Dachfirst', Daugkanto Būd. 21,29 «stogo sketers spalejs apkrautas»: sketerá 'Widerrist der Pferde'; ¹⁹⁾ smakrá: alb. mjekrë 'Kinn'; ²⁰⁾ šalmas pr. salmis V. 420 'Helm' < šalmai < *šelmas = got. hilms; ²¹⁾ šaľvas pr. sarwis V. 418 'Waffen' pr. plur. sarvā > got. sarva 'Waffen, Rüstung': aist. séru-s = scr. çáru-s 'Waffe' got. haľrus 'Schwert': instr. sg. sér[u]v-ō = scr. çár_uvā > nom. sg. šeľva-s: plur. šarvāi; ²²⁾ šúnas pĩmenas dúkteras Deb. Ušp. nom. pl. = gr. χύνες ποιμένες θυγατέρες; šúnes etc. Dy. ĩra gimę iš *šúnēs < *šúnês, vocat. accentu emphaticus, kaip ir scr. Dėvā3 etc. Jaunjaus Prael. 28 sq.; ²³⁾ pr. tackelis V. 530 'Schleifstein': tékėlas Dus. 't. p.'; ²⁴⁾ tarbá taľbas Kv. Rĩ. 'núdirtas veršjo kailis, kaipo maišelis kanklėms indėti': teľbā > terbá Dus. 'Reisetasche, Bettelsack' = gr. τέρφος στέρφος 'Fell, Haut'; rusjū ir lenkų torba paskolinta iš lituvjū kalbós; ²⁵⁾ taľna-s 'der Diener' < tar[u]nai < *tėruna-s = osset. thāryn 'Knabe': scr. táruņa-s 'jung, zart' gr. τερόυνης 'schwach, aufgerieben' Hes. τέρην 'zart' lat. tener 'zart, weich' sabin. tereno- 'mollis' < terer-o- (per dissimilat.: r-n arba n-r); ²⁶⁾ pr. tickar(a)-s E. 'recht' = ticker(a)-s Grunau 'rechter' BB XXIII, 316: lí. tik[e]rá- > tíkras 'certus'; ²⁷⁾ varsá 'eine Flocke von Wolle, Haare; žem. die Farbe' (slg. la. spalva 'Feder, Haar' > lí. spalvá Slavíkai 'Farbe', plaúkas Dus. 'Haar und Farbe') iš *versā' < acc. sg. *veľ[v]sām § 80: hom. εἶρος 'Wolle' iš *Fépfes- n. Prellwitz Et. Wb. 86; ²⁸⁾ vasará 'Sommer' iš *veser-ā' (:ž. vasėris mėnũ): gr. ἔαρ *fésap n. 'Frühling' = gr. ἡμέρ-ā f.: ἡμαρ n. 'Tag'; ²⁹⁾ pr. weware V. 660 'Eichhorn': voverė; ³⁰⁾ pr. same V. 24 'Erde' <

zamés acc. pl.: žémė la. dial. zema; ³¹⁾ pr. accodis V. 214 'Rauchloch' = ákōdā-s < *ek[s-v]ōdāi Jaunjus: gr. ἐξ lat. ex + vōda-s < vēdau Dus. 'прѡѣтрываю'; slg. rus. про-духъ 'Rauchloch' < rus. дыхать, dūsauti; ³²⁾ áš pr. as 'ego': la. es pr. es II Kat. sena-lí. éš (pas Vilenta); éš tvirtai prīgaidėtamę padėjimę (ar tu, ar éš? slg. žem. na-žinau: aš žinau, bet tu né Kv. Rí.), áš silpnai prīgaidėtamę padėjimę (ar aš taū nesakjau?); ³³⁾ at- 'wieder, lat. re-' iš et-: pr. et-gimsannien E. 84 'Wieder-geburt' la. et-slėga 'raktas' Endzelin Латыш. предл. I, 54; aist. át-nešō 'af-fero' át-vezō 'ad-veho': ét-nešō 're-fero' ét-vezō 're-veho'; ³⁴⁾ pr. assaran V. 60 la. ezar(a)-s 'See': lí. ážeras rus. ózero; Jauniškė ážero etumologija: až- 'sehr, viel' gr. ἄγχα- av. aš 'sehr' (: [a]ž-ařda-s 'przeplot = valde arduus', rus. zoródъ < pra-sl. *zořdъ ir ozoródъ < pra-sl. *oz-ořdъ) + ero-m 'Wasser' scr. ara-s 'Meer in Brahman's Welt' āra-s 'See': i.-euh. aġ-ero-m 'didis vandā'; ³⁵⁾ dāglas < daglā: déglas; ³⁶⁾ davanā, -ós acc. dāvanā An. Dus. dovanā Til. (suo įvestu iš aist. nom. sg. *dāunā' § 117 < dāv[a]nā' § 27: acc. dāvanām) < *davenā' = žēm. dovinā Kv. Rí. 'donum' (en + voc. > žem. in: pŷmini Kv. peĩmini Rí. acc. greta su pymėni peĩmėni 'pĩmėnė'): kupr. δοφεναι att. δοῦναι; ³⁷⁾ pr. na-dele V. 17 'Sontag' < *ne-dėlė iš lenk. nie-dziela; slg. pr. na- (= žem. na- Kv. Rí.) 'ne': Na-drawe Na-glande Na-lyge nom. propr. virorum, Na-labe villa; ³⁸⁾ sarbeñtai su a iš acc. pl. *sarbantús < serbentús: serbeñtai; ³⁹⁾ stábaras < stabaraĩ: stébaras Dus. 'ein dürrer, vertrockneter dicker, langer Pflanzenstengel'; ⁴⁰⁾ tašlá: tešlá 'der Teig' < te[n]ž-slā' § 78: gr. τεγγω 'benetze, erweiche' lí. tištú tižaú tižti 'schlüpfrig werden' < *tinž-tvai cf. Jaunjaus Panev. II 15 sq.; suff. -slā-: đjū-slā 'Verdorrender' la. me[t]-sl(a)-s 'Zoll' pa-veik-slas < εἰζών 'Bild' mōk-sla-s dū-slús dē-slí vištá 'kuri daug kjaušinjū deda'; ⁴¹⁾ ūdagá pr. pa-otagis V. 443 'Schwanzriemen am Sattel und Geschirr' (originalę vřtoję o stovi s; t < d) = pá-ōdagys: lí. pá-ūdėgis Kv. pa-ūdėgis Kurš. 't. p., pa-bulys Rí.';

⁴²⁾ maĩnos 'sôros, Hirse' < *melnâs < *melinâs: gr. μελίνη 'Hirse'.

f. Indoeuropiškųjų dvibalsjų ai, ei, oi klôtis.

§ 38. Pagal prop. Jaunjaus mokslo i.-europiškiosjos dvibalsės ai, ei, oi aistjų prokalbėje turėjo sekantja klotį: 1°. tvirtai prīgaidėtosjos (сильно-ударяемые дифтонги = sub accentu principem) ir vidutiniškai prīgaidėtosjos (средне-ударяемые д. = in positione post accentum principem) dvibalsės ai, ei, oi pavirto ing aistiškas dvibalses ai (= i.-eur. ai ir oi), ei; 2°. silpnai prīgaidėtosjos dvibalsės (слабо-ударяемые дифтонги = ante accentum principem) ai, oi pavirto ing aistišką dvibalsę ei. Naujai gimusjoji aist. dvibalsė ei (= silpnaprīgaidėjui i.-europ. ai, oi) sumišo su antrąją dvibalsę ei, atsakančją i.-europ. ei.

Šitam Jaunjaus dėsniui (apĩ prīgaidės intekmę in dvibalsjų klotį) paaiškinti padūdame keletą pavyzdjų:

1°. ai, ei tvirtai ir vidutiniškai prīgaidėtamę padėjimę:

¹⁾ pr. spoayno V. 387 = spāĩnā = lĩ. spāĩnē Kv. 'Schaum' < *spaĩmnā (dissimilatio p...m: lĩ. lĩps[m]nā > la. lĩ[p]sma 'die Flamme') = slav. pēna = scr. phēna-s < i.-eur. sphoĩmn-ā-(-ō-) slg. lat. spūma; ²⁾ sraĩgis m. 'Schnecke' — suesybėvardintās būdavardis = gr. *ῥαίβιος: ῥαίβος 'krumm' (cf. ῥοθιος: ῥοθός); ³⁾ aĩ-man Kv. = gr. οἷ μου; ⁴⁾ gaĩdrijas, -ijôs, gaĩdry-tis(i) 'sich aufklären, aufschönen': gr. φαιδρός 'heiter'; ⁵⁾ maĩnas = la. maina 'der Tausch, der Wechsel' = sl. mēna 'permutatio': senalat. moenia Brugmann Gr. I² 185; ⁶⁾ ĩ-snaigas Kv. Rĩ. 'snĩgas, medjų šakas nugulęsis' át-laikas 'ocratokъ' (: -ai post accentum principem): got. snaiv(a)-s 'Schnee' aksl. отлѣкъ 'reliquiae'; ⁷⁾ veĩdas = gr. εἶδος n.; ⁸⁾ eĩ 'lat. r' = eĩ-k! supinum eĩ-tų = scr. ē-tum; ⁹⁾ pa-veĩks-la-s 'Bild: Beispiel' (prīgaidė nekilnojama!): gr. *εἶκος ntr. 'Bild' > ἐπι-εἰχής 'passend';

¹⁰⁾ veip-[s]-t (ir pasákė!) aor., veiptelėti Kv. 'pasakyti': gr. εἰπον 'sagte' < veip-; ¹¹⁾ deīvinu deīvinau deīvinti 'beatificare': sena-lat. deivos; ¹²⁾ veikja-me = la. veīcam; koksai įra santykis tarp lituviškųjų ir latviškųjų prīgaidjų žr. § 17, pag. 32 sq. *).

2°. I.-europ. ai, oi silpnai prīgaidėtamę padėjimę virsta ing aistišką dvibalsę ei, k. a. la. beīgas 'galas' la. lei'dar(a)-s 'tvartas' iš *beigá *leidaraĩ < *baigá *laidaraĩ: ll. pa-baigá (su ai iš acc. pá-baigá) laīdaras Jon.

Silpnaprigaidėjo ai pavirtimą ing ei mums išaiškina aistiškąji prīgaidės rikjá. Mūsų šjo rašto 27-mę skirmselyję (pag. 50 sq.) matėme, kad prištonyję (ante accentum principem) ir prokli-zyję įra labai silpnas balsjų tvirtis. Tėnai pat regėjome, jog potonyję (post accentum principem) visos balsės įra gana tvirtos ir todėl potonyję įra negalima kíkýbinė balsjų apkítá, t. i. šjamę padėjimę visos balsės užlaiko savo kíkýbę (quantitatem). Prištoninis (antetonicus) ai aistjų prokalbėję pavirsta ing ei par balsės i intekmę arba, kitaip sakant, par pervarsojimą (umlautą). Balsei a dvibalsėję ai pervarsoti ing e būtinai reikalinga įra ši išlyga (conditio): a turi būtinai stovėti prištonyję. Potoninis (posttonicus) ai negali pavirsti ing ei dėl to, kad šjoję dvibalsėję a įra tvirtesnis nekaip i. Žodyję át-laikas sąjama tlaī stovī pirmojoję vitoję po tvirtosjos prīgaidės ir par tat turi «svaritą». Kaip išrodė prop. Jaunjus Panev. I, 94, aistjų giminės kalbosę «svaritas» ir po jo sekantjos sąjamos įra turėję tvirta-prádę prīgaidę, k. a. vêgêlei paîplaukê (apaijoję balsės padėtasis ^ išreiškja «svaritą» ir po jo sekantją ilgosjos sąjamos silpnąją prīgaidę). Todėl tokī žodjai kaip át-laikas át-raītas ī-snaīgas turėjo užlaikyti dvibalses ai neperdirbtas ing ei dėljai balsės a tvirtumo; tū tarpu kad tokī žodjai kaip latvjų beīgas lei'dari pl. 'laidaraĩ' < beigá'-leidará'- (latvjų prīgaidė , rodo, kad šī žodjai turėjo prīgaidėtą galą § 17, pag. 32) turėjo dvibalsę ai perdirbti ing ei dėljai balsės a silpnumo (ir balsės i tvirtumo). Laidará-

aistjū prokalbējē pavirto ing leidarā- dēļjai dvibalsēs ai susilpnējimo prištonyē. Prištonyē aistjū kalbosē tegalima īra tvirtagālē intonacijonē, k. a. vēgēlē 'налямъ' Jaunjus Panev. I, 93 (apatjojē balsēs padētasis / išreiškja «intonationem antetonnicam»). Tvirtagālē pirmtoninē prīgaidē, kaip parodo tarmēmokslis, turi tā ypatybē, kad jos visas tvirtis pēreina ing antrajā ilgosjos vīnābalsēs arba dvibalsēs daļi, k. a. žodyjē laidaraī visas prīgaidēs tvirtis antrojojē dvibalsēs ai dalyjē, t. ī. ant i, todel a, kaipo silpnesnis už i, pasidavē savo kaimynēs intekmei ir pervarsojimo (umlauto) kelju pavirto ing e. Žodyjē laīdaras a dvibalsējē ai nepasidavē prīgaidētojo i intekmei dēļjai vīnodo abījū tvirtumo.

Aistjū prokalbē savo kalbōs istorijojē susilaukē antrojo laikātrūkjo (periodus) iš atžvilgjo in dvibalsjū ai (=i.-eur. ai, oi) ir ei klotj. Antramjamē aistjū prokalbēs laikatrūkyjē kīkvīnas silpnaprīgaidis ei, be jokjo atžvilgjo in tai ar jis bus kilēs iš indoeurop. ai (oi), ar iš i.-eur. ei, turējo pavirsti ing ilgā vīnābalsē ē, iš kurjos atskirū kalbū išrutulojē gimsta: prūs. ē, la. ir lī. ī. Šjamē pat laikatrūkyjē aistiškasis ei, kilēsis iš i.-eur. ai, oi ir ei, tegalējo užsilikti neapkitēs tiktai tvirtai prīgaidētame padējimē (sub accentu principe) ir potonyjē.

Aistjū prokalbējē iš šaknīs veis- 'вести, разводить' (: gr. *οἶσω* 'ich werde tragen') savýveikslinis (reflexivum) dabartinysis laikas buvo šjaip lankstōmas: 1 sg. vēsjō-si*), bet 3 sg. veįsja-si**).

*) Vēsjō-si gimē iš veįsjō-si (ˆ po ō reiškja «svaritā») atjū saulē-tekjo (< *saūlē-tēkis) dēsņjui Jaunjus Panev. I 96, 99. Šisai dēsnis reikalauja, kad sudurtinjamē žodyjē iš dvījū gautū tvirtajā prīgaidē «svaritūtoji», būtinai ilgoji, sajamā. Pavyzdjui teši: pá-dangēs (slg. pá-miškēs) *arkljá-šūdis (slg. arkljá-ganis) *rugjá-pjūtis (slg. rugjá-vežtis), kurī žodžjai turi pavirsti ing pa-daŋgēs (: daŋgu) arkljašūdis rugjapjūtis Dus. (: pjūtj).

**) Sudurtinjamē iš dvījū žodyjē tvirtōsjos prīgaidēs negauna trumpabalsis «svaritas».

Lituvjai ir latvjai savo kalbose dvibalsės laipsnjavimo nebeužlaikė: jį iš nevinalytjo lankstymo išlyginimo keltu padarė vinalyti. Latvjai iš šio lankstymo apibendrino vėsjo-si, o lituvjai veįsja-si: la. višūs li. veįsjas. Latvjai par višūs intekmę pradėjo sakyti ir višas vitoję taisykliško *veišas. Lituvjai iš veįsjas ei invedė ir ing *višjūs, par ką padarė naujądara veįsjūs.

Kikvėnas lituviškas ir latviškas i gali atsakyti visims trims i.-europiškims trumpimsims diptongams: ai, oi, ei. Dvibalsė i tįsju keltu iš i.-eur. ai, oi negalėjo kilti ir silpnai prigaidėtame padėjime. i visadą turi turėti savo pirmtakūną pereininį ei. Žinoma, išlyginimas daugyję žodylytjū tebeužlaikjusjū lituvjū ir latvjū kalbės tarmės kaitalėjimos (чередование) i su ai (ki'mas: ka'imas, si'tas: sa'itas, li'ptas: lai'ptas) gana retai teužlaikė pereininę dvibalsę ei. Latvjū žodis i'la 'Strasse, Reihe' gimė nestatėjai iš ailá 'Reihe' Kv. (: su ai iš acc. sg. aila), bet iš ei'la (la.) 'Reihe'.

Lituvjū ir latvjū kalbose turime nemažą «frequentativo-factitivorum» veiksmąžodjū, kuri, rodos, prištarauja mūsų dėsniui ap i silpnaprigaidjo ai pavirtimą ing i par pereininį laipsnį ei. Pavyzdjui teši: kraipau kraipyti, laizau laižyti, laistau laistyti 'užtepu molju kakalo skyles', laikau laikyti, pašau pašyti, maišau maišyti, la. gaidu gaidyti 'warten, harren', la. raidu raidyti 'eilig senden, hetzen' (: li. rídú 'качусь' Jūž. = rítú 't. p.' Dus.: aisl. ríða 'reiten, sich heftig bewegen'), la. taīsu taīsyti 'machen, fertigen' ir k. Visi šjos veislės veiksmąžodjai turi ai taisykliškojo i vitoję pagal analogijos sakaū sakyti: sekú (sėkmę Dy. 'разсказываю сказку') sékti, badaū badyti: bedú bėsti, varaū varyti: la. ver-t 'laufen', manaū manyti: menú etc. Sekú: sakyti = gr. ἐρείχω aist. reik-: x; x = raikyti *).

*) Tū laiku, kada tapo padaryti raikyti veislės žodjai aistjū prokalbėje dar tebebuvo reik-tvai 'rik-ti' su ei ir prištoneyje.

Frequentativo-factitiva verba, paklįvusių in kitų veiksmažodžių lankstymą, augščiau aprašytosjos analogijos neturėjo. Taip veiksmažodis *kvaítau (> pr. *quoitā-mai* E. 24 'wir wollen': gr. *χοῖται* 'θυγατρῶν ἐπιθυμῶν' Hes.) *kvaitytvē (> pr. *po-quoti-ton* E. 77), paklįvęs in mōkju pūđju (mōkyti pūdyti) analogiją, nustojo pagalbos nū sakaū veislės veiksmažodžių, par ką taisykliškai turėjo pavirsti ing *kvētjō. *Kvētjō pagal rikjų rīkti analogijos pavirto ingi kvīsti.

Aisčių prokalbėje iš atžvilgio in dvibalsių ai, ei, oi kloti reikia būtinai atskirti du laikatrūkju: α) senąjį, kurjamę pri tvirtai ir vidutiniškai prigaidėtųjų ai, ei atsiranda silpnai prigaidėtamę padėjimę ei iš i.-europ. ai, oi ir ei, ir β) naująjį, kurjamę aistiškasis ei, kilęsis iš i.-eur. ai, oi ir ei, teužlikdavo kaipo ei tiktai prigaidėtoję sąjamoję ir pōtonyję (apleidus žodžio galą), o silpnai prigaidėtamę padėjimę šisai ei virzdavo ing aist. ē.

Žodžio galo dvibalsinės sąjamos ai, oi ir ei, tik atviros tik uždengtos kokją-nors santarą (apleidus l, m, n, r), aisčių prokalbėje nenukentėjo nė jokjos apkitos (измѣненія); delto kad šjamę padėjimę negalėjo atsirasti silpnoji prigaidė, kuri, kaip mums žinoma, tegalima prieštonyję (ante accentum principem). Žodžių galę aistiškųjų dvibalsių ai ir ei apkitą teįvyko atskirose prūsų ir lituvųlatvjų prokalbėse.

Prūsų prokalbėje aistiškosjos dvibalsės ai ir ei kaipo dvibalsės teužliko tiktai tvirtai prigaidėtūse padėjimūse, tū tarpu kad vidutiniškai ir silpnai prigaidėtūse padėjimūse (in positione post accentum et ante accentum principem) ai pavirto ing ei, k. a: stai 'tai' pri tennei 'ji' < tēnei. Suprantamas daiktas, kad taisykliškos išvaizdos nevisur užliko: daugjausja jos nukentėjo analogijos ir išlyginimo veiksmą. Taip pri taisykliškų nom. plur. msc. skellāntei E. 10 wertei 24 ainawijdei 18 pagal stai ir wissai 41, 65 (= visai) analogijos turime naujadarus skellāntai 52 ainawīdai 31, 70, 81 kārta 58 'kartų'. Pri taisykliško Idaiti E. 52 'valgykite' (= gr. *ἐδοτε* got. *itait*)

turime naujadarą ideiti E. 41 (=edeitte I Kat., ydieyti II Kat.): su ei iš 2 pers. sing. *ideis; slg. prus. weddeis E. 25 'vesk' (=wedeys II Kat.: wedais I Kat.): scr. bhárēš gr. φέροις. Prūs. en-gaunai E. 96 'er empfangē' tikrosjos lytis engaunei E. 84 vitojē su ai iš plur. en-gaūnai-ti (cf. pogāunai 32 = žem. ańs pa-gaūnai 3 praes.): pr. en-gaūnei = li. te-gaūni (: te-gaunī-g' pas Daugšą) 3 sg. optativi: gr. φέροι scr. bhārēt. Prūsiškoji neaptribotinjo (infinitivus) veiklo galūnė -tvei (turri-twei E. 1 'turē-ti' po-stā-twei 31, 72 'pasto-ti') gimė iš neprigaidėto i.-eur. -t(e)vai: scr. dhā-tavē.

Lituvjų ir latvjų bendrojoje prokalbeje galinis aist. ai ir ei neapkitęs teuzliko vīna-sajamjūsę, tvirtai prigaidėtūsę, žodjūsę, k. a.: ei 'eik' = lat. i, mai 'man' = gr. μοι scr. mé (: dū mai Dy. 'δός μοι'; šjamę padėjimę turėtų būti *mī; mai apibendrintas iš prigaidėto padėjimo: dū mai, ó né jam!). Vinasajamjūsę proklitiškūsę žodjūsę ai, ei lituvýlatvjų prokalbėje pavirto ing ē, iš kurjo gimė la. í li. í', k. a.: la. tí' (kauli) = li. tí' (kaulai. Kelmė) iš aist. tai kaulāi (tai su proklitišką prigaidę). Dvi-, tri- ir daug-sajamjūsę žodjūsę galinis aist. ai ir ei, be atžvilgio in prigaidę, senjausjamę lituvýlatvjų prokalbės laikatrūkyję susilėjo ing vīną tarsnį ei, iš kurjo tolesnėje kalbės išrutuloję gimė lituvýlatviškas ē, k. a. turê-t[v]ē labē 'labi'. Šisai galinis ē atskirose lituvjų ir latvjų kalbose pavirto ing i, jai negavo užuodangos pirm ē sutrumpėsiant: turê-tē labē turėjo pavirsti ing turėti labi, bet turê-tēsi labē-jē ing turê-tis(i) labi-jī.

Aistiškasis ē, kilęsis paskesnėje prokalbės gyvatoje iš silpna-prigaidėjo aist. ei (iš i.-eur. ai, oi²), atskirose kalbose gali prištonyję sutrumpėti ing i. Nors pavyzdžius su i iš prištoninjo ē randame visos trijos aistiškos kalbos, bet mes neišdrįstame šjos tarsniškos apraiškos perkelti ing aistjų prokalbę. Mums rodos, kad žemaičių liptas 'Steg' atsirado atskiroje lituvjų kalbos gyvatoje iš plur. liptaĩ < liptaĩ. Pavyzdžiai su prūsišku, latvišku ir lituvišku i, kilusiu iš prištoninjo ē, patalpinti 41 §.

Silpnaprīgaidis ei (=i.-eur. ai, ci, ei) pavirto ing aist. ē jau atsiradus aistjū prokalbėje dėsniui apī āprija- (Çatapatha-brāhmaṇa) iš āprija- (klas. scr.; slg. Wackernagel Altind. Gram. I, 295; K. Būgá, Draugija № 3. 1 Kovo 1907 m. Kaune pag. 273), t. i. «*z* + Cons. + ija-» pavirtus in «*č* + Cons. + ija-». Graikų žodžiams *οικεός*: *οικέω* liuvjū kalboję atsako voikis Kv. 'работникъ, сыра': viš[e]jū (= šlākas: [š]lāšas = la. kuņa 'scr. ċunī': šū). Vaikis, anote Jaunjaus, kilo iš aist. voikės (: γρζφής): gen. sg. voikąj-ės (tikrojo voikąv-ės vitoję), kuri žodỹlytė turėjo pavirsti ing voikij-ės (: beprīgaidis α virsta in i § 44). Taisykliškojo acc. sg. voikąj-ām vitoję, įvedus i iš gen. sg., gimė aistjū prokalbėje voikij-ām, kursai pagal dėsni apī āprija- turėjo pavirsti ingi voikij-ām dar prieš atsirasjant aist. ei (iš i.-eur. ai, oi) ir ē. — Žemaiťjū žodis atbuleikis Kv. Rī. 'kurs viską atbulai veikja', kaip ir gr. ζα-(f)ής, įra padarytas su i.-europ. prísagą -ēj-, t. i. atbuleikis įra gimęs iš aist. *et[i]bul[o]-veikės (i, o iškrito prištoneyjė pagal dėsni apī pat[i]s-ai § 27): acc. sg. atbulveikij-ām > atbulveikij- > atbulveikys: instr. atbul[v]eik[i]j-ū (silpnaprīgaidis v po santaros nykstā §§ 84 — 86) > atbuleikis, kursai žodis irgi rodo, kad āprija-dėsniui atsirandant dar aist. (ir ieur.) ei nevirto ing ē.

Frequentativo-factitiva verba tokī kaip laikau (: líkú λείπω) maišau pašaú pakluvo in tokjū veiksmazodjū analogiją, kaip sakaú (: sekú έπω), kadaž aistjū prokalbėje ei iš i.-eur. ei dar nebuvo pavirtęs ing ē. Kaip rodo veiksmazodis kraipaú kraipýti, išvestasis iš kreip-ti, frequentativo-factitiva verba apibendrino ai taisykliškoję ē vitoję jau indoeuropiškims silpnaprīgaidjams ai, oi pavirtus ing aist. ei: žodis kreipjū kreip-ti turi ei iš silpnaprīgaidjo i.-eur. ai, slg. gr. κραπίάλη 'Kopfwelnach dem Rausch' li. krōp-ti 'обманывать = крутить' ✓ qraip-(cf. gr. dōr. θάργω 'schärfe': daigyti 'stechen' Dus. daigas > pl. dīgai > dīgas 'Keim': lat. figo).

α. aist. ei = i.-eur. ai, oi.

§ 39. Pavyzdėjai: ¹⁾ át-seilis Bezenb. Lit. Forsch.: át-sailė l. c. Kv. Ju. ž. 'otosa, át-saja'; ²⁾ at-seinús: at-sainús 'nachlässig'; ³⁾ beĩg-ti la. beĩg-t: baĩg-ti 'beendigen'; ⁴⁾ pr. deickta-: daĩktas Kv. Til. Dus. daĩktas Sal. Dy.; ⁵⁾ pr. en-deirīt E. 24 'ansehen': dairýtĩs; ⁶⁾ la. eiduk(a)-s 'ein Ferding (ausser Gebrauch gekommene kleine Münze)' li. eidjũka-s 'ein polnisches altes Dreigroschenstück': gr. αἶθω 'brenne' slg. jũdĩkis 'Pfennig' iodikelis 'Scherflein' Bret. Jes. 40.15 < jũdas; ⁷⁾ eilá Ju. ž. 694 la. eila = ailá Kv., Ju. ž. la. ailis 'Reihe': la. ĩla 'Reihe'; slg. la. ailis 'Stange am Neunaugen-Korbe' li. ailė 'Pricke, eine Art Stange zur Stütze des Netzes' Bezenb. Lit. Forschungen < *ailā' > fin. ailo 'härenes Seil am Fischnetze': aĩlis m. Kv. 'clava'; ⁸⁾ la. geĩba: gaĩba 'eine Närrin' = li. gveĩbti geĩbti Ju. ž.: gvaĩbti l. c. 'omdlewać, obumierać'; ⁹⁾ la. geikste 'die Hopfenstange': li. gaikštė Mėž. ž. 62 'wiecha, tyczka' pa-gaikštis 'κοχepρα'; ¹⁰⁾ geinis 'der Strick od. das Tau, das die Waldbienenfänger auf den Baum werfen um an demselben sich hinauf zu schwingen' la. zeinis 'eine Strickleiter, insbesondere für Besteigen der Bienenstöcke in Bäumen' < *gainys: la. gyne 'Tau'; ¹¹⁾ pr. geits E. 23 geytye V. 339 'Brot' < geit(a)-s msc., geity fm. < *gaity = pr. gaithas gen. sg. 'dũnos' Nesselmann Preuss. Spr. XV iš gaĩtas[ja]: la. meža gaĩtas 'Erzeugnisse des Waldes' gaĩta 'Gang, Dienst' = gr. ποῖτο-ς 'das Kommen, Gehen' σῖτος v. τάλαντον ποιτῆ: lat. pro-ventus; gaĩta-s (= ποῖτος) 'fructus, proventus (< gimti 'eiti'), vaisjus' > 'Getreide' > 'Brot' Jaunjus: li. pipĩr-gitis 'Pfeferkuchen'; pr. gaythas: sl. žito 'frumentum' = ποῖτο-ς m.: *ρεῖτος n. = τειχος: τεῖχος; ¹²⁾ geĩvelėtis: gaĩvelėtis Ju. ž. 423, 403 'powoli odżywać'; ¹³⁾ pr. eyswo V. 159 'Wunde': aiža 'Spalte' rus. тѣба 'Wunde' Fortunatov, Arch. f. Slav. Ph.

XII, 101; ¹⁴⁾ la. greīza-: graižú-s 'schief' Mēž. ž. 74; ¹⁵⁾ pr. pra-lieiton E. part. pass. 'vergossen' = pra-lēita- < laitá-: li. lējau Dus. perfectum iš lī-ti; slg. pr. pa-lletan I Kat. pra-liten II Kat. (:i iš ē) < lētá- = lēta-s 'litas' Butrimonyš; ¹⁶⁾ leila-s: lailas 'Schmetterling' Leskien Bildung der Nom. 451; ¹⁷⁾ keipti Jon. la. keipt 'das Leben kaum durchbringen': kaipti Kv. 'stipti, dvėsti'; ¹⁸⁾ la. keiris: kairýs 'Linkhand' < *kairiýs: la. kreilis 'Linkhand' J. Endzelin BB XXVII, 190; ¹⁹⁾ la. kleina- 'schiefbeinig' = air. cloen 'schief' < k̃loinó- Brugmann Gr. I², 188: la. slain(a)-s purv(a)-s 'ein Sumpf, in welchen man einschiesst' li. at-šlainis 'Erker'; ²⁰⁾ pr. meicte Grunau № 48 'schlafen' = meig-t[v]ę: pr. maiggun E. 68 'Schlaf' maigos Žagárėjė 'žydų kapai'; ²¹⁾ meitėlis Dus. 'Borg': maítėlis Kurš. 'Mastschwein', dimin. meitjūkas Dus. < *maitýs = pr. no-maytis V. 684 'Borg'; ²²⁾ meit-kaulis Kv.: maít-kaulis Kurš. 'Aasknochen'; ²³⁾ pr. no-sėilis E. 18 'Geist': li. sīla 'anima, animus, conscientia, vita' sīla-varta Vel. sīla-vartas Dus. 'cordolium' sīlōtis Dus. 'cordolium habere': got. sāivala 'Seele' > aist. *saivalā 'animus' (< ἄνεμος 'vējas': gr. αἰολος 'beweglich, schnell' < *σαῖ/έλος) > *seiv[a]lā § 27, 28 > *seilā > pr. no-sėilis; iš *seilā toljaus gimė *sēlā (= sīlā Sal. 'cordolium' sīlōtis Dus.): acc. sg. *sēlām (> sīlā > sīla Dgš., sīla-varta Vel.) arba *sēlām (> sīlā Sal. sīla-vartas Dus.); ²⁴⁾ pr. peypalo V. 770 (y vitojė originalę parašyta n) = la. paipala: li. pīpala Mockavoje 'die Wachtel'; visi šī žodžiai gimė iš pra-aist. poi-pelām acc.: poi-pelā nom. > *pei-palā (> prūs.) > *pē-palā: acc. *peipalām ir, įvedus ē iš nom. sg., *pēpalām > pīpalā > pīpala: arg. ποῖ 'ποτι' la. pī 'bei, an' + pelā 'pelės varsos' gr. πελός πελλός 'schwarzblau' pelėkas 'mäusefahl' πελ-αργός 'Storch' Jaunjus; pūt-pela Til. pūt-pelė Dus. 'Wachtel < pat[i]-pelā' (: ποτι): sl. prē-pel < *per[t]-pelos (: pamphyl. περτ-έδωκε); ²⁵⁾ pr. peisai E. 40 'er schreibt' < *paisai = paišo paišyti; ²⁶⁾ pr. peisda Grunau 63 'der Arsch' < pai- (= arg. ποῖ 'ποτι, ποτι') + s[e]dā (: ἔδος n. 'Sitz'

lī. sésterti Vištýtyjē) > peizdā' *pri-sēda': acc. peizdām > pr. peizdā Gr.: žem. peiz[d]oti Kv. Rī. 'denigrare (hominem)';
²⁷⁾ peitvys 'Südwind' < i.-eur. *pait-ēu-s: gen. paitzv-ēs > aist. peit[i]v-ēs: acc. peitv-im > peitvi > peitvys: pītvyš Kurš. pīt[v]i § 84 > pītys Nessel. pītis Dus.: pītuvys Nesselmann'o ž. < paitzv-; ²⁸⁾ pr. prēi E. prey I, II Kat. prei-calis V. 517 'Amboss' lī. prei-kālas preimēnē preimēnē Kv. 'Vorhaus' < praī (prištonyē) = lat. prae pr. pray I Kat. 5, 20, 22 ž. pra[i]-kālas Kv. 'Amboss' (ž. ai > ā ante accentum: pa-lapiñti 'padaryti, kad kas užliptų' < laip-, ka[i]stīnis svīstas Kv.); ²⁹⁾ reišta-s 'Sumpf' Leskien Bild. 534: raistas 'bagnisko, trzęsawica' Dus. > fin. raisio 'der Sumpf, Morast, das Moor'; ³⁰⁾ pr. [bucca-]reisis V. 593 'Buch-nuss' < raīsa-: slav. orēchъ lī. rišas rišutas; ³¹⁾ seilēs la. seilas < seilēti Kurš. Dus. seilēti Kv. = la. sailas 'der Speichel'; ³²⁾ pr. seimīns E. 49 lī. šeimyna dimin. iš šeimá 'familia' < *šaimā = la. saīme 'Familie'; ³³⁾ la. šķeiste 'die Hopfenstange' = la. skaiste 't. p.'; ³⁴⁾ skreistē = skraistē 'Mantel' Leskien Bild. 551; ³⁵⁾ pr. streipstan E. 11 'Glieder': lī. straīpstis Bret. Jak. 3.5, 6; 1547 m. Kat. (E. Volter'jo Lī. Kr. 7,21); Daugkanto Būd. 68,24 'Glieder'; ³⁶⁾ šeivá = šaivá Bezenb. Lit. Forsch. la. saiva 'das Weberschiff, die Weberspule': slav. cěvь, gr. xai(t)ατα n. pl. 'Erdschlund'; ³⁷⁾ līg šjólei = līg šjólai; ³⁸⁾ pr. teikūns E. 13, 14, 73, 76, 90 'geschaffen' = tayko-wuns I Kat. 2,3: pa-taikintas Dgš. 'paratus' ž. pa-taiká 'otium' tīk-ti valgi 'parare'; ³⁹⁾ treinys Kurš. = trainys Milcke 'Hinterarm am Wagen'; ⁴⁰⁾ vit-veīnelis Til. = pr. aina- 'ūnus': v-īnas; ⁴¹⁾ pr. wēisin E. 76 = vaīsjus; veislē: la. vaisla 'der Zuwachs an Fasel und Vieh; die Gattung': gr. οἶσω 'ich werde tragen' lī. veīs-ti; ⁴²⁾ la. zveir-acis 'ein Pferd mit einem Glasauge': žvaīras 'schielend'; ⁴³⁾ peikená Dus. 'die Brechstange, Eishauē' < *paikená > puikená Vadókljai 't. p.' (slg. puīšá Dus. < paīšá): aist. nom. sg. *paīkō(n), iš kurjo paskolintas somų puikko 'die Stange': lī. peīkē Bais. 'die Brechstange'; ⁴⁴⁾ leītas

Kv. 'létas' < laitá-: gr. τλαί-παθής τλητός; ⁴⁵⁾ leĩsti: la. laĩst 'lassen' lí. laidó-ka-s Dus. 'pasileĩdėlis' su ai iš laida (la.) 'ein fauler, nachlässiger Mensch': nũ-laidós Kv. 'suggrunda' (ai post accentum nevirsta ing ei): got. lētan 'lassen'; ⁴⁶⁾ eiř-varas Pášvitinis < loc. sg. eiř[ja]varė: aiř(ja)varas Bais. = aĩtvaras Kv. < ait[i]varė: aĩtivaras Dus. 'dvasja, kuri savo turėtojams neša pinigų*'): ait-i- v. ait-ja- 'pinigai' < ait-: i.-eur. ais- lat. aes 'varjas: pinigai' (apí kilimą t iš s padėjimę prieš kitą s, žr. §§ 123 — 127) + vará- 'saũgotojas' gr. τιμωρός 'die Ehre während' la. vagar(a)-s 'der Hauptaufseher über die Hofsarbeiter' < vag-[v]ará- (silpnaprĩgaidis v po santarós nyksta § 84) < varg[a]vará- (dissimilatio 2 r; dėsnis apí pat[i]s-ai § 27) < verga + vará- (silpnaprĩgaidis e > a § 35): veřgas 'servus' + vara-s 'ούρος' (Jaunjus); aĩtivaras ĩra «dĩvỹbė, kurjos apsaugoję ĩra pinigai»; ⁴⁷⁾ keĩk-ti 'fluchen' < kaik-: gr. κακάζω 'schmähe, schelte' lí. kėkštas 'paukšřjo rėksnjo vardas' Dus. Kv.

β. aist. ē=i.-eur. ai, oi, ei.

§ 40. Iš aist. ē gema: prūsų ė (=ilgam atviram ē=ā) ir lituvų bei latvų ģ. Pavyzdžiai: ¹⁾ at-líkaĩ, bet át-laikas 'der Rest', lí'ka-s 'ἄμμιῖ' = λοιπός 'übrig'; ²⁾ la. atríkne=atraikne 'die Wittwe'; ³⁾ at-rĩtai: át-raitas 'der Aufschlag an den Rock-ärmeln'; ⁴⁾ pr. bruneto V. 769 'Haselhuhn' = brũn-ētā 'brũnai marga': brũna-s 'bėras' (: φαρύνει: λαμπρόνει Hes.) mhd. brũn 'braun' + scr. éta-s 'bunt' > pr. ayte-genis V. 745 'picus minor' < Jaunjus; ⁵⁾ dĩgas=daĩgas 'der Keim': deĩgšlús Dus. 'kurs

*) Atskirtinas aĩtivaras nũ kaũko, kursai savo turėtojams teneša «naudą ir pávalgą». Jai aĩtivaras lekja sidabru neřinas, tai esti baltas, o jai-augsu, tai esti raudonas. Lekjantį kaũką pamatyti ėsas negalimas daiktas. Jai kam atsitinka kaũkas pamatyti namĩ, tai tankiausia pasirodo kaipo jũdas katinas arba gaidys.

gerai dygsta' < dhaig-: θ:γαίν 'anrühren' dōr. θᾶ'γω 'schärfe' lī. dāgis 'Distel' < V⁻ dhā^xg-; ⁶⁾ dīlé Vilka. < dhai-lā: delé Dus. Kv. Rī. 'Blutegel'; ⁷⁾ dīver-í-s: gr. δᾶήρ < *δαί^fήρ; ⁸⁾ pr. Devus Grunau № 1 'Gott' = Dēvə-s lī. Dīvas la. Dīv(a)-s < *dēvāi = alat. deivos lī. pa-deivinti 'beatificare' Dgš. (ei, delto kad iš aistjū prokalbės žodis turi nekilnojama prīgaidę) deivė Kv.; ⁹⁾ í'-k Alsēđjai = eí'-k Ju. ž. 716, la. í'-t: eí'-tū = scr. é'-tum 'zu gehen'; ¹⁰⁾ la. í'la 'die Reihe' = lī. ailá Kv. 'Reihe, Schicht': la. eila; aīlis Kv. 'clava' aī-bè Dus. Vyž. 'paukštjū būrys'; ¹¹⁾ ísmė Šjauljai 'tik malkų, kik jų reikja vīnā kartą kakaljai pakūrinti': av. aēsmō 'Brennholz'; ¹²⁾ sena-la. l'vīste 1338 m. = Aivīkste, upė Bielenstein Grenzen 97; ¹³⁾ la. īza = aiza 'Spalte im Eise'; íž-ti Kv. Rī. = eíž-ti l. c. 'łuszczyc': lesb. ὀφ-εῖγγν 'ōffne' (ōf- = pr. au-, scr. ava); ¹⁴⁾ gīdrá = gaidrá 'вѣдро' Ju. ž. 400 Leskien Bild. 438: gr. φαῖδρος 'leuchtend, heiter' > aist. gaidrá- > geidrá- > gēdrá- > gīdra-s: prī gaidrītis, kursai ai užlaikė prīgaidėtamę padėjimę; ¹⁵⁾ pr. gegalis V. 759 'der kleine Taucher' = gēgalə-s iš plur. *gēgalāi (> lī. giegala)-s 'Taucher' Bret. V Mos. 14.13): lī. gaigalas la. gaigale; ¹⁶⁾ pr. gewineis V. 191 'Knecht' gewinna E. 52, 53 'sie arbeiten' = gēvinēj(ə)-s 'Arbeiter' gēvīna < *geivīnā 'dirba': la. dial. zīvēti, žīvāt 'arbeiten' lī. žemę gyveñti Endzelin BB XXIX, 184; ¹⁷⁾ iš-drīká f.: iš -draikas m. 'im blossen Hemde'; ¹⁸⁾ pr. camnet Grunau 23 'Pferd' vocat. sg. = kam[a]n- ēt[i] (slg. vocat. brōl[i], tēveļ[i] Dus.) dimin. iš *kam[a]ni- = rus. комонъ 'žirgas', slg. gimin-ītis gīdrītis Dus. 'gīdrasis' (mīslė: Gīdrītis susirītės visą lauką apibėga. — Pjaūtuvas.); ¹⁹⁾ pr. kerpetis V. 72 'Hirnschädel' = kerp-ētys diminut. prī rus. চেপেৰ 'Hirnschädel' abulg. чѣрѣ 'Scherbe' ahd. scirbi 'Scherbe, Topf': scr. karpara-s 'Schale'; gimin-ītis Dus. = gimin-aītis Dus. 'родственникъ'; ²⁰⁾ kīmas = kaīmas Vilka. kaīma Vel. 'χώμη'; ²¹⁾ pr. clenān V. 194 'Nebengebäude, Speicher' = klēna-n: la. klīnis = la. klūn(a)-s 'Dreschtenne'; ²²⁾ klīpa-s > fin. leipä (slg. šīnas > heinä) 'das Brod, der

Laib' *) = la. klaīp(a)-s 'ein grosses Brod, Laib'; ²³⁾ mīgá Kv. Rī. 'arūdas = vīta, kur grūdai piljami': gr. μολγή 'Ehebrecherin < piljamoji'; ²⁴⁾ mīlas dial. mýls Kv. mēils Rī. 'глицъ' = slav. mēlъ; ²⁵⁾ pr. mestan V. 796 'Stadt' Swento-mest 'Heiligenbeil' = mēsta-n: lī. mīstas la. žem. miests ir la au. (Rēzeknē, Kurminjo žodynas) mīsts = pr. maysta[n] Grunau № 2 'Stadt'; ²⁶⁾ namī' vītoję taisykliško *naīmi (slg. tolī, angstī, artī) iš namīi < namī-jē' (Veljūnā) = gr. οἶκος; namī' iš namī-jē turi prikin (iš galo) pastumtą prīgaidę ir delto tvirtagalę (slg. θακτωλὼν ἐκπώματτα), todel lyginti namī'(-jē) su gr. ἱερμαῖ, kaip tą daro Hirt'as Idg. Akzent 115, įra prasižengimas prieš lituvjų prīgaidės dėsnius; ἱερμαῖ tegalima lyginti su namī(-pi), kur prīgaidė stovi senobės vītoję (slg. namai); ²⁷⁾ nikōtojas Kv. = νεκροτόπος Curtius Etym.⁵ 451; ²⁸⁾ la. nīvāt 'verachten, niederdrücken' = lī. neīvoti 'varginti (Salōtjai), коверкать (Vīkšnjai)' = naīvyti naīvau naīvjau Jūž. 'naikyti, galabyti': nōvyti, -iju, -ijau Kv. Jon. 'galą daryti' la. nāve 'mirtis'; ²⁹⁾ nīžas Dus. nīžas Kv. Til. la. nīz(a)-s = la. naīz(a)-s 'die Krätze'; ³⁰⁾ pr. pele V. 710 'falco milvus' pele maygis V. 712 'falco tinnunculus' = pēlē 'sūpis, peslūs, līngė Dus.' < *peilē: abulg. piljukъ 'milvus'; ³¹⁾ pīmū = pra-lī. *paimēn > fin. paimen 'der Hirt' = ποιμήν; ³²⁾ pīšos = paīšos, pīšinas Kv. Rī. = paīšinas Til. 'mit Russ beschmutzt'; ³³⁾ plīksti = pleīksti Ju. ž. 613 'rozwinąć i rozmarszczyć, rozpląszczyć'; ³⁴⁾ pr. prē = prī — prē-mien E. 79 'zu mir' pre-mayien II Kat. 5,₁₀ pre-clantyts II Kat. 4,₁₀ pre-weringiskan E. 14, 87 pre-werīsnan E. 23 'Nortdurft' < prē-verŷ-sna- (> lī. pri-valŷti, per dissimil. r-r > r-l) preitlāngus E. 51 'mild, gelinde' < prē-eit-laŷngus 'pri-eiti lengvus' (Jaunjus) pre-

*) Prišais Thomsen'o ir Setälä's Herk. 39 nūmonę fin. leipä negali būti paskolintas iš germaniško hlaiba-, delto kad germaniškasis ai niku būdu nevirsta ing somišką ei. Somų ei teatsako aistiškam ei ir ē.

artne V. 249 'Pflugreute' iš prē-artrē (< aist. artra- 'Pflug' = aisl. arðr) kitoniškinimo kelju; ⁸⁵⁾ pr. rapeno V. 435 'junge Stute' = ra-pēnā' iš *pra-paimnā' 'lacte abundans' (Jaunjus) dvījū p kitoniškinimo kelju *): avest. paēman- 'Milch' lī. pīnas < paimnā-, slg. Prá-pīm[n]a-s Kv. nom. propr. pagi 'abundans lacte' (to kaimo labai geros ganyklos); ⁸⁶⁾ la. rība = la. raiba 'der Ekel, Widerwille'; ⁸⁷⁾ la. rīst(a)-s = raistas 'Brunstzeit' Leskien Bild. 534; ⁸⁸⁾ rīvē, acc. rīvę Dus. 'die Flader, das Geäder im Holze' la. rīva 'eine Ritze im Holze, Runzel, Birnekmaser' = lī. raivē 'Streif': ags. rāw 'Reihe'; ⁸⁹⁾ sīka-s la. sīk(a)-s 'ein Külmit' = saikas 'ein Hohlmass'; ⁴⁰⁾ sīta-s Vab. Kv. Rī. Til. = saitas Dus. Pump. 'virvelė karvei tvartę pririšti': lat. saeta ahd. seid Brugmann Gr. I² 186; ⁴¹⁾ pr. sneko Grunau № 53 'Schnee' plur. (k < g) < snēgō = pr. snaigə-s V. 55 'Schnee': lī. snī'gas = ī-snaigas Ju. ž. 553: snīgalá Nesselm. = snaigalá Schleicher Leseb. 'Schneeflocke' snaigūlė Kv.; ⁴²⁾ skīdā acc. skīdą Dus. σχιζα = la. skaīda 'der Spahn, der Holzspahn': lat. caedo 'hauen, schlagen, erschlagen' cae[d]-lum 'Meissel': ahd. skēd 'ich schied' < i.-eur. √⁻sqhē'd 'schlagen' perf. vēd. ča-khāda 'drücken' khédā 'Hammer'; ⁴³⁾ sena-la. Skėsvīne (> sena-rus. Чесвины) 1318 m. = la. Cėsvaine 'Sesswegen' vītos vardas Bielenstein Grenzen; slg. la. Cėsis

*) p — p > o(Null) — p: ¹⁾ pr. rapa V. 2 'Engel' < pra-pa voc. (: pr. deiwa E. 35, 84, tāwa E. 19² tawa 20, 45, 49 < *tāvā: lī. tēvai voc.) iš nom. sg. pra-pās 'Schutzgeist': scr. pra-pā-ti 'behütet'; ²⁾ la. sla[b]drab(a)-s 'ein Schlackenwetter': lī. šláp-dribis Kv.; ³⁾ pupá > lyv. puba est. [p]uba, vot. [p]upa 'Bohne' Thomsen BFB 210; ⁴⁾ fin. pumppu 'die Knospe' > umppu 't. p.'; ⁵⁾ avest. [p]ra- pitvina- 'mittäglich, par pītus'; slg. la. pīpe 'рыба' < *peîpē > lī. keîpē Jon. 'Schwamm'; la. pōpu-lu-s 'Pappel' > tūpa Salakė 't. p.': lī. la. stirta 'das dachförmige Dörrgatter für Sommerkorn auf dem Felde, der viereckige langgestreckte Getreideschober' (: scr. strtā-s) > la. stirpa v. spirt(a)-s 't. p.'.

‘Wenden’: sena-rus. Кѣсь; ⁴⁴⁾ la. sprīslis = spraislis ‘Gewölbe’;
⁴⁵⁾ strīpsnis = straīpsnis ‘die Strecke von einem Pfahl zum andern in einem Zaun’ slg. Leskien Bild. 33; ⁴⁶⁾ svīkas Zyt. = sveīkas σῶκος < *σf-ójō-xo-ς; ⁴⁷⁾ tī’ = τοί: tī’[-dvi] = ταί;
⁴⁸⁾ tīsús = teisús ‘gerade’; ⁴⁹⁾ trīdā = traidā ‘der Durchfall’;
⁵⁰⁾ švīśā = švaisā ‘lux’; ⁵¹⁾ šīnai: κοινά: χόρτος Hes. nom. plur. ntr.; ⁵²⁾ vīnā = οἰνή: [vīt-]veīn-elis ‘ūnicus’; ⁵³⁾ žīmā pr. semo V. 14 ‘Winter’ seamis V. 256 ‘Wintergetreide’ = zēmā’ zēm̃ys: gr. χειμών lī. Žeimýs Kv. ‘aquilonaris’ nom. propr. viri Žeimjaī, mīstelis: la. zīmēlis ‘šjaurēs vējas’ < *žeimāl̃ys = lat. hiemālis; ⁵⁴⁾ mītas la. mīt(a)-s ‘der Pfahl’: aisl. meitr ‘Stange’; ⁵⁵⁾ la. līta ‘das Ding, die Sache’ < i.-eur. lait-: lī. lēta Kv. Rī.; ⁵⁶⁾ la. bīdēt ‘schrecken’ < i.-eur. bhaid-d-: lī. baidýti; ⁵⁷⁾ la. žīdāt = lī. gīdōti ‘singen’ < gaid-: scr. gā-ti ‘singt’ gā-thā ‘Gesang’; ⁵⁸⁾ īvā, -ōs acc. īvā ‘1. черемуха Dus. Kv.; 2. Faulbaum, rhamnus frangula Tilžėje (= šaltėkšnis Dus., skirpstā Kv., skirpstaņglē Rdō.)’ la. īva ‘der Faulbaum’ — ‘jūdomis ūgomis želmū (planta)’: fin. oivukka ‘ribes nigrum = serbeñtai’, ojakka ‘1. ribes nigrum; 2. rhamnus frangula’ be v iš *oi[v]ukka (slg. f. havukka > haukka, saavutella > saautella, uuhi ‘das Schaf’ < *uvuhi < *avuhi < pra-lī. *avúžy ‘avúžé’), abudu somišku žodju įra susmulkintinju (su prīsaga -ā-kā: -ū-kā) iš pasiskolinto iš aistjū prokalbės nom. sing. *āīvā = gr. οἶη ὄα ‘Sperberbaum’ < *oī/α; som. *oiva ‘īva: serbeñtas’ savo oi turi iš aist. prīgaidėto āi, gimusjo iš senesnjo ai, atsiradus dėsniui apī dvibalsjū prátasą (slg. § 16, pag. 29 — 31; §§ 117 — 119); ⁵⁹⁾ la. pīn(a)-s ‘Milch’ iš pra-la. pē[m]nā- = lī. pīnai Dus. (šī-mēt buvō prasti pīnai) > pīnas: avest. paēman- ‘Milch’ iš i.-eur. paimen-: gr. πῖμαλή ‘Sahne’ kitioniškinimo kelju iš acc. sing. *πῖμεν-ή-ν scr. pī[m]n-ā-s ‘fett, feist’; ⁶⁰⁾ la. vībjū ‘das Gesicht verstellen’ = lī. vīpjū;
⁶¹⁾ la. egl-īn(a)-s = egl-ain(a)-s ‘Tannenwald’ Bielenstein Lett. Spr. I, 285 < i.-eur. ain-o-, kuri prīsaga įra silpnālaipsnis iš i.-eur. -ōn-: δαφν-ών ‘Lorbeerhain’ μυρρῖν-ών ‘Myrtenhain’

Brugmann Gr. II³, 649 (§ 515) la. Berzûn-e Lazdûn-e Bielestein Grenzen 49 (:mistelju vardai) li. Lazdûn-á 'upė, tekanti par lazdynus' (cf. gr. ἀστ(ρ)-ό-ς 'Städter' < ἄστυ 'Stadt') Vainúto apkaimioje: surinktinju (collectiva) žodju prisaga-in-o- (:li. egl-yn-a-s lat. sterquil-in-u-m 'mėšl-ynas' scr. āum-in-a-m 'Flachsfeld') įra antrasis silpnalaipsnis pri -ōn-;

⁶²⁾ la. nī'ki iš pra-la. *nēkāi = li. nīkaī Dus. 'nugae' < i.-eur. naiq'ó-: žem. nēkas Kv. Rī.; ⁶³⁾ dvijū = gr. δι(ς)ών Brugmann K. Gr. 97; ⁶⁴⁾ ina 'Femerstange, limo, -ōnis' Dus. Kv. Rī. < acc. īna < *īná = aist. *ēnā' iš i.-eur. *oin-ā < *ojen-E. Lidén Ai. St. 62: fin. ainat pl. 'die Gerüste (Pfähle mit Haken), worauf das Netz aufgesetzt wird zum Trocknen': fin. ais-a 'Stange der Gabeldeichsel, Femerstange' iš aist. *āis-á-s (dvibalsės pirmoji dalis aistju prokalbėje pratišo, žr § 16 pag. 29 — 31) — gr. οἰ[σ]-ᾱ-ξ 'Steuerruder' scr. iš-á 'Deichsel' < *ijis-ā < *ajas-ā (a par j intekmę virsta ing i, žr. «Prirašai pri §§ 53 — 72» II, 14: gr. ἄγ(ρ)ος < jag- > jak-tó-s > jik-tó-s > scr. ištás; ij-cr-ti > silpnalaipsnis ija-r- > iji-r- > i'ir- > ir-scr. irájati 'jis irja': ajas-ā įra silpnalaipsnis iš ojes- (slg. i.-eur. bhójes- ntr.: li. bais-á: scr. bhīś-ā < bhi's-ā < *bhijis-ā < *bhajas-ā < *bhójes-ā) = serb. čech. oje 'Deichsel, Deichselstange' fin. ojas 'die Pflugdeichsel*); ⁶⁵⁾ la. līpa 'die Linde' iš pra-la. *lēpā' = li. līpá Zyt.

*) Somų žodis ojas, man rodos, veda savo pradžią iš visu-senjausjujų aistju prokalbės laikų, kurjūse i.-europiškasis ō dar nebuvo pavirtęs ing a, t. i. šisai somų žodis kilo iš aist. ōjas. Aist. ōjas taip sąntykjūja su i.-europ. ōjös, kaip scr tāmīś-rā su tāmās-, arba gr. ὄραξ su ὄρος; slg. J. Schmidt, Plur. 341. — Somiškas žodis ohta, -hdan 'die Stirn' (> otsa 't. p.': f. soihtu 'Fackel, Lichtschein' > soitsu 'Fackel', loihtu > loitsu 'die Zauberei, der Zauberwort; die Hexerei') kitoniškinimo kelju gimė iš pra-sem. *kokta, kuri žodžlytė turėjo kilti iš aist. kóktā > li. kaktá, gen. káktós Dus. 'die Stirn'. Aist.

γ. aist. i=i.-eur. ai, oi, ei.

§ 41. Aist. ē tepavirsta ing i tiktai prieštonyję (ante accentum principem) ir prištam atskirose aistiškujų kalbų gyvatosę. Aist. prieštoninis ē > prūs., la. ir li. i: ¹⁾ pr. ketwirt-ire V. 21 'Donnerstag': avest. ajar° 'Tag' > aist. ajer- tvirtálytė ir aj[e]r-silpnálytė > air- > *eir- > ēr- > pr. iré 'dies' < Jaunjus*); ²⁾ pr. kylo V. 771 'Bachstelze' = kilā' < *kēlā': acc. *kēlām > *kēlēm > li. kīlē > kīlē Kv. Til. kīlē Dus.; visi šiti žodjai gimė iš senesnės pirmálytės (Grundform) *kailavā': acc. sg. *kaílavām > nom. sg. *keil[a]vā' > *kēlvā': acc. *kēlavām (taisykliško *kaílavām vitojė su ē, apibendrintu iš nom. sg.) > nom. *kēlavā' (su netaisyklišku a iš accus. sing.) = la. cīlava; *kēlvā' par accus. sg. *kēl[v]ām (vitojė *kēlavam, be a iš nom. sg.) § 84 pavirto ing *kēlā'; ³⁾ pr. lipē V. 601 'Linde' = lipé = li. līpá Zyt. > la. līpa li. līpē Dy.: pr. Lep-it-en Leyp-it-en nom. montis = Lēp-ýt-(a)s Leip-ýt-s 'līpynas' slg. pr. Ausnitz 'Name eines Eichwaldes' = Auz[a]n-ýt-(a)s 'ažūlynas' (< ausonis V. 590 'Eiche'): eglýtė Ju. ž. 694 'eglynas'

*kóktā gimė iš i.-eur. q^vóq^vtā, kuri žodylytė įra suesybėvardintas būdavardis (gr. θέρμη 'šilma' < θερμή 'šilta') q^voq^v-tós (part. perf. pass.) 'lenktas': V⁻ q^veq^v 'lenkti' lat. con-quinisco conquexi 'sich niederbücken' coxim 'hockend' scr. čakrá-'Kreis, Rad' < q^veq^v-ló- prūs. queke V. 635 'krummer Tannenast' la. kak-t(a)-s 'Winkel, Ecke'. Kad prokalbės senjaušjamę laikatrūkyję tebebuvo ō, žr. § 87.—Fin. oksa 'der Zweig, der Ast' iš pra-som. *oksas (> oksas-taa 'zweigen') irgi, turi būti, paskolintas iš aistjų prokalbės: aist. ōgzas 'Zweig' = gr. ὄσχος: ἔσχος n. 'junger Zweig, Schössling' (= ἔρας: δέρας n.).

*) Prūs. žodis -ire 'dies', man rodos, gali būti skaitomas ir kaipo -yrē, kuri žodylytė galėtų būti silpnalytė iš ajar°: _aj_ar-ā > _ij_irā > _irā > yrā (slg. § 40⁶⁴): acc. sg. ýrām (§ 31) > ýrēm > nom. ýrē.

apynô-tas Kv. 'apvynynas' apušrô-tas ib. 'apušynas'; ⁴⁾ líptas Kv. < líptai = líptas Dus. = laíptas 'ein Steg' Bártininkai; ⁵⁾ pikúlas pr. pickûls E. 25 'Teufel' la. pikis Raùj tevi pikis 'hol dich der Teufel': pra-lí. *pĕkō[n] > fin. peikko 'der böse Geist', pĕka-kas dim. (slg. la. vaina-ka-) > fin. *peigakas > peijkakas 'Teufel'; somų žodis peik- negali būti paskolintas iš germanų *faigia- 'dem Tode nahe, eben Gestorben' Setälä Herk. 40¹⁾, delto kad germ. ai tevirsta ing somišką ai (ne eil); ⁶⁾ pri-puĭti: pri-pūlis, pri-kalas Jon. Dus. prikálas pri-menė Vel. prim'nė Kalta. pri[m]nė 'Vorhaus' Gervīťjai: prei-kálas Til. prei-menė Kv.: pra[i]-kálas Kv.; prūsų kalboje pri- 'prae' teuzliko tikrūsįjį vardusę (nom. propria): Pribrodes 'Bruch in Galindien' Pri-gore 'Pregel' < Prĕ-gore; ⁷⁾ la. rika 'ein grosser Schnitt Brot' = lí. ríkė; ⁸⁾ pr. riclis V. 205 'Soller' = ríklō-s; lí. ríklas 'Bodenraum' ríklēs 'ein Stangengerüst über dem Ofen zum Trocknen' (= dial. rýklis Kv. rēiklis Rí. plur.): gr. ῥαχός; 'gebogen, krumm' lí. ríkė 'šlitis, guba' Viš.; ⁹⁾ si 'sibi' iš 'i.-eur. *soi: aist. *nō-sĕ-neštvaí > nu-si-nėšti: praes. *nō-sĕ-nešo, iš kur apibendrintas lí. sī: dūs + sī-s[i] 3 fut. Veljūnojė; ¹⁰⁾ pr. slidenikis V. 701 'Leit-hund' = slidinīkō-s < slĕd-: la. slīde 'vēžė' slīdes 'brydės' slīdēt 'Gänge im Grase machen'; ¹¹⁾ tridá = trídá 'der Durchfall' ¹²⁾ pr. wilenikis V. 439 'Passgänger' = vilinīkō-s iš *v-in-inīkō-s (per dissimilationem) 'яво-ходецъ' < Jaunjus: v-īnas 'unus', slg. Eína-ra-s (nom. propr. viri; del prísagos slg. Gípa-ras Dus., Beína-ras ib.); ¹³⁾ pr. winūt 'beschuldigen' iš vĕnvā-tvai (Jaunjus) > vĕnvūtvei > vinūtvei: la. vaina 'Schuld' lí. vainá Bret. 'Fehler, Gebrechen' < *vainvā' *): acc.

*) Slg. vañt[v]a 'Badequast': *vantvô-ti > *van[t]votuñbime § 80 > van[v]o-tuñbime § 84 > vanô-ti Dus. 'mit dem Badequaste schlagen'; *naktvā' 'die Nachtherberge' (: lat. noctu-a) > dimin. naktv-ýnė: nak[t]v-ýnė, nak[t]votuñbime > nakvôti: nak[v]o-tuñbime > nakôti Kv. Rí. 'zur Nacht herbergen'.

vain[v]ām § 84 > vainá > vainô-ti Kv. 'kaltinti' (katilas pūda vainôja: abu jūdu); v-ainá gali būti giminė su scr. énas- av. aēnah- 'jedes schwere Vergehen gegen Götter oder Menschen': v-ira dalis iš i.-eur. prišdėljo óve = scr. áva 'weg, ab, herab' lesb. ὀF-[είγην 'öffne': eižti Kv. 'łuszczyc'] gr. οὐ 'nicht' Jaunjus, Brugmann Gr. I², 155; gr. οὐ 'né' = ou 'bé' > scr. o-gañá- 'verworfen = bez grona' lí. a ú-monjom adv. instr. Dy. 'bé nūmonės' la. a u-manis 'unsinnig' a u-mež 'gar zu sehr' < au-medja 'be saiko' (: μέδιμος nhd. Mass); del prasmės pereigos nū scr. áva prí gr. οὐ sulýgink scr. ápa 'weg, fort, ab' ir alb. pa- 'ohne, un-' Brugmann KGr. § 604, gr. ἀπ' ἀκάνθης ῥόδον 'be dygljū rožė' scr. ápōdaka-s 'be-vandénis' lí. [a]pá-taika 'otium < nēdirbimas' < pr. tickint 'machen' pa-taikintas 'paratus'; ¹⁴) vītsas vitsá Kv. 'Weidenrute' la. vitsa 'Spitzrute' (> fin. vitsas 'der Zweig, das Reis, die Weidenrute' = vitas) iš vēt[c]s-ǎ' = scr. vētasá-s 'Rohrstab, Rohr; Rute'.

g. Indoeuropiškųjų dvibalsjų au, eu, ou klotis.

§ 42. Aisťjų prokalbėję dvibalsės au, eu, ou likdavo neapkitusjos, kada jos būdavō prīgaidėtos (sub accentu principe) arba stovėdavo pōtonyję (post accentum), k. a.: saúsas = gr. αὔσας, taúras = gr. ταὔρας, aú-mōnjóm 'unsinnig' Dy. = gr. οὐ 'non', aútai 'ouyyn' = √ ou- umbr. an-ouihimu 'induimino', pr. peúsē V. 597 'Fichte' = gr. πεύζη, pr. greūzings E. 51 'beissig' = √ g^vreu-gh- lí. grjaūž-ti 'nagen'*) gr. βρῦζω

*) Lituvjų ir latvjų kalbose iš eu gimė jau, t. i. dvibalsė au su minkšta pirm jos santara, k. a. la. laudis 'homines' lí. ljaúdis, -is 'populus' = laúdis: ags. léod f. 'gens'. Žodžio pradjoję eu lituvjų ir latvjų kalbose užliko kaipo jau: jaúkas 'illecebra' la. jaūk(a)-s 'erfreuend, schön' = scr. ókas- 'Behagen' gr. εὐχρηλός 'behaglich'.

'knirsche mit den Zähnen': got. kriu-stan 'knirschen'; žmógau vocat. Dy.: scr. súnō. — Iš atžvilgjo ing dvibalsės eu klotį prištonyję (ante accentum principem) reikja pripažinti aistjų prokalbei du laikatrūkju (períodus): senesnįjį ir jaunesnįjį. Senesnjamjamę aistjų prokalbės laikatrūkyję, dar neatsiradus kíkýbinjam (qualitativus) ablautui, i. europiškoji pirmtoninė (antetonica) dvibalsė eu pavirto ing jau: pr. jaukin-t E. 'üben' = li. jaukiñ-ti 'gewöhnen' < euk² gr. εὐχ-η-λος 'ruhig, behaglich' scr. ókas- 'Behagen' = li. jaúkas 'illecebra'. — Jaunesnjamjamę aistjų prokalbės laikatrūkyję, jau atsiradus kíkýbinjam ablautui, tai įra, kada jau pradėjo veikalausti dėsnyjai apí pat[i]s-aĩ (§§ 27, 28) ir stripīnys (< *strypīnis §§ 29, 30), aistiškosjos pirmtoninės dvibalsės au ir jau pavirto ing u (ju). Pirmtoninės dvibalsės jau virtimas ing u teatsirado pradėjus veikalausti dėsnyjai apí j išnykimą prieš kítosjas balsės po santarų (§ 100), t. i. li. pušís 'πέουχη' (slg. pentís: slav. pęta) kilo iš pereiginjo laipsnyjo *paušís, kuri savo kely atsirado iš *pjaušís (§ 100) < *pensís.

Aistjų kalbose tankjai laukjamojo eu vitoję randame au, k. a.: la. graúd(a)-s 'Korn' = ahd. grioz 'Sandkorn' (pri mhd. grüz 'Korn von Sand oder Getreide' = li. grúdas 'Korn'), li. raudôti = ahd. riozan 'weinen', tautá 'Volk' = got. tiuda, laúkas 'mit einer Blässe auf der Stirn, von Pferden und Rindern' = gr. λευκός. Visi ši žodžiai turi au iš senesnjojo jau, kilusjo iš i.-eur. eu. Šisai au gavo prīgaide, reikja sanprotauti, prieš pavirsjant in u prištonyję, t. i. kada tebebuvo gr(j)audāi 'grūdaĩ' r(j)audāt̃vė t(j)autā' l(j)aukā' fem. jau buvo padaryti grūdas nom. sg., raúdō 1 sg. praes., taúta voc. sg. (νύμφῃ), laúkas.

Išeidami iš tokjų žodjų kaip tautá = got. tiuda (: su au iš vocat. taúta: *tutá), mes neturime teisės kartu su Brugmann'u Gr. I² 202 tvirtinti, kad aistjų prokalbėje i.-europ. dvibalsė eu susilėjo ing vīną su ou. Kad i.-europiškoji dvibalsė eu buvo atskirta nū ou (resp. au) netiktai aistjų, bet ir prūsų bei lituvų prokalbėse, tai matėme augštjais, žr. § 10,6°; § 19,4°. Pri

4 prūsiškų pavyzdžių su užlaikytą i.-eur. dvibalsę eu (§ 10,6°) dar galima prikelti 3 sekantįs: ⁵⁾ geauris V. 757 'Wasserrabe' <geûrā-s: la. gaûra 'Gänse-Sägetaucher', ⁶⁾ gleuptenc V. 247 'Strichbrett am Pfluge': ahd. chliopan 'spalten' gr. γλῶφω 'schnitze', ⁷⁾ keutaris V. 762 'Ringeltaube': pers. kantar 'Taube'? O. Schrader Reallexikon 855.

Silpnaprigaidis aistiškas eu, stovįs po santarės, virto ing u par pereiginį au, kursai savo rikją kilo iš jau atjų dėsėjui apī «joto» išnykimą po santaros neprigaidėtamę padėjimę (§ 100). Kad eu, prieš pavirzdamas ing au arba u, virzdavo ing jau po santarų, rodo «joto» atsiradimas žodžio pradėjo veiksmazodyje jaukiñti (:εὖκ-η-λος) > j-uñkti (prī ūkē 'ein Bauerhof': scr. ôkas- 'Wohnstätte') ir esybėvardyje j-ūrēs 'Meer' <gr. εὐρεῖ-πος 'Meerenge' žr. § 43².

Gretįmais prī au (resp. jau) randamoji vīnábalsė ū negali būti skaitoma aistiškojo ablauto padaru: ū (kartu su au) įra i.-europiškas silpnálaipsnis prī tvirtálaipsnjo eu; slg. aisl. tjórr 'Stier' — tvirtálaipsnis: gr. ταῦρος — silpnálaipsnis, got. diuz 'Tier': li. dūsauti sl. dychati, gr. κλέ(ι)ος n. av. sraoš-a- 'Gehorsam': scr. ġu-ġrūš-a-māna-s sl. slyšati, got. stiurjan 'feststellen': gr. σταυρός 'Pfahl'. — Grūdas 'granum' skūtas 'ein Flick' Kup. la. gūra 'die Gänse- Sägetaucher' įra silpnálaipsnjam prī tvirtálaipsnjų, užlikusjų žodėjusę ahd. grioz 'Sandkorn' li. skjaūtas 'ein Flick, ein Stück Zeug' <skeūtes ntr. (:skvétas 'Flick, Lappen' Dus. <ntr.: i.-eur. sqevetes- ntr. > silpnálaipsnis gr. στατος n.) pr. geûrā-s 'Wasserrabe'. Li. kūgis ir la. kaūže 'ein grosser Heuhaufen', turi būti, įra abūdū silpnálaipsnjam.

§ 43. Aistiškas u (ju) iš pirmtoninių i.-eur. dvibalsių au, eu, ou: ¹⁾ ba-bužýs Ju. ž. = ba-baúžis l. c. 'ubogi w łachmanach': [ba-]bužýs 'baidyklė, kurją vaikus baido' Viš. = ba-baúžē 't. p.' Kv. Rī.: baugiñti 'baidyti'; apī santykį tarp ž ir g žr. §§ 89, 94; ²⁾ jūrē(s) pr. iūrin E. 73, 85 la. jūra 'Meer' iš i.-europ. eúrvi 'mare' = gr. εὐρεῖ[ι] 'mare', kuri žodýlytē teuž-

liko suglaustinjamę žodyję εὐρ-πος 'Meerenge = ὁ τῆς θαλάσσης πούς' (Jaunjus); εὐρ(F)τ 'θάλασσα' įra suesybėvardintas būdavardis *εὐρFτ 'εὐρεῖα' (:scr. tanvī); aistjų prokalbėję εὐρ/τ buvo lankstomas šjaip: nom. sg. eúr[v]y (:v po santaros nepri-gaidėtoję sąjamoję išnyksta § 84), gen. sing. jaurvjās (:silpna-prigaidis eu virsta ing jau) > eúry: ja[u]rvjās (:trībalsė virsta ingi dvibalsė, slg. kailinjaī 'myōa' > *kail[i]njaī > kalnjaī Dus. Dy.)*; par surizgimą tarp dvijų taisykliškų lytjų eúry ir jarvjās gimė naujadarai: jařvy ir eurjās > jaurjās (be v iš nom. eúry); aistiškoji žodylytė jařvy užliko somiškamę skolin-tamę žodyję jārvi 'dār See'; iš gen. sg. jaurjās analogiškai įvedus jau ing nom. jeúry aistjų prokalbėję gimė naujas nom. sg. jaúry, kuri žodylytė, sulaukus įstatimo apī silpnaprigaidjo au pavirtimą ing u, par gen. sing. jurjās pavirto ing júry; jūrjās, prasidėjus dvibalsjų pratąsai (§ 117), turėjo pavirsti ing jūrjās, iš kur ilgumas tapo įvestas ir ing nom. júry > jūry; gen. sg. jūrjās > la. jūras > nom. sg. jūra; iš acc. sg. jūry-m (:scr. dēví-m) arba jūrja-m (:scr. strīja-m gr. μίχ-ν) > jūrym: jūrjām (:dvibalsės pirmoji dalis prailgsta § 117) > jūrym: jūr(j)ēm (:beprigaidis ā virsta in ē § 31) gimė prūs. acc. sg. iūrin E. ir li. jūrė > nom. sg. pr. *jūry ir li. jūrė; kad eúrvī genetivę (ir kitūse pašlitūsjūse linksnjūse) turėjo prigai-dėtą galūnę, gali rodyti gr. ὀργυιῶ: ὀργυιῶς ir scr. ásiknī: asiknijā instr. Brugmann, Gr. II², 213; ³⁾ kjúšas 'rozbitų' Mėž. 113 < kjušá- (su j iš voc. *kjaúšas slg. nom. prop. Λευχος Ἄργος < voc.) = gr. σαυχός 'leicht zu zerreiben, dürr, trocken', bet kjaúšis 'ovum', delto kad įja dvibalsė jau visadą buvo pri-gaidėta; kjaúšis 'ovum < *fragilis' (Jaunjus) įra suesybėvardintas būdavardis pagal ὀρθιός (< ὀρθός) paveikslo; kjúšas: kjaúšis = σαυχός: *σαύχιος; kjauš-in-is 'ovum' padarytas pagal paveikslo

*) Žodyję ja[u]rvjās išnyko u pirm pradėjus veikalauti dėsniui apī dvibalsjų pirmosjos dalis pratąsą (§ 117), kuri aistjų prokalbėję teatsirado i.-europiškamjam ō sumišus su ā.

xúφων < xúφός; pr. kusla- 'schwach' lí. kúšlas 'schlecht,
 von Gewächsen' < i.-eur. q^vsjauk-ló-s: q^vsjauk-ró-s 'zart'
 (= στῆλη-λό-ς: στῆλη-ρό-ς) gr. σαυκρό-πους ψαυκρό-πους 'mit
 zarten Füßen'; i.-eur. qs- > aist. (s)k- § 76: +kjuštú kjužaú
 kjúž-ti 'susi-kulti, sudužti' Kv., kjaúšis sukjúžo 'su-dužo',
 kjúžas 'sudužes kjaušis' Jon.; ⁴⁾ kulýs = kutýs 'der Hodensack'
 (slg. la. gailis = lí. gaidýs 'der Hahn' < *gaidlýs) iš i.-eur.
 qauto-ló- 'testiculum habens' = lat. cōleus 'Hodensack' <
 *qaut-lejo-s: sena-prūs. keútel-y-s 'der unterste Sack an den
 Fischernetzen', iš kur paskolintas vok. prov. keutel Nesselmann
 Thesaurus 217: ku[t]-lýs 'der Sack an den Fischernetzen' Dus.;
 tl > l § 130; kutýs su t iš gen. sg. *kút[l]jā: iš neprigaidėto
 3 santarų būrjo iškrinta vidurinėji § 80; ⁵⁾ kúpinas 'gehäuft'
 < kupiná-: kaúpas; ⁶⁾ lúbós, -ú 'die Zimmerdecke' pr. lubbo
 V. 206 'ein Brett aus der Zimmerdecke' = lubā' = ahd. louba
 'Schutzdach': V⁻ lā^{ab}/_ph- 'dengti' > lí. lūbas 'Baumrinde' Dus.,
 atá-lapas 'atidengtas, atviras', eina at-si-lapôjes 'eina at-si-
 klástes Kv. (< klėsti 'dengti')' Dus.; ⁷⁾ pr. ludis V. 185
 'Wirt' — 'kurs turi ljaúdi' (slg. kúdy's 'alauda cristata < kurs
 turi kúda', šukýs 'kurs turi šukę') ludysz Grunau № 22
 'Mensch' < ludýs: lí. ljaúdis, -ís 'populus' ags. léod 'princeps'
 msc. ir 'gens' fm.; ⁸⁾ lústas 'ein Stück o. Schnitt; die Knocke
 grižtė' = scr. lōštá- m, n. 'Scholle, Erdkloss'; ⁹⁾ lušís Kv.
 lušnís Velj. 'Wagenleiste, Runge' < *leuḱsn-í-s = mhd. liuhse,
 rus. ljušnjá 'упорка дугою, надѣтая проухомъ на конецъ оси и
 продѣтая верхнимъ концомъ въ вѣночекъ, въ гужикъ, взятый
 за грядку (полудробокъ); на оси она приткнута чекою' Даль II³,
 740: lúš-k^a/_ura-s 'pri lušis prikabintoji geležėlė' Kv.; ¹⁰⁾ pušís
 'Fichte', gen. pl. pušų Dus. = pr. peúsē gr. πεύζη 'Fichte';
¹¹⁾ rukšlá Kv. 'eine Runzel, Falte': raúkšlas 't. p.' Til. iš aist.
 roukis-lā' (-kis > -ks- > kš § 73): roukis- ntr. iš roukas
 (slg. ρέας; i.-eur. a > aist. i § 44, II) = raúkas 'die Runzel' iš
 roúkos ntr.; roúkis-: roúkes- = gr. δέρας; δέρος ntr.; roukis- +
 possess. suff. -lo- (: afži-la-s 'Hengst' < ὄρχις 'Hode', la.

zvaigā-la 'kорова съ бѣлымъ пятномъ въ родѣ звѣзды на лбу' < φοῖβο-ς > roukisló- > rouk[i]sló- > rukšlá-: raúkšla-; ¹²⁾ la. ula 'Radnabe' < *aulā': pr. aulis V. 141 'Schienbein' < aúlə-s = gr. αὐλός 'Flöte' Jaunjus; li. stebulē 'Radnabe' la. stabule 'Pfeife' (slg. ž. stábulę pūsti 'играть на Ерихонской трубѣ' Kv.) < *stebaulē: la. steb(a)-s 'das dürre Holz' + αὐλός 'skylē > tuturgē'.

i. Indoeurop. vīnabalsēs a klotis.

§ 44. I. Beveik visi kalbotyrjai pripažįsta, kad indoeuropiškoję prokalbėję ėra buvę dvejojós kilmės a: a ir ə (taip vadinamasis «indogermanicum šəva»), kurjų pirmasis (:a) buvęs pamatinis tarsnis, o antrasis (:ə) — silpnálaipsnis iš ā, ē, ō. H. Pedersen'as (KZ. 36,74; 38,400) ir jį sekąs latvis kalbotyrys Endzelinas (Изв. Отд. Рус. яз. и слов. И. А. Н. т. X, kn. 2, pag. 385) tepripažįsta i.-europištų prokalbėję buvus vīną a, būtent silpnálaipsnį pri ilgųjų balsjų ā, ē, ō. Pri tokjos pat nūmonės, kaip ir Pedersen'as, tiktai nū jo neprigulmingai, priejo ir prop. K. Jaunjus.

Indoeuropištų prokalbėję a tebuvo vīnós kilmės: tik monotongas a, tik diptongai ai au tegalėjo atsirasti sunkjosjosę šaknyse kaipo silpnálaipsnjai. — Mūsų laikų kalbotyrjai sanprotauja, kad žodįjūse ἀρόω 'pflüge' ἄγω 'führe' αἶθεος 'Brand' lat. caedō 'haue, schlage' αὔος 'trocken' vīnabalsē a ir dvibalsēs ai au ėra tikrįji tvirtálaipsnjai. Šisai sañprotis ėra klaidingas, nėsą visi ši pavyzdjai turi a, ai, au kaipo silpnálaipsnjus iš ilgųjų balsjų. Ir taip ἀρόω 'arjū' ėra silpnálytē iš sunkjosjos šaknis ār(ā)-: li. orē 'arimas' ōra-s 'laukas = artas' (sl. Dusetiškų orań = 'laukan' orí = 'laukę') gr. *ἀρό-ς 'dirva' žodyję πολύ-ηρος. πολυάρουρος Hes. 'locuples' scr. ārád 'von fern, aus der Ferne' āré 'fern = li. orí Dus.'; ἄγω — silpnálytē iš tuštjavidurės

šaknis $\bar{a}^x\bar{g}$ - arba $\bar{e}^x\bar{g}$ -: gr. ὤρ-ήγω 'scr. úpa-krñōmi, [u]pá-dedu' (ὤρ- 'iuxta' = la. ar 'cum' senalat. ar 'ad') lat. amb-āges 'Umgang, Umlauf' li. ož-y-s 'caper' < *dux' (Jaunjus): gr. αἶξ: scr. aǵ-a-s 'Bock' < i.-eur. nom. sg. âks: gen. sg. arba aig-és, arba aġ-és; αἶθος ira silpnoji lytis išvaizda iš tuštjavidurės šaknis $\bar{a}^x\bar{d}h$ - § 4 pag. 3—4: la. [a]d-ādini 'ad orientem versi' § 32, I²⁰; caedō kartu su antrąją silpnąlytę li. su-skýdo 'persiskyrė' Kv. kilo iš šaknis sqhē'd-: ahd. skēd 'ich schied' Brugmann Gr. I² 205, 177: li. Skūdas 'pasīninis mīstas' nom. propr. oppidi; αῦος 'sausas' kartu su antrąją silpnąlytę li. sūsēti kilo iš šaknis sōs-: sūs-ti kam galvą 'сунить кому-нибудь голову' Kv. Rī.; slg. súk-ti: sūk-ti Kv. Rī.

II. Indoeuropiškoji balsė a aistiškosę kalbosę, kaip ir ariškosę, turi dvejomą likimą: 1) palikti kaipo a, 2) pavirsta ing i. Prop. Jaunjus rado, kad i.-europ. a aistjų prokalbėje likdavo kaipo a prigaidėtoję sąjamoję (sub accentu), virzdavo ing i tiktai beprigaidis i.-eur. a (sine accentu), stovis atviroję sąjamoję.

Šjo Jaunjaus dėsno veikalavimas visųgerjausja pasirodo iš žodjų státjas 'stehend' ir stítšas '1. žmogus, kursai stēngja; 2. stengimos'. Graikų žodžui $\sigma\tau\alpha\tau\acute{o}\varsigma$ 'status' aistjų prokalbėje turėtų atsakyti *stitó-s, kurjo vītą pakeitė žodylytė, padarytoji pagal ὀρθίος scr. čitrija-s (< ὀρθός čitrá-s) paveikslo, t. i. stát(i)jo-s = gr. *στάτιος = li. státja-s. Stítšas gimė iš aist. stit[i]só-s (: trumpoji silpnaprigaidė balsė išnyksta § 27), kuri žodylytė pilnai atsako graikų žodžui $\sigma\tau\alpha\tau\iota\kappa\acute{o}\varsigma$.

Tarsnýdėsnojai reikalauja, kad kirkvīnas i.-eur. a atviroję sąjamoję turėdamas prigaidę aistjų prokalbėje liktų kaipo a ir kad beprigaidis a pavirstų in i, bet tarsnýdėsnojų veiklą gali trukdyti ir jį perdirbti siliški (ψυχικοί) dėsnojai. Jai žodžio lankstymę tarsnýdėsnojai pagimdo įvairumą, tai, iš savo šalīs, sīlos (τῆς ψυχῆς) įstatymai šl įvairumą stengjasi suvīnōdinti. Par tat neturi būti nīko stebėtino, kadą mes prī la. akl(a)-s rasme gre-týminę išvaizdą ikl(a)-s 'blind'. Latynų žodžui aquilus 'dunkel' (: gr. ἄκαρος τυφλός. Λοκροί Hes.), kilusjam iš i.-eur. áq^ualo-s,

aisių prokalbėję turėjo atsakyti ákilo-s. Ákilos, kursai buvo kartu ir vocat., pagal gývos vocat. (: nom. gývós = scr. ġivá-s) paveikslu, pavirto vardolinksnyje ing ik[i]l6-s (: trumpoji silpnaprigaidė balsė išnyksta § 27). Šauktinis linksnis ákilos parintekmę iš vardinjo iklós, netekęs i, pavirto ing áklos. Išlyginimo kelju pri taisykliško nom. sg. iklós gimė naujadaras voc. ĩklas, o pri voc. áklos — naujadaras nom. aklós. Iš suvinodintų iklós: íklos ir áklos: aklós atsirado la. ikl(a)-s ir akl(a)-s, li. tiktai áklas 'blind'.

Uždarytoję sąjamoję (in syllaba clausa), be atžvilgio in pri-
gaidės kokybę ir vītą, i.-europ. a aistjų prokalbėje likti kas
buvęs, t. i. nevirsta ing i; slg. ańgštas 'angustus' iš aist.
*ang-istó-s (: gradus elativus; del prigaidės vitos slg. vėd.
kan-ištĥá-s 'der jungste') > ang[i]stó-s (: g-s > kš § 73) >
ańgštas: gr. ἄγγω; artójas 'Pflüger' < ar[o]tāj-o-: gr.
ἄροτ-η-ς: žodis arjū 'ἄρω' turi a delto, kad aistju prokalbėje
jisai buvo prigaidėtas, t. i. árjō cf. né-arju pri ne-žjūrjū <
žjūrjō; žąslai Dus. (= žąňslai Kv.) žąslai Slavikūse *) 'Zügel'
iš *žan[i]slāi < *žanisanāi (: n-n > n-l: namón > namoj' 'nach
Hause' Jūž.) = gr. χαλινός 'Zaum, Zügel' < *χαλινός < *χανισ-
νός (Jaunjus): χανω.

§ 45. Aist. i iš beprigaidžo i.-europ. a: ¹⁾ ádit-a Zyt. = ádat-á 'die Nadel' su a iš aist. vardolinksno ödá-t-s, kursai žodis užliko iš aistjų prokalbės paskolintamę somiškamę odas 'aculeus, cuspis' **): aist. ödá-t-s, gen. sg. ödit-és įra nomen agentis iš aistiškos bazi's ödā 'durti': adaú adýti 'haftować' — frequentativo-factitivum iš √ ēd- 'ėsti < kąsti' ēδω (Jaunjus); odá-t- taip padarytas, kaip ir ser. bali-hr'-t- pari-kší-t = gr.

*) Slavíkūšē ištārja žaislai: su ai tikrojo ā vītojē. Iš acc. plur. žāslus < žaňslus pagal paveiklo Jōkūbaitis — Naujokātis atsirado naujadaras žaislaī.

**) Som. žodis odas v. ota rodo, kad prigaidē buvo žodžio galę; žr. § 16, pag. 30*).

περι-κτί-τ-η-ς li. žibiń-t- > žibińt-i-s Rok. žibińt-a-s Dus.;
²⁾ ańgštīros Kurš. = ańgštāros Kv. 'wagry' la. angsteri
 'Maden, namentlich unter der Haut des Rindviehs sich entwi-
 ckelnde; Engerlinge' li. au. ryt. unkszterai 'wagry' Širvydo
 Diet.: ingštīras Dus. 'Finne, Engerlinge' vitojė *ingštāras
 su i iš ingštirú instr.; ³⁾ ati-dēti: atá-dedu Dus. — silpnálytė
 iš ató[-drėgis Dus. 'Tauwetter, odwilż']: scr. ati-rēka-s li.
 at[i]-līkaí > át-līkas; ⁴⁾ blizganá 'der Schinn auf der Haut':
 žem. blūzgana 't. p.'; ⁵⁾ la. ciksta 'Knüppel': gr. κάστων
 ξύλον, Ἀθαμᾶνες Hes.; ⁶⁾ dėgtinas = δεπτανός· ἀπτόμενος Hes.
 Brugmann Gr. II², 269; ⁷⁾ pr. digno V. 427 'hölzernes Gefäss
 oder Heft des Degens' = dignā' iš i.-eur. nāgnā dvijų n kito-
 niškinimo kelju: li. nogna Bretk. Judices 3. 22 'Heft des
 Schwertes' > noglas Ness. 422 'der Griff am Degen'; (dissimi-
 latio) n-n > d-n v. n-d: νόναμαι > δόναμαι 'kann', pr. newint(a)-s
 > li. devińtas, dor. νίν 'μίν' (< nim) > pr. din acc. sg. 'eum,
 eam' dins acc. pl. 'eos' (μίν < νίν) Jaunjus; ⁸⁾ dīv-inė '[ήμι-]θέαινα'
 teterv-inė 'die Auerhenne' pránaš-inė 'προφήτις' Širvydo Sak.
 Punktai 69,5 pr. trintaw-innni E. 54 'Rächerin': gr. -αινα <
 *ανja λύκαινα λέαινα; ⁹⁾ īlaksti-s = īlikšti-s f. Ju. ž. 683
 (: ingštīrai Dus. = ingštīrai Dus. 'wagry') = īlekštis Vel. (e < par
 umlautą § 49) arba īlektīs acc. īlek[š]tī (iš neprigaidėto san-
 tarų būrjo iškrinta vidurinėji § 80) 'dyszal u sochy' < aist.
 ēl-ak[a]stī-s (kītas k + s > ks) ir ēl-ak[i]stīs (minkštas k + s >
 kš § 73): li. ailė 'eine Art Stange zur Stütze des Netzes' § 39⁷
 + ž. ak[a]s-tī-s 'išmas' gr. ἄκος-τή 'Gerste' < lat. acus, acer-is
 n. 'Granc' = aist. ákes- ir ákis- (< *žxas, slg. gr. δέρος: δέρας);
¹⁰⁾ gir[i]jā collect. 'miškas' la. žire 'Wald' Au-žiras nom.
 propr. loci 'be-girjai' Bielenstein Lett. Spr. I, 325: pr. garian
 V. 628 'Baum' < gárija-n — suesybėvardintas būdavardis
 pagal paveikslą ὄρεος (pri̯ ὄρεός): *g̃aró-s 'altus' la. gara
 pri̯de 'augšta pušis' — arm. caí 'Baum' *g̃aro BB 28, 301,
 gr. βάραι· δρύες, δένδρα Hes. KZ. 31, 471 — la. gār'sa 'der
 grosse Wald' < *gar-[i]stjā' (: -stj- > la. -š-: li. sėsťjas

'sitzend' > la. sēšu, la. auša 'Narr, alberner Mensch' < *austjā: li. aûstjūti 'schwatzen' žr. § 121; slg. la. zvirgzde 'Kies' > gen. pl. zvirgžu Bielenstein Lett. Spr. II, 32 < *zvirgzdjū collect. iš *g^raristho-s — gradus superl.: gr. βαρύες δένδρα; ¹¹⁾ iki 'bis' = sena-li. akí «Draugijos» I t. pag. 157 'ad' aki-gyvas 'iki gyvas': gr. ἀκ- žodyjė ἀκ-ού[σ]ω (Jaunjus) ir gotų [a]h-áusjan 'hören' etumol. 'in-aúsinti' lat. ind-audio Lindsay-Nohl D. lat. Spr. 670 + scr. ākē 'in der Nähe'; akí turi a taisykliško i vitojė iš tẽn, kamę a buvo prigaidetamę padėjimę, t. i. *ákj ante vocales ir ák' ante ĭ; ¹²⁾ igí (, kuř tú lendí?! Kv.) < ig[e]gí = gr. ἄγε + gí; ¹³⁾ la. ikla- = la. akla- 'blind, finster' li. áklas; ¹⁴⁾ pra-li. *išvėn = *ašvėn 'der Barsch' > fin. ihven = ahven 't. p.': aist. nom. sg. išvė ante cons. ir išvėn ante vocales (ποιμήν = pra-li. paimeń > fin. paimen) > išvė[r] (: duktė, gen. sg. dukter-ės) > acc. sg. ášver-am v. ášver-im (-am: -im < m § 65): ášveram = la. as[v]eru (v išnyko neprigaidetojė sąjamojė § 84) > nom. sg. aser(a)-s ir asar(a)-s (e > a § 35); ášver-im ante cons. et in pausa pavirto ing ášver-ym (dvi-balsės pirmoji dalis pratįsta § 117) = li. ášeri > nom. sg. ašerýs ir ešerýs (e iš a par umlautą § 49): la. asa- 'scharf, spitzig' > ak-ēv- (: ἄριστος > ἀριστ-εύς) > ākav-ōn v. ākav-ēn (: scr. ṛtá-s > ṛtāv-ān-) > aist. iš[i]ven-ės: slav. ākav[e]n-ės (beprigaidis k̃ + k̃ita balsė virsta ing k̃itą k § 89) acc. ākaun-im > rus. okunь; ¹⁵⁾ la. kadikis = la. kadege 'der Wachholder' (e iš a par umlautą) li. kadagýs: kadugýs Vel. < *kad-ūgýs (spindulýs: átspindūlis): kadūgýnas Juškos dainos: scr. kadru-s 'braun' sl. čadъ 'Rauch' χοδόμη 'Gerstenrösterin' Prellwitz Et. Wb. 155 + ūga 'Beere'; ¹⁶⁾ kamánė Širvydo Dict. = kaminė Ness. Bd. kamunė Kv. (su u iš a del m) la. kamine: kaman-yte: kamene (e iš a par umlautą) 'Erdbiene, Hummel'; ¹⁷⁾ kėpinu: gr. πεπαυ- πεπαίνω, saúsinu: αὐαν-; saúsas αὐος: forma determinata saúsō[n > ante vocales naujadaras saúsōj: λεχώ] ir saúsōn (: χῦφωv < χῦφός) > sausōn-ō v. sausōn-jō (slg. scr. išaň-átē ir išaň-játē, gr. μελάνω ir μελαίνω) ir

sausõj-ó, iš kurjū gimė gr. αὐαίνω lī. saúsínu ir *αὐόω (slg. ἐλευθερόω, -ώσο fut.) lī. *sausũju (slg. rudũju) Jaunjus; ¹⁸⁾ la. au. kimũsis (= dial. kymeusys) = la. ž. kumũs(a)-s' der Bissen' BB XXVII 323¹⁾ su u iš neprĩgaidėto a par lūpinjo tarsnjo m intekmė (kamunė Kv. < kamánė): nd. ham hamm 'Biss, Bissen, Stück, Schnitt' gr. ἄ-κμα' νηστεία, ἐνδεία Hes. ἄ-κμηνος 'ohne Imbiss, hungrig' Bezzenberger BB XXI, 315: gr. κῶμος 'Festschmaus'; ¹⁹⁾ kípė Rī. 'indelis karvėms milžti, iš kurjo pilja ing milžtuve = rankiniūkė Kv. < acc. pl. kipės < *kapės < nom. sg. *kápė < *kápā, iš kur paskolintas somų kappa 'die hölzerne Kanne' ir kippa 'die kleine hölzerne Kanne': gr. κάπη 'Krippe' (= la. kapa 'Metze in der Mühle') lat. capis 'Henkelschale' καπέτις χοῖνιξ; ²⁰⁾ kíp-šas 'caper diabolus' (várġ-šas, meġġ-šė) < *kap[ro]-šó-: lat. caper 'ožys' Jaunjus; ²¹⁾ kiškýs 'Hase = szarak (poln.)' < *kaskýs: *qasqós 'grau' = lat. cas-cu-s 'altersgrau': lat. cānus 'grau, aschgrau' < *cas-no-s ags. hasu 'graubraun'; ²²⁾ kiv-ýna 'ein schlechtes Pferd' Vyž. Ūt. dimin. (mót-yna, lent-ýna, žmog-ýnas Dy. Dus. 'homunculus') iš *kavý 'Stute' = pr. ka'vė V. 433 'Stute': la. kēve 'die Stute' lī. kēvē Dy. Bais. kēvinas Vīk. 'ein schlechtes Pferd': i.-eur. *ekv-ēv-y 'arkljus gimdanti (: ἱππεία) Jaunjus — tvirtálytė ir *ekv-āv-y — silpnálytė; aišjū prokalbėjė ekvavý ingavo sekanťjas išvaizdas: α) [e]k[v]avý, kurjoje žodýlytėjė išnyko e § 27, neprĩgaidėtasis k̂ (+ k̂ta balsė) pavirto ing k̂tą k § 89 ir v išnyko § 84: gen. sg. kav[i]jās > pr. *ka'ýās dat. *ka'ýāi > ka'vēi > nom. sg. ka'vē; β) kavý: dat. kváyijāi > naujádaras nom. sg. kvavý (va > [v]u: átvaša > atušá Kv., áš[v]atas > ašutaí Dus.) > kuvý: gen. sg. kuvjās (: *nāvý 'mors' > la. nāve: gen. sg. naujós kaúlas Kv. = naví- kaulis Kurš.) > kūjās, iš kur gimė nom. sg. *kūjā' 'equa': kūj + suff. -ina- (slg. aúginas Kv. [angí's ib. nebėra] drĩžinas < drĩžas ib., músinas Dus. < musjá ib.) > *kūjinas (vocalis + j + i > voc. + i § 99) > *kūinas > kuinas 'menkas arklys' < Jaunjus; kūj + dimin. suff. -ikā- (ser. aġikā = lī. ož[i]ká) > *kūjikā' > ku(j)ikā': acc. kuí'kām (> lī. kuíka 'kėvė' Jon.) >

*kuí'kēm > kuí'ké 'kèvé' Rok.; iš tvirtosjos išvaizdos [e]k̄vėv̄y > kvėv̄y (su k̄itu k iš kv̄av̄y) gimė: li. k̄ėvė k̄ėv-ina-s (= ku-īna-s) la. k̄ēve (su k̄ v̄itojē laukjamojo c, dėljai to, kad nesenai iškrito v: kvert > kert, li. gveibt > la. geibt); ²³⁾ kiv-ynas Kurš. 'Infusorientierchen im Wasser' kiv-yna Dy. 'Froschlarve' dimin. iš k̄āv- (silpnálytė iš) < [a]k[v]-ėv- 'vandens gyventojas': lat. aqua, got. ahva 'Wasser'; ²⁴⁾ nu-kn̄ipti = nu-kn̄ápti Kv. 'nu-linkti': snopsaú snopsôjau snopsôti Dus. 'esmi snaudantjo, nosį nuleidusjo padėjimę' < skn̄āp- (slg. svėpūti Dy. = kvėpūti < skvėp-): li. s(k)napú instr. > sn̄apas la. kn̄āpis 'der Schnabel' = la. sn̄āpis 't. p.'; ²⁵⁾ krétilas Valańtjaus ŽS. 120 = la. kretulis 'grūdams sjausti didelis sítas' < krétalas Kv. = gr. κέρταλος 'Korb'; ²⁶⁾ krivūlē = kravūlē 'der Stab, mittels dessen die Dorfschaft zusammen berufen wird; diese Versammlung selbst' < kravū-lījā (vā: āv ante accentum > vū: ūv: g̃yvolis > gyvulys, króvā > krūvā, đjówę Dus. > đjūvē Dus., ūktis 'sich mit Wolken beziehen' < *vāk-tvaí-si: vōkas, ūžti < *vāž-tvaí: gr. / ἄχῳ lat. vāgio li. Vēžas, Ne-vēži-s f. nom. propr. fluvii Jaunjaus Panev. I, 90) < kravā-lījā 'ad congregationem (: li. krovā = la. krava) pertinens' > krāvā'ljā (≈ + ij + ≈ > ÷ ij + ≈: scr. āprījas > ĆPBrāhmaṇa āprija-s, manušija-s > ĆPBr. manuš[i]ja-s, scr. ādija-m > aist. édija-m > édis: êdu): instr. sg. kravā/ūl[i]jāń > nom. sg. kravā'ljā: kravūljā > kravā'ljē: kravūlē = kravólē (pas Nesselmanną krawól) kravūlē: krivūlē žr. «Draugijos» t. I pag. 272 — 274; ²⁷⁾ laga-mína-s Kv. 'тюкъ, чемоданъ' < -man-o- silpnálytė prī scr. váha-mān-a-s; balsės laipsnjo nesutartis (scr. váha-mān-a-s: gr. φερό-μεν-ο-ς: avest. vazə-mn-ō lat. sole-mn-is prūs. en-imu-mn-e[i] E. 56 'angenehm' < imā-mn-a- žem. plur. valdo-m[n]-is, sing. valdo-m[n]a-s: valdo-[m]naí 'подданные' > valdonas 'Untertan') rodo, kad medio-passiva participia buvo santaragalūnjai ir par tat turėjo prisagós laipsnjavimą: nom. sg. -mō[n], loc. -mén-i, gen. sg. -mn-és arba -mzn-és; slg. gr. κλ-ων-ό-ς: li. kaĩ-n-a-s lat. collis < kol-n-i-s: gr. ὠ-κε[j]-ων-ό-ς 'aplinkui, gulys';

²⁸⁾ pá-lik-in-a-s Dgšo Post. 250 (:izbeginiē^a pati wieną pa-likini) — silpnálytė (slg. gr. σκεπ-αν-ός, θεπτ-αν-ός prī κολ-ων-ός) iš ser. ririč-ān-ās lī. pa-lik ū n-f-s 'kurs pasiliko'; slg. ték-in-as = av. tačinō; ²⁹⁾ lašišá = pr. lasásā V. 563 'Lachs' rus. losós^š iš i.-eur. *lók^has ntr. (:x^hé[F]ας): *lok^hás (:ser. kravíš^h) > gen. sg. lok[a]s-és > germ. lahs-; ³⁰⁾ gývas líkēs, gývá líkusi (nōri k^h padaryti) Kv. Rī. 'во что бы то ни стало, bądź co bądź, coute que coute' = 'la. dzýv(a)-s miris (uz daŕbu krist)' < *le-lōkvēns m. *le-lakúsī f. part. perf. (:σεσαρῦα τεθαλυῖα μεμακῦῖα) 'míreš, mirusi' > aist. f. *[le]lik úsy > líkēs Jaunjus: tušŭjavidūrė šaknīs lē^x 'mirti' > lat. lē-tum 'mors'; ³¹⁾ pr. mant-iw-elis V. 318 'Quirlstock' dimin. iš mant-iv- < *mōnt-av- nom. agentis iš šaknīs ment^h- 'rühren' (τεκ- > τοκ-εύς, γεν- > γον-εύς): -av- — silpnálytė iš prísagós -ēv-, randamos sekantjūšę žodjūšę: pr. mukin-ew-ins E. 53 'Lehrer' < mākin-ēv-, rikijw-iskan E. 31 'Herrlichkeit' < rik-ēv- (= gr. βασιλ-ήF-), rigewings E. 51 'hadersüchtig' (g = j) < rījew-ing-s < rēj-ēv- (:lī. rejūs rēja^hus rī-tis Dus. 'rixari'), ka^hvė la. kė've 'Stute' < ek^hvēv-ý § 45²², lī. kal^h-v-i-s < kal-ēv- > est. kalev 'faber ferrarius' Ahlqvist Die Kulturwörter d. westfinn. Spr. 58 sena-lī. Kelev-ēlis 'Volcanus' (= ТЕЛѦВЕЛЪ 1252 m. «Volinjos» kronika, ТЕЛѦВЕЛІСЬ КОУЗНЕЦЬ 1261 m. «Jono Malalos» kronika, A. Mierzyński Mythologiae Lit. Monum. I 129, 138; T reiškja minkštą K; pirmasis e iš a par umlautą); ³²⁾ sená-la. mila 'Ufer' žodyję Oppe-mille Bielenstein Grenzen 119, lī. lýg-mina-s Kv. 'exaequatus, lygus su kraštais' < *lýg-mila-s (per dissimulationem duorum l: la. *skal-gals 'skalós galas' > skalgans arba skangals) = lýg-mala-s Ju. ž. 248^b 't. p.': la. mala 'der Rand, das Ufer; die Gegend, der Ort' = gr. μάλη 'Achsel' < Jaunjus; ³³⁾ milinýs Dus. la. mil[j]na = malinýs 'der Mahlstock an der Handmühle': (:ir. mol 'Mühlstange' Fick Wb. II⁴ 212): gr. μάλειρον 'Weizenmehl' lī. malú 'mahle' — silpnalytės iš māl- lī. mólė la. mālīs 'das zur Mühle gebrachte o. zu bringende Korn': pr. mila-n la. mila lī. mīlas 'Gewand' <

malā- 'suktas' (slg. slav. sukъnō 'gelumbė': li. sūkti 'sukti') = scr. málā-m 'Gewand' O. Schrader Reallex 431; ³⁴⁾ mitulys Kv. Rī. Til. = matulys Mielcke 'ein durchgewintertes Tier': gr. μασάομαι 'kaue' < ματj- got. maða 'Made, Wurm' < *ēdējas mats 'Speise' — silpnalytės iš «tušįjavidurės» V̄ mā-t- 'nähren': maítas Pasvalyję mítas Kurš. < mat- 'der Lebensunterhalt' pr. maitā-snan 'Nahrung'; matulys: maftas = lat. daps 'Mahl, Opfermahl': gr. δεῖπνον 'Mahl' = με-μαῖκ-υῖα (< μηκ-ζομαι): li. mýk-ti 'мычать' (:мэ-мυκα); ³⁵⁾ pílė Kv. Rī. pil-í-s Til. 'Burg' < *pal-í-s = scr. pur-: acc. sg. pál-im > *pal-í-s li. Palaitínė «Pilaítjū kaimos karėjama» Rī. la. Palytes Bielenstein Grenz 140; *palís > *pulís (paššinas: puišíná > puššinas) sena-la. Mezepol castrum 1226 m. Bielenstein Grenzen 62 < Med[e]sa-pule 'parvum castrum' < Jaunjus < med[e]s-a- 'parvus' (li. mads-ýn-ikas, mádskas Zyt. 'mažas' lat. modestus, modicus) < mēdos ntr.: módo-s = τεῖχος; τοῖχος; gen. sg. pilés (> Piľ[e]s-upjai, kaima Jōsvainjū apkaimijoję) > nom. *pýl-s § 117 > *pýl-im: la. Pylait- Gesinde Bielenstein Grenz. 110 (nicht von pīle, Ente, sondern von pils, Burg); ³⁶⁾ la. raūd-iva = raūd-av-a = raūd-uva- (u iš a del v) 'girinė (rusvá) antis' — silpnalytės iš i.-eur. roudh-ēv-: la. raūd-ev-a < i.-eur. -ēv- slg. § 45³¹⁾; ³⁷⁾ la. ritēt 'dünne werden, wie das Korn vom Nordwinde' < ratê- — silpnalytė iš rētis; ³⁸⁾ la. smizis = smazis 'die Milbe'; ³⁹⁾ spirá 'Schafmist': gr. σφυράς 'Mistkugel' (v iš neprigaidėto α del lūpinjo φ) σφαῖρα; ⁴⁰⁾ la. sprigulis = li. sprágilas 'der Dreschflegel': la. sprugulis 't. p.' (su u iš a per assimilāt. a... u > u... u) — silpnalytės iš sprāgēl- > li. sprōgēlis Kamajaī: finn. (iš pra-li.) raaka 'Dreschflegel': silpnalytė sprāgal-á/ij- > sprigulis: sprágilas; ⁴¹⁾ la. stiba 'ein Stab, eine Rute': germ. staba-; ⁴²⁾ šikti iš *šak-tvai = lat. cacāre scr. çáka-m 'Mist'; iš a gimėšis i aistjams pasirodė esąs tikras i.-eur. i, kursai santykjūja su ai, ei, y, todėl pri šikti augštynlínkjo balsjū laipsnjavimo kelju gimė žem. frequent. šaikjoti; ⁴³⁾ širys Bret. 'Haar' iš šārja- (: la. sari) > fn. harja

čerem. šar 'das Pferdehaar': šerýs iš *šarýs par umlautą (lat. axis > lí. ešís); ⁴⁴⁾ la. škibýt 'hauen, schneiden' = lí. skabýti 'pflücken, pflückend brechen': aist. *skábijā 3 perf. (iš *skabij-ā, slg. ČPBr. āpria-s < āpria-s) > *skábijē, kuri žodylytė par part. perf. fm. nom. sg. *skab[i]júsy intekmę pavirto ing *skáb[i]jē > skábē: aist. skabā 3 praes. (slg. pr. billā) > skibā > la. *škiba > škibýt: lat. scābi lí. skób-ti Kv. 'skinti, rašyti'; ⁴⁵⁾ švínas 'das Blei' iš pl. ś[u]vanāi = gr. ζύ(τ)ανος 'ein dunkles Metall' Jaunjus Archiv f. Slav. Phil. III, 197; ⁴⁶⁾ švínis švínė Kv. Jon. — keiksmo žodis «šuns» prasmėję: lat. canis 'šā' < Jaunjus; ⁴⁷⁾ tákilas Vel. = tékėlas Dus. tekėlas Til. 'Schleifstein'; ⁴⁸⁾ títis Kv. 'Vater': gr. πατα 'Alter' scr. táta-s 'Vater, Papa'; ⁴⁹⁾ tríkti 'fehlgehen' < *trak-tvai: tráka-s 'Narr'; ⁵⁰⁾ tviskēti = tvaskēti 'bligsēti': tvóskja Kv. 'dega'; ⁵¹⁾ vilai 'Borstenhaare (szerśc)' Leskien Bild. 14 < valai Dus. 'Pferdeschweifhaare' — silpnálytė prī scr. vála-s 'Schweifhaare'; ⁵²⁾ víras 'Finne' = lat. varus 'Finne'; ⁵³⁾ víliju skólijūs iš *vēlαjo *skāljō: vilá, -ós acc. vílā 'ein Eisen-drat' skolá 'die Schuld' = gr. τιμῶ: τιμή Jaunjus; kúdulju Kv. 'už plankų — kúdlų *) — tąsau'; dumjú 'fūmo', víšjū 'esmi kímę Dus' etc. gimė iš *kudulijō (< *kōdulajō), *dūmajō, *vēšejō (= gr. οἰκέω), kurjų i (e, a) taisykliškai išnyko padėjimę pirm tvirtosjos prīgaidės; ⁵⁴⁾ pr. schibe V. 736 'Fink' (originalę ch vitoję klaidingai parašyta w, slg. schostro Grunau № 70 'Schwester' < swostro) = žībē < instr. žibēn (su apibendrintu ž iš nom. sg. *žábē < *žjábē) < aist. ž(j)ibēn < žjábē; intraukus a iš nom. sg. žjábē ing instr. turės gimti žjabēn (neprīgaidėtasis a pirm lūpinjo tarsnjo virsta ing u, slg. upė Zyt. < apē pr.) > žjubēn = la. žubi > la. nom. sg. žube, žubyte, žubryte 'Fink'; žube sau vardą gavo nū «žibėjimo, švisós» (slg. ahd. fincho m. 'Fink' < ahd. funcho 'Funke': pr. spanxti V. 35

*) Kudlá gen. kúdlós 'die Haarzotte' iš *kud[u]lā' (> kúdulju) — dimin. iš «kūdo». Slg. § 131.

'Funke' li. spingêti 'spindėti' gr. φέγγω 'leuchte, erhelle': gr. σαφα 'deutlich, einleuchtend' < ġhjabh- 'švisti' > ž(j)ibêti < *ž(j)abêti, žiburys 'das Licht, Fackel': acc. *žjábury m > *žjaburys (su apibendrintu ā, kursai be prīgaidės priš lūpinį b turi pavirsti ing u) > žjuburys Kv. žjúbinti Kv. 'žibinti' la. žub-t 'sich verdunkeln', cf. žjóbrys (> pr. zēbrē V. 570) 'Zärte = švīsi, blizganti žuvis' < Jaunjus; ⁵⁵⁾ žibikas Dus. 'tarbā, maišelis' < ġhabh- 'dengti': lat. habitus 'drabužis'; ⁵⁶⁾ žilas 'grau' la. zil(a)-s 'blau, grau': gr. γαλή 'Marder, Wiesel' γάλα γάλακτος 'pīnas < baltas': ir. gel 'weiss' gr. γελεῖν λάμπειν, ἀνθεῖν Hes.; ⁵⁷⁾ žitoti Kv. 'mušti, plūkti': scr. ghāta-s 'tötend, msc. Schlag, Tötung'; ⁵⁸⁾ spigêti 'šalti' šaltis spigina 'durja (ausis)': gr. σφαγγῆναι 'schlachten': li. spūgas 'punctum'; ⁵⁹⁾ strīgtas Kv. 'pūlēnā, maitā': lat. strāgēs 'das Niedersinken, Verwüstung'; ⁶⁰⁾ melđjanti-s(i) nom. plur. (sako, tamstos vaikus karštai melđjanti-s Kv. Rī) = gr. φέροντα nom. pl. ntr.; ⁶¹⁾ vařgina 'Korb' Pandēlys < *(s)vařganā = gr. σαργάνη 'Flechtwerk, Korb' < sv- v. ὀρχάνη 'Zaun': fin. verkko 'Netz, Fischgarn' gali būti paskolintas iš aist. *vergō(n): gr. ἔρχατο-ς 'Zaun' li. vařža 'takišys' Vel. aschwed. værki m. 'Einrichtung im Wasser für den Fischfang' li. vařža 'Reuse' Dus.; ⁶²⁾ rikē 'die Zaunstange' = mhd. rahe f. 'Stange'; ⁶³⁾ ár + rikis = ár + rakis 'Grenz-stein': la. ara 'arvum' + la. rak(a)-s 'Grenze' = aschwed. rā 'Grenzmal' E. Lidén, Ai. Stud. 81; ⁶⁴⁾ tikjū tikêti 'glauben' < takjo- = got. (h)ahjan 'glauben' (dissimilatio duorum k: t. .k arba [k]...k): i.-eur. √ q̣āq- 'denken, verstehen' gr. πον-ινός 'prudens' < *q̣aqinós su π iš išnykusjo *πáz 'got. aha' pra-germ. quqó-s: [q̣]áqō > aisl. hugr 'Sinn' got. hugjan ahd. hogēn 'denken' got. (h)aha 'Verstand' aist. kvāk- kvāš- ir [k]vāk- (: i.-eur. q̣ > aist. kv žr. § 87) > li. kvóšimas 'Kundschaft' at-si-kvóš-ti 'sich ersinnern', kūdikis jau vislab nu-[k]vókja 'supranta' nū-[k]voka 'Verständniss' ž. su-[k]vók-ti 'invenire, intellegere': li. tūk-ti tūkju tūkjaú 'verstehen' Dus. < q|̣]ōq-; ⁶⁵⁾ ligá 'die Krankheit': gr. λαγεῖνά

δαινά Hes. (: ἀλεγεινός ἄλγος n. 'Schmerz') aisl. lakr, lákr 'schlecht' norw. laak (<lēg-) 'schlimm, böse, leidig, krank';
 66) pr. kisses V. 478 'Pelz' <kizēs nom. plur.: gr. κάσσον· ἱμάτιον, παχὺ καὶ τραχὺ περιβόλαιον Hes. κασσᾶς· ἀμφιτάφης καὶ πλωτά Phot. žr. IF. XIX 113 <*κάχjo-: la. kažũk(a)-s kažaũk(a)-s 'Pelz' <kažjo + ouqós-s 'pellicea vestis' > kažjōuqós > kažjō(u)qós: kažjo + uqós > la. kažaũk(a)s rus. kožúch 'Pelz': lat. sub-ũcu-la 'Unterkleid'.

k. «Vocalis + m, n, l, r + consonans» klotis.

α. I.-eur. «e, o, a, + m, n, + consonans».

§ 46. I.-eur. dvibalsēs em en, om ou, am an, pagal Jau-
 njaus mokslo, aistjũ prokalbėję likdavo kas buvę tiktai prĩgaide
 turėdamos (sub accentu principe) ir pōtonyję (post accentum
 principem), k. a.: a) meĩtė 'Quirlstock' = scr. mánthās, geram-ė
 ir geram-ėñ- jė(ję) Kv. Rĩ.: pásakój-ę loc. sg. (-ę = gr. ἐν 'in');
 b) žámbas 'aštrus kampas' la. zũb(a)-s 'dantis' = gr. γόμφος,
 ž. aňsas Kv. Rĩ. pr. ansə-s V. 367 'Haken' = gr. ὄγκος,
 néšant-ĩ: gr. φέρωντ-α 'ferentem'; c) aňka 'die Schlinge' <
 aňk[v]a § 84 <*aňku = gr. ἀγκύ-λη 'Schlinge', kaňp[v]a
 'ein hölzernes Polster am Schlitten, in welches die Rungen
 gesteckt werden' <*kaňpu = gr. καμπύ-λος 'gekrümmt'.

Iš atžvilgio į silpnaprĩgaĩdjũ arba prĩštoninjũ (ante accentum
 principem) dvibalsjũ «e, o, a + m, n» klotĩ aistjũ prokalbėję
 reikja atskirti du laikatrũkju (perĩodus): senesnjĩjĩ ir jaunesnjĩjĩ.
 Senesnjamjamę laikatrũkyję silpnaprĩgaĩdės dvibalsēs em, en
 pavirto ing aist. am, an: pra-aist. eŋgvērỹs = ἱμβηρίς ἔγγελος.
 Μηθυμνωτοĩ Hes. > aist. aŋgvērỹs (> pra-lĩ. aŋ[v]erja-s [slg.
 svėfja-s: svetỹs] > fin. ankerias 'Aal') > pr. angurỹs V. 565
 'Aal' (: gu < gva < gve). Jaunesnjamjamę aistjũ prokalbės laika-

trūkyjė silpnaprigaidės i.-eur. dvibalsės om on, am an kartu su aist. am an, kilusjais iš i.-eur. em en, pavirto ing um un. Paskutinjamjamę laikatrūkyjė dvibalsės am an, kilusjos iš silpnaprigaidjų em en, teužlikdavo prigaidėtamę padėjimę. Aistiški žodžiai santjō 'sende' (= got. sandja; nhd. senden) svankūs (= ahd. swangar 'schwanger, trāchtig') angurŷs 'Aal' (= fin. ankerias) antramjamę laikatrūkyjė pavirto ingi suntjō s[v]unkūs ungurŷs = lī. sjuntjū (su j iš sjūsti) la. sūtyt sunkūs ungurŷs. — Aistiškoji silpnaprigaidė dvibalsė em arba en, apibendrintoji taisykliško am arba an vitojė, jaunesnjamjamę laikatrūkyjė pavirto ing im in: aist. engverŷs, su en taisykliško an vitojė iš acc. sg. éngvėrym, pavirto in ingverŷs = lī. ingurŷs 'der Aal' Dus. Kup.; aist. en-dê-tum supinum > in-dêtu. Dvibalsė en (resp. em) virzdavo ing in taipogi ir vinasajamjūšę proklitiškūšę žodjūšę, k. a.: aist. en ańsam (kabĩnō) > lī. in ąśą (kabinú). — Slg. sena-lat. énque: ináltod Lindsay-Nohl, D. Lat. Spr. 672.

§ 47. 1°. i.-eur. dvibalsės em, en > aist. α) im, in, β) am, an ir γ) um, un.

α. aist. im, in = i.-eur. em, en:

1) Pringŷs 'prŷ-angis' Šjauljū apyliukėjė < pry-ingŷs: angá 'Türöffnung = in-eigá' iš *eþ-gʷá: év 'in' + βŷ la. gāju 'ėjau'; slg. pra-gá 'eine Lücke im Zaun = pra-ėjimas' peŷ-ga-s 'aldija' Vilka. < 'per-kėlėjas' pí-ga-s 'lengvas, nebrangus = éπι-βατός' (cf. krét. πι-δίλυνσι Brugmann K. Gr. § 674, 1); 2) i-patīs 'Eigentum, Eigenheit' = coreyr. megar. έμ-πασις boiot. έπ-πασις έγκτησις > lī. i-patús 'abgesondert, einsam, eigentümlich, sonderlich' i-patjai 'besonders' la. y-pat(a)-s ý-paš(a)-s < im-patjá- 'sonderlich, eigentümlich, eigen angehörig': lī. i- (dabar ištartjamas kaipo y) la. y- < in é 'év' + pa-ti-s 'ατῆμα' iš i.-eur. V̄ pvā- 'acquirere' Jaunjus — gr. πᾶμα Theocr. fistula 12 'Besitz' boiot. τᾶ πᾶματα 'τᾶ έγκτῆματα' (ππ iš π/) lī. píasas 'visas turtas, ατῆμα' < i.-eur. pvájes- n.; i 'év' randame

taipogi ir prūsų kalboje: sakinyje «stai malnijkiku embadusis-i E. 80» 'die Kindlein stecken' galinis -i žodylytėje em-baddusis-i įra lygus lietuviškam y 'est' (Veljūnoje); em-bádusys-y = li. in-bédusis y(-ra): pr. -y ir li. y 'est' vitoje in 'ėv' be n iš y-rá 'ėv' $\rho\alpha$ ', kur n, pratesęs dvibalsės pirmąją dalį (§ 117), išnyko; aistjų prokalbėje buvo en-rá 'est = $\epsilon v \rho\alpha$ ' ir ne-en-rá 'non est' (Jaunjus), kurios žodylytės taisykliškai pavirto ing inrá*) ir nēnrá, tolėsnį ing ynrá (: dvibalsės pirmoji dalis pratišo § 117, slg. § 16 pag. 30, 31) ir nēnrá, iš kurių pagaljós kilo dabartinės lytis y[n]rá (: prop. Jaunjus etimologiškai rašo įrá) ir nē[n]rá; ³⁾ sena-la. Y-mere: I^o-mere nom. propr. fluminis Bielenstein Grenzen 92 — 'ing marjas (: Burtniku ezars) tekanti upė' iš pra-la. in-marjā⁴⁾ nom.: eñ-marjām acc. > eñ-mar(j)ēm > eñmerēm (a > e par umlautą, slg. ašis > ešis) > inmerē: eñmerēm > la. ymere: imeri; ⁴⁾ iúdas 'Gefäss' < en-dó-: á[n]kt-endēlis 'Butter-fass' (NB. en potonyje! a[n]kt- = pr. anctan V. 689 'Butter', be n kitoniškinimo kelju); in-das: [ákt]-en-dēlis = pá-dis Kv.: pá-dēlýs 'po vištos dedamasis kjaušinis'; ⁵⁾ blindis 'die Saalweide' Prūsų Lituvos pītūse = ž. blendis bleńdė = bluńdė Ka. < bluńdę < *blundė < *blandė < blendė; ⁶⁾ la. krim'slis 'Knorpel' = li. kremslė pr. kremzdė V. 87 'Nasenkorpel' li. kremz[d]lė Dus. = li. kramslė = la. skrum'slis 'Knorpel'; ⁷⁾ mįslė (Kv. Rf. ištaria mįnsliė) = mąslė 'Rätsel, eig. was hat μένος' Kup.: li. ménas 'ars' Širv. ser. mánas- 'Sinn, Geist, Verstand' gr. μένος n. 'Kraft, Mut, Zorn, Streben' < aist. menes- + posses. suff. -lā- (: σιγγ-λό-ς) > *men[e]slā'; ⁸⁾ pr. pá-pimpə-s V. 444 'Sattelpolster' = la. pūpis '1. Polster, Kummetspolster; 2. Filz' < *pampýs = la. pum'pa 'Buckel, Erhöhung, Geschwulst': la. pīpe 'der Hausschwamm' iš *peñpē, iš kurios žodylytės dvijų p kitoniškinimo kelju kilo li. keñpė 'Schwamm' Jon.: la. pem'pe 'der

*) Dėsnis apí dvibalsjų pratąsą (§ 117) tepradėjo veikalauti silpnaprigaidei dvibalsei en pavirtus ing in.

kurze Schwanz der Schweine, Stumpfschwanz der Pferde' > fin. pemppu 'der Hintere, der After' = pr. pompan V. 137 'Hinterbacken' (antrojo p vitojė originalę parašyta n): pampô-taukšlis Kv. arba pampô-tauškis Palangá 'Bovist = subinės kremblis' (: -tau[k]šk[l]ja-: fin. tuhkelo tuhkiainen tuhnio 'Bovist'): $\sqrt{\text{pemp-}}$ 'eiti didyn' paĩpti 'aufdunsen' pamplys 'Dickbauch'; ⁹⁾ la. pimpalains = pumpalains 'knorrig'; la. pimpuļi = pampaļi 'Kartoffeln': $\sqrt{\text{pemp-}}$ 'eiti didyn'; ¹⁰⁾ la. pinkstėt = penkstėt 'pfeifen, weinen'; ¹¹⁾ gintáras la. zintar(a)-s 'Bernstein' = geĩtaras; ¹²⁾ la. skrimstala 'Knorpel = skrumstala 'Knochensplitter'; ¹³⁾ pr. swinta- 'heilig' = li. šventas pr. Swento-mest; ¹⁴⁾ la. au. timsa 'die Dunkelheit' = li. tamsá = la. žem. tumsa iš aist. *tem[e]s-ā' = scr. támas- 'Finsterniss'; ¹⁵⁾ la. ėim'piñš = li. ėem'pinis Kv. Rĩ. ėempĩnė Dus. 'der Baumschwamm'; la. ė laukjamojo c vitojė dėl to, kad ė atsirado iš p kitoniškinimo ėelju jau pavirtus ė ingi c, tai ėra kada ėitas pavirto ė cit(a)-s dar tebebuvo ėimpĩnja-; slg. la. pĩpe 'ėempė'; ¹⁶⁾ pr. tingslo V. 337 'Teig' = li. te[n]šlá 't. p.' iš aist. *teng[e]s-lā' § 79¹⁷⁾; ¹⁷⁾ rindá 'Krippe': scr. rándhra-m 'Höhle' < rendhro-: aist. rendrā- > rind[r]á 'Krippe': raĩd[r]as 'Strieme, Narbe' raĩdũtas Til. randũtas Kv.: aist. *rendrē 'arundo' < 'foraminosa' (Jaunjus, Panev. II, 27) dvĩjũ r kitoniškinimo ėelju pavirto ing: a) [r]endrē Kalta., eĩdrē Liĩkmenes, b) leĩdrē Kv. Rĩ., c) neĩdrē Tilžė Vabalninkas, kuri dvĩjũ n kit. ėelju pavirto in d) mendrē Dysná, meĩdrē Dus.; ¹⁸⁾ la. ėim'pis = la. ėem'pa 'ein Handvoll'.

3) aist. am, an = i.-eur. em, en:

¹⁾ an-gá 'Türöffnung': pringys žr. § 47^{α)}; ²⁾ ra[n]k-aũdas 'Gefäss = rankos indas' rank-andėlė 'Handkörbchen' lũšk-andė Kv. 'indas, didesnis už kibirą, putrai veĩti ing laukus, dvĩn dugnaĩ' (: lat. luscus): iĩ-das l. c. α⁴⁾; ³⁾ kramslė 'Knorpel': la. krim'slis l. c. α⁶⁾; ⁴⁾ mašlė: mišlė α⁷⁾; ⁵⁾ pr. pāmpān 'Hinterbacken': fin. pemppu 'der After' α⁸⁾; ⁶⁾ la. plaĩga:

plen'ga: plun'ga 'Brandblase'; ⁷⁾ la. spangali 'Sandbeeren' = la spengals; ⁸⁾ tamsá: la. timsa α^{14} ; ⁹⁾ raúdas: rindá α^{17} ; ¹⁰⁾ aútris 'ein unverschnittenes Schwein': íntras 'unverschnitten' Dus. < *enterós 'vidiųę dar tebeturiş pautus' lat. internus 'innerlich'.

γ. aist. um, un = i.-eur. em, en:

¹⁾ bluúndė: blendis § 47 α^{5} ; ²⁾ la. skrum'slis: li. kremslė α^{6} ; ³⁾ la. pum'pa 'Buckel, Erhöhung, Geschwulst' pūp-ê-dis v. pūp-e-ji 'ein Bovist' < pump-: aist. *kumpā (dissimilatio duorum p) > fin. kupp^o/_u 'der Knollen, die Beule' iš *kumpp^o/_u (: kumppu 'die kleine Anhöhe'), slg. fin. peppu < pemppu 'der After', loppi 'die Ecke, der Winkel, die Bucht' < lompi 'die Einbiegung', kää[m]pä 'der harte Baumschwamm' < kempė: žr. § 47 α^{8} ; ⁴⁾ la. plun'ga: plen'ga β^{6} ; ⁵⁾ la. tumsa: timsa α^{14} ; ⁶⁾ la. punduris 'Wanst': penderis 'Bauch, Magen'.

2°. aist. um, un = i.-eur. om, on, am, an:

¹⁾ blu[n]žnė pr. blu[n]znė V. 127 'Milz': gr. σπλάγχνα 'Eingeweide'; ²⁾ dūzgėti Kv. Rf. (: tja ištarja dūnzgiėti) 'Gepolter machen durch Türen werfen' > praes. dūzgu taisykliškojo *dāzgu vitojė: dāzgau Til.; ³⁾ druúgnas = drang[n]ús 'lauwarm'; ⁴⁾ gum'bas 'die Erhöhung, der Knorren', plur. gumbaĩ (: nosis gumbaĩs laksto Kv.) < *gam'bas: fin. komppa 'die kleine Anhöhe' § 16, pag. 31,4; ⁵⁾ gústaras 'visukitjausjasis plėnas' Dus. iš nom. pl. [a]gu[n]-starai (: n + s + cons. > s + cons. § 78): gr. ἄγαν 'sehr' + steró-s 'hart' στερεός; ⁶⁾ kum'pas 'krumm' < kampá-: kam'pas 'Ecke, Winkel' su am dēljai to, kad jisai buvo prigaidėtas kaipo suesybėvardintas (substantiviertes) būdavardis; slg. scr. kṛṣṇa-s 'schwarze Antilope' < kṛṣṇá-s 'schwarz' gr. λευκός 'Weissfisch' < λευκός 'weiss' Brugmann Gr. II², 28; ⁷⁾ la. lum'sti 'die Weberhefteln, Nietenhölzer': li. lamstai 'eingewirkte Muster'; ⁸⁾ pr. lunkā-s V. 199 'Winkel', li. luūk-ausis 'nulenktomis ausimis' Kv. la. luūkan(a)s

‘biegsam’ *lun’kis* ‘ein Schmeichler’: *la. lūkan(a)-s lūk(a)-s* ‘biegsam’ *lī. laūkas* ‘Bügel’; ⁹⁾ *spungē* ‘Gewächs am Körper’ Leskien Bild. 276 ‘der Punkt, ein kleines Fleckchen’ *Kv.*: *la. spaŋga* ‘eine Blase an Händen oder Füßen’ (*s*)*paŋga* ‘Brandblase, Blase, Geschwulst’ *pūga* ‘die Schelle, der Knopf’ *pūgaļa* ‘Knospen, Knoten am Lein und an andern Gewächsen’: *la. puņa* ‘ein Knollen, Knoten, eine Beule’ *iš aist. pun[g]jā* § 80: *gr. σφόγγος σπόγγος* ‘Schwamm’; *ést. pung, pong* (-i-, -a-) ‘etwas hervorragendes, rundliches, Knolle, Knospe, Knopf, Beule’ *prīšais Mikkolos BFS 182 nūmonei paskolintas ne iš rusjū* (: *pugovica, pugovka* ‘Knopf’), *bet iš lītuvjū kalbós*; ¹⁰⁾ *sunkjū* ‘die letzten Flüssigkeiten von den Träbern, Hefen etc. durch Neigen des Gefäßes abfließen lassen’ < **sank[e]jō* (: *ἀργέω* > *lī. [a]grejū*) = *got. sagqjan* ‘senken, niederlassen’ *hom. ἐάφθη* ‘sank’ *Joh. Schmidt Kritik 63*; ¹¹⁾ *u[n]sbónas* ‘*ąsotas moljo indas vandenjui nešjoti* = *ąsótis*’ *Dus., Ju. ž. 152^a, 611^b* < *ansbónas Ju. ž. 20^b, 227^a*: *ąsá* (*Kv. Rī. = ąnsá*) ‘Henkel’ *lat. ansa* ‘Griff, Henkel, Handhabe’ + *diminut. suff. -bhā-* (: *la. cer-ba* ‘Kraut-kopf’ < *κάρ* § 60⁴, *lī. skūz-bá* ‘die Klage’ < *skund[e]s-n. + bā’*: *skuŋdas* ‘Anklage’ < *ntr.*; *slg. ἔλα-φο-ς*) > *ans[a]-bā’* ‘*ąselė*’ + *posses. suff. -nā-*: *buljavó-na-s* ‘der Stier = *turjs geras búljas* ‘testiculus’, *strázda-na* ‘pieg, bechynka’ *Kv.* < *strázda-s, vogó-na-s* ‘kurs turi **vôga* (: *lat. vāg-īna*)’ < *vôka* ‘der Deckel’: *ansbā’-na-s* ‘kurs turi **ansbā* = *ansātus*’ (> *ąsótis* ‘usbonas’ *Slavikūšė*) > *ansbónas* > *u[n]sbónas* § 78 > *[u]zbónas* (: *silpnaprīgaidė trumpa balsė nyksta* § 27) ‘ein irdener Krug mit Henkeln’ < *Jaunjus*; *ansbónas, pakljuvęs su savo an* (*iš i.-eur. an*) *in aistiškojo an analogiją, tokjo an, kursai žinomūšę padėjimūšę gimdavo iš i.-eur. ū* (§§ 55, 65), *pavirto ing i[n]sbónas Ju. ž. 603, 659, 673*; *i.-eur. «an + cons.» pagal minėtosjos analogijos aisījū kalbosę prī taisykliško an dūda naujádara in, pavyzdjui tesī: aūgštas prī iūgstu Kurš* < *ἄγγω, aúntikas Dus. = iúntukas Taurágnai* ‘*poklākwa*’ < *aúntis, aút = iúnt Palangá* < *ἀντί*; *lī. zbónas skolinimo kelju inėjo in kaimynų slavjū kalbas:*

lenk. dzban < *zban (slg. dzvon < звонъ), baltá-rus. žban žbanók ir maža-rus. zban zbanók 'Kanne, Krug'; ¹²⁾ vólungė = la. vǫlūže 'нвоѡра' < *valangė; ¹³⁾ pr. gunsix V. 162 'Beule' = gunz-ik[ə]-s: gr. γόγγυ-ρρ-ς 'Knorren an Bäumen'; ¹⁴⁾ pr. klum[b]-stinaī E. 84 'er klopft an': lī. klambeñti 'klopfen' Dgš.; ¹⁵⁾ la. mûža- < mumžja- = lī. [m]amžja-s 'Ewigkeit'; ¹⁶⁾ stuñbras la. stumbr(a)s 'der Auerochse': pr. ví-stambrə-s 'Auer' (taip reikja skaityti rankraštiniš Wissambs' V. 649) — 'sehr trotzig' Jaunjus: vi- 'sehr' scr. vi-dūra- 'sehr weit' Whitney Ind. Gram. § 1289, b+-steñbju 'resisto' Dgš. scr. vi-štambhā-s 'Stütze' vi-štambhana-m 'das Hemmen'; slg. pr. Widewuto (Grunau) «der Name des ältesten Oberpriesters» = Vi-dēvūtā-s 'valde pius': deiwuts E. 29 'selig'; ¹⁷⁾ la. uñdes 'lange mit Angelhaken besetzte Stricke': la. ūda 'die Setzangel, Hechtangel; der Hamen' (la. tren'kāt: trīkt Endzelin BB. XXV, 271): ūdne 'die über mītnes (= 'die Stützen auf den Schlittensohlen') bis zur apgalvene (= 'die vordere Krümmung der Schlittensohlen') gelegte Verbindung bei der Rage, dem Bauerschlitten' < *and[i]nė: slav. āda 'hamus, uncinus' gr. ἀνθήριξ 'Stengel' Fick Wb. I⁴ 351; est. und lyv. ūnda 'Angel' prišais Mikkolai BFS 172, 42 paskolinti ne iš slaviškų, bet iš aistiškų kalbų; ¹⁸⁾ sluñkjus 'Schleicher' < slunkjau (: sūnús < sūnaū) = i.-eur. slonq[̃]eū < slonq[̃]eús: sleñka 'er schleicht'; ¹⁹⁾ sú 'cum' iš *sun padėjimę priš s+consonans (§ 78): lī. sá 'cum' Zyt. iš *san tamę pat padėjimę < i.-eur. som: lī. sañ[-dara etc.] pr. san[-(v)inslō 'Gürtel': lat. vincula gr. ἵμψας ζεύξας. θετταλοι Hes., γιμβάναι ζεύγαναι Hes. < Fιμβ-] la. sū[-vārdis, sū-masta]: la. su-, sa- mazgas 'das Spüllwasser': pr. sēn-ku E. 80, 89 'su kū' < i.-eur. sem 'cum' — as. ahd. sin-hiun 'coniuges' gr. ἑμ-φερής 'ähnlich' (cf. lat. conferre) ἑμ-φῶλος = ἐμόφῶλος σύμφῶλος Brugmann IF. XVII, 5; ²⁰⁾ pr. unsai 'hinauf, nach oben hin' lī. u[n]š-nėsti Dus. (: nš+cons. > š+cons. sine n § 78) < ū[n]š- (: dvibalsės pirmoji dalis pratįsta § 117): ūš-pūlis 'užpūlimas' Dus. ūš-palas 'aúpalas, на-пелъ' Dus. ūž-nėsti Kv. Rī. =

anž- la. ūz- Bezzenberger Spr. d. preuss. Letten 45: ānž- (dvibalsė prailgsta § 117) > ā[n]ž- la. āz (be n prieš santaras § 78): āž prieštonyję ir proklizyję sutrumpėjo in āž — li. až-aŋtis Dus. la. az-ūts 'Busen' *) až-eiti (āž kaŋno 'зайти за горы' Dus.: už-eiti kaŋnan 'подняться на горы' Dus.): ū[n]š-, ū[n]ž- ir anž-, ā[n]ž- gimė iš an[t]š- (: iš trijų santarų tarpo išnyksta vidurinėji, jai ji stovi neprigaidėtoję sąjamoję § 80): aŋtš-kelju 'už-kelju' Kv. Rf.; priešdėlis antš- turėjo senesnę išvaizdą antiša-, kuri sutrumpėjo būdama prieštonyję: aŋtš-kelju vitoję *antiša-kelju iš ant[i]š[a]-kelti § 27; antiša-gimė iš aŋti 'αντι' ir pasturdėjo -ša- (Jaunjus): πρό ir pro-ko-lat. reci-procus senalat. procum patricium Brugmann RM 43,402 li. prá-š- matas 'ein Vorwitziger: προ-φύτης', παραι ir parai-k(o)- > li. prieš, εν ir εγ-κ-ατα, *ékhs > *éksh ir *eksh-kō- > eks-kho- > é[x]σχ-ατος; del prasmės pereigos nū aŋt 'auf' prieš ūž- ūš- 'auf' (: už-lípti ant stalo 'возобратся на стол' Dus.) ir až 'hinter' (: až-lísti ažú stalo 'забраться за стол' Dus.) sulygink: a) ανθ' ων (= δένδρων) εστηχότες 'úž (: āž Dus.) medjų stovėdami', b) μειζονα... αντι της αυτού πάτρας φίλον νομίζει Soph. Ant. 182 'par didesnę už savo tėvynę pritelį laiko', c) αντι αδελφου είναι 'būti kam už brolių', 'pristoti už berną v. vaikį' — αντι οικίως, d) βασιλεύειν αντι εκείνου 'višpatauti už jį', e) αντι τινος (τίπτεις...) 'úž ką.. ', f) οφθαλμόν αντι οφθαλμού και οδόντα αντι οδόντος Matth. V, 38 'akį už akį ir dantį už dantį'.

β. I.-eur. «e+l, r+consonans».

§ 48. Silpnaprigaidės (antetonicae) dvibalsės el, er aisįju prokalbėję gali pavirsti ing il, ir prieš sąlygos (conditio), jai po

*) La. az-aid(a)-s 'die Mittagsmahlzeit' priešais Bezzenbergerjui BB XXI, 316 neturi praepos. az- 'už', bet i.-eur. aĝ- 'sehr': av. aš gr. ἄγα- 'sehr' + lat. idus gr. αἰθος.

el, er sekančioje sąjamoje įra balsė ĩ, kitaip sakant tja atsiranda i iš e regresyviškosjos asimilacijonės kelju, kaip antai: ¹⁾ biržys 'der Birkenwald' Ju. ž 211 la. bir'zi acc. (:aci < acs 'akis') > bir'z[i]-s 't. p.' — naujadaras vitoje *bir'zis = aist. biržys iš biržŷns (slg. gr. βελγίς, -ίς-ος), acc. sg. biržŷn-am (: -am < -m § 65) > li. biržŷną > nom. sg. biržŷn-a-s Dus. = beržŷn-a-s 'Birkenwald' su er vitoje ir iš beřžas = ahd. birka, slav. brěza 'die Birke'; ²⁾ pr. sirmen = li. šer̃men-s, -ų 'Begräbnissmahl' Ka. Garl.: gr. στέρισμα = aist. šer̃ismen (slg. gr. ἵμα = pr. semen fin. siemen 'Samen') < Jaunjus: širismen-ōm gen. pl. (slg. lauknešā, bet lauknišikē 'indas, kurjamę valgis nešamas ing laukus') > šir[i]smenōm § 27 > šir[s]menōm (: iš neprigaidėto 3 santarų būrjo iškrinta vidurinėji § 80) > pr. sirmen; ³⁾ stiřna la. stiřna 'das Reh' < *stir[i]nā' < *sterin-ā: sterin- įra silpnalytė iš nom. sg. sterō[n: rudin-ys < rudū, šaltin-is < *šaltū > Šaltūn-ā nom. propr. fluminis] = ahd. stero 'Widder' got. stairō f. 'unfruchtbar' gr. στειρος 'unfruchtbar' (Jaunjus) Streitberg Ugerm. Gr. 113; prasmės pereiga — sekanti: sterō(n) '1. kītas: šykštus > 2. bevaīsis > 3. pātinas > 4. ragūtas' slg. pr. ragingis V. 651 'Hirsch'.

2°. I.-eur. balsjų a ir o pervarsojimas (Umlaut).

§ 49. Aistjų prokalbėję i.-eur. balsės a (prištonyję, vitoję i, apibendrintos iš prigaidėtos vītos) ir o prištonyję (in positione antetonica) virzdavo ing e, jai pirmoji po a arba o sąjama turėdavo suplokštintą balsę ė, ē ir ĩ. Tvirtai ir vidutiniškai (sub accentu et post accentum) prigaidėtamę padėjimę a (= i.-eur. a, o) nevirdavo ing e, nors sekantįji sąjama ir turėdavo suplokštintą balsę. — I.-eur. žodis *āksis 'axis' aistjų prokalbėję turėjo ši-dvi išvaizdi: ešis (iš. *ašis vitoję *išis § 44, II, su a iš

*ášim acc.) nom. sg. ir ášim acc. sg., iš kurjų išlyginimo kelju gimė naujadarai: ašís (= pr. assis lí. ašís Kv. Rf. Dus. Til.) prf taisykliško ášim, éšim (= lí. éši Dysná, Panevėžys) prf taisykliško vardolinksno ešís.

Kuřpális 'Leisten des Schuhmachers' Kv. Rf. (su dvim prigaidėm!), kurjo instr. sg. įra kuřpalju ib. (su vīnā prigaidė!), rodo, jog a (= i.-eur. a, o) potonyjė (post principem accentum) ir prieš suplokštintosjas balses nevirsta ing e. Prūsų curpelis V. 509 'kurpális Dus.' turi e iš a, gimusį prieštonyję: kurpelýs*) prf genet. sg. kurpálja[s]a iš kurpalij-a[s]a (pagal dėsno āprija-s > āprija-s (PBr.); kurpál[i]jo Dus. ir kuřpal[i]ju Kv. Rf. instr. sg. be i iš gen. pl. kurpal[i]jōm § 27. — Žodylytės kurpalijaa pavirtimas ingi kurpáljaaa rodo, kad balsės a peřvarsojimas ing e tadā teatsirado, kadā āprija-dėsnis jau pabaigė savo veikala. Dėsnis apf āprija- pradėjo veikalausti aistjų prokalbėję pirm nekó i.-eur. silpnaprigaidė balsė a pavirto ing i (: 3 pers. sg. perf. skabij-e + particula emphatica ā > skabijā > skábijė, iš skab[i]júsy be i: skáb[j]ė: supīnum skabý-tum pavirto ing *skibýtum > la. škibýt 'skabýti') ir pirm nekó atsirado aist. ē (§ 38 pag. 80).

§ 50. Aist. e = i.-eur. a, o: ¹⁾ pr. ayte- genis V. 745 'margasis genys' < aita- = scr. ēta-s 'bunt' Jaunjus, slg. Dusetiškjų pūde-kelýs 'pūdui nū ugnís nukelti skara' < pūda-ke...; ²⁾ alken-ýbė: alkana-s 'nüchter' (: gr. ἄλκυνη); ³⁾ pr. dellieit E. 52 'tedalija' (originalę t vītoję klaidingai išspausa s, slg.

*) Kurpelýs (taip reikia skaityti pr. curpelis) įra gimęs kitoniškinimo kelju iš *kurpar-ý-s 'qui pertinet ad calceum (suendum)' (slg. scr pačav-ija-s 'pecuarius' < pácu 'pėkus'): *kurpár-y-s (slg. xov-áp-iov) dimin. 'calceus' > acc. pl. *kurp[a]rjōns § 27: gen. pl. *kurpárjōm ir be a iš acc. pl. *kuřprjōm (žémjų: žémės) > nom. pl. *kuřprės, iš kur 2 r kiton. kelju kilo kuřplės 'kurpės' J úškó's Lít. dainos № 1050, 4.

seisei E. 38 'er sei' < seitei) delliks E. 17 'Teil, Stück' = lī. dalykas (su a iš acc. dālī): dalis scr. dala-^s/_m 'Teil' slav. dolja; ⁴⁾ dveji < *dvajē (:sl. dъvojъ 'bini' scr. dvajā-s), abeji < *abajē = pr. abaien E. 80 'beide' ntr. scr. ubhája-m; ⁵⁾ eglė Ju. ž. 694 > acc. églēm (vītoje áglēm) > nom. sg. églė Til. Kv. Dus. = áglė Pump. aglā-šakė Kv. = pr. addle (-dlē iš glē § 132) V. 596 'Tanne, eigl. die spitzige': gr. ὀβελός megar. ὀδεελός 'Spitze, Bratspiess' Jaunjus > aist. fem. *ag(v)elā' > *ag[c]lā § 27 > acc. *áglām > *áglēm § 31 > nom. sg. áglė Pump. pr. ádlī; ⁶⁾ ekētė Dus. eketýs Kv. = ákas 'die Wuhne': gr. ὀπή 'Loch'; ⁷⁾ ž. ekēti Ju. ž. 559 = akēti Dus. 'eggen', ekētijos = akētijos, -jū Dus. pr. aketes 'Eggen': lat. occa gr. ὀζύνη 'Egge'; ⁸⁾ ékl- ežėris Alsėdžai žr. Ju. ž. 694: áklas lat. aquilus; ⁹⁾ ekmeis gen. sg. pī akmū Jūrbarkyje Girkalnyje: gr. ἄκμων; ¹⁰⁾ elđjá Širv. < eld[i]já § 27 = aldią > aldią, -jós Dus. 'Flusskahn'; ¹¹⁾ elksnis 'Erle' iš instr. sg. el[i]ksnjú: alksnis v. alíksnis Dus.: lat. alnus; ¹²⁾ emeraí Mieleke 'Mehltau' iš loc. sg. emerė < amarė = ámaras Vel. 'Mehltau': gr. ἀμόρσι 'Art Honigkuchen' ἀμορσίτης ἄρτος 'Honigbrod'; ¹³⁾ epušė: epušė Dus. 'Espe' < ep[e]š-ušė (pirmasis š išnyko per dissimil.) < apes-ušė (dimin., slg. mot-úšė Bezenberger BB XXIII, 298): apes- ntr. (= lat. opus n. 'darbas', dirbti 'arbeiten' < pr. dirbinsnan 'das Zittern', žemė krutėti Dy. 'dirbti' < krutėti 'sich rühren', drebulė 'ápušė' < drebėti 'zittern': dirbti 'arbeiten') > aist. apsā: acc. ápesām > ápsām > ápsēm § 31 > ápsė = pr. abse V. 606 la. apse lī. áp[š]ušė: ahd. aspa lenk. osa 'Espe'; ¹⁴⁾ erėlis = arėlis Dus. arelys Ju. ž. 695^a 'Adler': sl. орълъ: mir. ilar = nkymr. cryr 'Adler' Brugmann Gr. I² 445 < i.-eur. arār- nom.: gen. sg. arār-és 'labai kumpą nosimi paukštis': scr. arāl-a-s 'gebogen'; slg. lat. aquila 'Adler' < lī. okulýs Kv. 'Bügel, Null', gr. αἰετός αἰβετος Ηεργαῖσι Hes. 'Adler' < [f] αἰ f-ετός (pirmasis f išnyko per dissimil.): lī. vaí-ra-s 'Ruder' Jaunjus; ¹⁵⁾ pr. e[r]sketres V. 567 'der Stör' < eskêtrə-s = lī. eškêtras 'Walisch' Bret.

Mat. 12. 40, I Mos. 1. 21 = arškét[r]as Vel. 'o[p]ceprъ': arškétýs arškétĭjo Kup. arškétis Dus. = erškétis Til. 'die Dornpflanze': scr. r̥kšara-s 'Dorn' Fick Wb. I⁴, 119 < scr. ar̥gasāná-s 'verletzend' (: ἀρᾶσσω 'stosse, stampfe'?) li. eřg-ti 'zdzierać, zdrapywać, zeszkrobywać'; ¹⁶⁾ eřžilas 'Hengst' iš eřžilai = arži-la-s: gr. ἄρχι-ς 'Hode'; ¹⁷⁾ esýs Ju. ž. 397 Taurágnai = asýs < ási 'Schachtelhalm', asjúklis Dus. 'equisetum palustre'; ¹⁸⁾ ešerýs Dus. = ašerýs < ášerĭ la. aser(a)-s 'окунь'; ¹⁹⁾ ešís Ju. ž. 398 = ašís; ²⁰⁾ evêti Ju. ž. 398 = avêti Dus. Til. 'angezogen tragen von Fussbekleidungsstücken': umbr. an-ouihimu 'induimino'; ²¹⁾ ežė Kv. Til. ežjá Dus. = pr. asy V. 241 'Rain' < az[v]ý (be v iš dat. sg. áz[v]jāi § 80) = gr. ἄγυα 'Strasse = einamoji vĭta'; ²²⁾ ežegýs ežgýs = ažgýs Sal. 'perca cernua' pr. assegis V. 572 'perca fluviatilis' < *ažagýs: [a]žágas Kv. 'конусообразный стогъ' žaginýs Dus. 'неапкapotomis šakomis stakta' < redupl. až-ág- (slg. ἄγ-αγῆν > la. [a]z-ag-t 'vogti'): gr. ἄγυρον 'Spreu'; ²³⁾ éžeras < ežerė < ážeras > plur. *ažaraí = pr. assaran V. 60 'See': rus. ózero; ²⁴⁾ gebeñti Ju. ž. 420 = gabeñti 'befördern, bringen' — silpná-laipsnis iš gāb > pr. gūbaus E. 91 gobuns I Kat. 'gegangen seiend'; ²⁵⁾ keselýs 'der Futter-Korb' keseljúkas 'Korb' Vab. késelis Kv. 'piñtinė (Korb) vėžjams gaũdyti Kv.; Bernstein-kescher zum Fischen Geitler Stud. 90' < *kaselýs = lat. quasilum 'Wollkörbchen' quālum 'geflochtener Korb': li. kasá 'supinti plaukai' Jaunjaus Panev. II, 24, Fick Wb. II⁴, 57; vok. Kescher, Kesser 'vėžjamš gaudyti piñtinė'—paskolintas iš aistiškų kalbų; somų vasu 'der geflochtene Korb' paskolintas iš pra-li. *kvásu ntr. (slg. fin. panu 'das Feuer': pr. panu-staclan V. 370 'Feuerstütze'), iš kurjo dimin. bus la. k[v]esel^o/₁₃ 'eine Fischreuse, Kescher beim Krebsfangen' (su nesenai išnykusju v, delko k nepavirto ing. c, kert < kvert, geibt < gveibt); ²⁶⁾ klebêti Dus. = klabêti < klába 3 praes. Til. 'klappern' > klibêti 'wackeln' (a sub debili accentu > i); ²⁷⁾ melmeñs gen. sg. > melmũ < malmũ 'der Nierenstein' = got. malma 'Staub';

²⁸⁾ neginêti = naginêti Ju. ž. 608 'гцательно разбирать': nágas; ²⁹⁾ pá-pelêpê Dy. = palêpê Dus. 'vîta tarp stogo ir sînos'; ³⁰⁾ perstekê Kv. 'der Fischstecher': persták-kotis Kv. 'perstekês kotas' < scr. uparšánti 'sie stechen' < upa-řšánti Joh. Schmidt Kritik 17: aist. [u]peřs-t- nom. agentis 'der Stecher' + dimin. suff. -ak- (: gr. μετρ-αξ δέλφ-αξ κόραξ öμφ-αξ) > perst-ák- > *perstak-ê (> perstikê Kurš. äč > i § 44, II) > perstekê: scr. řš-tí-s f. 'Speer'; ³¹⁾ peršélis Dy. = paršélis Dus. 'Ferkel' < pařsas; ³²⁾ plestekê < plaštakê < pláštakê 'der Schmetterling': plaštaká 'die Handbreite' gr. παλασπη 'die flache Hand' Prellwitz Wb. 237 Fick I⁴ 486: lí. plóčkštjas 'flach' < *plāk-skja-s la. plā[k]skains 'platt, flach und zugleich breit'; ³³⁾ pr. pre-werisnā E. 23 'Notdurft' = prē-verý-snā f.: lí. pri-valý-ti 'bedürfen' iš *prē-varý-t[v]ē; ³⁴⁾ selýkla Kurš. = salýkla Kurš. sanýklas Kv. < salýklas Dus. 'das Malz': salti 'süß werden'; ³⁵⁾ la. sençe 'eine Muschel' < šankê = gr. κόγχη 'Muschel' scr. çankhá-s 'Schnecke'; ³⁶⁾ pr. specte V. 555 'Bad' = spagtan E. 't. p.' lí. pirtis arba spagta Daugkanto Lí. ist. I, 58: spákas Kurš. spáksnis Kv. 'lašas' gr. ψαχάς 'Tropfen': ³⁷⁾ pr. tresde V. 729 'turdus' = strázdas; ³⁸⁾ vêpelis Kurš. vėpelis Kv. = vėpalis 'Maulaffe'; ³⁹⁾ verškê Dy. = varškê 'Quark'; ⁴⁰⁾ pr. en-wertinn-ew-ingi E. 10 'abwendig': pr. wartint 'wenden'; ⁴¹⁾ pr. wessis V. 308 = lí. vázýs 'Spazierschlitten'; ⁴²⁾ pra-lí. rágy > fin. rakki 'ein kleiner Schlitten' pri *regý > fin. reki, re'en 'der Schlitten': ž. rágês 'der flache Holzschlitten'; ⁴³⁾ pr. kadēgis V. 608 'der Wachholder' = lí. kadagýs 't. p.'; ⁴⁴⁾ la. ķenk-sis 'Feuerhaken' iš *kank-šýs: lí. [š]aňšas 'der Haken' (Jaunjus) — pra-lí. *šanká-s > fin. hangas 'uncus' (š: k = [š]lášas: šlákas 'Tropfen' = ášmenis: ákmũ); ⁴⁵⁾ pr. kexti V. 70 'Zopfhaar' < *kakstý: lí. kámanos 'ein lederner Zaum' < *kákmanās (2 k kitoniškinimas) < *kak[s]manās (: iš 3 santarų būrjo iškrinta vidurinėji § 80) < kaks-men-o 'pintas' (: pr. poklausī-manas) part. medio-pass. = gr. κημός 'Maulkorb für Pferde' < *κασμός < *κα[χ]σμός <

* $\chi\alpha\chi\sigma-\mu[\varepsilon]\nu-\acute{o}-\varsigma$ < Jaunjus: ags. haga 'Gehege' altgall. caium 't. p.' < $\sqrt{\text{qagh}}$ - 'pinti, rišti'?

§ 51. Lituvių kalboje įra tokjų šnektų, kurjos žodžių panašų in ešis (= lat. axis) eketė (= ákas gr. ὅπη) visai neturi. Taip, pavyzdžiui paĩmkime, stovi dalykai su e Garljavós (= lenk. Godlewo), Bařtininkų, Merkinės šnektosė, kur kėkvėnas pradinis i.-eur. e- pavirsta in a-. Ĳja sakoma įra netikt ašis (= lat. axis), bet ir ažýs (= gr. ἐχῖν-ο-ς) ásti (= lat. est) ai-nú (= gr. εἰ-μι). — Balsės e pavirtimą ing a absoliutiškoje žodžio pradjoje (NB. žodžio viduryje ir Ĳja užlaikomas e: ainú, bet iš-einú, par-einú etc.) propesóris Jaunjus išaiškina gerklėmazginjo tarsnjo (laringalis sonus ') veikimu. Iš šėmaitiškų kalbų gramatikos žinoma, kad 'ė- (arba 'i-, su atviru i) virsta ing 'a-: arab. 'ilāhun > hebr. 'ēlō^ah > aram. 'alāh-ā ir syr. 'alāh-ā. Taip ir aistiški žodžiai: 'ežŷ[n]s 'Igel', 'ėsti 'ist', 'einó ir k., par gerklėmazginjo tarsnjo intekmė, pavirto in Garljaviškų ir k. 'ažýs 'ásti 'ainú. «Sonus laringalis» padėjimė po santarós išnyko, ir todėl iš-'einú pavirto in iš-['einú; slg. gr. ἐρχομαι prii συν-[']ἐρχομαι. — Dusetiškų pėr-eiti 'hinū-bergehen' gali rodyti, kad «sonus laringalis' ir po santarós dar neparsenaĩ teiskrito, nėsą kitaip nebūtų gimęs ė: pėř-'eiti pavirto ing *pėř' eiti (: dvibalsės pirmoji dalis pratįsta § 117) > pėř[']eiti > pė-reiti Dus.

§ 52. I.-eur. ' (sonus laringalis) buvo santará. Žodžiai, prasidedantįs gerklėmazginju tarsnju, kaip ir kiti turintįs absoliutiškoje pradjoje visokjas santaras (: $\sqrt{\text{pel}}$ -, redupl. pi-pel-ti), gauna i- reduplikacijònę. Taip iš šaknís 'er- 'eiti, caus. varyti vežti irti kelti judinti' turime padarytą 3 pers. sing. praesentis *'i-'er-ti (i + ' + vocalis > i + j + voc.) > *'i-jer-ti = scr. íjarti 'erregt, erhebt' < Jaunjus. Iš *'ijerti silpnálaipsnis bus *'ij[e]r- > *'ir-: scr. ír-tē 'setzt sich in Bewegung, erhebt sich' lí. ýrjau > iř-ti 'rudern'. Iš šaknís 'ōdh- 'brennen' § 4 pag. 3, § 32²⁰ (: lí. íd[e]s-a-s Ju. ž. 'kibirkštis' nhd. Esse) buvo padarytas reduplikūtas «praesens» *'i-'ōdh-mi 'deginu = darau

jūda' > *i-jōdh-mi > aist. [i]jōd- > jūdas 'schwarz' < Jau-njus: scr. andhā-s 'dunkel'.

3°. I.eur. sonantju (r, l, m, n) klotis.

§ 53. I.-eur. tarsnis, kursai dabar priimta vadinti sklan-djūju (liquida) ir nosinju (nasalis) sonantju (sonans), aistju kalbose, pagal šjandīninju kalbotyrju mokslo, paprastai virsta ing ir, il, im, in ir retkartjais ing ur, ul, um, un; slg. Brugmann'o Gr. I² 410, 453, 473, KGr. §§ 185, 196, 208.—Slavju kalbose i.-eur. nasalis ir liquida sonans virsta ing ɛn ir ɛl, ɛr (iš praslav. in, il, ir). Iš to atitykjo, kurį randame tarp aistiško in, il, ir ir slaviško ɛn, ɛl, ɛr, Brugmann'as KGr. 18 tarp kitų išrodų išveda, kad aistjai ir slavjai įra kilę iš vīnos bendrós «des Baltisch-Slavischen» prokalbės. Vīnodas aistiškų ir slaviškų kalbų pasiėlgimas su i.-eur. nosinju ir sklandjūju sonantjais visai ne-rodo, kad tos kalbos būtų turėjusjos bendrą aistj-slavišką prokalbę. Slaviško ɛr etc. sutikimas su aistišku ir etc. tik teturi verījós, kīk ir sutikimas tarp lī. kirmīs f. 'Wurm' Kv. Rī. ir nauja-pers. kirm 'Wurm' Brugmann Gr. I² 461.

Aistiškos dvibalsės ir, il, im, in, kaip moko prop. K. Jau-njus, įra naujas aistju prokalbės ablautinis pādaras iš se-nesnju iri, ili, imi, ini.

§ 54. Jog aistiškos vīnasajāmės dvibalsės ir, il, im, in gimė iš senesnju dvisajāmju iri, ili, imi, ini, rodo: 1°. dvibalsės ir etc. kaitaljōjimos (чередование) su ri etc.: pirm-galis ir prim-galis § 70¹³, girbšnis ir grībšnis 'der schnelle Griff' § 70⁷; 2°. santarós m likimas padėjimę prieš t ir d: dešimtīs § 70⁴, la. ciūdi § 69², ir 3°. i.-europiško rš pavirtimas ing irš: viršūs iš *vršus: ahd. riso 'Riese' scr. vřšan- 'hervorragend'.

Tokį pat saūtykį, kokį turime tarp girbšnis ir grībšnis, randame taipogi germanų ir graikų kalbose, k. a.: gr. ὑπερτός ir

δρατός, καρδίη ir καρδίη, germ. borst (niederland.) ir got. brusts 'Brust', as. formo ir got. fruma 'der erste'. Kadañgi nei aisťjų, nei graikų, nei germanų prokalbės neturėjo metatezės, tai nelikti niko kito kaip tiktai pripažinti, kad ir, il, im, in : ri, li, mi, ni, ar etc. : pa etc. ir germ. ur etc. : ru etc. gimė iš pilnesnjų lyťjų, su dvīm balsem : iri etc., ara etc. ir uru etc.

Lýgintinis kalbômokslis mums parodo, jog lūpinė santara m, po kurios neišnyko nėjoki balsė, padėjimę prieš dantinius tarsnjus t ir d virsta ing n, k. a. : gr. γρόνθος 'Faust' iš *grom-dho- priešl. krumma 'Hand' Brugmann Gr. Gr.³ 73 li. grumjũ-si 'pugno' < 'pugnus', βρον-τή 'grausmas' < βρομέω li. grumėti, li. krań-ta-s 'das steile, hohe Ufer' < aksl. kroma 'Rand', grańdyti 'mit einem stumpfen Werkzeug Teig- o. Breiartiges schaben' < gramėti 'strepere'. Todel dešimtis la. ciñdi, jai po m nebuvē būtų nėjokjos balsės, būtų pavirtę in *dešintís ir *ciñdi. Šidu mūsų žodju delto nepavirto ing *dešintís *ciñdi, kad dar nepardaųg senai po m tebebuvo balsė i : *dešimitís *kimidāi. Kad dešimtis ir kiti tos rūšės žodjai po m įra turėję balsę i, gali rodyti taipogi latvjų desmit 'decem' § 70⁴.

L.-eur. rs lituvjų kalboję nevirsta į rš § 74: smařs-a-s 'Fett, mit dem man Speisen abmacht' iš ntr. *smers-ai § 35 < smeres- (slg. li. raups-ai < raúpas n.) ahd. smēro 'Fett, Schmeer' gr. μύρον 'Salböl', versmė[n] 'initium rivuli, caput fontis : fons' = scr. varšmán- 'Höhe, Scheitel' § 74¹¹. Lituvjų kalboję rš tegali kilti iš minkšto r (, po kurjo iškrito i arba ja) + s § 75.

Žodis viršūs su savo š po r rodo, jog po r išnyko balsė i, t. i. irš (= i.-eur. rs) kilo iš senesnjo iris.

Iš visa to, ką augšťjaus matėme, seka, jog taip vadinamoji «nasalis» ir «liquida sonans» aisťjų prokalbėje žinomamę padėjimę įra turėjusi du i: vėną pirm nosinjo ir sklandįjo tarsnjo, antrą po nosinjo ir sklandįjo.

§ 55. Aist. ir : ri, il : li, im : mi, in : ni, kaip matėme, kilo iš senesnjų iri, ili, imi, ini. Ši teoretišką mūsų išvedimą patvir-

tina taipogi ir kalbós paktai; slg. lí. šilmá 'die Wärme' = šilimá § 64.— Aist. iri, ili, imi, ini, kaip moko prop. Jaunjus, kilo iš senesnų ara, ala, ama, ana (= gr. $\alpha\rho\alpha$, ...) neprigaidėtame padėjime pagal įstatymo, reikalaujančio, kad beprigaidis i.-eur. a atviroję sąjamoję pavirstų ing i § 44, II.

Trí-tarsnėjai arā, ala, ama, ana, pradėjus veikalauti aistiškamjam ablautui (:dėsnėjai apí pat[i]s-ai § 27, stripínis < *strypínis § 29, $\dot{\underline{a}} > \dot{\underline{i}}$ § 44, II), visųpirmjausja suskilo į sekantįjas 5 išvaizdas:

- 1°. ári, áli... : beprigaidis a virsta ing i § 44, II; ir trumpa balsė potonyję neiškrinta § 27;
- 2°. $\dot{\underline{a}}$ + iri... : beprigaidis a > i; potonyję trumposjos balsės nenyksta;
- 3°. [i]rá... : trumpoji balsė prieštonyję iškrinta § 27;
- 4°. ir + 1 santará + $\dot{\underline{a}}$... : kir-taú;
- 5°. ri + 2, 3 sañtaros + $\dot{\underline{a}}$... : krísti*) iš *kristvai 'cadere'; kritaú 'cecidi' vitoję *kirtaú par intekmę iš infn. krísti.

Iš šitų 5 pagrindinių ara, ala, ama, ana taisykliškų išvaizdų surizgimo ir išlyginimo kelju gimė sekantjos taip vadinamo i.-eur. «sonantjo» r, l, m, n atámainos: 1. a) ára... su antrūju a taisykliško i vitoję, apibendrintu iš rá..., b) ará... su pirmūju a vitoję i, įvestu iš ári...; 2. a) ári... ir b) arí... su pirmūju a iš ári... ir su í taisykliško á vitoję iš ári... arba ri + $\dot{\underline{a}}$...; 3. a) éri... su umlautu iš tokjos vitos, kurjoje apibendrinimo kelju buvo įvestas neprigaidėtas ari..., b) erí... su umlautu iš arí (2. b)...; 4. a) éra... ir b) erá..., kuri atsirado surizgimo kelju iš éri... ir rá...; 5. a) ére... ir b) eré... iš ára... ir ará... par umlautą; 6. a) irá... su

*) Kírsti 'daryti, kad kas kristų' ir krísti 'cadere' taip sąntykjūja tarp savęs, kaip vokiųjų fällen 'caedere' su fallen 'cadere'.

užlaikytu i ir b) íra..., kuri gimė par ir+ $\approx$... su rá... surizgimā; 7. a) iré... ir b) íre..., kuri gimė iš 6. a) ir b) par umlautą; 8. ar...; 9. er... su umlautu iš ar...; 10. rá... 11. ré... su umlautu iš rá...; 12. iri..., kuri gimė potonyję arba par ir... su ri... surizgimā; 13. a) irú... ir b) íru..., kurios gimė iš irá... íra... par lūpinės santaros intekmę; 14. a) úri... ir b) urí... gimė iš ári... arí... par lūpinės santaros intekmę; 15. ir... taisykliškai tiktai padėjimę prieš vñą santarą; 16. ri... taisykliškai tiktai padėjimę prieš dvi ir daugjau santarų; 17. ur... iš ar... po ir pirm lūpinį tarsnį; 18. ru... iš ra... po ir pirm lūpinį tarsnį.

I.-eur. r, l, m, n pavyzdjai. §§ 56—72.

Visų sonantų vitojė, paveikslus privedžiodami, trumpumo dėlei terašome vñą r, k. a.: aist. ere = i.-eur. r, etc.

§ 56. Aist. ara = i.-eur. r: ¹⁾ la. alaž 'senai, longe (in temporibus)' alaž laikūs 'kitą kartą' < aist. alažjāi: av. ær^ozu-š scr. rǵú-š 'gerade, recht' lí. ilgas, ntr. ilgú 'lang' ilginjai 'gerades Stroh, prosta słoma' (: lí. g iš i.-eur. g § 89); la. alaž prasmėje 'immer' įra kitos kilmės: aist. á[n]-ladjāi 'un-ablässig' (nl > l: sa[n]-lík 'lygjai su' Garl., sa[n]-lūbá 'Ehe' pr. sa-lūban E. 67 'Ehe', ka[n]-lê 'Hündin' dimin. iš lat. can-i-s scr. çvā-bhiš [k iš i.-eur. k § 89], žý[n]-lê 'die Meise' = pr. zyn-i-kā V. 738 't. p. = parva hariola «žynė» cf. la. zýlê 'wahr sagen' < zýle 'Meise, ein zukunftkundiger Vogel' Bielenstein Lett. Spr. I, 408) adv. iš adiect. á[n]-ladjō- 'ἐλ-ληκτος, bepeřstoginis': an 'un-' lí. an-gús § 65 + lad- 'lassen' — silpnálytė iš tušjavidurės šaknis lē¹d- got. lētan lí. šaltis leīdōs(i) 'metėsi, liovėsi' Kv. < Jaunjus; alaž 'immer' įra sustruginta lytis iš *alaži (slg. lyž': lyži, lí. greīt': greítai), kuri skolinimo kelju inėjo in igaunį (ėstų) kalbą: alasi 'immer'; igaunį alatsi 'immer' paskolintas iš pra-latviško *aladži (slg.

igaun. mets 'Wald' iš pra-la. medža- § 15, g); somų alati alti 'immer' paskolinti iš pra-la. aladī al(a)dī (su kītu d iš aist. aladāī: aladjāi = skaistai: skaistjai; fin. alati: alti = visiškai: visiškai 'visai'); ²⁾ baladō-ti Ka. = bildē-ti 'stark poltern' Til. (slg. klūpo-ti Kv. Til. = klūpē-ti Dus. Sal.): mhd. poltern 'bildēti' air. bu'lle 'Schlag' Fick Wb. II⁴, 178; ³⁾ balañda Kv. Til. balandá, -años Dus. la. balañda 'Melde; diese Pflanze zeichnet sich bekantlich ganz besonders durch die weissliche Farbe ihrer Blätter aus, die als jung an der Oberfläche wie mit Mehl bestäubt sind Lidén Ai. St. 77 = тpаbа матоваро цвѣта < Jaunjus' < bhñdhā: blendís Kv. 'Saalweide' blīsta 'wird Abend' got. blinds 'aklas'; ⁴⁾ barágas Til. Vainútas = bíragas Bais. = b[i]rágas 'Dach auf vier Pfosten, zum Schutze von Heu im Freien' Kv Rī.: got. baúrgs ahd. burug 'umschlossener, befestigter Ort' iš i.-eur. bhrgh-: gr. φράσσω 'verzäune' φράγμος 'Einzäunen, befestigter Ort' φάρχμα 'Umhehung' φύρτος τέχος Hes.; ⁵⁾ galañdu = geleñdu Ju. ž. 698 = glañdu 'wetze' Bretk. iš *ghñdhō su nosinę įsagų (slg. scr. tr-m-pati < trp-): glōstau 'рляжy' su-si-glōđju 'savo plaukus tvarkau' Kv. glūdėnas 'Blindschleiche' Kv. Rī.; ⁶⁾ garañgšta 'скрытна, колыжка' iš gará-n-g = [i]stā (: gs > kš § 73) < grñg-: aist. *greñgas 'židas' > fin. rengas 'der Ring' *) la dimin. gre[n]ž-en(a)-s 'Ring' (dissim. duorum n) < Jaunjus: grėž-ti 'wenden, drehen' mhd. krinc 'Kreis, Ring, Bezirk' engl. crank 'Krümmung'; ⁷⁾ kabarákšt 'beim Springen, husch' Bezzenb. Lit. Forsch. 118: kabařkšt 'paukšt' Šjauljaf kábarkštoti 'klappernd fahren' Kurš. < ka + barag-[i]s-t (-is- aoristus žr. § 73⁶) = lat. co- 'mit' + bhr̥g- 'poltern, prasseln' aisl. brak 'knarrendes

*) Ne iš germaniško *hringaz, kaip kad nori Thomsen'as Einfl. 55, 165, Streitberg'as Urgerm. Gr. 52, Noreen'as Urgerm. Lautl. 13 ir Setälä Herk. 7. Kaip rodo visųsenjaisji germ. kalbų paminklai, eþ + k-tarsnis jau germanų prokalbėje pavirto ing iþ + k-tarsnis.

Geräusch' lat. fragor 'das Krachen, Getöse' la. bar'kšê't 'prassel'n, rasch sprechen'; ⁸⁾ au. ryt. skarunda 'Fetzen, Lappen' Širvydo SP. 39,14 < skara-n-da = la. skrand'a 'тряпка': q^vthŕ-n-dh- su nosinę įsagą iš q^vthŕ-dh- — li. skeŕdėti v. skiŕdėti 'pleišėti' < passivum *ϕθαρ-θŕ-va: skará 'ein abgerissener Lappen' skarmalai 'Lumpen' § 56¹⁵⁾; ⁹⁾ ž. talázyti 'mušti, plikti' = telézyti 'schlagen'; ¹⁰⁾ tarab-iŕnti 'unbeholfen transportiren': pr. trap-t E. 19 'treten' wruss. trop 'Fährte' li. trapinėti 'kojomis daužyti' Dus.: gr. τρῖβῆ 'takas' li. tribá 'Grenze' gr. τρᾰπέω 'minu'; ¹¹⁾ tarańkis Kv. = tirańkis Klai-pėdojė = trańkis 'Futterkorb' Prūsų Kretingojė < trŕnq^v-: mhd. dringen 'flechten' < Jaunjus; ¹²⁾ válagas 'valgis, ėdis' Salakė' Valkeninkūsė = pa valgá 'Zukost' Ness. 'Kost, Nahrung' Daugk. Būd. 143,22, la. pa-valg(a)-s 'Zukost, Zugemüse' = pa-vilgá 'ribjoji nauda: lašiniai, užtrinas, mėsa, svistas' Kv. Rī. Ju. ž. 553 = scr. ūrg- 'Nahrung, Speise', kuri žodį kiti visai be reikalo lygina su gr. ὀργή 'Zorn' (Jaunjus); válagas taisykliško *váligas vŕtoję gimė par surizgimą iš gen. pl. *valgōm (: uždarytoję sajamoję a nevirsta ing i) ir loc. pl. *[v]lagsú, kurjoję žodylytėję užliko a par intekmę iš antevokálės išvaizdos *[v]lágsv (ėsti...); gimė *[v]lágsv, o ne *vaŕlgsv, dėljaĩ to, kad paskutinjoji žodylytė įra sunkesnė ištarti nekaĩ pirmoji, keturjų santarų susibėgimo dėljai; slg. gr. ἄγαγ-εῖν, kurs žodis latvjų kalboję pavirsta ingi zag-t 'vog-ti = pa-vesti ing šali' o ne in *azgt! aist. [a]žag-tvaĩ; iš la. zag-t matome, jog iš dvijų a išnyksta tasai, kurs tolėljaús stovi nū prīgaidės; ažag-tvaĩ negalėjo pavirsti ing *azgtvaĩ dėljai 4 santarų susibėgimo; + la. laúnag(a)-s 'Mittagsmahlzeit' kilo iš aistiškos pirmálytės *lailo-valag-ó- 'magnus ėsus' < Jaunjus: la. lŕ'la- 'magnus' li. ljolús 'didelis' Ju. ž. 321* + válagas 'cibus': lail(o)valagó- > lalvalagá- (: ail-+ cons. > al: kailinjaĩ > *kailnjaĩ > kalnjaĩ 'Pelz' Dus. Dy.) > la[l]valagá- (: dissimilatio duorum l: la. kaĩ[l]-sala 'plik-šala', la. lŕ[l]sa 'celezenka' = li. lŕlęšá Kv.) > lav[a]lagá- § 27 > laulagá- (: l-l > l-n la. skaĩ-gana- 'skalós

galas') > la. laūnaga-; ¹³⁾ varandos 'iš vyčių nupinti židai' (= in-grąžtėjai, sg. in-grąžtis Dus. < greng- 'grežti, sukti'), kurjais senobėje suverždavo ratą' Daugk. Būd. 75,32 < aist. vara-n-dā-: scr. vṛndā-m 'Schaar, Heerde, Schwarm': √ vere-d- 'rišti, pinti' scr. vṛ-ti-š 'Zaun' ags. weord word 'Haus-zaun, Hof' Brugmann Gr. II² 430; ¹⁴⁾ woragowus V. 489 'Weinbier' (wo iš va dėljai v) < bendra-prūs. vārag-āvə-s 'iš vyn-ūgjų padarytas' (slg. darž-ô vė 'žalėsa = daržinė') = gr. (f)ῥᾶξ ῥᾶγ-ός 'Weinbeere, Beere'; aist. varag-: gr. ῥᾶγ- = σφαραγ-έσμαι: sprôg-ti = μαλαχός 'weich' μαλχόν Hes.: βλάξ, -χός 'schwach' li. blôg-a-s = vilna: dor. λᾶνος lat. lāna; ¹⁵⁾ la. karašas, -u 'Lumpen' iš aist. *(s)kara-tjā (Jaunjus) < i.-eur. q^vthr-tjā: gr. φθερᾶ 'Verderben' li. skarā 'ein abgerissener Lappen' ž. pra-skaŕ-ti 'gauti galą'; del prisagos slg. scr. ha-tjā 'Tötung' as. gūdea 'Kampf' (urgerm. *guntjō) < scr. hán-ti 'schlägt, tötet'.

§ 57. Aist. ari = i.-eur. r: ¹⁾ marigėlė 'mergėlė' Rhesa's dainos: mergá 'virgo' scr. mṛgá-s 'Wild, Antilope' Prellwitz Wb. 20 s. v. ἀμορβός; ²⁾ šalimá Pump. Kup. = šilimá Vlk. = šilumá Kv. Til. = šulmá 'die Wärme' Dus. iš *šul[u]má, su minkštu š įvestu iš šilmá, kuri žodylytė teuzliko sakinyje: 'dėkui ažū šil'mū' (sakoma parėjus iš pirtis) Dus.

§ 58. Aist. eri = i.-eur. r: ¹⁾ gelizis Bretk. V Mos. 8. 9 = gr. χαλκός § 60¹; ²⁾ pr. Pellike = pr. Pelkis nom. propr. silvae: li. Pelikaí 'mistelis Пеликаны' Kauno gub., Ežerėnų apskr.: pr. pelky V. 287 li. pelkē 'Bruch, Sumpfstelle' = gr. παλκός πηλός.

§ 59. Aist. era = i.-eur. r: ¹⁾ pr. gelat-ynan V. 464 'gelb' = sl. žltъ 'ξανθός' li. geltas 'fahlgelb, gelb': yna-n ira-ina- — suffixum formae determinatae adiectivorum: aist. *galatō[n < galatō-s: gr. χύφωv < χυφός], slg. pr. naw-an(a)-s I Kat. nauns E. < nav-[i]na- neuwenen II Kat. < nev-ena-, stūrin-tickrōms E. 11 'eifrig' < stūr-ina- stūrnawiskam E. 83 'Ernst' < stūr-[i]na-, li. rudū v. rud-in-ys 'Herbst', šalt-inis

v. šalt-ėnis 'Quelle', rūgšt-ėnis sald-ėnis ōbūlas; ²⁾ gelažis Bretk. V Mos. 27.5, Daniel 2, Apok. 12.5, II Makk. 11.9, Jer. 15. 12, Postilė II, 469 = geležis Dus. = gelžis Kv. Rf. Bretk. IV Mos. 35.16, Jer. 10. 34 pr. gelzā V. 522 la. želze 'Eisen': gr. χαλκός 'Kupfer, Erz' cf. § 10, pag. 16,2—5.

§ 60. Aist. ere = i.-eur. r: ¹⁾ geležis 'Eisen' > geležūn-ís = gelžūn-ís 'nėrapš, žužel = gargá[r]žė Dus.' — 'iš kalvės (= *geležōn iš *galazėvōn = gr. χαλκε[ι]ών 'Schmiede') išmestas'; ²⁾ geleñdu Marijañpolėjė = galañdu 'wetze': glódnas 'glatt anliegend'; ³⁾ kemežōti 'langsam gehen': ir. cingim 'gehe' Fick Wb. II⁴, 77; ⁴⁾ kereb-ína-s 'labai pasišjaušusi, nesušukūta galva' Kv.: la. cer-ba 'eine Locke; ein Kraut-kopf' *cer[i]-ba < *k̃r-bhā diminut. (cf. § 47, 2°) prf gr. κόρυς ser. ģiras- av. sarō 'Kopf'; la. cerba-n(a)-s 'ein Mensch mit wild vervorrenem Haare': «su-si-šukūk galva: papūrusi kaip kerebínas» Kv., kurjamę išsireiškimę kerebínas gauna «kopūsto» (= 'caputium') prasmę: 'capite praeditus' slg. gr. κορυμβό-ς 'vėžys = kōjotas' < li. karkā 'der Teil eines Schweinfusses von der Klaue bis zum Knie' kir k-áljai 'хотуля = kojūkai Kv.:'; ⁵⁾ telėžyti 'gewaltig prügeln, schlagen': ser. perf. tatarha 'zerschmettern, zermalmen' part. perf. trđhā-s, frequentativo-causativum tolghėj%- > li. talžau la. talzu 'schlagen, prügeln'; ⁶⁾ la. kereši kerešas 'Glutsteine im Rihjenofen und Badstubenofen' iš pra-la. *kverešjā- < qvrk-: √sqvere-k- 'degti, šilti' la. kars-ūn-i-s 'kaš[t]-ligė Viš. = kašt-ligė Vcl. = kaššijai Kv. = kaštinė Dus.' Bielenstein Lett. Spr. I, 287 li. kašš-ta-s 'heiss' kešš-ta-s 'der Zorn' kišš-inti 'Jmdn zum Zorn reizen' < √sqvere- 'degti' la. ceri 'Glutsteine' lenk. skwar skwara 'Schwüle, Hitze'.

§ 61. Aist. ira = i.-eur. r: ¹⁾ bīragas, plur. biragai Bais. = barágas 'ein auf Stangen hinauf- und hinabschießbares Dach über einem Haufen Heu o. Getreide' Vainutė = brágas 'gubá, die Garben-Hocke'; ²⁾ pra-li. *silákā 'der Strömling, der Salzfisch' > som. silakka 't. p.' = li. silk-ėlis 'der Strömling'

Klaipėdojė, slg. § 62; ³⁾ tirańkis 'Korb' = tarańkis 'Futter-korb, dōklas' § 56¹¹.

§ 62. Aist. ire = i.-eur. r: pr. silékē V. 575 'Hāring' = li. silkē, silkis m. Ness. la. silķis 'Hāring, eigtl. Salzfisch, sūdoma žuvis' < Jaunjus : gr. ἄλς lat. sal pr. sal*) Grunau № 49 'Salz'. Graikų žodžiui ἄλς visųsenjausjamę aistjū prokalbės laikatrūkyję turėjo atsakyti išvaizda *sálas, iš kurjos paskėsnį, pradėjus veikalaui aistiškanjam ablautui, gimė *sális (: beprigaidis a virsta ing i) nom. sg.: *sili-sú loc. pl. Pri loc. pl. *sili-sú, apibendrinus a iš nom. sg. *sális, atsirado nauja lytis *salisú, kuri par antevokálės išvaizdos *salásv (ésti...) intekmę pavirto ir ing *sala-sú. Iš *sala-sú kaipo kamiėną aistjai paėmė sala- ir iš jo išvedė būdavardį su prisagą -qo-: sala-qó-s 'druskėnis, druskinas' slg. lat. pris-cu-s gr. φυσι-χό-ς 'natūrlisch'. Iš salaqós buvo padarytas esybėvardis saláqjā pagal ὄρεος (< ὄρεός) paveikslo ir saláqā — pagal θέρμη 'šilmá' (< θερμή 'šilta'), iš kurjų gimė salák(j)ē § 31 ir salákā su galinju ā, užlaikytu par pronominališką genet. sg. (-ās < -ā-ēs § 30, I*). Aistiškas žodis salákā, tur' būti, užliko somų žodyję salakka 'Weiss-fisch'. Žodylytė salákē, taisykliškai pavirtusi į silákē, instr. sg. turėjo pavirsti ing silekēn (: a > e par umlautą § 49), iš kur e tapo įvestas ir ing nom. sg.: silékē (prūs.). Lituvjų silkē neteko e po I padėjimę pirm prigaidės (§ 27): sil[e]kē instr. sg., sil[e]kės acc. pl., slg. gel[e]žis, bet géležį, kel[i]nės acc. pl. > kelnės: kėlinės, ka(i)l[i]nėjai Dus.: kaflinjus 'Pelz'. — Ežerėnų apskritis mīsta-vardis Sálakas, gal' būti, užlaikė senovišką būdavardį salaqó-s 'druskėnis'. Sálako mīstui «Druskininkų» vardas pilnai pritinka: jo apylinkėję randamą druska. Latviškamę Salacės upės varde užliko somiško žodžio silakka 'Strömling' pirmtakūnas, t. i.

*) Prūs. sal 'ἄλς' — santaragalūnis žodis, kaip ir seyr V. 121 'Herz' < se¹ř = gr. ἡρ[ῶ].

salákā : Salaqíjā 'upē, kurjoje vīsta silkéljai' > salákijē, instr. sg. salak[i]jāh > nom. Salákē = la. Salace.

Aistiškas loc. pl. salasú, atsiradus dēsnjui apī pat[i]saī § 27, pavirto ing salsú. Salsú, pradējus veikalauti dēsnjui apī dvibalsjū pratašā § 117, turējo pavirsti ī sālsú, īš kur ilgumas tapo īvestas ir ing nom. sg. sális (: i īš neprīgaidēto a): sális = la. sāls, acc. sālī 'Salz'. — Iš acc. sál-am, kursai padējimē priš santaras ir pauzā pavirto ī sál-ām (: dvibalsē prailgsta), gimē naujadaras nom. sg. sál-ā > somų suola 'Salz'. Aistiškas sāl- 'áz' lituvjū kalbojē teuzliko vīnamē žodyjē : sōlymas Kv. = la. sālym(a)-s 'Salzlake, sūrýmas Dus.'.

§ 63. Aist. iru = i -eur. r: šilumá Kv, Rī. Til. = šalimá Pump. Kup. = šilimá Vīk. = šilmá Dus. 'die Wärme' īš pra-lī. šalámā, kuri žodylytē īra suesybēvardintas būdavardis pagal pavveiklo xázxη 'Schlechtigkeit' < xzxzη 'schlecht', στιλβη 'Leuchte' < στιλβη 'leuchtend' : i.-eur. adiect. k̄l-mó-s m., k̄l-má f. 'warm' < √ kēle 'warm sein' lī. šil'-ta-s 'warm' lat. calidus 'warm, heiss', slg. gr. θερ-μó-ς 'warm' < √ g'here-, scr. c̄jā-má-s 'schwarz' lī. šé'-ma-s 'aschgrau, blaugrau', lat. al-mu-s 'nährend', lat. li-mu-s 'quer, schräg', lī. šif'-mā-s 'grau'. I.-eur. k̄lmá 'θερμή' — subst. k̄lmā 'θερμή' = aist. šalámā. Aistjū prokalbējē šalámā, kaip visi tupo √ — (: scr. vidhávā 'Wittwe' > pr. widdewū E. 64) ir √ — (: scr. čákhā < kókhā > aist. šákā' = šaká § 34⁹) žodjai pavirto ing šalámā pri gen. sg. šalámās, slg. kaktá pri káktos § 40, pag. 89, vītá pri vītos. Pradējus virsti aist. a ing i, pri gen. sg. šilámās atsirado nom. sg. šilimā' ir naujadaras šilamā': su a apibendrītu īš gen. sg. šilámās. Iš nom. šilimā', pagal analogijōs mēliná 'blau' f. (: scr. malíná-s) — acc. mēlinā, gimē vītojē taisykliško acc. šilámām analogiškas šálimām. Šilamā', su apibendrītu a, taisykliškai pavirto ī šilumā': neprīgaidētāsis a padējimē priš lūpinjus tarsnjus ir po jū virsta ing u, k. a. pr. apē > upē Zyt., paīšos > puīšá Dus., gábalas > gubulai > gúbulas 'kļab' Ju. ž. 484. Šilumá užlaikē i īš acc. šilumā (vītojē

*šálumą). Iš acc. šálimām gimė šálimą > šalimá. Šilimá' = šilimá su užlaikytu pirmūju i iš acc. naujadaro šílimą, vitojė taisykliško šálimą. Dusetiškų šilmá iš šil[i]má § 27.

Nom. sg. šilumá' par surizgimą su acc. šálimām pavirto ing šalumá', iš kurjos lytis, balsų asimilacijonės (a... u > u... u) kelju, kilo šulumá'. Įvedus minkštą š iš šilimá, žodis *šulumá turėjo pavirsti į šul[u]má Dus.

§ 64. Aist. iri=i.-eur. r: ¹⁾ dīrisė Vīkšnjaí=dīrsė Kv. Til. dīrsa Dus. 'bromus secalinus'=gr. ὄ-θῶρ[σ]η 'Weizenmehlbrei, Speltgrauen=*be-dīrsė, grynailtė' (Jaunjus); dīrsė gimė iš senesnės išvaizdos *dīrasė (slg. bīragas: pr. birgo 'Lager'), o ne iš dīrisė; iš dīrisės tegimusi būtu *dīršė, dėljai to kad r s (minkštas r+s) tegali pavirsti ingi r š § 74; ²⁾ šilimá Vīk., Ju. ž. 658, 675, Kal. XI 15^a, 8, 19 XVII 11, 25, 12, 8 = šalimá.

§ 65. Aist. ar=i.-eur. r: ¹⁾ alvýtos 'ilgos, 2—3 sīksnų, sūpynės kartelės' < *alg- vytvā- : ilgas 'lang', ilgú 'крычо' ntr. Dus. ilgínjai (sc. šjaudai) 'prosta sĺoma=gerades Stroh' scr. rǵú-š 'gerade, recht'+výt[v]ā- pr. witwan V. 603 'Weide'=gr. (f) ῥτέ(f) ᾱ 'Weide' li. vytís acc. výtī 'Weiden-gerte': la. Jēlgava 'Mitau' nom. propr. oppidi vitojė *Elgava (Jaunjus), su j- par lyvjų intekmę: lyv. Jelgav Jālgab 'Mitau > Stadt'; lyvjų kalbojė e- virsta ing je- Thomsen BFB 42, § 7 jedāl 'Süd'=fin. etelä 'Süd'; la. *Elgava (slg. Bielenstein'o Grenzen 125: «Wir finden eine auffallend lange Insel bei Mitau») = li. Ilguvá, -ós acc. Ilguvą nom. propr. oppidi; ²⁾ la. andrus 'Schiffs-kiel=(laivo) apaťja', pra-li. *ańdura-s, iš kurjo paskolintas somų antura 'die Sohle' laivan antura 'der Kiel des Schiffes'=scr. ádhara-s lat. inferus 'der untere' ahd. untar 'unter'; scr. žodžui adharáč- 'nach unten gewand' atsako aistiškas anaderák- 'apatinis', iš kurjo gimė: andarók-a-s Vel.=anderėk-a-s Dy. (:é ex ā sub debili accentu § 31: anderėkús < *anderākós) = indarókas Betýgala 'sijónas' (Jaunjus); la. l-ińdrak(a)-s 'Weiberrock' perdirbtas iš *ińdraks par «dino»

intekmę; lenk. *inderak* (Linde s. v.) 'spodnica' paskolintas iš lī. **inderókas*; ¹⁾ *indarókas*, *anderékas* níko bendro neturi su vok. *Unterrock*; ²⁾ [r]aúgartas Ju. ž. 18 'siodelko w uprzęży' = riúgartas l. c. 18, 43^b, 187^b > liúgartas Kv. 'paprúgas, balno diržas par krūtine' (: l-r < r-r): $\sqrt{\text{v[e]re-}} né-g^v h$ 'winden, drehen' (scr. *ju-ná-ğ-mi*) > intensivum *vranag^vhan-* (: $\delta\alpha\rho\delta\acute{\alpha}[\rho]\pi\tau\omega$) > *vranag^vhar-* (n-r < n-n): nom. agentis *vranag^vhar[a]-t-* 'labai gerai rišas' > [r]aú(a)gart-a-s: rin[i]gartai > riúgartas; ³⁾ angštirá = ingštíras Dus. 'Engerling, Finne': lenk. *węgry* 'Finnen'; ⁴⁾ an-gú-s Kv. < aú-gja- (: *gaidrús* < *gaídrja* = * $\varphi\alpha\acute{\iota}\delta\rho\iota\sigma$ cf. $\delta\rho\theta\iota\sigma$) = iû-ga-s Kv. Rī. < ingá- (: *gídras* < *gēdrá* = $\varphi\alpha\acute{\iota}\delta\rho\acute{\iota}\sigma$) 'nepasliñkšis (< ž. nepasliñkti 'tingėti') iñgis 'fauler Mensch' Kurš. < ų-g^vó-s = scr. a-ga-s 'nicht gehend' > 'Baum': gr. ἄ-, ἄν- 'un-' + ἔ-βη 'er ging': pr. en-bādan 'un-nütz' Fick Et. Wb. II³ 708: lī. iû-dèvè Kv. Rī. iû-dèvis Ju. ž. 507 'bóstwo niedobre = gr. *ἄ-ζευς'; visai nepritinkančią etimologiją padūda Brugmann's Gr. I² 546, lygindamas iñgį su rus. *baba jagá*; ⁵⁾ ar Panev. = ir 'auch' Viš.: gr. ἄρα ἄρ, encl. ῥα 'auch'; ar — orthotonicus (: aš ar buvau): ir — procliticus (: ir aš buvau); ⁶⁾ la. ar^vkis 'ein Teil des Webstuhls', su k vitojė e, delto kad nesenai po k kito-niškinimo kelju išnyko r: *ark(a)rýs: la. ērkuls 'das Ärmchen am Spinnrade, darum das Flachs gewickelt wird; die Spindel' = gr. ἄρκαλη ἄρκανη 'Holz, woran die Faden des Aufzuges befestigt sind' < * $\acute{\alpha}\rho\kappa\acute{\alpha}\rho-\bar{\alpha}$ (slg. ἱμαρ: ἡμέρᾱ, ἄρ: ἄρ-ᾱ): ἄρκυς 'Netz'; ⁷⁾ armaí acc. armús 'ratų *ramiona' Kv. Rī. = pr. irmo V. 109 'Arm' lī. iûm-édè 'stan gorączkowy, łamanie w kościach = *irmų édimas (= gėlimas)': scr. *irmá-s* 'Arm'; ⁸⁾ pr. ar-war-b(a)-s V. 301 'Langbaum': ar- 'cum' la. ar 'sú' senalat. ar 'ad' gr. ἄρ[-ήγω: lat. ēgi] + varba-s > fin. varpa 'der blattlose Zweig' = virbas > fin. virpa 'Reis' virpi 'die Rute, Gerte', lī. virba-la-s dimin. 'ein dünnes Stäbchen, eine Stricknadel': sl. vr̥ba 'Weidenbaum'; fin. virpi 'Pechdraht' paskolintas iš pra-lī. *virbý: pr. wirb[w]e V. 314 'Seil' > lī. viř[b]vè § 80 <

*vr̥bh-vá 'sukta' (: scr. pak-vá-s 'coc-tus'): rus. vórob 'вращающийся крестообразный снарядъ для размоту пряжи' lí. virbêti 'beben, zittern' Dus.; ¹⁰⁾ aîzdu = eîzdu 'hałasuję, sprzeczam się': gr. ἀράζουσιν ἐρεθίζουσιν; ¹¹⁾ la. avūt(a)-s 'Quelle' < avanta- = scr. avatá-s 'Brunnen'; ¹²⁾ la. bambals bambul(a)-s 'der Käfer' = lí. bimbalas bimbilas 'der Rosskäfer' < *bm̥balos: bim̥b-ti 'summen' Dus. bam̥bu bambêti 'brummen' lat. bombus 'Summen, Brummen'; ¹³⁾ la. dalba 'Stange' lí. daîba 'svažtis = рычагъ' Dus. = la. dilba 'Schienbein' Lidén Ai. St. 93 = la. delbis 'eine zweizinkige Gabel zum Garbengeben'; ¹⁴⁾ pr. dambo V. 29 'Grund', nom. propr. loci Dambitz-en bei Elbing < Damb-yt(a)-s: pr. Dymber nom. propr. lacūs < Dimbera- 'dumburjūtas': lí. dumburys 'eine in einem Fluss vom Strudel ausgehöhlte Tiefe' = gr. τάρφος 'Grab' < *dh̥mbho-s; ¹⁵⁾ pr. garba- 'Berg' vītū vardūšę—Kale-garbs Mante-garbs Sans-garbs-en '= ž. Žasū-gala' (kalnas) Nesselmann Thes. 43 = pr. grábā-s V. 28 'Berg' Grab-isco 'Ortname in Pomesanien' < G[a]rab-iskā 'Kałniškė Dus.', Grabitz flumen = pr. gurba- pilis vardę Sur-gurbi «Burg Tapiaw» Pierson Altpreuss. Namencodex < pr. sur-gi E. 68 'um, herum' (: lí. gufb-ti 'didėti, pūstis' Kv.) = pr. gruba- vardūšę Bluoy-grube (dorf) «in Nadrauen» Kobel-grub «Dorf auf d. fr. Nehrung» Sway-grube «Burg im Insterburgschen» Pierson Altpreuss. Namencodex + lí. g[r]ub-rys 'кырганъ' Taurāgnai la. grubul[<r]is 'kēsas' lí. grublai 'Holpern' < g[u]rub(u)rāi = gr. κόρυφος 'Berggipfel' sl. gr̥bbъ 'Rücken' Fick Wb. I⁴ 419 < g^{h̥}h̥bho-s; ¹⁶⁾ gardús 'schmackhaft' < gaîdja- = scr. hídjā-s 'dem Herzen teuer' Jaunjus; ¹⁷⁾ gaîgaras = giúgaras 'szkapa' Ju. ž. 413 = gingáras 'długowieży człowiek' Ju. ž. 434, 'rosły, olbrzym (o człowieku i koniu)' Pūšalotas = gargáras '(o koniu) rosły, chudy, przekarszy się, kościasty' Pūšalotas = gungáras 'longurio' Kv. = gí[r]gartas 'olbrzym' Ju. ž. 431: i.-eur. V[—] g^{ere}-augti, kilti, eiti didyn' la. gar(ja)-š 'lang' arm. caî 'Baum', intensivum *g^{er}g^{er}g^{er}-jō 'labai einu didyn' (: γαργαίρω 'ich

wimmle') > substantivum (: ὠμοβρώτ- 'Rohes verzehrend' Brugmann Gr. II² 423) *g^vrg^vt- : aist. gar[a]gaít-s > gargaí[t]s nom. sg.: gargaít-am acc. sg. ir be t iš nom. sg. gargár-am; par gen. sg. gargart-és kalťja gimė acc. sg. su netaisyklišką prīgaidės vīta — gárigar(t)-am, iš kurjos lytis pirmasis a tapo įvestas ir ing nom. sg. garigaís > gir[i]gaís: acc. gírgart-am > gí[r]gart-a-s; ¹⁸⁾ gaígždas 'grober Sand, Kies' la. gargzda 'grauer sandiger Boden' = grá[g]ždas 'Grand, grober Sand' Klaipėda < aist. *gvarágzdo-s (: neprīgaidėtasis v po santaros nyksta § 84) = žvirgždas žvirzdas 'grober Sand' (: g : ž §§ 89, 94) = ž. G[v]irgžd-ūtė nom. propr. collis '*žvirgždūtė' slg. kęsūtė 'kęsūta bala' Daugk. Kęsūtė Kv. nom. propr. prati; ¹⁹⁾ kankôrėžys 'ein Tannen-oder Fichtenzapfen' Kv. = la. cīkur'zis 't. p.' < *kenkuržys la. cīkur(a)-s = la. ciñkur(a)-s 'Tannenzapfen, Hümpel' < *kinkurá- kitoniškinimo kelju iš *kirkurá- = li. kiřku[r]-žė 'kaukôrėžis, žebelys Dus.': i.-eur. √ q^vere 'eiti platyn, storn' gr. πρύμνη sl. krěma 'das Hinterende des Schiffes, eigtl. das dicke', intensivum *q^vrq^v- 'labai pasipūtęs, storas': aist. kvarakvára-s < i.-eur. q^vrq^vts nom. sg. (: i.-eur. q^v > aist. kv § 87) > k[v]arakvára-s § 84 > kirikváris § 44, II: gen. sg. kir[i]k[v]ir-és ir naujadaras kirkvar-és su apibendrintu va iš nom. sing. : acc. sg. kvárikir-am ir naujadaras kvárikvar-am; iš kvárikvar-am, sumišus i.-eur. ā su ō, pagal analogijos vilkam > < vilkas, gimė naujas nom. sg. k[v]arikur-á-s (antrasis va pavirto ing u; pirmamjam va pavirsti ing u neleido accus.) > kerikur-á-s (a...i > e...i par umlautą) > ker[i]kurá-s (r-r > n-r) > kenkurás = la. cīkur(a)-s; la. ciñkur(a)s iš kir[i]kur-á-; iš kamīnų ker[i]kur- ir kir[i]kur- padaryti diminutiva kerkur-žys ir kiřkur-žė (: sūnús > sūnús-žis) > kenkur-žys: kiřku[r]-žė = la. cīkur'-zis li. kiřku-žė; iš acc. kvárikvar-am > kvárik[v]ar-am buvo padarytas nom. sg. k[v]arikár-s, kursai, pradėjus veikalaui dėsnujui apī pat[i]s-af § 27, pavirto in karkár-s; nom. sg. karkár-s, atsiradus dvibalsjų pratšós

dēsnjui § 117, pavirto in kārķāfs; acc. sg. kārķār-am, gavęs ilguma iš nom. kārķār-s, pavirto ingi kārķār-am, iš kurjos lytis padėjimę priš santaras ir paužā kilo kārķār-ām § 117; iš kārķār-ām pagal analogijos viļnām > < viļnā kilo naujas nom. sg. kārķār-ā, iš kurjo išvestas dimin. kārķār-ā-žys (varlō-žis Kv.) > kankorē-žys (ē < ā) Kv.: acc. kankorē-ži > kankorē-žis Kv. Til (:n-r < r-r); ²⁰⁾ karšis m. 'Bressem = eigtl. līsis' Kv. -suesybēvardintas būdavardis ser. krčā-s 'līsas' < Jaunjus; ²¹⁾ karšti 'greitai eiti, bēgti' Kv. iš *karis-tvai (:r[i]s > rš § 73) < q^vrs- = lat. currō *cursō 'bēgu' KZ 30, 600; ²²⁾ vilnas karšti 'чечать' Dus. iš *k a r i s-tvai < qrs-: rus. korōsta 'nīžai'; ²³⁾ kartuņ-tā 'dereinst' kaftas 'Mal' = pra-lī. *keftu-s 'Mal', užlikęs somų žodyjē satta-kerttu 'der Blätter-o. Faltenmagen, eigtl. šimtą kartų susuktas = ž. kartōklis': ser. kftvas 'mal' < acc. pl.; ²⁴⁾ sena-la. lūga- 'der Hase' < lūgo- = gr. λαγώς 'Hase'; tasai žodis teužliko vītos vardē Lockesare Bielenstein Grenzen 39, vokiškai išverstamē «Hasenholm»: Lūgā-sare, kitoniškinimo kelju iš *laŋga-salē (: Līpa-salē Dus., kaima) Jaunjus; ²⁵⁾ pr. lāngus 'lengvas' žodyjē preit-lāngus E. 51 'mild, gelinde' § 40³⁴⁾: gr. ἐλαγός lī. leŋgvas; ²⁶⁾ mōl-i-s m. 'der Lehm' be d iš genet. sg. mōl[d]jo § 80 < acc. mālīd-ym < mālīd-īm (: dvibalsēs pirmoji dalis praīlgsta § 117) < aist. malad- = ser. mīd- 'Lehm' Jaunjus: ser. mrdú-š 'weich, zart'; ²⁷⁾ martī 'die Sohnesfrau' < *dmartī Hugo Ehrlich KZ 38, 87 iš *dām-ar[a]t-y = gr. δάμ-αρ[τ] aiol. δέμ-ορτ-ι-ς 'Hausfrau' — 'ing namus (= 'familiam') atėjusi' Jaunjus: gr. δῶ[μ] 'Haus' lī. dim-stī-s 'sodyba' + ὀρνωμι 'bewege' ser. rñōmi 'errege' pr. ar-tvēs V. 413 'Schiffs-reise'; *dām-ar[a]t-y (:gen. sg. *dim-artjās = gr. ὀρνωιζ: ὀρνωιᾶς) aisījū prokalbējē turėjo pavirsti ing dim-aŋty: sudurtinjamē žodyjē iš dvījū tvirtąją prīgaidē, kuri visadōs esti tvirtaprādē (gestossen), gauna «svaritas» § 38, pag. 76*); dim-aŋty, pradėjus veikalaui dēsnjui apī pat[i]s-aī, pavirto in dmaŋty > māŋty: acc. māŋtija-m (slg. ser. strīja-m < strī, gr. μίαν < *smī) >

ante cons. et pausam mār̃tījām = fin. morsian 'die Braut'
 § 16, pag. 31,3; šjū dīnų nom. sg. martí turi prīgaidēs vītą
 apibendrintā iš gen. sg. martjós (: òργυιᾶς); ²⁸⁾ mumús jumús
 'nos vos' acc. pl. Anykštjūse' Deltuvoję (lenk. Dziewaltowo) iš
 ryt. mumu[n]s + cons. < *mumańs = gr. ἡμᾶς: mumís jumís
 Kv. Rī. acc. pl su i taisykliško a vitoję iš antetoniško padė-
 jimo: *mumis-págal (cf. nakti-págal Kv. Rī.) iš *mumas-
 -págal < *muma[n]s-págal: ns + consonans neprīgaidėtamej
 padėjimę praranda savo n § 78; ²⁹⁾ pr. paggan 'wegen' = pá-gan
 '*ἄπο-γα': ἄπο (slg. τιμᾶν τινα ἄπο τινος 'Einen wegen etwas
 ehren') + dōr. postpositio -γα < gη; lī. betai-ga Vileńto 1579 m.
 Enchir. pag. B I^a = betai-gi Mázvydas pas Geitlerį Lit. St. 8^a,2:
 -ga prieš santaras ir pauzą: -gi prieš bales ir su proklitišką
 prīgaidę (: ar-gi áš taū nesakjaú?) < Jaunjus; iš aist. gin 'γὰ'
 paskolintas somų kin 'auch, sogar'; ³⁰⁾ pr. Parstuk[ə-s] 'nykštú-
 kas', dívuko vardas = pířstas 'Finger' § 67²³, ³¹⁾ la. smaika-
 'fein, subtil' = lī. smuikūs 'klein, fein': la. smelknes 'feines
 Mehl, das beim Grützenmachen abfällt' = la. smalknes 'Feil-
 staub, Sägespäne': pr. [s]malkis V. 579 'Stint'; la. smiikt-(i)-s
 f. smiik[kt]s smiik[t]s 'der Sand' BB. 28, 259 lī. smiikt-i-s f.
 Dus. smiiktis acc. smiiktī Kv. Til. = lī. smel[k]t-ē 'Sand' Dus.
 (: žemē prī smeltei 'cynecokъ') la. smelte smelkne 'Pulver-
 staub' = smelýs smeljo 'Sand' Dus. be t iš gen. sg. smel[t]jo
 (: iš neprīgaidėto santarų būrjo iškrinta vidurinėji § 80) <
 smel[k]tja[s]a (: dvibalsės pirmoji dalis praĩlgsta § 117) <
 smel[e]kt-ŷ-s umlauto kelju § 49 iš smalakt- < i.-eur. sm]q^v-t:
 air. malcaim 'verfaulen = in kleine Teile zerfallen, sich auflösen'
 mhd. smelhe 'schmal' smelhe smelwe 'dünnes Gras' < smelq^v- =
 smelg^v- aist. smalagv- > la. smilgas smelgas 'Schmehl' lī.
 smilga Dus. Kv. Til. = smilgá, -ós acc. smilgą Dy. 'Schmehl':
 la. smulgan(a)-s 'schlank' pār-smilga 'dünne Stelle eines Kör-
 pers': aisl. smalke, smelke, schwed. smolk 'Kleinigkeiten';
³²⁾ pr. spar[g]ta- 'stark, mächtig' = la. spir'gta- 'frisch, ge-
 sund': spir'g-t 'erstarken, genesen'; ³³⁾ starp-ti = stiřp-ti Ju.

ž. 438 'genesen' pa-starpo 'pagerėjo' 3 perf. l. c. 427: pra-stirpęs 'praaugęs' l. c. 320^a stirpsta 'taisos, eina geryn' l. c. 403^b: tarp-ti 'gedeihi, zunehmen, genesen' gr. τέρπω 'sättige, erfreue'; ³⁴⁾ star[s]ta = la. stēr'sta 'Goldammer' = scr. stī[-bhiš 'žvaigždėmis']: li. stūr-ė 'der Stör = žvaigždėta žuvis' Palanga < i.-eur. *ástōr = ἄστυρ; ³⁵⁾ pra-li. *šarma-s, iš kurjos lytis išvesti somiški žodžiai harmaa 'grau' harmio 'ein graues Tier, der graue Hund = šifmis' = šifmas Dus., šifmas Til. 'grau, blau-grau'; ³⁶⁾ šarvai 'die Menstrua der Weiber' = ahd. horo horwes mhd. hurwe 'Kot, Schmutz': la. sārpi 'Schlacken, Menstrua, Schmutz' av. sa'rja- 'Schlacken'; ³⁷⁾ šarvas 'grau' Mittheil. I, 390 = šifvas 'grau'; ³⁸⁾ pa-valgá 'Zukost' = pa-vilgá § 56¹²; ³⁹⁾ pr. tatarwis V. 767 'Birkhuhn' = la. teter[v]is li. téter-vinas tetervá Kurš. = tétirvinas Dus. tetirvá Kv. Kamajai = la. tet[e]r[v]i-s > fin. tetri teiri 'das Birkhuhn' = gr. τετρα(φ)ων 'Auerhahn'; ⁴⁰⁾ pra-li. *tušamtis 'mille', iš kurjo žodžio paskolintas fin. tuhansi 'Tausend' = pr. tūsimtōns acc. 'Tausend': mhd. tūsīg nhd. dial. tausig '1000' < tūs-i-qo-s, iš kurjo tapo padarytas aistiškas ordinale tūsiko-stó-s (slg. gr. χίλιο-στός μῆριο-στός li. šimtásis 'der hunderste' < *k̑mto-stó-s); tūsikostós pagal aistiškų įstatymų pavirto in tūskstós, su užlaikytu ilgu ū iš vocat.; iš tū[s]kstá- 'χιλιοστός' išvestas li. tūkst-ínis 'der tausendste' (slg. rūgštas: rūgšt-ínis); fin. tuhansi pr. tūsimta- 'mille' išvesti iš pra-aist. tūs-kmt- 'magnum centum': tūs- 'multitudo, vis' < tu'usū < tuvusū < tuvasū (:scr. túviš- mat- 'kraftvoll') < tavasū (: i.-eur. pro-kalbėje av: va ante accentum virsta ing uv: u), slg. lat. pūs 'Eiter' = la. pūves-is 'Eiter', li. trūs-a-s 'Vielgeschäftigkeit' = τρύ(φ)ος πόνος; ⁴¹⁾ la. vālūže *vālaŋgē = li. volungē 'oriolus galbula': aist. valvalgā', acc. valvalgām > valvalgēm > nom. valvalgē (:dvibalsės pirmoji dalis prailgsta § 117) > vālvālgē > vāl[v]ālgē (:neprigaidėtasis v po santaros išnyksta § 84) > vālāngē (:l-n < l-l): acc. vālāngēm > la. vālūži > nom. vālūže; volungės pirmalytė valvalgā' gimė iš aist. *valavalagā <

i.-eur. vļvļgā = pra-slav. *vilvilgā: acc. *vīlvilgān > naujas nom. sg. viñvilgā (: n-l < l-l) > *[v]iñvilgā (: dissimilatio duorum v) = rus. ívolga (: iñ > slav. ĭ, ž. giñsla > sl. žiñ[s]lā > žila 'Ader'): lenk. wilga kilo iš *vilvilgā sąjaminjo kitoniškinimo kelju (slg. iko-nos < ikono-nos Vondrák Vgl. Slav. Gram. I 385 κατὰ αὐτὰ < κατὰ τὰ αὐτὰ): lenk. wywilga 'oriolus' iš *vъñvylgā slg. lyko 'Bast' < luñkas: gr. (f)ὀλοῦζω 'schreie' lenk. wołać 'šaukti, rėkti'; ⁴²⁾ vařdas 'nomen' la. vāřd(a)-s 'verbum' = pr. wird(a)-s 'Wort': got. vaúrd n. 't. p.'; ⁴³⁾ la. vārde 'Querbalken' ž. apý[n]-vardė 'die Hopfenstange' > som. varras, -rtaan 'der Spiess' varsi, -rren 'der Schaft, der Stiel' = li. viřdi-s f. 'daržinės, klojimo skersinė sijá' Dus.; ⁴⁴⁾ vařžas Kv. vařža Dus. 'Reuse, iš virbų nupintas padargas žuvims gaudyti' < aist. [s]varažo-s 'piñtinė' = gr. σ(f)αργ-άχη 'Korb'; ⁴⁵⁾ žařdas 'Kinnbacken' kitoniškinimo kelju gimė iš *žnañ-da-s (: ž[n]aũnė 'ein abgebroches Stückchen Brot' < *žnau[m]n-ōm = χναῦμα 'ein abgeschnittenes Stück, eine Schmitte' < Jaunjus) < ġnñ'-dho-s 'in gena positus': ġnñ- < ġnñ acc. sg. *ġ[e]n[e]v-ñ gr. γένυς scr. hānu-š 'Kinn' + dho-s 'positus' li. dē-mi gr. τί-θημι:: = gr. γνάθος 'Kinnbacken' (a = ŋ) < Jaunjus; ⁴⁶⁾ kařstas 'der Sarg' Dgš. = la. šķirst(a)-s 'der Kasten, Sarg' > som. kirstu 'Kasten', visi iš aist. pirmalytės sk[v]arak[v]-sto-s 'mėsos stovėjimo vīta = carnis repositorium' = gr. σάργος 'Kiste' < svřq̣'os, kuri žodylytė įra suesybėvardintas būdavardis s[k]vrq̣'-ó-s 'mėsėnis, mėšai reikalingas' < σάρξ 'Fleisch'; ⁴⁷⁾ la. mā[r]kars 'Ost' (: dvibalsės pirmoji dalis prailgsta § 117) < markara- iš i.-eur. mřqer-o- = ahd. morgan 'Morgen' < mřqen-o-, kuri lytis kitoniškinimo kelju gimė iš mřqer-o- Jaunjus.

* Prirašas. Aistjų prokalbėję santaragalūnjų žodį acc. sing. turėjo sekantįs išvaizdas: 1°. senjausjajamę prokalbės laikatrūkyję pirm atsirasjant «dvibalsjų prátasai» (§ 117): α) -am ante cons. et pausam (: uždarytoję sąjamoję i.-eur. a nevirsta ing i § 44, II) ir β) -im ante vocales (: neprigaidėtasis a atviroję

sąjamojė virsta ing i § 44, II), 2°. atsiradus «dvibalsjų pratąsós» (§ 117) dėsniui: α) -ām ante cons. et pausam ir β) -ym ante cons. et pausam (apibendrinus vitojė taisykliško -ām) ir 3°. pavirtus silpnai prigaidėtajam ā ing ē § 31: -ēm. Santaragalūnjai kamīnai par accusativi sing. kaltįją aistįją kalbosę galėjo ineiti ing tematiškūsįs kamīnus: -a- (: vilka-s), -i- (: ugnī-s), -ā- (: algá), -ij-[: -ja-] (: dvei-gý-s < gij-: gý-ti Kilinskjo Šventaraštyjė 'gyventi', slg. xřz iš kij-) ir -ē- (: lápė) kamīnus. Pavyzdėjai: 1°: α) acc. sg. ákmen-am 'ᾱκμον-α' barág-am (: got. baúrg-) bút-am (: bút-[e]s + angė 'buto anga', gen. sg. but-[e]s = šun-[e]s < šun-ės Vilka.) válag-am (: scr. úrğ-), sumišus i.-eur. ō su ā, perėjo ing vilka-m analogiją ir par tat ingavo naujadarus nom. sg. ákmen-a-s barág-a-s bút-a-s (arba pr. bút-a-n ntr.) ir válag-a-s; β) acc. sg. mâtér-im 'μητέρα' daút-im 'οδόντ-α' pagal paveikslo kífmi-m: kírmī-s (: scr. kími-s) ingavo naujadarą nom. sg. môtér-i-s, -ís, dant-í-s, -ís; 2°: α) mâtér-ām zém-ām (: av. acc. pl. zəm-ō, žem. žēmūgi Kv. 'žém-ūgė, fragaria vesca' su ilgu atviru ē tegali būti išaiškinta iš santaragalūnjo žem-*) pagal paveikslo algā-m: algá (: ἄλφῆ) ingavo naują nom. sg. moter-á la. zem-a Sarkau, iš kurjo žodįo išvestas lí. ž[e]m o-gús 'terri-cola'; β) brāl-ym 'frātr-em' (< brātl-ym § 130 iš *brātr-m) melág-ym (: mélas 'die Lüge' + ág-s 'wer sagt' lat. ad-agium 'Sprichwort') pagal paveikslo dvei-gy-m: dveigýs (xřv: xřz) ingavo naujadarą nom. sg. bról-y-s melág-i-s; 3°: žvák-ēm 'fac-em' zém-ēm

*) Pra-žem. *žēm-vōgē (: vūga ūga turi etumologišką v: scr. váğa-s 'Nahrung, Speise') turėjo pavirsti ing *žēm-vōgē (dvibalsės pirmoji dalis naują prailgimą ingavo atskirojė žemaitjų tarmėjė) ir pagaljós ing žēm[v]ōgē § 84, kuri davė Kvėdarniškjų žodį žēmūgi. Su nauju ilgūju ē (pri iė: giėda Kv. 'gėda'), gimusju (jau dabar išnykusjojė) dvibalsėjė, žinomų dar šjūdu žodju: mē[m]sá mē[m]singas (: got. mimz) ir vañdē[n]mi važjūti Kv. 'Ехать воднымъ путемъ'.

(: av. zəm-ō) saûl-ēm (lat. sōl) pagal paveikslo meñtē-m (=scr. mánthā-m): meñtē ingavo naujadarą nom. sg. žvák-ė žém-ė saûl-ė. Gen. pl. žvák-jų žém-jų saûl-jų ir k. j gavo drauginimo kelju iš meñtj-ų, kuri lytis įra silpnálaipsnis iš i.-eur. meñthēj-.

§ 66. Aist. ra=i.-eur. r: ¹⁾ brágas 'guba, šlitis' Taur., 'Dach auf vier Pfosten zum Schutze von Heu im Freien' Kv. Rf., iš kurjos žodylytės paskolintas lenk. bróg=barágas § 56⁴; ²⁾ dragańtas Schleicher'is = drigańtas Kv. 'Zuchthengst', iš kurjo žodžio paskolintas lenk. drygant 'equus admissarius'=la. drigańt(a)-s 'Hengst'=la. drigał't(a)s 'Raufbold, Händelsüchtiger', visos šjos lytis kilo iš aist. d[a]ragaf-t- 'šokinėtojas' (g iš d kitoniškinimo kelju) < i.-eur. dhṛdhṛ-t- nomen agentis iš intensivum: gr. ἔσπορον 'springen' air. da'r 'bespringen'; ³⁾ gla-ń-du = gala-ń-du 'wetze' § 56⁵; ⁴⁾ pr. grábə-s = gařbə-s 'Berg' § 65¹⁵; ⁵⁾ grá[g]ždas = gařgždas 'grober Sand' § 65¹⁸; ⁶⁾ pr. crays V. 289 'Heu'=kra's[a]-s iš aist. *karásjō-s '*saúsīs', kuri žodylytė įra suesybėvardintas būdavardis karaśó-s 'sausas'=scr. kṛçá-s 'abgemagert, mager < trocken' (: ὀρθιος < ὀρθός) < Jaunjus: kráštās 'ripa' krėšti v. króšti 'siccari' kařš-ti 'senescere, maturescere' su-krúšėlis 'suđjūvėlis' Kv.; iš aist. karásjō- kilo: α) lř. kařšja- > nom. sg. *karšís, iš kurjo paskolintas som. karhe 'das gemähte Gras', kařšis 'Bressem=pařša Dus.' § 65²⁰ ir β) pr. krasja- > kra'řša-, iš kurjo atsirado msc. kra'řsas > crays V. 289 ir fm. kra'řsē > crayse Grunau № 73 'Heu'; ⁷⁾ ž. krážis m. 'pintinė' suesybėvardintas būdavardis (: ὀρθιος sėnis) k(v)aražó- 'geflochten'=la. kur[u]ze 'eine Tüte von Baumrinde' rus. korz-ína 'Korb' < *křrz- < i.-eur. q'r-g(h)- § 71¹³⁶: pri-keřg-ti 'anbinden' kargaú kargýti 'pinti': kar-dí-s, -í's acc. kařdį 'cratēs' Kv. Rf.: la. kař-k-les lř. kařklės 'Heuraufe' Dus. ir 'das Tor' Kretingá, Kařtina, kařklas 'salix = pynimui tiukas' (kařklo vytimis tvoras vyřjōja Dus.): la. kartica 'der Fisch-zaun, persėda'; ⁸⁾ krátulas Šiluva = krétalas Kv. la. kretulis 'rzeszoto' = gr. κρέταλος

'Korb'; ⁹⁾ lāb[v]as 'gut'=scr. f̥bhva-s 'tüchtig, kräftig, kunstreich' < Jaunjus; aist. fem. [a]labvā' (ne *albvā') del santarų susibėgimo; labva- užliko sena-lī. kaimo vardę Labv-ardžiai 'labai erdvi', kurį dabar skamba Lab-ardžiai Rī.; ¹⁰⁾ lāpė Kv. Dus. Til. lapė Betųgala 'Fuchs'=lat. vulpēs volpēs 'Fuchs'=aist. *valapės (Ζής: acc. Ζῆν) > acc. *valāpēm ir instr. sg. *valapes-āñ; iš valāpēm kilo vilāpēm > vlāpēm > lāpēm > lāpę, iš kur nom. sg. ar lāpė, ar lapė; iš valapesāñ gime v[i]lap[e]sāñ (: su a iš acc. lāpēm) > la. lapsu > nom. sg. lapsa 'vulpes': lī. vil[i]p-išys 'die wilde Katze' Fick Wb. I⁴ 556; ¹¹⁾ lāžas 'susi-rinkę in baudjavą žmonės' Kv. Rī. iš *v[i]lāžos=lat. vulgus volgus 'Volk' Jaunjus; ¹²⁾ pa-prakai Kv.=pa-pikai Ju. ž. 525 = pá-prekės 'подкупъ, взятки' Slavikai: pa-pirkti; ¹³⁾ plātús 'breit'=scr. pr̥thú-š gr. πλατύς 'platt, breit'; ¹⁴⁾ po-snagá Kv. po-snágas 'der Huf des Pferdes = *pásegamas' < sanag-: scr. sasağúr < se-sng̃- sasāṅga perf.: ségti 'ein Pferd beschlagen' < Jaunjus; ¹⁵⁾ spráginti 'prasseln machen' Dus. spragēti la. spragšēt = spiṛginti 'braten, rösten' Dus. Kurš. žimō-spirgis (> fin. pirke 'das Splittern') 'žimā išprogusi medyje vīta' Kv. = la. sprigšēt 'prasseln, knistern'=spuṛgas 'Pflanzenauge': gr. σφάραγος 'Rauschen, Getös' scr. sphūrḡati 'brummt, dröhnt, bricht hervor' + gr. πρωκτός 'After': la. sprākle 'After'; ¹⁶⁾ strāzdas=pr. (s)trezdē V. 728 = mhd. drostel 'Drossel' iš germ. *t̥[u]rustala-=lat. tur[z]dus; visos šjos žodylytės kilo iš stf̥z[g]do-s 'stellātus' — suesybėvardinto būdavardjo strzgdó-s prīgaidės peštūmimu nū galūnės ant pirmosjos sąjamos: κνῆχος 'Safflor' < κνηχός 'gelblich', ῥάμφος 'krumme Schnabel' < ῥαμφός 'gekrümmt', στρόβιλος 'Wirbelwind' < στροβιλός 'sich drehend'; strzgdós kilo iš strsq[i]dós (gal būti atskiroję aistjų, germanų ir latynų prokalbės gyvatoję) < strsq-idó-s 'stellātus': scr. stf̥- 'stella'+diminut. suff. -sqo->str-sqo-s '*αστερίσκος'+possess. suff. -ido-lat. imbr-idu-s 'lītvingas' lī. ąs-id-inis 'Kanne mit einem Henkel'; ¹⁷⁾ trānas 'пчела ищейка' iš i.-eur. *t̥f̥-no-s 'Forscher' (del prīsagós ir prīgaidės

vītos slg. gr. τὸρ-vo-ς 'Zirkel, eigl. umlaufend') > tranaūti 'novum quaerere domicilium apum examini; diligenter anquirere' (: aš tau paĩjā aptranaūtsju Kv.) = nhd. Drohne iš germ. t[u]runā: tiť-ti 'erfahren, forschen' < Jaunjus; ¹⁸⁾ i-žlábano-ti 'zaćmić się, zamroczyć się (o oczach)' Ju. ž. 675 < *žlábana-s 'aklas' (: l-n < l-l) < aist. ž[i]lábolo-s > ž[l]ábalas 'aklas' Dus.: ž[i]lības 'blödsüchtig' < žilibó- = *žiľbas > žiľp-ti 'dunkel werden'.

§ 67. Aist. er = r: ¹⁾ de[r]-derv-inė Dy. Til. dédervinė Dus. = de[r]-dirv-inė 'die Flechte' Kv. Rī.: scr. dardru-š 'Art Hautausschlag' dard[r]ū-š da[r]drú-š 'Aussatz' lat. derbiōsus 'grindig': diť-ti 'schinden' Kv. Rī. dirvá 'Ackerland' (cf. proscindere humum); ²⁾ α) derjū Rī. = dirjū Kv. Jon. diťti Kv. Rī. Jon. 'schinden' = gr. δαίρω, β) peršú = piršú Širv. piršti 'zufreien' = av. pār'sa'ti, γ) skeljū = skiljū 'anschlagen' = gr. σκάζω, δ) la. speru = lī. spirjū 'mit dem Fusse stossen' = gr. παίρω, ε) renkū = rinkū 'auflesen, sammeln' = gr. δρᾶσσομαι 'fasse an': ranká rańkos Kv. Jon. Til. Dus. rańka 'Hand' (Pańdėljo apkaimijoje, Buivýdju kaimoje) iš senesnės žodylytės drańka, kuri lig šjai dīnai užliko elgetų kalboje, žr. 1896 m. «Varpas» pag. 143; kad pirm r įra buvęs d rodo dar la.: pī-drūk-ne 'der Aermel' ap-drūk-st(a)-s 'Querdel am Weiberrocke', slg. gr. δρᾶξ 'Hand'; rańká pradinį d- prarado par veiksmazodjo rińkti kalťjā: [d]rińkti neteko d kitoniškinimo kelju sunkroniškamę dalyvyje [d]rińkdamas ir sutańkintinjamę (frequent.) praeiginjamę laikę [d]rińkdavau; slavjai savo žodyje rāka prarado d par šjokjų išsireiškimų kalťjā: iz-drāky pī iz-d-rėky < rėka, bez-drāky pī bez-d-rala < ralo; izdrėky: rėka = izdrāky: x, x = rāka; ζ) perkū = pirkū Širv. 'kaufe', η) velkū = aksl. vlъkā; gr. σκάζω = aist. *skalajō > skil[i]jō: skálijė(t) 3 sg.; skiljō, gavęs a iš skálijė, pavirto ing skaljō ir pagaljōs, umlauto kelju, ing skeljō = skeljū; ³⁾ dervā 'smalinga pušis skala' = la. darva 'Teer' = aisl. tyrve 'Kienholz'; ⁴⁾ dūkteres Schleicher Lit. Gr.

193, Kuršaitis Gr. § 205 acc. pl. iš *dúkterēs < *dúkterās (: beprigaidis ā > ē § 31) < *dúkterāns + Cons. < *dúkter-āns (: dvibalsės pirmoji dalis prailgsta § 117) = gr. θυγατέρ-ας; ⁵⁾ la. eļk(a)-s 'Ellbogen, Arm' < *el[i]k-am = gr. ἄλ-αξ· πῆ-χους, Ἀρμύων Hes., su kurjū žodju niko bendro neturi la. elkūne ir li. alkūnė 'Ellbogen'; alkūnė, kaip rodo rytiųjų augštaiųjų (Dúsetos, Dysná, Kamajaí, Ūtená) aukūnė, gimė kitoniškinimo kelju iš *ankōnjā (Jaunjus) = hom. ἄγχοίνη 'Ellenbogen' < *ἄγχώνjā slg. ἄγχών 'Armbug'; ankōnjā latvyliuvų prokalbėje pavirto ing ankōn(j)ē (: beprigaidis ā > ē § 31, j po santaros prieš ē išnyksta § 98): gen. pl. ankōnjōm > ankūnjōm (: -ōm užliko iš padėjimo prieš balsės) *) > ankūnė; aukūnė: alkūnė = aūdra: āldra Kv. Rī. < *aūdra (dissimilatio duorum r) — scr. ādrá-s 'feucht' gr. ἄρδω 'benetze'; ⁶⁾ pr. en-'un-' žodyje en-bāndan E. 2 'un-nütz': iñ-ga-s 'nepasliñkšis' § 65⁵⁾; ⁷⁾ la. ērglis 'Adler': arm. arcvi arciv 'Adler' apers. ἄρξιφος· ἀετὸς παρά Πέρσαις Hes.; ⁸⁾ la. ērkuls 'die Spindel; das Aermchen am Spinnrade, darum das Flachs gewickelt wird':

*) Lituvų ir latvų prokalbėje ō uždarytoję sąjamoję (in syllaba clausa) pavirto ing ū: ¹⁾ la. dūnis 'Schilf, Binsen' > gen. sg. *dūnjā > *dūnjā > nom. sg. dūnis 't. p.'; ²⁾ la. sūlyt 'bieten, anbieten' > perf. *sūljau > *sūljau > li. sūlé > sūlyti = got. saljan 'offerre, vendere' iš *sōljonom (dvibalsės pirmoji dalis germanų prokalbėje sutrumpėjo: ahd. fallu 'krintu, pūlu' < *phōlnō = ž. puľnu 'pūlu'); i.eur. V⁻ sēl- 'imti' gr. ἄλ-ισσεται 'werde gefangen'; plēš-ti: la. plūs-ý-t = *sēl-ti: la. sūl-ý-t; li. šūlyti, praes. šūľju, perf. šūľjau Dus. minkštą s turi įvestą iš išnykusio *sēl-ti (slg. mešká ľūksi Dus. 3 praes. 'm. bėga pasišokinėdama' inf. ľūksėti su minkštu l iš ľėk-ti 'šokti'); rus. sulít 'offerre, promittere' paskolintas iš lituvų kalbės; ³⁾ palaidū: *palaidūn + Vocalis > *palaidūn + Cons. (apibendrinus) > acc. *palaidūn-am > palaidūn-a-s.

Lit.-latvų prokalbės ū, kilęs iš ō dvibalsėje, atskiroje lituvų ir latvų kalbų gyvatoje diptongūsę sutrumpėjo: pūlu > puľti la. pult, aštūnī > aštuñtas.

gr. ἄρξάνη 'Holz, woran die Faden des Aufzuges befestigt sind' ἄρᾱνη ῥώξ 'Spinne'; ⁹⁾ eřzdu erzdêti 'warzeć (o psu)' Ju. ž. 397 = uřzdu urzdêti 't. p.': gr. ἄρᾱξω 'knurre (vom Hunde)'; ¹⁰⁾ gel'tas 'fahlgelb, gelb' = pr. gelát-ina-n 'gelb' § 59¹⁾; ¹¹⁾ gërjû-si gërêti'si 'Wohlbehagen empfinden' iš *gër-jō-sē (: dvibalsēs pirmoji dalis praīlgsta § 117) < *gerijō- = gr. χαίρω 'freue mich'; ¹²⁾ gelžis la. želz(i)-s pr. gelzā 'Eisen' la. želzūn(a)-s 'keřslas = iš kalvės (= χαλκῶν § 60¹⁾) išējes' (: suff. -ō-, k. a. žém- > žémas, vétes- 'ἔτος' > la. vet[e]-s-a- 'senas', gr. ἄστυ > ἄστ[τ]-ό-ς): geležis; ¹³⁾ suff. -(in-)enka- = -(in-)inka- = germ. -unga- Brugmann Gr. I² 414: la. saīm-[i]n- -i'k(a)-s = la. dial. saim-[i]n- yk(a)-s Bienenstein Grenzen 394 ll. šeim-in- iūka-s 'der Wirt, der Hausherr': gr. Κορνῖθι-ακός < Κορνῖθος; ¹⁴⁾ la. cerba 'Kraut-kopf' < *ker[i]bá i.-eur. k̃r-bhá § 60⁴⁾; ¹⁵⁾ pr. kerberse V. 614 'Birkengestrüpp' iš ker[d]-berzē < sq'rdhú- = li. skurdús 'verkümmert, gering' = ser. k̃rdhú-š 'verkürzt, verstümmelt' á-skr̃dhōju-š 'nicht kärglich, reichlich' gr. σούρῃξ 'Jüngling'; ¹⁶⁾ kermenai 'biťju peraí' Kup. la. cēfme 'Spuhlwurm' fin. kärme kar. keärmis 'serpens' Thomsen BFB. 188 = kirmís, -i's acc. kírmj 'Wurm' Kv. Rí. la. cirminš 'Fruchtwurm' = ser. kími-š 'Wurm'; ¹⁷⁾ keřnoti 'чернить, teřljoti' Kv. Rí. > fin. kárnätä 'tadeln' iš keř[s]noti: la. ķirnytīs 'beschmutzen' pr. kirsnan V. 460 'schwarz'; ¹⁸⁾ kertú-ka-s Til. kerstúkas Šiluva (-s- įvestas iš keřstas 'Lanzette') dimin. iš kertú-s = kirtú-kas 'Spitzmaus, glis' Kv.: lat. curtus 'verkürzt, verstümmelt'; del prasmės pe-reigos slg.: gr. μικρός 'klein' lat. mica 'Krümchen' > la. smic-en(a)-s 'die schwarze Spitzmaus' < *smykū(n) cf. gr. κυρτός 'kuprjus' iš κυρτός 'kuprotas'; ¹⁹⁾ lengvús leńgvas = pr. -lāngus 'levis' § 65²⁵⁾; ²⁰⁾ pr. meltan V. 335 'Mehl' = li. miltai; ²¹⁾ mergá pr. mergu E. 35 = marigélē 'mergelė' § 57¹⁾ < aist. maragvā 'virgo = libera, non coniuncta marito' (Jaunjaus etimologija) > pr. mergwa-n I, II Kat.: V⁻ mereg⁻ 'vaikštinėti' gr. ἀγορεύς 'Begleiter' ser. mrgá-s 'Antilope'

(:i.-eur. *g^v* *virsta* ing aist. *gv* § 87): nom. *mir(i)gvā'* pri acc. *márig[v]ām* (: *bepřigaidis v po santaros išnyksta* § 84) > *naujadaras* nom. *marigvā'* (: *a iš acc.*) > *merigvā'* > *mergvā'* (> pr. *mergwa-n*): acc. *mérig[v]ām* § 84 > li. *meřgā* > *mergā*;
²²⁾ *peĭkē* 'Bruch' = gr. *παλκός* *παλός* Hes. *παλάττω* 'besudle' Fick I⁴ 478 § 58²; ²³⁾ pr. *perst-lan[g]stan* V. 215 'Vorfenster' = mudd. *vorst* pr. *pirsdau* 'vor' < **pr̥s[th]-dau* pr. *pirsten* V. 115 'Finger' li. *piřštas* < **piristo-s* = pr. *nage-p[i]ristis* V. 149 'Fusszehe' = pr. *Parstuk[ə-s]* Schrader Reallexicon 1002 'divuko vardas': scr. *pr̥-šthá-m* 'hervorstehender Rücken' lat. *por-* Brugmann Gr. II³ 206; ²⁴⁾ *skeřsas* 'quer' = pra-li. **skařsas* > fin. *karsas* 'schief, schielend' = gr. *κάρσις* 'schief, schräg': pr. *kirsa* *kirscha* = *kērschan* E. 84 'über': li. *Skiřs-nemunis* 'Christ-memel = *Aúgšt-nemunis* (cf. ž. *Augšt-jūrjai* < ž. *aúgšt* 'supra'), *Ařt-nemunis* = la. *Cers-angere* Bielenstein Grenzen 135 (: *Engures ezars*); ²⁵⁾ α) pr. *semen* V. 257 'Samen' pra-li. **sēmen* > fin. *siemen* 'Samen, Korn' = gr. *ῥιμα*, β) *sirmen* 'šėřmens' = gr. *κτέρισμα* 'Ehrengaben an die Toten' § 48², γ) *sraumč* la. *straūme* 'Strom' iš acc. sg. *sraúmę* < **sraúm-ēm* < *sraúm-ām* < *sraúm-ām* = gr. *ῥεῦμα*, δ) *tā dēmę* daryti Kv. 'показывать видъ, что дѣлаю' = gr. *[ἀνά-]θημα*;
²⁶⁾ la. *šķerba-* 'herbe (vom Bier); bitter-sauer' = aist. **skarbá-s* > fin. *karvas* 'herb' = aist. *skir[i]bá-* > fin. *kirp-cā* 'herb' < i.-eur. *sqř-bhó-s*: li. *ap-skiřb-ti* 'okisnāć' Ju. ž. 81 «alus... *kiřpterjės*' l. c. 14^a; *somų karvas* 'amarus', *piřšais* Thomsen'o ir *Setälā's* Herk. 36 *nūmonei*, *negali būti paskolintas iš germ. *harvaz* (: ahd. *harwer* 'asper'), *delto kad iš germaniško h niku būdu negali gimti somiškas k* *); *somiški žodžiai* ^{a)} *kallio* 'Berg' ^{b)} *kallas* 'schief, abschüssig' ^{c)} *kana* 'Henne' ^{d)} *kar. kagra f.*

*) Anderson's Stud. zur Vgl. der ugro-finn. u. idg. Spr. Inaugural-Dissertation, Dorpat 1891 pag. 208 teisingai sako, «dass die Finnen in Lehnwörtern das germanische h wohl niemals in k verwandeln».

kaura 'Hafer' ^{e)} kar. kabris f. kauris 'caper' ^{f)} kuokka 'instrumentum manuale uncatum confringendis glaebis et emovendae terrae, ligo, rastrum' ^{g)} koukka 'der Haken' ^{h)} akana 'die Age, die Spreu' paskolinti iš aistiškųjų kalbų: ^{a)} li. kalnijá 'Gebirge' slg. f. jāā-kallio 'das Eis-gebirge', ^{b)} ž. (át-)kal'tas 'reclinatus' kaljū koljaú kal'ti 'accelino' (reflex. tankjaus) slg. f. kalsi 'schiefe Stellung, die Schiefe' < li. kaltis (NB. somų si níkadōs negimsta iš germ. ti], ^{c)} *ká n-ā > *ka n-rabā̃ 'vištá + raibá' (= ahd. reba-huon 'Rebhuhn') > *kun-rabā̃' (: dvibalsė an prištoneyjė virsta ing un § 46) > ku[n]rabā̃' (: nr virsta ing r: ž. muñ rōdos 'муѣ кажетсѧ' > mú[n]rodos Kv. Rí.) > dimin. (Jaunjus) kurab-[i]ká*), ^{d)} *kágr[v]-ā nom. pl. ntr. 'avižos' gr. ἀζζυ-ς 'geröstete Gerste' < i.-eur. khághru- (dissimilatio k-g > k-b) > aist. kábru- 'avena' > *kabrv-ákas 'farrago ex avena et acere' (: lat. acus, li. akūtas) > instr. [k]abr[v]akú (dissimilatio duorum k: kablys > dim. [k]abl-ikas Kv.) > abrákas Jaunjus, ^{e)} *kapr-ý-s 'caper' slg. kípšas § 45²⁰, ^{f)} la. kũk(a)-s 'der Stock' § 15, f) pag. 25, 22, ^{g)} pra-li. kōkā > li. kuká 'clava' žr. l. c., ^{h)} pr. ackon(a)-s V. 277 'Granne' < akaná-; ²⁷⁾ tēvas la. tĩv(a)-s 'dünn' (Kvėdarnojė, Rĩtavė' ištārja tēñvas) < ten[i]vó- < tanivó- < tanavó- = gr. ταννα(ν)ός 'schlank'; ²⁸⁾ tetervá = tetirvá 'die Auerhenne' § 65³⁰; ²⁹⁾ veĩtũ veĩtu 'dykai, dovanai' Kv. Rí. = scr. vĩthā 'umsonst, vergebens'; ³⁰⁾ veršis 'Ochs, Stier' Dus., 'Kalb' Kv. Til. la. vėĩsis 'Ochs, Stier' iš vėĩš[n]jo § 80 < *veršnis < veris[e]n-y-s = scr. vĩšāñ- 'Stier' aiol. Φάρρενον ἄρτενος; ³¹⁾ la. ķemere 'der grosse

*) Germ. han-an- 'Hahn', hōn- 'Huhn' savo šakninės balsės laipsnjamumu rodo, kad šisai «vištos» vardas buvo santaragalūnis, t. i. *q ō n-. Vardolinksnis padėjimę prieš santaras turėjo skambėti *q ō̃, iš kur pri taisykliško gen. pl. q a n-ōm̃ (arba qaun-ōm̃, slg. -ών: κερ-αυυ-ός-ς, la. Berzūn-e = Berzaun-e nom. propr. oppidi < δαρυ-ών) gimė naujadaras q a u r-ōm̃ (arba q a r-ōm̃). Iš q a u r-ōm̃ išvesti slavjų kura 'Henne' ir kurz 'Hahn'.

Radbohrer' iš *k[v]e[r]merjā (: dissimil. 2 r; ĵjā > -jē > ē § 31) < *kvermer[š]jā (: iš neprigaidėto santarų būrjo iškrinta vidurinėji § 80) = li. kermú[r]šē 'der Badbohrer' iš aist. *kver-márašy 'rato gražtas' < i.-eur. q^ver- 'ratas' (: aistjū prokalbėje q^v pavirto in kv § 87, kursai gali prarasti savo v tiktai silpnai prigaidėtamę padėjimę § 84) scr. čakrí- f. 'Rad' li. krij-ý-s Kv. 'karninis lankas, ant kurjo vynjojami įra sjūlai' + mṛkḥī 'grąžtas' √ merekḥ- 'sukti, pinti: gręžti' gr. βρόχος 'Strick' Jaunjus < *μροχο- μόροσπον' ex φλοιού πλέγματι, ὃ ἐτυπτον ἀλλήλους τοῖς Διμητρίοις Hes.; est. kāmer 'grosser Bohrer, Nebenbohrer' paskolintas iš latvjų kalbos; ³²⁾ la. ķerši = ķereši 'Glutsteine' § 60⁶; ³³⁾ šeŋnas Til. šeŋnas Kv. Dus. 'ein wilder Eber' < šer[i]nai pl. < ķérino-m (: i.-eur. q arba q^v padėjimę prieš «minkštą» balsę pavirsta ing š § 94) < ķerinó-umlauto kelju iš karinó- < karanó- = la. k[i]rina 'die Sau' = ķir[i]n-i-s 'eine magere Sau' § 70²¹.

§ 68. Aist. re = i.-eur. r: ¹⁾ krétalas Prūsų Kretingá krételas Daugk. Būd. 16,26; 71,7 Kal. XI 47^a,²¹ krétilas Valanŋjaus ŽSz. 120,30 = krátulas Šiluva 'Getreidesieb' krátelis Bezenb. Lit. Forsch. 'ein Sieb für Spreu, Erde u. dgl.' = gr. κόρτελος 'Korb' vitoję *παρτ^o su k, apibendrintu iš κορτίς κόρτος: i.-eur. √ q^vere-t- 'binden, flechten' lat. tri-quetrus 'dreieckig' < q^vert-ro- = li. k[v]ert[r]é § 84 Kv. Rī. 'Winkel' (= naftas < neŋ-ti gr. κόρτελος 'geflochtenes Gefäß'), Gehrsass' kurtinýs kuŋtinjo Kv. 'ozdownia = keturkampis rentinys ant pakurós (= jaujos) linų galvanoms dĵovinti ir salyklui saldyti': gr. κορτίς 'Reuse, Sieb' (u iš silpnaprigaidĵo / α) §§ 69²⁸, 71¹³⁶; ²⁾ pá-prekēs 'взяток' Slavikai = pa-prikai Ju. ž. 525, slg. §§ 66¹², 70³; ³⁾ pr. trézdē V. 728 'Drossel' pra-li. *strézdās > fin. rästās = f. rastas < li. strázdas 'turdus' § 66¹⁶; ⁴⁾ Zle-bêtinu 'vorstähle' < ž[c]leb-ê-ta-s (cf. dant-ê-tas Kv. 'dentitus') 'chalybe praeditus' < aist. žálab- (Jaunjus) = gr. χάλυψ, -βος 'Stahl' < *χάλαβ- (u iš neprigaidėto α par lūpinjo β intekmę).

§ 69. Aist. ir=i.-eur. r: ¹⁾ pr. blingə-s V. 577 'Blei, cyprinus latas = augšlē acc. aúgšlē Dus. (< αὐγῇ 'Glanz, Schimmer') blingā V. 580 'cyprinus aphia': bling-s-ēti 'schimmern'; ²⁾ la. ciñdi 'piřštinēs' < kimda- > fin. kinnas, -ntaan 'der Fausthandschuh' iš aist. kim[ipsti]dó- 'kuñstēs dėjimo vīta' < q^vmpsti-dhó-s: kuñ[p]stē 'Faust' < i.-eur. q^vñq^v-sti-, kuri žodylytė dvįjū q^v kitonišķkinimo kelju pavirto ing pñq^v-sti- = slav. pę[k]stь germ. *fū[ɐh]sti- > ahd. fūst (Jaunjus): lat. quinque ir. coic 'fünf' < i.-eur. q^veñq^ve, iš kur kiton. kelju gimė peñq^ve > ser. pánĉa gr. πέντε: la. ķem'pa 'Handvoll' iš pra-la. *kvempā' (slg. la. ķēft < kveft 'tverti') kitonišķkinimo kelju iš i.-eur. q^veñq^vā; ³⁾ dilbis Ju. ž. 326 'rėka od dloni do łokcia' la. dil'bis 'Röhrknochen, Schienbein' = la. delb(a)-s 'der Oberarm' = la. dalba 'Stange, Stiel' li. daĩba Dus. 'рычаръ'; ⁴⁾ pr. dinskis V. 84 'Ohrenschmalz, ausis tirštĩmai' nom. plur. (slg. pr. ausins V. 83 'Ohr' nom. pl. = aúsis Dgš., ak[<g]ins V. 80 'Auge' = ákīs Dgš.) iš nom. sg. dinskí-s 'tirštĩmas': gr. δασχόν δασύ Hes.: lat. densus 'dicht' gr. δα[σ]υλός 'dicht bewachsen' Jaunjus; ⁵⁾ pr. dyrsos gintos Grunau № 80 'from man' = dirsús gintús = gr. θρασύς 'mutig' + ser. ġantú-š 'homo' (: Gint-ilaf, mĩsteljo vardas): pr. dirstlan E. 83 'stattlich, kräftig' < *dirs-t-ra- (su inbrauktu t tarp s ir r) < dŕs-ró-; ⁶⁾ pr. ġirbin E. 86 'Zahl' acc. sg. iš nom. sg. ġirbys (del prĩgaidēs slg.: ědis Kv. Rĩ. < ědu, valġis < valġau): gr. γράφω 'ritze ein, schreibe' la. greb-t 'einritzen'; del prasmēs pereĩgos slg.: fin. rastikka 'die Ziffer' (žodis paskolintas iš aist. kalbų): rářtas 'Schrift' rařtyti 'schreiben' < Jaunjus; ⁷⁾ la. sir'-t 'umherschwärmen': av. har- 'gehen' > ntr. séres- 'vaiksĩjojimas, klaidĩjojimas' > silpnálaipsnis saras- > aist. siris-ís-s: acc. sáris-i-m, iš kur prĩ taisykliřko nom. sg. siris-ís-s gimė naujádaras saris-ís-s > (: umlautas) seris-ís-s; iš sirisís sarisís serisís, pradėjus veikalauti dėsnujui apĩ pat[i]s-ai § 27, gimė prali. sirřsís sarřsís serřsís (: r[i]s > rř § 73) > řirřsís řarřsís řerřsís (: s-ř > ř-ř); iš pra-li. *řerřsís ir *řarř-a-s 'error' pasko-

linti fin. [h]erhe 'der Irrtum, die Irrung' harha 'der Zustand der Irrung, die Irrfahrt' > erbeillā harhailla 'sich verirren' < Jaunjus; ⁸⁾ iĥklas 'lódž, czólno' Ju. ž. 236 Viřžuvēnai < ir[i]klaī: aist. *āra-kro-m 'navis' išvestas iš iĥ-ti 'rudern' su prīsaga -kro- (: lat. lava-crum lu-crum); aist. žodis ārakrom 'navis' turėjo pavirsti ing árikro-m: irikrāi ir (su apibendrindu a iš nom. sg.) *arikrāi > arkrāi ir er[i]krāi (su umlautu) > nom. sg. afkro-m: efkro-m, iš kurjų kitoniškinimo kelju atsirado á[r]kro-: é[r]kro- 'laivas': verbum denominativum %krō-tvai 'irtis, važjūti laive' > partic. praes. *%krō-ñt-s > ákrōn[t]s (del prīgaidės atstūmimo ing priki slg. líkās *lĥka-ñt-s) > *ákrūs (in syllaba clausa ō > la-lí. ū § 67 pag. 144*) ante vocales ir *ákrūs ante consonantes (pagal dėsni apī xε[ν]στός): acc. sg. ákrūt-am ante pausam et cons. (-am < -m) > ákrūt-a-s: ékrūt-a-s 'Schiff' < Jaunjus; tokjais pat keljais, kaip ákrūtas, gimė sekantįs žodžiai: α) kōtas 'der Stiel' < kāt-am acc. iš nom. sg. kās < kāns < kāñts < kāñt-s (dvibalsės pirmoji dalis praĩlgsta § 117) = got. hand-u (: lat. dent-em = got. tunt-u > tunt-u-s 'ὄδούς') > hand-u-s 'Hand' < Jaunjus: arm. kanth 'Handhabe, Stiel, Schaft' BB. XXVIII, 303; β) plytá 'Ziegel' iš acc. plýt-ām § 117 < plýt-am iš nom. sg. *plýs (> stuĥ-plis Kv. 'arkljo pasturgalis nū strėnų iki vūdegos' = la. stū[l]-plis 't. p.': ser. sthūrás-s 'grob, dick, breit') < plínt-s = gr. πλίνθ-ος 'Ziegelstein', slg. σμίνθ-ος 'Hausmaus': σμís 'Maus' Hes. < *σμίνθς; γ) gr. λῖτ-α acc. 'Gewand' < lís ante cons. < li-nt-: lat. lint-eum 'Leinwand': λίν-ο-ν lat. lin-u-m 'Lein, Flachs' < nom. sg. lín[t]s ante vocales; δ) gr. μέρμῆς, -ῖθος 'Faden' iš *σμέρμινθ-ς = σμήρ[μ]ινθ-ος 'Faden'; ε) epidaur. ἑλμῖθ-ος = ἑλμῖς, -ινθ-ος 'Wurm'; — lenk. okręt 'Schiff' — paskolintas iš prūsų kalbós: ákrānt-a-s (ān iš ōn; slg. swintan 'šventų' gen. pl.); ⁹⁾ iršt vá Ju. ž. 536 'legowisko zimowe niedzwiedzia' < irš[a]-š[i]tvá 'lokjo gulykla' < Jaunjus = irša- 'lokýs' gr. ἄρκτος ser. řkša-s 'Bär' + *ši-tvá 'gulyklá' xεῖ-μυ: 'liege' (: βῆ 'jis ėjo' — la. ga-tva 'der Weg zwi-

schen zwei Zäunen'); ¹⁰⁾ ketvirštas=la. ceturta[s]-is 'der vierte'=hom. τέτατος; gr. τετρώ-χοντα prišais Brugmann'o Gr. Gr.³ 42, 214, Gr. I² 418, 488 nūmonei turi ρω ne iš i.-eur. ῥ, bet iš i.-eur. rō, kaip tai rodo la. (in Kruhten) cetrū- taiš BB XXVII, 329; ¹¹⁾ pr. kirdītwei 'hören'=kirdê-tvei 'budėti': ž. pa-kiřsti 'pabusti' kiřdau kiřdyti Kv. Rf. 'budinu': kėrdžia 'rumorem spargit' 1599 m. Dgšo Post. 487,7, pakirdžiu 'przebudzam kogo' Širv. Dict.; ¹²⁾ kiřnis 'Kirschbaum'=gr. κόρνος κόρνεα 'Kornelkirschbaum, Hartriegel' lat. cornum 'Cornelkirsche': lat. cornu 'ragas' gr. κόρνος κόρυς κόρνος ἄντι-κρυς: kiřna Kv. 'nū nukirsto medeljo likęsis aštrus ražas': kiřnjo medį Lasicius «De diis Samagitarum» klaidingai perdirbo ing «divą»: «Kirnis cerasos arcis alicuius secundum lacum sitae curat» slg. Schrader Reallex. 429, 458, 856, Grienberger Arch. f. slav. Phil. XVIII, 20, 21, 41; ¹³⁾ pr. linda- 'Tal'=pra-lf. *lańda- (slg. Leńd-imai Kv. nom. propr. prati 'žemuma, slesnuma') > fin. lanta 'das Tal' lanne, -nteen 'Niederung': =rus. ljadá 'nasser Boden, Sumpf-fläche' aisl. lundr 'Hain' (: pr. linda- 'Tal' = lfknaš Dgk. 'Hain': lfkna-s Jon. 'Sumpf'); ¹⁴⁾ pr. lingo V. 447 'Steigbügel' lynga-ssaytan V. 446 'Steigbügel-riemen' (originalę yn vitoję klaidingai parašyta ar): pra-lf *lingā' (=la. lĩga 'Steinschleuder') 'kilpa' > fin. linko 'die Schlinge'; del prasmės pereigos slg.: lf. kiłpa 'Steigbügel': kiłpa 'die Schlinge' lat. culpa 'kalťja'=(pagal Jaunjaus) kreivumas'; ¹⁵⁾ piń-klas 'ein Geflechte: Korb, Matte' SzDi⁵ 253* < pin-k[e]lā- (ne *pin-tla-, kaip klaidingai sanprotauja Brugmann'as Gr. II², 344)=gr. φά-κελος-ς 'Bündel' < Jaunjus dimin. pri la. pińka 'Zotte'; slg. aú-klē Kv. 'onyča' < *au-ke-lā (=lat. ind-ū-cu-la) dimin. pri *aú-kas žodyję pad-aúkas Kv. 'kojų autas'; ¹⁶⁾ sapsn-ińg-a-s=scr. á-svapn-a-ğ- 'nicht schlāfrig, 'schlummerlos' (slg. scr. tršń-á-ğ- 'durstig' < třšńā 'Durst' Jaunjus): prišagá -ńg- — santaragalūnė: aist. acc. sg. -ing-am ante pausam et consonantes ir -ing-im ante vocales, iš kurjų gimė: ing-a- (lītuvjų ir latvjų) ir -ing-i- (prūsų):

pr. *druwing-i-n* acc. sg. *druwing-i-us* acc. pl. *druwing-i-mans* dat. pl.: *ni-giding-[i]-s* E. 35 = *li. ne-gêding-a-s*; ¹⁷⁾ *la. spiĭvin(a)-s* 'das Kopfkissen' = *lat. pulvinus* 'Polster, Kissen'; ¹⁸⁾ *stingú* 'woran zu mangeln beginnen': *gr. ἀτέμβω* 't. p.' *ἀτέμβωμενος σιδήρου* ψ 834 'dem der Vorrat an Eisen ausgegangen ist'; ¹⁹⁾ *stifta* Kv. Dus. 'šjaudų stogelju apidengtas jevu arba šino kūgis' = *av. star^ota-* 'bedeckt'; ²⁰⁾ *širšū*, *širšūnas* Kv. Rf. *širšalas* Kaūno apýlinkė (U'žšilų kaima) *širšūlis* Dus. pr. *sirsilis* V. 790 *la. sirsin(a)-s* *sirsis* *li. širšlys širšys*, *širša* Dy. *širšas* Jon. *širšūn-es* nom. pl. Bret. Josua 24. 12 = *šeššūnis* Bret. Weish. 12.8 **šeššila-s* > *fin. herhilä-inen* 'die Horniss' = *šafšas* 'širšas' Bret. Josua 24.12 *fiuncziau pirm iufu wapfas* [*fcharfhus*] = *lat. crābrō* 'Horniss' **crāsro* BB VI, 237; *lat. crābrō* = *aist. *šarasrōn-* *tvirtalytė* ir **šarasran-* — *silpnalytė*; iš *šarasrōn-* *gimė* nom. sg. **šir[i]srō* (= *širš[r]ū*) ir acc. sg. **šārisrōn-am* ante pausam et cons., iš kur a *apibendrinimo* *kelju* *pakljuvo* ir ing nom. sg. **šarisrō*; **šarisrō* par *umlautą* *pavirto* ing **šerisrō* > **še[r]i[s]rō*, iš kurjo bus *naujadaras* acc. sg. **šeššrōn-im* ante *vocales* > *šešš[r]ūn-i* > nom. pl. *šeššūnis* Bret.; iš nom. sg. **šir[i]srō* *naujadaras* acc. sg. bus **širšrōn-am* ante pausam et cons. > *širš[r]ūn-a* > *širšūn-a-s* Kv. Rf.; par nom. sing. **šarasrō* (slg. *sesū* iš **sesōr*) *kalįją* *atsirado* *nauji kamīnai*: **šarasrōr-* — *tvirtalytė* ir **šarasrar-* — *silpnalytė*, iš kurjų *kitoniškinimo* *kelju* *gimė* **šaras[r]ōr-* ir **šaras[r]ar-*, kuri vėl kito *kitoniškinimo* *kelju* *pavirto* ing **šarasōl-* ir **šarasal-*: acc. sg. **šarasōl-am* arba **šarasal-am* (> *širšūl-a-s* *Baisōgala*: *širšal-a-s* *Kaūnas*) ante pausam et cons. ir *šarasōl-ym* (> *širšūl-i-s* Dus.); iš *silpnojo kamīno* **šaras[r]ar-* bus acc. sg. *šārisir-am* (*bepriġaidis a > i*) > **šārisir-o-s* nom. sg.: **še[r]i[s]ir-aī* nom. pl. > *pra-lī. *šeššira-s* > *fin. hōrhi[r]ä-inen*; **šešširas* (*per dissimulationem*) *pavirto* ing **šeššilas*, iš kurjo *paskolintas* *somų herhilä-inen* 'Horniss' (: *sirsila-*); **šarasa^r/-*: **šaras^r/-* = *li. seser-u'*: *scr. svāsr-ām*; acc. sg. **šir[i]sl-im* > *širsl-ym* >

širšlį Dūnelaitis > širšlŷs; širšŷs iš *širšr-ŷ-s; iš kamino *šarasr- iŷvesti: Bretkūno šaršas, Joniškjo širšas ir Dynsós širša: acc. sg. *š^a/r[i]s[r]-am (> š^a/rš[r]-a-s) > *š^a/r̥s[r]-ām (> širš[r]-a); la. siřsin(a)-s < acc. šiřs[r]in-am < šaras[r]ān- (beprigaidis a > i); šarasrōr-: šarasrar- (> širisrir-); šarasr- = gr. ὠδωρ: ὠδωρ-ός: ἔν-ὠδωρ-ις 'Otter' ūdr-a-s 't. p.' = lat. sorōr-um: li. seser-ų: scr. svāsr-ām; ²¹⁾ pr. wilnis V. 566 'Quappe, gadus lota' = vilnŷs iš acc. sg. vil[g]nin (: iš neprigaidėto santarų būrjo iŷkrinta vidurinėji § 80) < *vilg[i]nŷs § 27, kuri žodylytė gimė kiton. kelju iš *vilgilŷs = li. vingilis Ka. 'Steinpeizker' = vė[l]gėlė 'Quappe' < Jaunjus; vingilis vitojė vingilŷs (: acc. Viŷgili Dus. nomen propr. viri; slg. nom. propr. viri Vėgėlė Svėdasų apkaim.) turi prigaidės vītą iš genet. sg.: vingiljo < *vilgíl[i]jo (be i po antrojo l iš gen. pl. *vilgil[i]j-ōm) < *vilgilija[s]a pagal dėsni apí āprija- § 38 pag. 80; slg. Dusetiškų: sūnārŷs 'są-narŷs' sūnāry acc., diemėdŷs 'dī-medŷs' turi ilgus ā ir ē iš pragaiŷusjo genet. sg. *sūnārā̃ *diemėdžā̃ (dabar tesakomā: sūnārā̃ diemėdžā̃), nėsą dusetiškų ŷnektojė naujas ilgumas tegalėjo atsirasti prigaidėtojė sąjamojė; slg. šie-mėt 'hoc anno' > šiė-mėt (pauzinė lytis), kànā kás 'kás-ž-kas' iš *kaná kás (: dėsni apí dvijų susitikusjų prigaidjų dimocijōnė žr. Jaunjaus Panev. I 106; tatai ésti > tātai ésti Dgš., lītús súpłakė rugjús dusetiškų ŷnektojė pavirsta ing liėtus súpłakė rugús, scr. ÇB. évāitād iš *ēvāitād < ēvā ētād) = scr. kác-čaná; *sūnārā̃ kilo iš *są-nár[i]jo < -nārija[s]a; vingilis: vė[l]gėlė = tákilas Vel.: tékėlas Dus. tekėlas Kv. Til. 'der drehbare Schleifstein'; -i-: -ė- iš aistiškų -a-: -ė-slg. § 45⁴⁷⁾; ²²⁾ ži-birkštis 'ki-birkštis' Szwentadienis darbas... par K. P. W. Wilniuje 1862 pag. 199 = la. birkstis 'Funken': scr. bharğ- bhrāğ- 'glänzen, funkeln' li. beřžti 'balti' beřžas 'balta-tóŷis', ži- = gr. γα- 'Ge-[birge]' žodyjė γά-λαζα 'Hagel' < *ghá-ladja (: pr. ladə-s V. 56 'Eis: *Hagel'; graik. žodį taip aiškina prop. Jaunjus): ahd. got. ga- < gho- v. gha-, ahd. gi- < ghe-; greta su prīšdėljū gh%-, gha- tojė pat prasmėjė

buvo ir qo-: lat. *co-apulā > cōpula. Pri qo- (:qe-?) buvo silpnálytė qa- arba, kaip Brugmann'as parašytų, qə-; slg. $\kappa\epsilon\rho\omega$: $\kappa\alpha\rho\text{-}\eta\nu\alpha$ 'schere, vernichte', got. qino: boiot. $\beta\alpha\nu\acute{\alpha}$ 'pati' žr. «Prírašų pri §§ 53—72» II paskaidą, 14. Iš i.-eur. qa- aištju kalbosę gimė ká- (sub accentu principe!): ki- (sub debili accentu! žr. § 44, II) arba k-, jai prištoninis i (<a) níkadós negaudavo prigaidės. Aistišką ki 'com' randame žodjūse: ki-birkštís = la. birkst(i)-s 'der Eunke' ir la. $\kappa\iota\text{-}zin\acute{\alpha}t$ 'forschen; durch Zeichen anlocken' = 'co-gnoscere', denominat. verbum iš * $\kappa\iota\text{-}zina$ 'žen-klas' (su κ vitojė c iš išnykusjo acc. sg. *ká-zinu). Aistišką k[i] 'com' randame žodyje k-lėbýs klėbjo Kv. Rí. = g-lėbýs glėbjo Dy. Dus. Til. 'Armvoll' g-lóbtí 'umarmen, umfassen': gr. $\acute{\alpha}\mu\phi\text{-}\lambda\alpha\phi\acute{\eta}\varsigma$ 'umfassend' $\lambda\acute{\alpha}\phi\upsilon\rho\omicron\nu$ 'Beute' lí. lóbis 'Habe'.

Žodjūse žn-[v]airús Kv. Kurš. = ž[n]-vairús Dus. Kurš. = šn-[v]airús Kurš. 'scheel (sehend)' prop. Jaunjus randa du prišdėlju: žn- ir šn-, kilusju iš i.-eur. $\hat{g}he\text{-}m(:-n)$: $\hat{g}ho\text{-}m(:-n)^*$ ir $\hat{k}sun$ 'ζυν': vaíras 'Ruder, eigl. wendend' (slg. $\tau\rho\acute{o}\pi\eta\acute{\zeta}$ 'Ruder' < $\tau\rho\acute{e}\pi\omega$ 'drehe, wende') i-vairús 'sich schlängelnd, windend, gebogen' Ness. 29 nschwed. víra 'winden' ir. fiar 'schief' aisl. vírr 'Spirale'; ²³⁾ bízas 'surišti moterų plaukai' Kv. (: kasá Kv. 'supinti plaukai' < Jaunjus) < bíz[d]as (: $\acute{z}d > z$ § 82) < *bí[n]zdú instr. § 78 < bín[d]zdá = scr. baddhá- 'gebunden' *bhñd²dhó- Brugmann KGr. 125; ²⁴⁾ spir-nô-ti Kv. Rí.

*) $\hat{g}he\text{-}m$: $\hat{g}he\text{-}n$: $\hat{g}he$ = se-m $\epsilon\mu\text{-}\phi\upsilon\lambda\omicron\varsigma$ $\acute{\epsilon}\mu\acute{o}\text{-}\phi\upsilon\lambda\omicron\varsigma$, so-m $\acute{\epsilon}\mu\text{-}\acute{o}\rho\gamma\nu\bar{\mu}\iota$ § 71¹⁹: s²⁰/-n sn-eŕglès sm-uŕglès § 71¹⁹: se, só gr. $\acute{o}\text{-}\theta\rho\iota\acute{\zeta}$.

Qo 'ζυν': qo-m lat. com: qo-n(?). Gališkas žodis Con-toutus Brugmann Gr. I² 375, kurs įra lygus žemaitiškam žodjui Ka n-tautas (nom. propr. viri) Ka n-taútjai (nom. propr. pagi), greitjausja turi qo-m 'com-', o ne qo-n; slg. dar nom. propr. viri Ka n-trima-s 'confinis': gr. $\tau\acute{e}\rho\mu\alpha$ 'Grenze' < Jaunjus. — Sin-tautai nom. propr. oppidi: sm 'cum' gr. $\acute{\alpha}\text{-}\pi\acute{\alpha}\acute{\zeta}$ 'einmal' = Gi n-tauta-s nom. pr. viri 'co-племенникъ': $\hat{g}h\eta$ 'su' + tautá 'natio'.

'pamažī spirti, spirinēti' = ahd. spor-no-m 'ich stosse mit dem Fusse'; ²⁵⁾ viržis 'Strick': as. wurgil 'Strick'; ²⁶⁾ la. ķir'ba 'Sumpf, Morast' = rus. kórba 'сырая низменность подъ ельникомъ; частый лѣсъ, чаща, трущоба', jai tikt nepaskolintas iš somų korpi 'mit dichtem Wald bewachsener Morast, waldiges Moor': air. co'rbim 'besudele, beflecke' corbud 'pollution, corruption': li. kir-nos pl. 'eine morastige, mit Bäumen bewachsene Gegend': arm. kork 'Schmutz' npers. karah karī 'Schmutz' ae. horh, gen. horwes m. n. 'Schmutz' < qʳqʷo-BB. 28,303, ir. corcach corcas 'moor, marsh, swamp' Lidén Ai. St. 94; ²⁷⁾ la. virže virgsne 'ein grosser Haufe': la. ur'kēt 'wühlen': li. rūgūs 'tumulus = курганъ': √ vere-g(h) v. vere-k(h) 'kasti > verstī: pilti (žemes)'; tarp žodį virže *vʳgā ir rūgūs įra toksai šantykis, kaip ir tarp la. cir'pe 'ἄρπη' ir gr. ἄρῶπιον 'Sichel', tarp la. gir'bes kūks 'Schneeballen, viburnum opulus' ir slav. grabъ 'carpinus' (: rus. pol. grab), tarp gr. ἀράχνη *fʳqs-nā 'Spinne' (: la. ērkuls 'Spindel') ir ῥώξ 'Spinne'; ²⁸⁾ la. cirka cirksta 'Krollen im Spinnen, im Garn' = čirkas 'ein zusammengeraffter Klumpen; Locken, des Haares und der Wolle' su č iš čūkur(a)s čūkars 'Krollen im Spinnen, im Garn' < pra-la. *čūkaras § 71^{50*)} vitojė taisykliško *kūkaras < *kankaras, kuri žodylytė kitoniškinimo kelju gimė iš *karkaras < i.-eur. qʳfʳqʷar- (ante vocales) ir qʳfʳqʷr- (ante conson.): la. cir'ka 'guŕga' iš qʳfʳqʷ[r]-ā; pra-la. *kirkā dvįju k kitoniškinimo kelju pavirto in *kirtā cirta: žijas metās cirtās 'das Garn kräuselt sich' cirtaina- 'drall, vom Garne; kraus': √ qʳere 'fliehen: fürchten, caus. scheuchen schrecken (slg. φέβομαι: φόβος, τρέω 'fliege: zittere': lat. terreo 'schrecke'): fürchten > zittern; fliehen, rasch bewegen: (sich) drehen: winden: flechten' lat. querqueram «frigidam cum tremore a graeco χάρχαρᾶ certum est dici» Paul. Fest. 343 gr. χάρχαίρω 'zittere' < qʳ- (: qʳ- χόρ-βις 'drehbarer Pfeiler mit Gesetztafeln' = χέλωμαι: πόλος lat. colus) lat. currō 'ich laufe' *qʳ-sō e[qui]-quirria 'Pferderennen' mhd. hurren 'sich rasch be-

wegen': scr. ėr-tá-ti 'heftet, bindet' gr. ζύρ-τος 'Binsengeflecht' § 68¹: gr. ζυρξανάω 'mische, eigl. drehe' denominat. verbum iš *ζυρξαν-ā 'meñtè' (: ρ-ν < ρ-ρ) < *ζυρ-χαρ-ā = lī. ka[r]kař-lis m. 'ilga meñtè, užlenktu galu kabljo pavidalę, pūdams maišyti, neištraukus jų iš kakaljo' Panemunėlyjė (dimin., slg. jaunik-lis < jauníkis): pr. birga-karkis V. 358 'Kelle, sañtis': la. karūte karaūte 'der Löffel': la. kurk[r]-i-s 'die Welle am Webstuhle' § 71^{160, 29}) pr. Piluuytus 'Ceres' Agenda Ecclesiastica 1530 m. = Pilvitus 'deus divitiarum, quem Latini Plutum vocant' J. Maletius 1551 m. = Pilvitus 'der Gott machet Reich und füllet die Scheunen' Hier. Maletius 1560 m. iš bendra-prūs. Pilv-ýtys: susmulkintinė ir malonintinė lytis pī *Pilva-s 'Plūtus «deus divitiarum»' (: πλοῦτος 'divitiae'). Prūsų žodis *Pilva-s 'Cerēs' įra suesybėvardintas būdavardis (gerjaus sakant, dalývis 'participium') pl-vó-s 'pilnas, pripilnintas: turtingas, visa-ko partekęs' (: scr. pak-vá-s 'coctus'): scr. pūrv-í gr. πολλή f. 'viel' < *πολ-í-já < ahd. fil-u 'viel' scr. pí-par-ti 'füllt, sättigt, nährt' lī. pí-pel-i-s 'pēnis': V⁻ pele: V⁻ pele-de-la. pel-d-ê-t 'schwimmen' ir ple-d-ékša 'etwas Ausgeflossenes' p[i]li-d-inâ-t 'sich baden' gr. πλά-δ-ος 'Feuchtigkeit': V⁻ pele-ve- scr. práva-tē pláva-tē 'fließt, schwimmt' gr. πλεῖ-σαι 'schwimmen' πλοῦ-το-ς 'Fülle, Reichtum'; lī. pil-va-s 'der Bauch = pílamas' išvestas iš šaknīs pele su prísagós -vó- pagalba (: kal-vá 'collis = excelsus', dir-vá 'dirjamá' § 70⁶): Piî-vē Vilka. nom. propr. fluvii, pr. Pyl-wen-age nom. propr. palūdis < pil-v-ena- (slg. pr. ne^w-en-en 'véov' II Kat., slg. § 59¹) 'plēnus' + āg ē āg ā 'tekas vandū: pelkē, upelis*).

*) Ši «tekančio vandens» vardą randame sekančiose žodjūse: žj-ógis m. «pavasari tetekas upelis» (žj- praepositio § 69²²), la. Pi-žaga nom. propr. fluvii Bielenstein Grenzen 43 (: pi-'pī'; taip aiškina Jaunjus); pr. Claw-oge lacus: la. Klāv-kalna muiža Vidūžemėje, lī. Klóvainjai, mīstas, Klovískės, kaīma Sal;

Pr. Pilvýtys 'deus divitiarum' pišais A. Mierziński'o (Ромове, Археологическое изслѣдованіе. Москва 1899 pag. 65 ir Mythologiae Lituanicae Monumenta II 128, 129) nūmonei nīko bendro neturi su pr. Pilweyten 'Bauchredner', kursai vardas pas Simaną Grunau'ą (ed. Perlbach I, 713) klaidingai parašytas kaipo Pilweysen (slg. Lukaus David'o Pilwittenn). Pilweyten 'Bauchredner' įra kilęs iš pr. Pilveitŷs < Pilv[a]-veitŷs § 27 < *Pilva-vaitŷs (:silpnapriġaidis a i > ei § 38, 2°, § 39): pilvas 'Bauch' + pr. vaitjā-t' E. 8, 66 'reden' sena-rus. вѣтъ 'consilium' rus. ot-večat' 'antworten', pr. karige-wayte 'Ansprache (gesprache) an das Heer' Script. rerum Pruss. II 710 < karijā-vaitē: kārja-s 'exercitus' Dgš. Širv. + pr. vaitē 'consilium, concilium' > fin. väite, -tteen, väittö, väitös 'die Behauptung'; ³⁰⁾ pr. Potrympus Agenda Eccl. 1530 m. Potrimpo S. Grunau 1526 m. Potrympus J. Maletius 1551 m. Protrympus (sic!) Hier. Maletius 1560 m. Šitas prūsų dīvas buvo: 1) 'dīvas, suteikjās žmonėms pasisekimą karę ir visūšę kitūšę žmogaus veikalūšę' = 'visokjos palaīmos dīvas': «ein gott des gluckis in streiten und sust in anderen sachen' Grunau Tractat III, Cap. 3, 2) 'žemės vaisjū *) dīvas': «gott

Colow-ach Ortname in Samland: mhd. hülwe 'Pfuhl, Sumpf-fläche?', li. Kul̃va, mīstas; Kusowir-og pratum: Kusā-vyranom. propr. viri 'scheuer Mann' pra-li. kauš > kauh-istua 'schaudern'? : mhd. schiuhēn 'scheuen, meiden, verscheuchen' ags. scēoh 'furchtsam'; Lasw-agie campus; Ruz-ogo Fluss in Galindien < Rus-ōgō: pr. Rusele aqua, Russin villa, li. Rusinai, kaima Basanavičiaus Vėlės bei Velnjai p. 90: ž. rus-ē-ti 'tekėti'; Wogo-caps < v-ā gā-kap(a)-s 'tekantjo vandens kalva'.

*) Kaipo vaisingumo dīvas, Patrimpas turėjo simbolą (cleinot) aūgį, laikomą pūdę, apdengtą rugjū pėdu: «(Potrimppo)... het vor sein cleinot eine slange und die wardt in einem grosen toppe irnert mit milch von den waydolottinen und stetis mit garwen des getreides bedeckt» Grunau Tract. II, § 2.

vom getreide» Grunau Tract. II, cap. 5, 3) 'Castor' Ag. Eccl. 1530, 4) 'deus fluviorum ac fontium' 1551 = 'der gott der fliessenden Wasser' 1560, 5) 'būrīmo dīvas' 1551 m.*); šis mūsų dīvas įra kilęs iš bendraprūsiškos lytis Pā-trińpa-s 'богъ преиснванія' (Jaunjus), kuri įra nomen agentis iš i.-eur. šaknis terep- (: ser. tŗp-tā- 'gesättigt' tŗp-ti- f. 'Sättigung, Befriedigung' gr. τέρωω 'sättige, erfreue' got. ga-īrafstjan 'trösten, ermutigen' li. tārp-ti 'im Wachstum geraten, gedeihen, zunehmen; genesen' pr. en-terpo E. 29 'es nützt' la tēr'pināt 'verbessern') su įsagą (cum infixio nasali), kaip sanskritiškamę tŗ-m-pā-ti 'sättigt sich, wird befriedigt': Pā-trińpas (: pā- iš neprīgaidėto pā-, žr. § 10, 3°) įra tai «dīvas, kursai visa-ką žmonėms patarpina»; raštę «Collatio episcopi Warmiensis...» 1418 m. (žr. Hermann Usener, Götternamen. Bonn 1896 pag. 96) Patrimpą randame sugadintoję lytyję Natrimpe vitoję Patrimpe: «Terre prusie, de qua ab inicio expellende erant et expulsi sunt gentes servientes demonibus, colentes Patollum**), Natrimpe er alia ignominiosa fantasmata»;

*) Jonas Maletius «Libellus de sacrificiis et idololatria veterum Borussorum» Kgsb. 1551 rašo: «Ad haec eadem gentes habent inter sortilegos, qui lingua Ruthenica (sic! turi būti Pruthenica) Burty (< pr. *buīt[v]-y-s 'sortilegus' = li. buītvis Ylakjūšę la. buīt[t]vis 'Zauberer'; del tarsnįų slg. §§ 84, 80) vocantur, qui Potrimum invocantes ceram in aquam fundunt, atque ex signis sive imaginibus inter fundendum figuratis, pronuntiant, ac vaticinantur, de quibuscunque rebus interrogati fuerint». Ši J. Maletiaus žodį patvirtina, kad Patrimpas tikrai buvo «secundarum adversarumque rerum deus» (Grunau).

**) Šios kolacijonės dīvas vardu Patollus 1418 (: -us latynizūta galūnė prūs. -as vitoję) be abejonės tas pats, kurį Grunau'as vadina Patollo ir Agenda Ecclesiastica Potols (Agendos nūrašę, padarytamę XVII amžyje, in originalinjo t vītą klaidįjai parašyta c: Pocols iš origin. Potols) = bendra-prūs. Pā-tūla-s 'богъ подземнаго царства' (slg. А. О. Мёржинскій. Ромове 27). Agendos nūrašę klaidingai sumainytos dīvų vītos, t. į. 9. Pecols

³¹⁾ pr. Antrympus 'Neptunus' (nūrašę vitoję n par apsirikimą parašytas u) Agenda Eccles. 1530, Antrimpus 'deus maris'

'Pluto', 10. Pocols 'Furiae' vitoję 9. Pot[>c]ols 'Pluto', 10. Pecols 'Furiae'. Agendos dīvas Potols 'Pluto', vitoję t perskaitįjus c, tapo perdirbtas in Pocols, kuri sulatynintoję išvaizdoję Pocclus 'deus inferni et tenebrarum' paliko mums Jon. Maletius 1551 m. Pocclus iš Pocolus (= Pocolum 'deum aeriorum spirituum' J. Maletius) < Potolus. Hier. Maletius (1560 m.) iš klaidingai parašyto Pocclus padarė žodylytę Pocklus. Iš to matome, kad vīnatinai taisykliška «Plūtonīs» vardo lytis tėra su t, t. i. Patollus 1418, Patollo 1526, Potols 1530 m.

Pá-túla-s 'Ζεύς κατὰθόλιος', anōte Grunau'o «der obirster abgott der Bruteni», «gott der todtin», «irschrecklicher got des nachtes, spuk im hause zu treiben» Tract. III, cap. 3, padarytas iš pá-tul- 'pōžemis, vīta po žemės' su prīsagōs -a- pagalbą: aist. pa-tul-á- 'subterrēnus, κατὰθόλιος'. Antrinę prīsagą -o- randame žodjūšę: gr. πῖζρ-ό-ς 'fett' < πῖζρ 'Fett', scr tamas-ás-s 'dunkel' < támas- 'Dunkel' Brugmann KGr. § 402, la. vet[e]s-a- 'alt' < fétēs-, lí. žém-a-s 'niedrig' < avest. zəm- 'Erde', Akmen-á nom. propr. fluvii < ákmū. — Pá-tul- 'po-žemis' išvestas iš pa- 'unter' ir tul- 'Erde, Boden': la. nū-tul 'gänzlich' Bielenstein Lett Spr. II 282 < *nū-tul-i loc. sg. 'funditus, до т(н)ла' aksl. tulo 'ἐδωρος': la. nū-tal 'funditus > gänzlich' pr. talu-s V. 207 'der Fussboden' tallokinikis V. 408 'ein Freier, nicht Leibeigner' < tál-úk-inikā-s iš tál- 'Grund und Boden' + úkē 'Hof' lí. úkē Kv.: scr. tala-m 'Fläche, Ebene' talima-m 'Fussboden', air. talam, gen. sg. talman 'Erde' iš *talamō Brugmann Gr. I² 480: fin. talo 'das Bauergut, Landgut' paskolintas(?) iš aistiškųjų kalbų (: *talā̃ f.): la. tilāt tilināt 'ausbreiten, ausgebreitet liegen' < *tālā.

Pátulas 'Ζεύς κατὰθόλιος, Jūpiter Stygius v. Tartareus, Pluto' turi «atvirą» u, kuri mūsų paminklai išreiškia raidę o (slg. Berneker, Die preuss. Spr. 122 sq.): possi-sawaite = lí. pús-sevaitē 'Mittwoch', paskollē E. 82 < paskulē E. 56 'ich ermahne', northe Grunau = nurtue V. 479 'Hemd', docti Grunau = duckti E. 34, 59 'duktē' ir k.

Pecols 'Furiae' Agenda Eccles. 1530 m. (clygus «atviram» i,

J. Maletius 1551, Antrimpus 'der gott des mehrs und der see
 Hier. Maletius 1560 = bendra-prūs. And-triŋpa-s 'vandenų
 judintojas: vėjų kėlėjas' < And[r]-triŋpas (: pirmasis r išnyko
 kitoniškinimo kelju) < Andr[a]-triŋpa-s (: trumpa silpnapri-
 gaidė balsė išnyksta § 27): andra- 'aqua, unda: procella' iš
 ardra- (: dissimilatio 2 r) scr. ārd-rās 'feucht, nass' (: scr.
 ārdā-ti rđā-ti 'fließt' gr. ἄρδω 'icht benetze' ἄρδα 'Schmutz') >
 li. āldra 'procella: smarkus lītus su vėjais (vasarą)' Kv. Rī.
 (: l iš r kiton. kelju) = aūdra 'Gewässer, Ueberschwemmung'
 (Bretkūnas) ir 'Orkan, Windsbraut, plötzlicher heftiger Wind-
 stoss' (Prūsų Lituvoję pri Ūsto) < *ardrā: + triŋpa-s 'judintojas:
 kėlėjas' nomen agentis iš šaknis t[e]re-ne-p- 'bewegen: heben
 (= 'machen')', iš kurjos silpnálaipsnis įra trŋp- > pr. triŋp-:
 gr. τράμπις 'Schiff = *ējėjas, plaukėjas' li. treŋp-ti 'auf etwas
 scharf treten': tr-ŋ-p įra išagota šaknis iš t(v)ere-p- — pr.
 trap-t E. 19 'treten' rus. тропá 'gestampfter Weg, Pfad'
 трéпeтъ 'Furcht' gr. ἄ-τραπός ἄ-ταρπός 'Pfad' scr. trp-rās
 'unruhig, hastig' lat. trep-idus trepit 'vertit': ✓ t(v)ere-

slg. brisgelan V. 450 = li. brīzgilas, mald-enikis V. 189
 'Kind' pri tallok-inikis V. 408; o lygus «atviram» u) = pickūls
 E. 25 'Teufel' = la. pikul(a)-s ir pikis = li. pikūla-s 'Teufel'
 1573 m. Postilė < Mitteilungen d. Litauischen litter. Gesellsch.
 V, 150: slg. § 41⁵: lenk. piekło 'prágaras' < pьkьlo. — Pr.
 piekullien E. 15, 91 pykullien II Kat. acc. sg. 'Hölle, prá-
 garas' įra adiectivum pri pickūls 'velnjas': pikúlijen (: -ijen
 iš -ija-n) arba pikúlijin (slg. acc. sg. wijran = wijrin 'vyrą') >
 pikúli(j)in > pikúlyn > pekollin I Kat. acc. sg.: pikullis
 E. 83 gen. sg. < pikúly-s iš pikúlij-[e]s (slg. gen. sg. rikijs
 E. 38, 85 < *rikij-es; acc. rikija-n, noseilis E. 28 <
 *nā-seilij-es): nom. sg. pikúlys 'prágaras = pikúliui priklaus-
 santi vīta = velninis', slg. scr. ávja-s 'ovinus' paçavija-s
 'pecuarius' lat. patrius.

Pyculs V. 10 'Hölle' kilo iš pikulə-s ir įra taip pada-
 rytas, kaip ir lenkų piekło 'Hölle'. Pikulə-s: piekło = slav.
 dvorь: lat. forum.

scr. *tára-ti* 'setzt über' *táras* 'rasches Vordringen, Schnelligkeit; Fährte' *turá-ti* 'er dringt hindurch' osset. *thäryn* 'treiben': *tere-s-* lat. *terreō* 'schrecke' gr. *τρεῖ[σ]-ω* 'zittere, fliehe' li. *trés-ti* 'laufen' Daugk.: *tere-m-* gr. *τρέμω* 'zittere' li. *iš-tremju iš-treṃti* 'hinausstossen, išvaryti': *tere-g^v-* gr. *τάρβος* n. 'Schrecken, Furcht': *tere-q^v-* aksl. *trǣkъ* 'Lauf' nslov. *trčati* 'laufen' gr. *τρέπω* 'drehe, wende' *ἄτρακτος* 'Spindel' ahd. *drāhsil* m. 'Drechsler' lat. *torquēre* 'drehen, winden' li. *trakínjai šjaudai* 'das Krummstroh' *trák-ti* 'sjusti' *traká* Kv. 'šlaistas' = gr. *τροπή* 'sūkis, atmaina: bėgimas, (saulės) grąža', prūs. *tarkvé* V. 449 'Rindriemen' (: kv iš i.-eur. q^v § 87) = lat. *torquēs* 'Kette': *tere-ne-q^v-* (cum infixō -ne-) > *tre-n-q^vé-* ahd. *dringan* 'flechten, weben' § 56¹¹ mhd. *drihe* 'Stricknadel': *tere-b-* umbr. *trebeit* 'versatur': *tere-l* ndd. *drall* 'rund, sich drehend': *t[e]r-ī-* gr. *Ἀμρι-τρέι-τη* 'maré: Poseidonis žmona = aplinkui (žemę) apeinanti' lat. *trio*, -ōnis 'Dreschochse' *tri-vi tri-tum* 'reiben' — gr. *τρέβ-ω* 'reibe' *τρέβή* 'Pfad, Fuss-steig' = li. *tribá* 'Grenze' *Telšjai try-p-ti* 'mit den Füßen mehrfach heftig treten, stampfen, trampeln': *tr-ū-* gr. *τρέω* 'reibe' *τρέυ-μα* 'Loch'; scr. *turá-ti* 'er dringt hindurch' savo balsę u rodo, kad i.-europ. šaknis buvo po t su v, t. i. *V⁻ tvere-*; germanų kalbosę ši šaknis su v užliko praplatintoje išvaizdoje *tver(c)-q^ve-*: ags. *twecorh* 'verkehrt': got. *īvaírhs* 'zornig' ahd. *dwerah* 'quer, schräg' **īvef̥h[v]o-* pri ahd. *dwerawēr* iš **īver[ǵ]vé-* Brugmann Gr. I² 611; ³²⁾ *giltinē* Til. *giltinē* Dus. Kv. 'die Todesgöttin': la. *gilten(a)-s* 'einer, der schwach auf den Beinen ist; abgezehrt; Todtengerippe', *giltene* 'eine verlarvte Person, die den Tod vorstellt' la. aug. *šiltine* 'keiksmo žodis' (= šaltinis: šaltėnis = visūtinis 'communis': visūtena adv. Dgš.) iš **gint^v/n-ē* *dvijū n kito-niškinimo* kelju: **gintin-ē* 'interfectrix' femin. pri *g^vnt-ē[r]* 'interfector' = gr. **φατῆρ*: *V⁻ g^ven(e)-* 'mušti, galą daryti' gr. *ἀπ-έφατο* *ἀπέθανεν* Hes. scr. *hán-ti* 'er schlägt' la. *gin-t* 'umkommen' < **g^vnt-t(e) vai* (slg. la. *keft* < *kveft* 'fassen,

greifen' Bielenstein Lett. Spr. I 370) ginda 'ein dürer Knochen-
mensch' gindens 'Todtengerippe': veiksmāzodyjē la. ginstu
gindu gint 'umkommen' lytis gindu turi d iš passīv'o (: aor.
pass. *ἐφάθη); g^vnt-tér- par nom. sg. g^vnté kalťjā pavirto
ingi g^vnt-tén-: femin. g^vnten-i arba g^vntan-i (: gr. θεράπων
'Magd') > la. žem. gilden-e: la. aug. žiltin-e (: ž iš g) li.
gil'tin-ē < Jaunjus; ^{3a}) pr. Occo-pirmus 'Saturnus' Ag. Eccles.
1530 Occopirnus 'deus coeli et terrae' J. Maletius (: n iš m)
Ockopirmus 'der gott des himels und der erde' H. Maletius =
bendra-pr. Ukā-pirma-s (sc. Deivas) 'visų-pirmas-is = vyr-
jausjasis': Occo- 'visų-' = b.-pr. ūkā- «Verstärkungspartikel
beim Superlativ» Nesselmann Thes. 194 + prima-s I Kat. 'der
erste' § 70¹². — Prūsų tikėjimē Ukapirmas buvo visų vyrjaus-
jasis dīvas, kurjo valdėjai priklausė «dangus» ir «žemė», kitaip
sakant jisai buvo «ἀνδρῶν τε θεῶν τε πατήρ». Aistjū prokalbėję
vyrjausjojo dīvo pareigas pildė *Dēús. Šisai aistjū dīvas teuž-
liko sudurtinjūšę žodjūšę: padē-Daus 'lai padeda Ζεύς' Pon-
D-z-jus 'Ζεύς Δεσπότης' *) § 19 pag. 39. Po Ukapirmo pas
prūsus pirmąją vītą užima dīvų «trejybė». Dīvų trejybė viso
pasauljo valdją šitaip pasidalijo: 1) dangus (= debesys, oras
ir visos jamę apraiškos) priklauso Perkūno valdėjai, 2) žemės
valdónas — Patrimpas, kursai su lygją sėkmę valdo káro ir
rimtīs laikų veikalus ir lįpja žemei vaisjus tarpinti, 3) Pa-
tulas, kaipo negyvųjų vīšpatijos valdónas, gavo in dalykus
pôžemi (подземное царство).

§ 70. Aist. ri = i.-eur. r: ¹⁾ brīgis 'das Lager der Pferde
im Stalle' = pr. birge 'Viehlager' Ness. Thes = brágas 'der
Baldachin' Juškos Svotb. rēda 34,15: gr. φάργ-μα φαραγμός Hes.
slg. § 56⁴; ²⁾ la. križuka 'ein kleiner Korb' < *k[i]riž-jukā

*) Iš voc. Pón'-žjau pagal paveikslo vaisjau: vaisjus
gimė naujadaras nom. sg. Poń-žju-s. Voc. Pón'[ai] žjau =
Ζεῦ Δεσπότη Blass, Ueber die Aussprache des Griechischen² 97:
«Θεοὺς γὰρ δεσπότης καλεῖν ἡρεῶν» Eurip. Hippol. 88.

dimin. = krážíš 'Korb' Vik. § 66⁷: gr. κορυμβεύς: κόφινος, χαλκός... Hes. Hirt, Die Indogermanen II 570; ³) brízdis Ness. 345 'Heidekraut' = bifzdis 't. p.' Mielcke: barzdis 'heracleum sphondylium'; ⁴) la. desmit '10' = la. desimt BB. 28,260 lí. dešim̃t dešim̃ v. dešim̃[t]s Dgš. Dus. Vel. dešimt̃s Kv. = gr. δεκάς; ⁵) la. dribināt 'zum Zittern bringen' = pr. dirbin-snan E. 61 'das Zittern' lí. diřbti 'arbeiten = krutēti' (slg. Tverētinju: žemę krutēti 'gyventi, dirbti', pinigą až-si-krutēti 'užsidirbti' ir Dus.): lat. f[r]ebris 'drugys' Brugmann Gr. I² 441 lí. drebēti 'zittern, beben' drebulė 'pōpulus tremula'; ⁶) la. au. driva = lí. dir[i]vā 'niwa, orome pole' dirvō-nas Dus. la. dirvans 'odłóg, niwa zapuszczona' = la. žem. druva 'Acker, Saatfeld' < d[u]ruva iš aist. *darávā: pirmtoninis (antetonicus) a padėjimę priš lūpinjus tarsnjus (ir po ju) virsta ing u, k. a.: gámalas Ju. ž. 408 > plur. gumulái, iš kur nau-jadaras gúmulas l. c. 490 < glom^o/lo- = glomulus, grúmulas l. c. 480 = g[l]úmulas = glúmer-i-s m. l. c. 449 'kawał chleba' = lat. glomus, -eris, la. jumis 'Doppelfrucht' = scr. jamá- Fick Wb. I⁴ 292, úmaras 'Sturm, Ungestüm' — scr. áma-s 'Ungestüm', pr. kups-ín[ə]-s V. 46 'Nebel' — lat. vapor 'Dampf' rus. kopost' 'dūmai'; aist. darávā < i.-eur. dřvā ĩra suesybėvardintas kentėjinis dalývis (participium passivi) dřvó-s 'dirjamas, arjamas': gr. δάριω lí. dirjú diřti 'schinden' + suff. partic. pass. -vo- lat. ar-vu-m 'Saatgefilde' lí. piř-va-s 'Bauch = *pilamas' kal-vā 'nedidelis kalnelis = iškelta (vita)' scr. pak-vā-s 'coctus'; «dirvā» gauna sau vardą nū «plėšimo» (: proscindere humum), «dirimo» arba «arimo» (= ardymo): pr. luncka Grunau № 56 'Acker' ntr. < luńka[n] — scr. lúńcati 'rauft, ruft' lí. luńkas 'Bast' (slg. luńkus plėšti 'драть лыко'), lí. laúkas 'Feld, Acker' V[—] luq- 'plėšti' scr. lu-ń-ča-ti pr. lúkə-s V. 640 'Holzscheit'; ⁷) g[i]rībšnis = gir[i]bšnis m. 'der schnelle Griff' iš *giribis-nij- (: bis > bš § 73) = scr. *gr̥bhiš- ntr. 'grībimas' gr̥bhñāti 'ergreift': lí. gróbt̃i 'greifen'; ⁸) la. k[i]ribas pl. 'das Geflecht, das den

Boden des Bauerschlittens bildet': li. kiŕb-inē 'fascis' Dus. Kup.: la. kārba 'eine Tüte aus Baumrinde = aukšlys Dus.' ir. corb 'Wagen, ursprgl. geflochtener Wagenkasten': kréb-šis 'Korb' Šjau. kréb-šas 'eine grosse Tasche, ein Bettelsack' diminut. iš *krébas, iš kurjo žodžio paskolintas somų reppu 'das Ränzel, der Reisesack' (: -u iš -a par lūpinjo tarsnjo intekmę)?; ⁹⁾ pá-prikos Ju. ž. 406 pá-prikai 525 'подкупъ, взятки': pa-pirkti 'подкупить'; ¹⁰⁾ la. p[i]ludināt 'sich baden': gr. πλῶδες 'Feuchtigkeit' § 69²⁹⁾; ¹¹⁾ pr. p[i]lika- 'klein' Nesselmann Thes. 131 < 'su-smulkintas': pr. polca 'territorium' l. c. 137 < pālkā 'divisio': √ pelek- peleg- 'skelti pusjau, kirsti, dalyti, plėsti, draskyti' > gr. πέλεκυς scr. parać- 'Beil, Axt' li. pelek[v]-ā 'žuvīs vūdegá' mhd. vlēc 'Flicken, Lappen' li. pal[š]tis f. 'Speck-seite' (Jaunjus) scr. prášči-š 'der an der Seite steht' iš *paršči-š Wackernagel Ai. Gr. I, 213 lat. plaga 'Gegend, Landschaft' gr. dor. πλάγος 'Seite' n. li. žemę plėš-ti 'proscindere humum' plėšimas 'ein frisch gerissener Acker' Kv. Dus.: ags. fealh 'Egge' mengl. falge 'Brachland' rus. polosá 'Streif' Walde Wb. 481; ¹²⁾ prim 1599 m. Dgšo Post. ed. Volteri 67, 22, 28; 1547 m. Kat. ed. Bezzenbergeri LLD I 30, 34; Capeller Kaip sen. Lēt. gyvena 30, 14 la. primš 'vor' BB XII 234 = pirm 'vor' Kv. Rī. Til., prim-galis Slavikai = pirm-galis ib. pirma-galys Dus., prim-lakos Vel. = pirm-lakos Kv.: gr. πρῶμος 'Vorderster, Führer' got. fruma 'der erste' = *πρῶμος as. formo 'der erste': aisl. strodenn = aisl. sordenn 'muliebria passus' Streitberg Ugerm. Gr. 68; ¹³⁾ ridikas = la. rud[i]ka- 'Rettig' iš aist. varadi-ko-s dimin. pri vrdi- = got. vaúrti- 'Wurzel' ahd. wurz f. 'Kraut, Pflanze': √ vere-d- 'durti, bestti, kasti; drožti: rašyti' aksl. vrědъ 'laesio, vulnus, damnum': √ vrā¹d- 't. p.' ags. wrōtan aisl. rōta 'wühlen' as. wrītan 'zerreißen, verwunden, schreiben' li. raide 'Buchstabe' rý[d]-mis 'didelė stovylá = statua' Šjauliai: √ vere 'dukti, drožti, kasti, pjauti' alb. vaŕe f. 'Wunde' < *vor-nā Brugmann Gr. I² 315 li. veŕ-ti 'durti' vėrulys 'dėglys' (tele: tlā τηλες, pele: plā) >

✓ vrā lī. rō-na-s 'drūtas rāstas lentoms pjauti' prūs. *rānē, kursai žodis skolinimo kelju pakljuvo ing vok. prov. rāne 'ein Stück Bauholz' ir prov. rone Ilvingo žodynėlyjė № 631 s. v. saxto <saicsto 'šikšta' (x iš ic); ¹⁴⁾ ristjā Til. Dus. Kv., dimin. rist-ikē Kv. Rī. = irstjā 'Trab' Puṁpėnai iš *iris-tjā: scr. áršati 'bewegt sich schnell' gr. ἀρ-σῶρος 'rückwärts gehend' ags. ráes 'Sturm' aisl. rás 'Lauf, Rennen'; ¹⁵⁾ la. sprigstis = spirgstis = sprugstis pl. 'glühende Kohlen unter der Asche': lī. piǫǫšnīs 'glühende Asche, in welcher noch Funken glimmen' < spirgis-nī- (:gis > gš § 73) slg. mokes-tī-s Dus. = mókes-ni-s Kv. 'die Zahlung, Abgabe' < mokes- ntr. la. maks-a 'Bezahlung, Preis': spirgis- 'žizirbá' ntr. iš i.-eur. sphrgas- (:σφῆρας scr. kravíš-): ags. spearca 'Funke' cf. Per Persson Studien zur Lehre von der Wurzelerweiterung 18; ¹⁶⁾ la. sprizyg(a)-s 'rasch, munter': spirglūtīs 'munter werden' spir'gt(a)-s 'frisch, munter, gesund'; ¹⁷⁾ la. sprigšēt 'prasseln, knistern': lī. spiǫgintuvē 'Bratpfanne'; ¹⁸⁾ ap-žlibti 'apakti': la. žilb-t 'erblinden' § 66¹⁸⁾; ¹⁹⁾ žrigzdai 'Sand' 1573 m. Postilė žr. Mitt. V, 165 = žviř[g]zdai Kv.: žvi[r]zdrai Daugk. Būd. (Pratarmė) 2,11 ži[r]zdrá Jon. 'Sand' § 65¹⁸⁾: pr. sixdo V. 26 'Sand' zigzdā' < zigzdō[r] (:sesū[r]) kitoniškinimo kelju iš ži[r]gzdōr: pr. Sixdro lacus < Zigzdr-ō[n] — lī. Žvirgžd[r]-ys, éžeras Juž.: pr. sixdre V. 737 'Goldammer' < zigzdr-ē 'stařta'; ²⁰⁾ drignīs Bd. 'der Hof um den Mond' iš *d[i]nignīs (dissimil. 2 n) = di[n]gnīs Jon. 'ratas aplink mėnesi'; drignė Dus. = di[n]gná Dy. 'Regenbogen': sl. daǵa 'Bügel' la. daṅga 'Ecke, Winkel' Bielenstein Lett. Spr. I 328; ²¹⁾ la. krina 'eine Sau' = la. ķirnis ķirlis 'eine magere Sau': scr. kiri-š m. 'wildes Schwein' < q'ari- v. qari- 'Wühler': scr. kartá-s 'Grube'; ²²⁾ s[i]ritīs, -ī's 'gut geordneter Holzstoss' Kv. Rī. = air. sreth 'Reihe' Brugmann Gr. I² 468 < sr-ťā = la. sār't(a)-s 'ein Scheiterhaufen; ein Holzhaufen zum Verbrennen' (:ar < ř § 65): ✓ sere 'kišti: dėti, krauti' lat. ex-sere-re linguam 'iškišti ližuvi' seriēs 'ailá' la. sēr-t 'класть скошенный хлебъ въ ригу'; la.

rija, ryja 'Korndarre, Riege', li. rijè, rejè, reja 'Scheune' = est. rei, rehi, rihi 'Dresch- und Darrscheune, Riege' lyv. rī, f. rihi (St. rihe-) 'id.' vot. rihi 'Stube' Thomsen BFB 276; fin. rihi < riihen = olvi < olven olu[d]en; riihen kilo iš nom. sg. *riis (iš aist. *sr̥y-s: *[s]r̥y-s > la. *ry-kuris > ry-kulis 'Rihjenkerl = rijós kūrintojas'), kaip kad miehen iš mies 'Mann'; iš šaknis sere- 'serere, debito ordine locare' su prisagós -ēj-pagalbą buvo padaryta aistiška žodylytė *ser-é-s > *sr̥és (slg. pelēkas > p[e]lêkstu, žémė > ž[e]mo-gú-s), kuri dvijų s kitoniškinimo kelju pavirto ing *r̥és; iš nom. sg. r̥és genetivus sg. turėjo būti raj-és arba, užlaikjus ē iš nom. sg., r̥ej-és; pradėjus veikalauti aistiškamjam ablautui iš raj-és turėjo kilti rij-és § 44, II, o iš r̥ej-és—r̥ej-és § 29; pri genet sg. rij-és rej-és buvo ir rij-ās rej-ās, paskaitėjus nom. sg. r̥és motriškosjos rūšės žodju (slg. scr. dhij-ās ir dhij-ās < dhí-s f.); par gen. sg. rij-és kaltją gimė naujadaras nom. sg. r̥y-s (cf. gr. α-ός: ζός), kursai, kaip jau matėme, užliko somų žodyję *riis > riihen ir la. ry-kulis; iš genet. sg. rij-ās v. ryj-ās (su y iš r̥ys): rej-ās gimė nom. sg. rijá ryjá: rejá (Jaunjus); schwed. dial. ri, rie, 'Stang, søerl. Stang, hvorpaa Korn hænges til Törre' < *rīh- 'arđas' Thomsen BFB 276 su rija arba f. rihi neturi niko bendro: li. *rīk á > dimin. rīk-lès 'duae perticae mediocres, quibus superposita ligna siccantur' Kv. Rī: rejú rijaú rī-ti 'ligna siccanda collocare in rīklès' Kv. < rīk-ti 't. p.' (Veiviržėnai) be k iš imperat. rī[k]-k: rī-tuvė 'strues lignorum' Senāpilė.

§ 71. Aist. ur=i.-eur. r: ¹⁾ pr. aclocordo V. 313 'Leit-seil, Fahrleine' < aclo tordo (: c < t) = aklā- tūrdā' iš a[t]k[a]la-t[v]urdā' (dissimilatio duorum t) § 27 'quae retro tenetur' > 'habēna' Jaunjus: átkalas 'reciprocus, retrorsus' átk[a]l-apos Kv. Rī. = átk[k]l-apos Kurš. 'ein Zügel, ein lederner Zaum' < atkal- 'retro' + apā- 'tenēre' lat. apiscor 'fasse, erreiche'; at-tvařslai Kv. Rī. pa-tvařslès Klaip. tvařslès Til. 'die Fahrleine' turėklès Dus. 'austinės vadjos' iš √ (s)tvere 'ca-

pere, tenēre, habēre' lī. stvef-ti 'apprehendere' Dus.; pr. -turdā 'quae habetur' < i.-eur. tvr-dhā ira depass. lytis (< gr. *σαρ-θῆ-ναι, slg. lī. skeĭ-dē-ti sver-dē-ti = ἄερ-θῆ-ναι), slg. lī. piñda 'cunnus = quae pinsitur' < piñ[z]dā acc. § 80 < nom. sg. *pi[n]zdā' (: nz + cons. $\dot{z}$ > z + cons. § 78) > naujadaras acc. sg. *pízdā > *pízdēm § 31 > *píz[d]ēm (: neprigaidētas zd virsta ing z § 82) > pízē > nom. pízē 'cunnus' (Jaunjus): lat. pinsere 'klein stampfen, zerstossen' au. ryt. písti 'beschlafen'; ²⁾ buñžē 'galka' Ju. ž. = ahd. bungo 'bulbus': aisl. bingr 'Haufen' av. bañza'ti 'er mehrt' la. bīza- 'dicht'; ³⁾ pr. Curche 'Gott der fruchttragenden Erde' Privilegium anno 1249 a Jacobo Leodiensi Prussis concessum: «Ydolo quod semel in anno collectis frugibus consueverunt confingere et pro deo colere, cui nomen Curche imposuerunt, vel aliis diis qui non fecerunt celum et terram quibuscunque nominibus appellentur, de cetero non libabunt»: Kurke voc. > nom. < i.-eur. q^vr-q^v- (reduplicatio fracta) 'penétojas, poln. karmiciel': $\sqrt{\text{q}^v\text{ere-}}$ 'valgyti: causat. dūti valgyti = penēti' hom. πύρ-νο-ν 'Bissen' < q^vr-no- (su π iš *παρνον) rus. kor-m poln. kar-m 'penas, maistas' < k^rr-m^r la. cer-ūkslis 'dens molaris': $\sqrt{\text{q}^v\text{ere-}}$ v(e)- scr. čár-va-ti 'zerkaut, zermalmt' čar-va-na-m 'Speise, Nahrung' i.-eur. q^vr^var ante Vocales 'eine Art Fladen' > gr. *παρ^αφαρ-ων > *παρ^αφαν-ων (: p-v < p-p) > *παρ^αωνων (: silpnaprīgaidis φα > υ) > πορ^αωνων > πορ^αων-α-ν μαγίδα Hes. ir κόρυν-θo-ς μάζης ψωμός Hes.: *παρ(α)φαρ- = slav. k^rr^vr^r-, iš kur kilo rus. kor v[r]-íga ir ko[r]vr-íga 'dūnos képalas: eine Art Fladen': aist. kar[a]var-, iš kur dimin. lī. kar[v]a[r]-išýs 'eine Art Fladen' (: antrasis r išnyko kiton. kelju): pr. kirwait-en 'Benennung eines Opferschmauses, der nach vollzogener religiöser Ceremonii gehalten wurde' Nesselmann Thes. 72: pr. Krefze 'vīna metinju pūtú: Opferschmaus' (: e iš «atviro» i) Mierzyński Mythologiae Lituanicae Monumenta II 136 < Kryfze l. c. = bendra-prūs k[i]risē 'Opferschmaus' = la. karaša 'das Festbrod' (: ara iš r § 56) < *karas-jā (: -s- iš -š- < -sk-, slg. ést. karask 'Kuchen, Fla-

den, von ungegorenem Teig'): lat. cer- vitojē quer- > sili-
cernium 'Leicher-mal' Cerēs 'Göttin der fruchttragenden
Erde': la. Cerūklis 'ille hospitalitatis deus, cui ex omnibus
esculentis primas buccas, primos ex poculentis haustus stulta
libabat plebes' Usener Götternamen 106: la. kreša 'ein Viel-
frass von Menschen'; ⁴⁾ la. burves 'kleines Segel' = gr. φῶρος
'Mantel ohne Ärmel; Segel' iš *φῶρος n. Brugmann KGr. 134,
Lidén Ai. St. 24: li. búr[v]ēs 'Segel' Kv.; ⁵⁾ pr. estureyto
V. 776 'Eidechse' = isturê¹tā (i iš a § 44, II): gr. ἀστήρ
'stella' ἀστρά-σι = pr. *istur[u]-mans dat. pl. (u iš a del m),
iš kur silpnasis kamīnas istur- 'ἀστρα-' inėjo ir in acc. sg.
*istúr-am > *istúrām (: dvibalsės pirmoji dalis praīlgsta § 117)
> *istúrēm > nom. sg. istur-ē 'stella': isturē-tā- 'stellātus' >
substantivum (ὄρθιος, sēnis) isturê-tjā > pr. isturê¹tā 'stellio,
ἀσπερίτης' < Jaunjus; ⁶⁾ guńbas 'squirrus' = ahd. knopf m.
'Knorre an Gewächsen' nhd. Knubbe 'Knollen im Holz';
⁷⁾ guńbti 'eiti didyn, stipryn, rībyn' Kv.: pr. garbā-s grābā-s
'Berg': garbti 'venerari' Kv. garbē 'laus'; ⁸⁾ la. gurni 'die
Gabel am Spinnrade, darin das Rad läuft' = gr. γάρνον τὸ ἔσω
τῆς πλῆμνης σιδήριον, ὃ τὸν ἄξονα περιβέη Hes. Bezzenberger BB
XXVII 165: i.-eur. V⁻ g^vere 'sukti' got. asilu-qairnus
'μύλος ὀνικός' li. gifnos 'Mühlsteine' gvefti 'rozchwiewać się
(w rózne strony), zbytnie rozszerzać się' gr. γύρος 'Kreis'
li. gúrinti 'susikuprinus eiti' Dus.; ⁹⁾ j-uńgartas 'черезъдель-
никъ' Ju. ž. 687 su j iš juńgti = ańgartas § 65³; ¹⁰⁾ kum[p]stē
'Faust' kitiņskiniņmo kelju iš q^vņq^vst- = aksl. pęstь 'Faust' <
pņq^vst-ī- Brugmann Gr. I² 586: la. ķem'pa čam'pa 'ein
Handvoll' § 69²; ¹¹⁾ kurkulai 'Froschlaich' = germ. *h[u]rigan
an. hrogn N. pl. ahd. rogan 'Rogen, Fischeier': i.-eur. q^vr̥q^var-
kitiņskini. kelju q^vr̥q^val- (aist.) ir q^vr̥q^van- (germ.); ¹²⁾ pr.
korto V. 698 'Gehäge' pocorto V. 195 'Schwelle' = kurtā'
'áptvaras, apt[v]orális Kv.' pā-kurtā³ 'slenkstis = kas įra po
pintinį durų' = got. haúrds f. 'Tür' gr. κύρτη κύρτος 'alles
aus Binsen geflochtenes, bes. Fischreuse' κυρτός 'Sieb': lat.

crātis 'Flechtwerk' scr. črtá-ti 'bindet, heftet zusammen': pr. Kort-medien (= Curt- Nesselmann Thes. 85) 'Häge-wald' im Kreise Wehlau BB XXIII 284: $\sqrt{\text{q}^{\text{ere-t-}}$ 'pinti' §§ 68¹, 71⁹¹; ¹³) kuřtas kuřtis la. kur't(a)-s pr. curtis V. 700 'Windhund' = ags. hrytta ahd. rudo 'vertragus' < [s]h[u]rút = aksl. chrъtъ lenk. chart 't. p.' < pra-slav. *ksurt-¹/₁₀- Jaunjus; visi šī žodžai gimē iš i.-eur. q^ssr-t- 'ῥορεύς' — nomen agentis (: scr. bali-[b]hř-t- 'Abgabe leistend') iš $\sqrt{\text{q}^{\text{ser-}}$ 'bėgti, tekėti': scr. kšar- 'fliessen, strömen' li. [s]kuřti 'laufen' Dus. Kv.; i.-eur. ks- aistjū ir germanų kalbosę daro perkėlimą (metathesis) ing sk-, slavjū kalbosę ks- lĩkti kaipo ks-, iš kurjo paskjaus gimsta k (= ch) žr. § 76; ¹⁴) murksōti Kv. mufkso kaip katinas ūžpelėnėję = mirksōti Kv. 'mit halb offenen Augen dasitzen': akis meřkti; ¹⁵) puřkšti praes. purkštjū 'ich pruste' iš aist. *pur[u]k-skjō (:skj aistjū prokalbėję pavirto ing štj = li. šč, št: au. túščas žem. túšts = scr. tučhjá-s 'leer, wichtig' < *tusqjō-s §§ 120 — 122) = lenk. parskać 'prusten': la. spuřk-t 'брызгать'; ¹⁶) la. pū[l]t-elis 'eine Speise von Hafermehl' dim. pri lat. puls, -ltis 'dicker Brei aus Spelzmehl' < Jaunjus; ¹⁷) ž. ruřtas Kv. Rĩ. Ju. ž. 480 = au. riřtas (ne *riřtas, kaip kad rašo Brugmann's Gr. I² 415) 'serius' = scr. ratá-s 'bei etwas weilend, einer Sache ergeben': riřti 'ruhig sein'; ¹⁸) skuřdas 'vargas, netuřtas' skurdús 'vargingas' skuřsti 'vargjai augti, kėsti netuřta, im Wachstum zurückbleiben, verkümmern' nu-skuřdėlis 'kurs nuskurdo, pavargo, vargūlis' = scr. křdhú-š 'verkürzt, verstümmelt' á-skrđhōju-š 'nicht kärglich, reichlich' gr. σαρθάλιος νεανίσκος Hes. (= Skurdėlis nom. propr. viri Kv.): skú[r]duras kú[r]duras Kurš. ka[r]darýs Bd. kúderis kúduris Ness. kudrus Bret. Jer. 38, 11, 12 = ž. skuflis 'ein zerrissener Lappen' Kv., kursai įra susmulkin-tinis (diminut.) žodis skurdera- 'Lappen' (παίς: dim. παῖδ-ίον): skurder-ja- kiton. kelju > skurdelja-: *skurd[e]ljō instr. sg., nom. et acc. du. ir *skurd[e]ljōńs acc. pl., iš kurjū, taisy-kliškai išnykus d prieš l § 128, gimė skurljū skurljús >

skuŕlis (Jaunjus): skarlótai Kup. 'Lappen = skūtai, lāskanos ib.' iš *skard[e]lā'-tai (dim.: kjauljó-tè): sku[r]duŕ-lis 'skurlis' Ju. ž. 179^b dim. (:jaunikis > jaunīk-lis pr. wayk-lis V. 190 'Sohn' < vaikas) iš skú[r]duras; ¹⁹⁾ sm-uŕgas smuŕglis Kv. Rī. 'der Nasenschleim, Rotz' aksl. sm-rŕkŕ 'Rotz' lenk. sm-arkač 'nasum emungere' = sn-arglŕs Kurš. sn-uŕglis Dus. (:minkštas ū iŕvestas iš išnykusjo *sn-irg[u]lŕs) la. snurgulas 'der Nasenschleim' li. snerglŕs 'smark' širv. la. snerglis snerže 'Rotz' snaŕglos Kv. smuŕglès Sal. = sneŕglès Dus. 'die Nüstern' aisl. snŕrgl n. 'das Schnarchen' Fick Wb. II³ 686: nosi šn-uŕgšti 'išspausti iš nosis snarglŕ' Dus. praes. šnurgštjŭ < *sn-uŕgštjŭ (: *sešura-s 'ἐξουράς' > šésuras) < *sn-urg-skjŭ (: skj > št § 120): šn-uŕgšlès 'die Nüstern' Kurš.: gr. ὀμ-όρυ-νυ-μι 'wische ab, trockene ab' (Jaunjus) < som-rŕg-; žodjŭsę sm-urga-s etc. ir sn-arglŕs etc. sm-, sn- ĩra prĩsdėljai (praepositiones) prasmėję 'com-, co-'; šitŭs prĩsdėljus randame sekanťjŭsę žodjŭsę: ²⁰⁾ aksl. sm-ėdŕ 'dunkel, braun' poln. śm-iady = poln. śn-iady čech. sm-ėdŕ = sn-ėdŕ 'смѣрый' < sm-, sn- 'σύν' + αἶθεω 'brenne' li. j-ŭdas 'schwarz, eigl. gebrannt' § 52 + aksl. gn-ėdŕ 'braun' čech. hn-ėdŕ 'ruŕdoŭ (kŭn); смѣрый (tvăr); бѣрый' = ahd. gan-eista isl. gn-eiste 'Feurfunke': pr. [s]kn-aistis V. 36 'Brand' = isl. [h]n-eiste = schwed. s[k]n-aikstā 'Funke' IF. 19, 136 < sk[u]n + ai(t)st- (: schwed. snaikestā kitioniškinimo kelju iš *snaitstā) < ksun 'ζών' (aist. ir germ. kalbosę ks- > sk- § 76) + aistst- 'αἰθεός' < *aidhst- < aidhes-t-; ^{β)} la. sm-ydra- = sn-ydra- 'schlank'; ^{γ)} m-ĩžėti Ka. = n-ĩžėti Dus. Til. Kv. = gn-ĩžėti Kamajai 'jucken'; ^{δ)} lat. [s]m-ungŭ 'šnurgštju nosi, jŕ spauzdamas' (: ἄγγω lat. angŭ) = aist. sn-ang- 'mun-gere' > snāng- (: dvibalsės pirmoji dalis pratįsta § 117) > snā[n]g- (: dissimilatio duorum n) > prūs. snāngslŕs V. 88 'Rotz' = snoxslis (originalę vitoję l klaidjaj parašytas t; žodyję slojo V. 379 'Unschlitt, Talg' panaši rankrašťjo klaida: parašytas l vitoję tikrojo t: stoyo = pra-prūs. stājŭ[r] = gr. *στᾱζαρ στεᾱρ 'Talg'); ²⁰⁾ la. spulgana = spilgana- 'glānzend, schillernd':

scr. phalgú-š phálgu-na-s 'rötlich, schimmernd'; ²¹⁾ spuŕdu spurdēti Dus. 'labai judu, bejudēdamas spirnoju': scr. spárdha-tē 'eifert, ringt, strebt': spiŕti nhd. Sporn; ²²⁾ spuŕgas 'Pflanzenauge, Trageknospe' = gr. σπαργή 'strotzender Trieb': av. fra-spar°ga- 'Schlössling, Zweig' medis sprōgsta § 66¹⁵⁾; ²³⁾ stulbis 'nepašankús, nepasliŕkšis, sunkus in darbą žmogus' Jon. — esybēvardis iš *stulbas (sénis: sénas) = la. stulba- 'blind, verblüfft' stulbiŕi 'Blindekuh': stulbas v. stulpas 'šulas, staktá Kv., stības Jon.' (slg. ligōnīs akis i stulbą atsistojo Kv.: rus. о-столенѣть 'стать неподвижно, столбомъ, отъ изумленья или страха'): la. stilb(a)-s 'Schienbein' lí. sti[l]bû-kaulis Dus. = sta[l]bý-kaulis Kv. 'tibia': ap-si-stalbûti 'установиться' Kup.; ²⁴⁾ sumplas 'dünn, mager' E. Wolter Mitt. IV 181 = simplas Dy. 'silpnas' pa-simplēti Dy. 'silpnas, ljūsas, palaidas pasidaryti' = silpnas Dus. silpnas Til. Kv. Rf. 'schwach, kraftlos' < aist. salap-lo-s: slóbnas Dus. slábnas Kv. 'schwach, kraftlos' slôpstu Kv. 'slambú' nu-slôpti Kv. 'nu-gul'ti' (: nhd. schlafen), lopšná žmoná Kv. 'nėštjá, sunki, sukritusi' iš [š]lopšná dvijų š kiton. kelju < slāpis-nā' (: pis > pš § 73) 'silpnumą turinti': slapis- ntr. 'silpnumas' < i.-eur. slāpas- + posses. suff. -no- cf. gr. σελήνη 'Mond' < σελασ-νᾱ 'turis σέλας': lat. lābi 'kristi' lí. lóbas 'dauba' Dy. Sal.; ²⁵⁾ surbē-lē 'dėlė' = lat. sorbē-re gr. ρυφέω 'schlürfe' = srubá 'Suppe' srubýti Kv. 'dūti srēbti' < surub-; ²⁶⁾ šurpas Ušp. šurpulýs Dus. Kv. Kurš. (su minkštu š iš širpulýs) = švirpulýs Jūž. 'der Hautschauder' = pra-lí. širp- > fin. hirvetä 'schaudern, grauen, beben': i.-eur. V⁻ kverep- 'judėti, bėgti' (: φεύγω), bijoti (: baugús) scr. ġurpa-m 'Getreide-schwinge' (Jaunjus), lí. šaŕpus 'schnell' Kv. gr. καρπάλιμος 'pernix'; ²⁷⁾ tulpinti = tilpinti Ju. ž. 554 'daryti, kad kas tilptų, par-eitų Dus.': tilpti 'hineingehen' pri-tilpti 'prieiti': air. tall'im 'ich passe, finde Raum' (: -ll- iš -lpn- Brugmann Gr. I² 686): tlp- išvestas iš šaknīs tel- 'eiti, caus. daryti, kad kas eitų > nešti, vesti, vežti' lat. tuli lātus = aist. *tlātó- § 31 > [t]létá- § 130 > lētas

iniuriarum, doloris patiens' = gr. $\tau\lambda\eta\tau\acute{o}\varsigma \tau\lambda\tilde{\eta}\nu\alpha\iota$: $ti\tilde{l}$ -ta-s 'die Brücke' [ti]tilvīkas titiīvis Ka. 'Strand-läufer = $\tau\rho\omicron\chi\iota\lambda\omicron\varsigma$ '; -p-: $st\acute{o}$ -ti > caus. sta-p-iñti 'penem erigere' Kv., scr. $\check{c}r\acute{a}$ jati 'kocht, brät' > $\check{c}r\acute{a}$ -pá-jati 't. p.', scr. $l\acute{i}$ jatē 'liegt an, bleibt stecken, setzt sich nieder' > $l\bar{a}$ -pá-jati $l\bar{i}$. $l\acute{o}$ -pau 'flicke';²⁸⁾ $tu\check{r}gus$ = la. $ti\check{r}gus$ 'der Markt' = rus. $torg$ lenk. $targ$ 'Markt, Handel' iš i.-eur. $t\check{r}gu$ -s: lenk. $targa\acute{c}$ 'traukyti, stumdyti' rus. is- $t\acute{o}rgnu\check{t}$ 'ištraukti, išplėšti' $tr\acute{o}ga\check{t}$ 'lįsti': $tu\check{r}gus$ (: Tergeste 'Triest' < illyr. * $terga$ 'Markt' G. Meyer IF. I 323: $l\bar{i}$. $Turg\acute{e}ljai$ nom. propr. oppidi) reiškja $v\acute{i}t\check{a}$, kurjoję žmonės 'stuindosi, grūdasi', slg. rus. $tolku\check{c}ka$ $l\bar{i}$. $m\acute{u}g\acute{e}$ Kv. Rf. 'paskutinysis turgus prieš užgavėnes' < $m\acute{u}g$ -šas Kv. 'žmogus, kurs eidamas pro šalį užkljudo kitą, pastūmi, ant kojios užlipa';²⁹⁾ $tu\check{f}slinti$ = $tv\check{f}slinti$ 'chodzić (wystawiwszy tył)' Ju. ž. 213^b: $ristik\acute{e}$ $tursn\acute{o}ti$ Kv. 'im kleinen Trabe reiten': scr. $t\check{u}rt\acute{a}$ -s 'eilig' gr. $\acute{o}$ - $\tau\rho\acute{o}\nu\omega$ 'ich treibe an' $\acute{o}$ - τ [f] $\rho\alpha$ - $\lambda\acute{e}\omicron\varsigma$ 'rasch, schnell';³⁰⁾ $tu\check{l}\check{z}ti$ = $ti\check{l}\check{z}ti$ Ju. ž. 651, 654, 666, 668 'aptekėti vandenimi' akis pa- $tu\check{l}\check{z}usjos$ ašaromis Ju. ž. 7^b: $tel\check{z}ti$ 'beharren' Dus.: la. $stul\check{z}e$ $tul\check{z}ne$ $tulgsna$ $tulznis$ $tulzis$ 'ein Brandblase, Blase überhaupt, eine Blatter';³¹⁾ $uld\acute{u}ti$ 'girren' (Tauben): nu- $ald\acute{e}ti$ 'erschallen': mažarus. $ladovaty$ 'Hochzeitslieder singen' gr. $\acute{\alpha}\lambda\alpha\zeta\acute{o}\nu$ 'Prahler, Aufschneider' Bezenberger BB. XXI 315; ³²⁾ la. $ulk(a)$ -s 'der Wolf' = la. $vi\check{l}k(a)s$ $l\bar{i}$. $vi\check{l}kas$; ³³⁾ la. un = la. in 'et' = $sena$ - $l\bar{i}$. $e\acute{n}$ 'et' 1351 $met\check{u}$ $K\acute{e}st\acute{u}tjo$ $pr\acute{i}šikoję$ žr. «Draugija» 1907 m. I tom. pag. 158 iš i.-eur. * $\check{n}t$: nhd. und 'et' < * $\check{n}t$ 'apocopata forma' iš * $\check{n}t$ - $\bar{a}i$; slg. ahd. der 'tas' < * der - $\bar{a}i$ < * $\acute{t}ez$ - $\bar{a}i$: got. ib - $\bar{a}i$ $aisl.$ $n\acute{u}n$ - $\bar{a}$: sl. nyn - $\bar{e}$ $l\bar{i}$. $n\acute{u}n$ - $\bar{a}i$, got. in - $\bar{a}$ 'eum': $l\bar{i}$. j - $\acute{y}n$ - $\bar{a}i$ 'eum' Kup.; got. ib - $\bar{a}i$: in - $\bar{a}$ = $l\bar{i}$. $\acute{a}šen$ - $\bar{a}i$ Dus.: $\acute{a}šen$ - $\bar{o}$ Dy. < Jaunjus; ³⁴⁾ $u[n]gn\acute{is}$ 'Feuer' septini Schiburrei $ungn\acute{ies}$ $d\acute{e}gie$ [$\acute{e}$ = $e^{\bar{a}}$] Bret. Apok. 4. 5 = lat. $i[n]gnis$ = scr. $agn\acute{i}$ -š 'Feuer' < i.-eur. $ng^{\bar{v}}n\acute{i}$ -s slg. Fr. Stolz u. Schmalz, Latein. Gram.³ 64 = sl. $o[n]gn\acute{b}$: žem. $a[n]gn\acute{u}s$ 'ignitus': anglis aksl. $agl\bar{b}$ scr. $\acute{a}ng\bar{a}ra$ -s 'Kohle'; ³⁵⁾ $u\check{n}gti$ 'wimmern wie ein Hund' = la. $\acute{y}gt$

‘mürrisch sein, winseln’ > fin. inkua ‘winseln’ li. iŋgz-ti Ju. ž. 529 ‘нюнить’: gr. ἄγ-αννακτέω ‘wimmern’ < ŋg-ŋg- intens., mhd. anken ‘seufzen, stöhnen’; ³⁶⁾ ufb-ti ‘gręžti skylę’ ufbinti Kv. Ju. ž. 655 ‘ein Loch in etwas machen’ = viřp-s-au ‘esmi ingrežtas, inbestas’: skveřb-ti ‘mit einem spitzen Werkzeug bohrend stechen’: aksl. svrabъ ‘scabies’ svrablъ svrădlъ ‘terebra’ rus. sverló poln. świder, -dra ‘gražtas’ iš *świ[r]der < *s[q]vr̥bh- dhro-, rus. sverbīt = poln. świerzbi ‘nīžti’: kirmélės medį su-vařpė ‘die Würmer haben den Baum durchlöchert’ kiř[m]-varpa ‘der Wurmstich im Holz’ Kurš. (= ž. ki[r]m-grjauža Ylakjař): kiní-varpa Nmř. Ju. ž. 571, 713 kin-varpas Jon. ‘medįo živės kirmīs graužėjá = trynělė Dus.’ < kin-í- ‘Wurm’ iš nom. sg. *kŷs = xřs ‘Holz-, Korn-wurm’ (slg. lat. Samnis > Samnit-is: δελφίς > δελφιν-ος: scr. rathřs > rathij-am); iš nom. sg. kŷs ‘xřs’ galimas ĩra trejėpas genet. sg.: α) kij-ės = gr. κ[i]j-ός, β) *kit-ės ir γ) kin-ės = li. kin-í-varpa; la. urbulis = virbulis ‘Pflocken, Griffel’: *[v]ribulis, iš kur naujadaras irbulis ‘t. p.’ irb(a)-s ‘Stricknadel’; i.-eur. [sk]vr̥p(h)- ‘gręžimu daryti skylę, badyti, kasti’ > aist. v[a]rap- > rap-, iš kurjos šaknis augštynlinkjo balsų laipsnjavimo kelju gimė pagal paveikslo rážas — rŭžas (ἐρράγγην: ἐρρώγα) naujadaras iš-rŭpti ‘wydražyc, wydłubać’ Ju. ž. 622; ³⁷⁾ pr. urminan E. 85 = wormy[n]an V. 463 (originalę tarp y ir a išleistas n) = warmyn[a] Grunau № 100 ‘rot’ = urm-ina- vārm-ina- (: kelt. vermo- cym. gwrn ‘niger, nigricans, infuscus’ Fick Wb. II⁴ 274 = pr. gelāt-ina- § 59¹: gelťas) = mažarus. vermjányj ‘rot’ < *vřrm-ēnъ J. Zubaty IF. VI 156 + pr. varnaycogo (originalę g vřtoję parařytas p) V. 755 ‘lanius excubitor’ = varna ‘kā-gā’ kiton. kelju iš *varnāk[r]jā ‘gā’ ‘rausvai jŭdas paukštis’ = ‘li. mād-šarkė Kv., med-šeřkė Kurš. (= ‘medaus vřrsós šařka’ = lenk. srokosz): varna- ‘rot’ ir. fern ‘Erle’ + akrja ‘schwarz’ gr. ἄκρος τυφλός, Λοκροί Hes. + gā ‘Vogel’ pr. witwa-go V. 756 ‘Wasserhuhn = karklā-paukštis’ < scr. gā-ti ‘singt’ Jaunjus; ³⁸⁾ urřti ‘schmutzen, šmeįžti, šjŭkřlinti’ Daugk.

Būd. 88,5 Ju. ž. 78^b in-uršē 'ižagē, zanieczyścił' Ju. ž. 666^b,2 in-uršti 'zabrudzić' l. c. 669 iš-uršti l. c. 655 'wypłókać (naczynia)' = [š]u-eršti 'šjúkšlinti, brudzić' Kv. šn-eř-k-šti 'zanieczyścić brudem, śmieciami' > s[u]n- 'su' + erš- 'brudzić' = t-uršti t-eršti 'brudzić' (: t-ira prišdēlis, slg. § 32, I²²): gr. ἀργός 'After'; ³⁹⁾ uřvas 'Höhle, Loch' = scr. ūrvá-s 'Vertiefung'; ⁴⁰⁾ uřvas 'ein Hölzchen mit zwei Löchern zum Zwirnabwinden': urnōti 'wickeln': V⁻ vere 'sukti' scr. vār-ta-tē 'dreht sich, rollt'; ⁴¹⁾ duńgso dungsôjo dungsôti Kv. 'migloję būti regimu' iš aor. *é-dhng^s-t 3 sg.: mhd. tunkel 'dunkel, trübe, dumpf' afries. diunk < *dinqa-z; ⁴²⁾ ži-žurbá 'Funke' Dus. vřtoję *ži-žurbá, su minkštu ž iš ži-žirbá: dvigubūta lytis (: ti-tiľvis 'τροχιλος' vo-verē 'σχιουρος', nom. propr. fluvii Sī-sartīs, -īs acc. Sīsartī < ser- 'tekėti') pñ veiksmažodjo ap-žirb-ti 'закрыться въ глазахъ' Ju. ž.; ⁴³⁾ pa-, i-žulnús = i-žvilnas 'ukošny' Ju. ž. 676: scr. hvr-tá-s v. h[u]ru-tá-s part. pñ hvára-ti 'geht schief, macht krumme Wege'; ⁴⁴⁾ ur[v]ulýs 'kľab wody = gúbulas Dus.' Ju. ž. 484^b = vir[v]ulýs 'kľab, wytrysk wody' l. c. 253 < varav-al-ŷ-s: iš-si-virvulti 'wycieć strumykem' l. c. 640: varvú varvêjau varvêti 'triefen' Dus. < ver(e)- 'triëfen, rinnen' (cf. lat. volvō got. val-vjan 'wälzen' < vel-, li. veř-vu ver-vê-ti Kv. 'burnjūti, высказывать свое неудовольствие' < εἰρω 'sage') — scr. vār-šā-ti 'regnet' av. va¹ri- 'See' va¹rja- 'Canal' aisl. ver vqr 'Meer' ir. feraim 'giesse'; ⁴⁵⁾ kuř-mis Til. Kv. Dus. kurmys Panemunėlyję 'der Maulwurf' — suesybėvardintas būdvardis *(s)qvř-mó-s 'niger': pra-slav. *k[u]ru-to-s rus. krot poln. kret 'talpa' gretymais pñ praslav. *kir[i]-to-s 'jūdas, niger' > rus. čort poln. czart 'la. jūds žem. jūdāsis = Teufel': V⁻ sqvere 'degti' § 60⁶ lat. cre-mā-re 'verbrennen' aisl. hyrr 'Feuer' lat. carbo 'Kohle' (su e-, kaip ir žodyję caņis 'švinis'); ⁴⁶⁾ la. muľdēt 'herumirren, herumschwärmen; irre reden, phantasieren': la. maľdýt 'irren' gr. πολεῖν 'gehen, kommen' li. mú[l]tulas Kv. = muńtulýs Dangk. Būd. 192,15 'impe-

tus, стремительность' (:n gimė kitoniškinimo kelju iš l) mu[l]-tulys 'eine Welle, welche kochendes Wasser wirft' Prūsų Kretingá la. mu[l]tulis 'ein Sprudel; Blasen, die beim Sieden aufsteigen': la. blādēt 'unbedachtsam, albern reden; phantasieren'; ⁴⁷⁾ (mėsós) buġ-ta 'Stück' Dy.: gr. φάρω 'zerstücelele'; ⁴⁸⁾ guġgūlē Kv. Rī. 'eine Menge, Masse (Leute, Bienen)' gurgulys Klaip. 'ein Haufen Enten, Wirrwar von Fäden': gr. γάργαρα 'Gewimmel, Haufe' ἀγυρμός 'Einsammeln': γέργερα πολλά Hes. lī. geġgūlē 'Menge, Masse, Gruppe, dichter Schwarm' Raudēnūšē < *gergūr-ā: √ g^vere 'versammeln' gr. ἡ-γερέ-θονται 'versammeln sich' aksl. grъstь 'δρᾶξ' rus. gorst' 'hohle Hand': lī. gre-tá 'nahe bei einander, dicht zusammen' grútės pl. tantum 'das Paar' Ju. ž. 714 < *g[u]ru-tā: grú-mu-ta-s 'kekė, poln. grono' Ju. ž. 480 karġklų grúmu-ta 'krūmas' Pikeljai < Ju. ž. 711^a iš gráma-ta-s 'krūvá, kūpa' Ju. ž. 460 «Vīnamė gramatė' ésant reik' teisiŋgai darýti»: aksl. gramъ 'caupona vel domus' grъмъ 'Gebüsch' = scr. gúlma- 'Strauch, Busch': scr. gráma-s 'Schar, Haufe, Dorf'; ἡ-γερε-: lī. gre-tá: scr. grá-ma- = πέλε-θρον: πλέ-θρον: πλῆ-θρον Per Persson BB. 19,281; ⁴⁹⁾ guġ-ti 'gellen, von den Ohren': scr. gūr-ti- f. 'das Rühmen, Preisen; Loblied': scr. ġára-tē 'singt' gir-ás gen. sg. 'Lobes, Liedes' saŋ-giratē 'er gelobt, verspricht' gurá-tē 'er begrüsst' gár-ta-m 'hoher Stuhl, Tron; erhöhter Platz im Streitwagen' gr. θειρᾶν λαιδορεῖσθαι. Λάκωνες Hes. dor. γᾶρυς 'Stimme' pr. ger-tā-s 'Hahn'; ⁵⁰⁾ guġga, guġgulas 'skrėt, zgrubienie, nierówność (w nitce, w powrozie)' Ju. ž. 494 guġgulas 'didelis mázgas' l. c. 715 < g^vrg^v- (fracta reduplicatio) = gaġgalas 'mazgas' Ju. ž. = la. žerg-dele 'Krollen im Spinnen, im Garn' su ž, įvestu iš gretýminės išnykusjos lytis *žurg^o, kur ž gimė iš minkšto ž padėjimę prieš «kītą» balsę*); žurg- minkštą ž gavo iš žerg-stele

*) Latvjų kalboje c, ž, atsistojes padėjimę prieš «kītósjas» balses (a, u, ū), pavirsta ingi ė, ž, k. a.: ¹⁾ la. čaka 'ein Knüttel

'Krollen im Spinnen, im Garn': $\sqrt{\text{g}^{\text{v}}\text{ere}}$ 'drehen (: got. -qairnu-s 'girnōs' lī. guf-ba-s 'мотовило' Ju. ž.) > flechten': gr. δέρεα 'Hals' < *δέρε- $\sqrt{\text{f}}\bar{\alpha}$ 'káklas' (= χύκλος scr. čakrá-s) < $\text{g}^{\text{v}}\text{er-vā}$: scr. guṇá- 'Strick, Faden' < $\text{g}^{\text{v}}\text{r-nó-}$: gr. γυργ-αῖος 'aus Weiden geflochtener Korb, Fischreuse': lī. guf-ba-s 'хлѣвъ' = tvaftas Dus.; отгородка въ хлѣвъ; помѣщение для несущихся и сидящихъ на яйцахъ птичьихъ самокъ; (собачья) канура; корзина' Ju. ž. < $\text{g}^{\text{v}}\text{r-bho-s}$ = mhd. Korb 'piñtine': aisl. kiarf N. 'a bundle, wreath' nnorw. kjerv 'Bündel, von Flachs, grünen Zweigen' < $\text{g}^{\text{v}}\text{er-bho-}$ pri gre-bh- mhd. krēbe M. 'Korb': la. grezele 'ein aus Pergeln geflochtener Korb' < $\text{g}^{\text{v}}\text{re-g-}$ la. grūz[a]-s 'Schachtel, Korb aus Baumrinde' < $\text{g}^{\text{v}}\text{rō-g-}$; ⁵¹⁾ su-buṛti 'verwirren' Dus. su-si-būrímas 'Verwirrung' Dus.: gr. φυρ-μός 'Verwirrung'; ⁵²⁾ puṛs-lo-s pl. 'Schaum vor dem Munde' puṛs-ló-ti 'geifern' < pur[u]s- = p[u]rus- scr. pruṣ-ñó-ti 'spritzt' schwed. frusa 'heftig hervorströmen': aisl. fors 'Wasserfall' scr. pṛṣ-at n. 'Tropfen'; iš prus- (= pṛs-) augštynlīkjo ablauto kelju gimē prūs-: prous-aksl. prys-na-ti 'spritzen' lī. praústi 'waschen' la. spraúslāt 'prusten; spritzen': la. spurslāt 'prusten'; ⁵³⁾ puṛ[s]-nis 'Maul' Mēž. 199 la. puṛn(a)-s 'морда' (: iš neprigaidēto trijų santarų būrjo iškrinta vidurinėjį § 80) = p[u]rūs-nis 'snūkis' Mēž. 198

mit Knorren oder Wurzelende als Griff' iš *čaká vitojē *kaká su č iš acc. *čékū < *kékā (: beprigaidis e virsta ing a § 35)— pr. kvékē V. 635 'krummer Tannenast' gr. κύκλος 'Kreis' ags. hwéol, hweowol 'Rad' scr. čakrá- 'Kreis, Rad' < $\text{q}^{\text{v}}\text{eq}^{\text{v}}\text{-ló-}$; ²⁾ četri 'keturi' iš *čat[u]rí vitojē *kat[u]rí pri acc. *čéturjūs: *čatrí — cétrjūs > naujadaras četri; ³⁾ čampa 'ein Handvoll' < *čampá vitojē *kampá (§ 35) pri acc. *ceṁpū (§ 17, 1°) > *cīpū: kēmpa 'Handvoll' vitojē *cem'pa su k iš *kampá; ⁴⁾ čabēt 'rascheln, rauschen, rasseln wie im durren Laube' iš *čabēt vitojē *kab°: čibēt 'zärtlich tun; zischen, wenn sich etwas rührt' vitojē *eibēt (: i iš silpnaprigaidjo i.-eur. a § 44, II).

prus-ná gen. prús-nos 'das Maul o. die dicken Lippen am Maul des Rindes' pr. prus-nā- E. 'Angesicht'; ⁵⁴⁾ la. guñgis 'Krümmung': fin. konka 'etwas aufwärts Gebogenes; krummnasig' < aist. *gāñgā žr. § 16 pag. 31 = li. guñga 'garbek, klāb' Ju. ž. ⁵⁵⁾ urg[e]jú urgēti 'marmotać' Ju. ž. 190^b = ἄραβέω 'rassele, klirre'; ⁵⁶⁾ la. kuñgulis 'die Ackerscholle' = cin'gulis 't. p.'; ⁵⁷⁾ la. ku[r]kurz-nis 'ein grosser Klumpen auf geegtem Felde' = li. kiřku[r]žē 'шишка (еловая, сосновая)': la. čūkur(a)-s 'ein Tannenzapfen' < *čūkura- vitojē *kankura- su c iš cikur(a)-s: čikurs čen'kurs 'Tannenzapfen' činkurs 'ein Hümpel' § 65¹⁹⁾; ⁵⁸⁾ purpūlē acc. puřpūlē Tau. 'die Knospe' kiton. kelju iš *pul-pūl-ē = la. pū[l]pūl(a)-s 'blendis avilis' li. pū[l]-pūlē 'avilis, burýtē', pūpūlē Ušp. 'ūga, smēljūšę auganti (ant šaknų)' < i.-eur. pl̥-pōl- 'burbūlē = мапякъ' (slg. geř-gūl-ē § 71⁴⁸⁾): √⁻ pele 'bēgti: rītēti: sukti: pinti > austi' lat. pel-lō pepuli 'in Bewegung setzen, treiben' gr. πάλυνης πάλυνης 'irrend, schweifend' Hes. δι-παλ-το-ς 'zweifach' πλέ-χω 'flechte': gr. πέ-πλος m. 'Decke, Gewand' iš pēl-plo-s dviju l 'kiton. kelju = aist. pēl-klo-s (dissimilatio duorum p; slg. la. pīpe 'Schwamm' < *peîpē = keîpē Jon. § 40 pag. 87*, pelenai 'die Asche' < *pelelo- dviju l kiton. kelju < *pel[p]elo = aksl. pepelъ 'Asche' iš pel-pel-o-: aksl. plamy 'Brand, Flamme') > pēlk[l]os = pr. pel-kə-s V. 475 'Mantel': scr. pata- 'gewebtes Zeug' aksl. platъ 'pallium' platno 'Leinwand' aisl. faldr 'Mantel' li. palmetis m. Dus. 'didelē drobine skepeta galvai apsigaubti'; la. pupulāji = pupāji 'Dreiblatt, pūpa-laiškjai Dus.' < *pū[l]pūlā, iš kur išvesta pupá 'Bohne'; ⁵⁹⁾ la. kluncis = klince 'ein dicker Mensch'; ⁶⁰⁾ la. nur'ka 'die krumme Nase' su «minkštu» n iš pražuvusjo *nirka = pr. nurkē 'Pflug' < norce «im Zinsregister von Sehesten 1437» Nesselmann Thes. 114: gr. νόρκη 'Lähmung'; ⁶¹⁾ la. pul'gūt 'schmähen': la. pel-t 'schmähen, lästern, verläumdern' = aisl. val-ka 'rollen, hin und herbewegen': ap-valá 'Rundung'; ⁶²⁾ la. puļķis 'затычка' pulka 'der Stöpfel, Pflock, hölzerne Nagel, Deichsel

nagel', nabas pulka 'das die Pflugfemern auseinander haltende Querholz', iš kur paskolintas somų pulkka 'der Holzpflock': la. puīk-stin(a)-s 'die Glocke; die Uhr; die Schlag-ader, der Puls' < aist. pul[u]k- 'icere, pulsare': √ pele-q- 'schlagen' li. plakú plákti 'geisseln, stäupen': √ pel(e)- lat. pel-lō 'stossend oder schlagend in Bewegung setzen' pul-tā-re 'klopfen, stossen' scr. pī-t- f. 'Kampf, Streit' gr. πάλη 'Ringkampf' πόλε-μος 'Krieg' παλ-μός 'Puls' πελεμίζω 'erschüttere, med. erbebe, erzittere' got. us-filma 'erschrocken' aisl. fálma 'sich schwankend bewegen, zittern' felmta 'trepidare': √ p(e)l-ā li. plō-ti 'schlagen, klatschen' > √ p(e)lā-g- v plā-q- gr. πλῆγῃ lat. plāga 'Schlag' li. plókis 'Rutenstreich' plōk-štjas 'flach' gr. πλάξ, -ξός f. 'Fläche': li. plōj-u 'schlage' < √ plāi-: √ plāi-q- > ^{a)} plāq- tvirtálaipsnis, ^{b)} plaiq- silpná-laipsnis = li. plīk-ti 'prügeln' Jaunjaus Panev. I 127; ⁶³⁾ la. smulga-na- 'schlank, schwächig': § 65³¹⁾; ⁶⁴⁾ urbas 'tvaītas' Merkinė: lat. urbs 'Stadt': gr. ῥαφίς 'geflochtener Zaun'; ⁶⁵⁾ la. bur'za 'Gewühl, Tumult' = lila b[u]ruža 'grosses Gewühl': brāze 'grosses Menschengedränge'; ⁶⁶⁾ la. purduļi 'der Nasenschleim' = gr. παρδ-αρός 'feucht, nass': la. purpas 'Ausfluss aus der Nase'; ⁶⁷⁾ U[r]k-mergė acc. U'kmergė 'apskritis mīstas, Kauno gub.' Vadókljai < *Urk(a)-mergė (:dissimilatio duorum r) = Vilka-mergė acc. Vilkamergė 'to pat mīsto vardas' Dus. Jūž. Ušp, sena-li. Wilke-merge 1384 m. Scriptorum rer. pruss. II 694: vilka- iš virka- (:dissimilatio r-r > l-r) = urka- 'pyl̃mas = насынь (укр̃пленная)' la. virze 'Haufe' § 69²⁷⁾ la. Virkus-muiža Kuīšo gub. +-mergė 'apylinkė, Grenzgebiet, Bezirk' ahd. marka 'Grenze, Grenzgebiet' got. marka f. 'Grenze' cymr. bro 'Bezirk, Land, Gegend' lat. margo 'Rand'; Vilka-mergė — «mīstas, savo sīnosę turįs pyl̃mą v. pilį»; ⁶⁸⁾ guīstu guraú guīti 'schwach werden' Kv., vėjas paguīsta 'der Wind legt sich': guīsta guídó guīsti 'krīsti = dvėsti' Dus. kjaúlės guīsta 'dvesja', guīstas 'gaištas' su-guīsti 'sugaišti' Dus.: gr. βαρύς got. kaúru-s scr. gurú-ś 'schwer' <

g^varú-s: βαρδύς 'langsam' lat. gurdus 'dumm': lí. gurú-s 'рыхлый, kruchy' Ju. ž., gurinýs 'trupinys' Butrimónis; ⁶⁹⁾ la. blund^e/_ur-ê-t 'taumeln; hin und her laufen': la. bliu^ada 'ein Unstätter, der nirgends Stich hält'; ⁷⁰⁾ burgés-a-s Kv. 'kurs visada, buřga, воркотунъ' (slg. gr. ψευδής 'melagis'): buřgu, -êjau, -êti 'ворчать Kv.; бить ключемъ sprudeln' Daugk. Būd. 12,30 «tarp jû[=gřju] jau wersmietas křbas bórgieję, jau ez'ėraj tywulawo» < bhř-g-: lat. fervē-re 'sieden, wallen' ir. brennim 'sprudle' brunnim 'springe' gr. φρέαρ 'Brunnen'; ⁷¹⁾ burblýs Bais. 'kurs buřbja' burbl-eñti Til. 'murmeln' buřb-ti Bais. Dus. 'burczeć, gwizdać' = bíf-b-ti 'brzęczeć, beczeć': √⁻ bhēre-bh- (reduplicatio fracta) 'fremere': bhēre-m-mhd. brummen 'brummen, summen' gr. φόρμιγξ 'Zither' poln. brzmieć 'ertönen, klingen, summen' rus. borm-otát 'murmėti'; ⁷²⁾ buř-tai pl. tantum 'wróżba, zabobony' Dus. buřt-vis Ylakjaf la. buř[t]vis 'der Zauberer' < i.-eur. *bhřt-ēú-s: lat. ferunt 'sako' sicut fertur 'kaip įra sakoma'; ⁷³⁾ ĩurk-lýs 'струи (воды)' Ju. ž. 278^b su «minkštu» k iš išnykusjo *kirk°: √⁻ qř-q^v- § 69²⁶⁾: + la. ĩur'ga 'Regenbach' vřtoję *kuř'ga su ĩ iš *ciř'ga slg. § 71⁵⁰⁾*; ⁷⁴⁾ duřbis 'neapsukrus, negreitas žmogus' Ju. ž. la. dulbur(a)-s 'ein zerstreuter Mensch': diľba 'tinginys' Dus.; ⁷⁵⁾ la. duńkur(a)-s = la. du[r]kur(a)-s 'eine lange Stange mit einem Knopfe, um Fische in's Netz zu treiben = pa-varřkas Kv., dúpinas Dus.' < dhřq^v-: dhřg^v- (= ati-drėko: drėg-nas = gr. βλάξ 'schwach': blógas) 'lärmen' gr. θόρυβος 'Lärm' < *θάρυβος < *dhřg^vo- τον-θάρύζω 'lärme' τολ-θάρύσσειν σείειν Hes. lí. drugýs 'Fieber'; ⁷⁶⁾ la. dūcis duńcis duńķis (: ū ir ūn § 17, 2°) 'ein grosses, nicht zuzuschlagendes Messer' < dņķ-: gr. δάκ-νω 'beisse' lí. dá[n]k-nyti (: dissimil. duorum n) 'ņėkać, trapić' Ju. ž. scr. dáĉa-ti dańĉa-ti 'beisst' ahd. zangar 'beissend, scharf': la. duńcis taipogi gali būti kilēs ir iš aist. *dankýs § 46, slg. duńcis 'ein hölzernes Geschirr zum Zerstoßen des Salzes' = la. dūķis 't. p.' < *dankýs; ⁷⁷⁾ duřs-ti, -stú, -saú 'lūžti, traúšti' Ju. ž. < dhvr-s-: dhvaras- > dhurus- >

dh[u]rus- lat. frus-tum 'ein Brocken, Stückchen, Bissen' la. d[u]rus-ka 'Brocken, Krümchen' li. drus-ká 'Salz': gr. θρῦ[σ]ω 'zerbreche' turi αὐ «naujadarą» par θρυσ- (=i.-eur. dhvrs-) kaltjā; dhvrs-s- ira praplatinta šaknis iš √ dhver(e) 'sukti (:pinti, rišti) > bėgti': li. dveî-ti 'nũ sukĩmos tapti didesnju' (sakant apĩ skylę) dúriš gr. θύρᾱ *sukaljojamòs' lat. forum avest. dvara-m 'Hof' li. dváras 'am̃nie'; ⁷⁸⁾ pr. gun-twei E. 51 'führen, treiben': li. giń-ti 'treiben' = la. krumslis: la. krimslis 'der Knorpel' = ruĩtas Kv. Rĩ.: riĩtas Vel. 'sėrius' slg. Mikkola BB. 22, 254; aist. gun- slav. gъn- (:gъnati 'treiben') iš g[∇]an(-a) < g[∇]ŋ: li. géna 'er treibt' scr. ġun-ĩ-mási 'mes gename, varome': li. pa-gun-ĩkis 'ein Laufbursche, pa-stuĩdėlis' gúnyti*) 'gnać, wypędzać' Ju. ž. 492; ⁷⁹⁾ pr. kurvə-s E. 672 'Ochse' = poln. karw 'alter fauler Ochse' < q[∇]ŋ-vó-s 'Brüller': li. *kaĩvas 'Brüller > Taube' dimin. karvėlis 'Taube': √ q[∇]ere 'rėkti, šaukti' scr. kĩr-tĩ-f. 'Ruhm, Kunde, Erwāhnung'; del prasmės pereigos slg. scr. nadá-s 'der Stier' < náda-ti 'er brüllt'; ⁸⁰⁾ puĩ-va-s 'Strassenschmutz': lat. spur-cu-s 'unflätig, schweinisch' Lidén Ai. St. 94: ir. sorbaim 'ich beflecke' < spurv- arba spurb- Fick Wb. II⁴ 306; ⁸¹⁾ guńguras 'dragal' Bais. = gingáras 't. p.' § 65¹⁷; ⁸²⁾ gun-gulýs 'gúbulas Dus. = kłāb wody' Ju. ž. 492 kiton. kelju iš *gul-gulýs < *g[∇]al(a)-g[∇]al-ý-s: nhd. quellen 'effervere' scr. ġala-m 'Wasser'; ⁸³⁾ in-kuĩ-ta-s 'creatus' = scr. křtá-s av. kər^o-ta- 'gemacht': √ q[∇]ere 'facere, creare' kymr. peri 'facere' slg. Fick Wb. II⁴ 60 Brugmann KGr. 450: scr. káras- 'Tat' = li. kėras 'Zauber' Slavikai kerėti 'zaubern', scr. křtjá 'Hexe, böse Fee' křtjá-kř-t- 'Zauber treibend, behebend': scr. kar- tarp kitų prasmjų turi ir šią — 'tätig sein, handeln, im ausgezeichneten Sinne von dem heiligen Werke;

*) Gúnyti ne žem. lytis vėtoję *gúnyti iš *guĩnyti, kaip kad sanprotauja p. Jablonskis Ju. ž. I 715, delto kad nėvinoję žemaitjų šnekoję dvibalsė ui nevirsta ing ū.

den Göttern dienen, wie $\rho\acute{\epsilon}\zeta\epsilon\iota\nu$ und *facere*» *káraña-m* 'Handlung, insbes. eine religiöse' *kárman-* 'heiliges Werk, Opferhandlung, Ritus' *kartár-* 'der diensttuende Priester': prūs. *Criwe**) *ir* dimin. *kirwaite***) 'der Oberpriester der heidnischen Preussen, der in dem heiligen Orte *Rômowe****) seinen Sitz hatte' < *K[i]rive Kir[i]v-aite* voc.-nom. (slg. *rickie* Gr. 5 'Herr', *tawe* Gr. 44 'Vater': lat. *Iū-piter* 'Ζεὺς πατήρ' nom. < voc.) iš aist. *Kir-iṽ*, *kuri žodylytė įra silpná-laipsnis* iš nom. sg. *Kir-ėús* 'священнодѣйствиющий' (*Jaunjus*, *Būgá*) arba 'der Zauberer' (*Schrader Reallexikon* 643) = i.-eur.

*) *Chronicon Terre Prussiae*, von Peter von Dusburg (*Script. rer. Prussicarum* Bd. I Leipzig 1861) III c. 5: «Fuit... in Nadrowia locus quidam, dictus Romow, ... in quo habitabat quidam, dictus Criwe, quem colebant pro papa...» 1326 m.

**) *Simon Grunau's Preussische Chronik*. Im Auftrage des Vereins für die Geschichte der Provinz Preussen herausgegeben von Dr. M. Perlbach. Bd. I. Leipzig 1876:

«...*kyrwait*, das ist *ir* bobst p. 3, Die Bruteni nanten ihren obirsten herren, der sie regirte im nahmen irer götte *kirwaido* das ist gottis muntt, die Masuren [: *taip, matyti*, *Grunau's vadina* «*Nadrāvijos*» prūsus], die denne zu ihren götthen gezogen wurden, nanten *criwe*... p. 96». 1526 m.

***) *Rômowės mīstas* (: *Dī stat dī hīz Rômowe Nikolaus von Jeroschin* 1355 m. < *Mierzyński Monum. Litu. Mythologiae* II, 58) buvo prūsams tikėjimiško kulto centras, kurjamę gyveno prūsų «papa» (*Dusburgas*) arba «der obriste ėwarte» (*Nik. v. Jeroschin*; ahd. *ewart* 'Richter, Priester').

Rômove = *bendra-prūs. Rômāvė* (*lituviškai būtu, *Rūmuva*) pagal prop. K. *Jaunjaus reiškja* «*vītą, kurjoje įra kūrėnama (amžinoji) ugnis*» (: *Fovebat* [sc. *Criwe*] *eciam, prout in lege veteri, jugem ignem* *Dusb.* III c. 5): la. *rūme* 'Kamin in einer Rihjen-Tenne': scr. *rāmá-s* 'schwarz' mhd. *rām* 'Russ'. *Žodis Rômāvė išvestas iš rōma-* 'kūrėnamoji vītá' su antrinės (possessiv.) prísagós - *vā-* pagalbą: scr. *kēça-va-s* 'plaukūtas' < *kēça-s* 'plaukai'. — Slg. la. *Rūmes kaln(a)-s Vidūžemėje*.

q^var-ēú-s (del šaknīs laipsnjo slg. gr. γραφεύς): gen. sg. q^var-av-és > kir-iv-és, iš kur naujadaras acc. kírivim (:dvi-balsės pirmoji dalis patįsta § 117) > kírivym: vocat. emphaticus kiriv[j]ê > pr. Krive ir dimin. Kirvaite; prísaga -čv-: -av- > aist. -iv- § 45³¹; ⁸⁴) kuŕk-ti 'quarren, quacken' = kvaŕk-ti la. kvārkt kvērkt 't. p.' < q^vŕq^v-: k[v]erek-s-is (ere < ŕ § 60) = kēr k-s-is (er < ŕ § 67) 'Wasserfall = króklys', kēr k-t 'rauschen, wie ein Wasserfall', kērcēt = sērcēt 'kochen, röcheln in der Brust' (la. s < š = i.-eur. q^v § 94): √ q^vere-q^v- 'šaukti, rėkti' lat. querquedula 'Kriekente' scr. čarkar-ti 'erwähnt rühmend': q(ŕ)ere-g- gr. κάραγος ὁ τραχὺς ψόφος οἶον πριόνων Hes.: √ q^vere 'rėkti, šaukti' § 71⁷⁹ xap-xápω 'lasse erdröhnen' lí. ka[r]-kar-ínē 'koserė = ΓΛΟΤΚΑ'; gr. xap-: q^ver(e) = xéléευθα 'Weg, Bahn': πέλω 'bewege mich' πόλος 'Axe'; ⁸⁵) la. ču[r]mur(a)-s 'eine Traube, ein Büschel; ein Häufchen' vitojē *kurmura- su «minkštu» c iš ce[r]murs 'eine Traube, Beerenbüschel' (dial. cemūrs) = lí. ké[r]muras 'Traube, Büschel' Tau. = la. ča[r]murs = če[r]murs 'Traube, Beerenbüschel' = lí. ke[r]imar-ý-s *) Kv. Rí. 'keli rīšutai suaugę su vīnas kitu in krūvą = *rīšutų kekė' < i.-eur. q^vŕmar- ante vocales (: ħμ-αρ) = gr. *πρᾱμ[α]ρ-ᾱ > πρᾱμνη 'Traube': q^vŕmer- (: ħμ-έρ-ᾱ) > la. k[i]remel[<r]-es k[i]rimel[<r]-es, dimin. krim^o/_ul-des = la. klimēr-ši 'eine Art Pilze' dimin. iš k[i]rimer- (dissimilatio duorum r): q^vŕmr- (slg. ūδ-ρ-ος prī ūδ-αρ-ός ūδ-ερ-ος) > aist. k[v]aram-b-l^o (: r-l iš r-r) > *karambl-ý-s > *keremblýs (:umlautas § 49) > lí. k[e]remblýs 'eine essbare Pilzenart; Kochschwamm, Pflüßling': √ q^vere 'ἀγείρειν' la. kveŕ-t kēft 'greifen, fangen, anfassen' gr. xúp-μα 'Raub, Beute': √ q^vere-bh(c) vaikų arba vyžų kiŕb-inė Kup. 'būrys, fascis' (slg. barónkų viŕtínė, šunų arba vilkų vilkstinė, gervjų

*) Dissimilatio duorum r: žizdrá 'ein Grandkorn' < ž[v]í[g]zdrá < *žveigzdrá' < *žve[r]igzdrá' < *žvarigzdrá' : žvir[g]zdai § 70¹⁹ < aist. gvaragzdr- § 65¹⁸.

kaŕtis f. Kup.); reduplikûta šakni q^ver-q^ver(e) randame sekanŭjûsę žodŭjûsę: la. ce[r]cer(a)-s 'Krauskopf' < ke[r]ker-, iš kur nom. sg. kekė[r], la. kekar(a)s 'Traube' < kverk-[v]ar¹: q^vr̥q^var ante voc., iš kurjós lytis dvijų r kiton. kelju gimė arba q^vŋq^var, arba q^vr̥q^van: la. čen'kurs 'Traube' čankurs 'Staupe', li. kerná 'Traube' Jón. < keŕ[k]n-a: q^vr̥q^var > q^vr̥q^val kuŕkul-ė Ju. ž. 503 'guŕgûlė': keŕku[r]-tė 'būrys' l. c. 253: la. kâ[r]kar-aina- = ka[r]ikar-aina- 'zottig' (ari < r § 57): la. cēr'pa 'ein Hümpel, ein Erdhäuflein, Strauch; Grasbüsche' kilo kiton. kelju iš *q^vr̥q^vā = scr. kūrčá-s 'Büschel'; kankŕ-ė-žys § 65¹⁹ su savo gimine greiŭjausja priklausojia; ⁸⁶⁾ la. rum'bu-lis 'ein rundes Stück Holz, ein runder Klotz' dimin. = la. rim'ba 'eine runde Scheibe': li. rumbūtinās vėzdas 'Kerbstock' Mitt. I 232: rumbas 'ein Gurt, ein Band an der Schürze, an den Hosen etc. befestigt' Jon. ir 'Narbe' Dy.: poln. rąb 'Saum' rus. ruĕc 'Narbe': engl. rumple 'Falte, Runzel'; ⁸⁷⁾ pr. sturgel 'ein Stab mit einem zuckerhutförmigen Knopfe, der zum Aufscheuchen der Fische aus der Uferversteck gebraucht wird' Nesselmann Thes. 178 < sturgel-ŷ-s kiton. kelju iš aist. *stvaragvēr = i.-eur. *stvr̥g^vēr 'tranksmo darytojas, trankytojas': gr. στρ̥βάζω 'turbo' στρ̥βη *s[t]vr̥g^vā att. τρ̥βη *s[t]vr̥g^va 'Lärm, Verwirrung': aisl. try-mr 'Lärm' ags. styrian 'in Bewegung setzen oder sein, verwirren' ahd. stur-m 'vêtra'; ⁸⁸⁾ tul'kas la. tul'k(a)s pr. tulke voc. > nom. 'Dolmetscher': scr. tarkajati, pra-, vi-, -tarkajati 'in's Klare kommen' tarka-s 'eine auf freier Forschung beruhende Lehre, ein philosophisches System': li. į-stelgju, -gjau, įstelg-ti 'conspicari, animadvertere, intellegere' Kv. Rf.: aist. caus *tul[u]-kó-s 'qui facit, ut aliquis inspiciat, intellegat, in's Klare kommt' Jaunjus: aksl. тлѣкѣ 'interpretatio: interpres' < t̥l̥q^vo-s; ⁸⁹⁾ la. tur-ba 'die aus Baumrinde gemachte Beerenschachtel': la. tur-za 't. p.': √ stvere 'fassen: flechten' stveŕ-ti 'fassen, greifen' Dus. gr. στρ̥βάζ 'die untere Ende des Lanzenschafts' < stvar-ak- dim. στρ̥-τ-ης σαρ̥ά li. tvērė 'Seil' ταρ̥πός ταρ̥πάνη

'Flechtwerk, Korb' σαργανη 't. p.' < s[t]vr̥-g- ταργάναι πλοκαί Hes. ταρ-σό-ς 'Flechtwerk'; ⁹⁰⁾ la. žur'ga 'eine Pfütze' žurgt 'durchnässt werden' < žurg- su ž iš *zīrg- *gʷrgʷ- (: ž vitojē g iš gʷ gimsta padėjimē priš «minkštosjas» balsės § 94) = la. [g]ur'ga 'ein kleiner Bach, besonders Morastbach; ein Wasserloch; Pfütze' (: dissimilatio duorum g, cf. lī. [g]aīgu algōti 'vadinti, šaukti': scr. gargā-ti 'brüllt, schwatz' gr. γλάζω 'singe, lasse ertönen') = lat. gurgēs 'Strudel, Wirbel; jedes tiefe Gewässer': gr. ἑ-βρυζε 'gurgelte hinunter' < gʷrgʷ-; ^{91—138)} *) la. kur-ze 'aukšlys; ryšulys' = rus. korz-ina 'Korb' § 66' = la. kūr'za 'Runzel' kūr'zâ 'zusammengeschrumpft, wie ein Federkiel im Feuer' su «minkštu» k iš išnykusjo *kīr'za = la. k[i]riž-uka 'ein kleiner Korb' § 70²: la. kār-ba 'aukšlys' § 70⁸: la. kvef-t 'fassen' gr. κύρ-το-ς 'Fischreuse, Käfig' § 69²⁸; ^{92—141)} pr. gul-senin 'Schmerz' acc. sg. < gʷl̥-: gīl-ti ahd. quēlan 'heftige Schmerzen haben'; ^{93—144)} burbūlē buf̥būlē 'шарикъ' Dus. < *bhrg̥-bhōr: √ bhere 'krutėti: eiti caus. nešti; imti: pinti austi' gr. εἰσ-φρῆ-ναι εἰσάξειν, ἐνεγκεῖν Hes. scr. bhāra-ti bhār-ti lat. fert 'trägt' alb. birni 'jūs vedate, nešate' aksl. berā 'sammle, lese' rus. berú 'nehme' lī. bef-ti 'сымать' ahd. bringan 'nešti' < *bhre-n-gh: gr. φρά-γ-μα 'Gehege': rus. za-bór 'Zaun' gr. φορ-μός 'geflochtener Korb, geflochtene Decke, Matte' φάραι ὑφαίνειν, πλέκειν Hes.; ^{94—145)} grum̥zdis 'kieľb = Gründling' Kv. = gram̥ždē 't. p.' Ness. 266 < *ghrm̥zd-ījo-s 'apatinis: žuvīs ežero (resp. upės) dugnē terimstanti': ghr̥m̥zd- ntr. iš ghr̥m̥st- padėjimē priš «balsingosjas» santaras (: *ghrm̥zd-bhis). Ghr̥m̥st- kilo iš ghremes- ntr. par loc. plur. kalťjā: ghremes-su > ghremes-t-su **),

*) Antroji skaitlinė reiškia pavyzdį tvarką, buvusią rankō-raštyjē. Pavyzdį skaitljū pamažinti manē privertē vītos trūkūmas.

**) Dvījū s tarpan įsibrauna t. Scr. vāsati 'er wohnt': s-aor. a-vātsīt iš *a-vā[s]tsīt < i.-eu. *é-vēs-t-sīt < *é-vēs-sīt cf. Brugmann Gr. I² § 829.

iš kur kaipo kamīnas tapo paīmtas ghremest-: silpnalaipsnis ghrmst-. Iš ghrms-t-sú, išmetus pirmąjį s kitoniškinimo kelju, kilo naujas kamīnas ghrmt-^{*}). I.-eur. ghrmst- = lí. grumst-a-s 'Erdkloss'. I.-eur. ghrmt- = ahd. grunt aisl. grund 'Wiesengrund' grunnr 'Grund des Meeres', lí. grumt-a-s 'Erdkloss' Kv. Dus., mūsų grumtai menkí Kv. 'žemė, почва'. Laivas nu-grimzdó Kv. = nu-grimdo Dus. 'пошелъ на дно, nusėdo galań' < ghrmzd-â = ghrmd-â, praes. ghrmzd-jé-ti (: scr. vačas-ja-tē < váčas-) > lí. *grimzdja; ⁹⁵⁻¹⁴⁸) gurgútis Papilė 'шишка (еловая, сосновая) = skujá Vel., žebelýs Dus.' dim. iš gurg- = aist. ġir[i]g^z (: g + «minkšta» balsė > ž § 94) > žirg-: žirgès Daugkantas (Pamókimas kajp rinkti Medinės siekłas. Petropīlie 1849 pag. 37, 39) žirgínjai Til. žirgumynaí, -ýnus Dus. 'die langen Zapfen oder Maien an Haseln, Birken, Weiden, u. s. w.'. Žodjo gurg-, žirg- pirmutinė prasmė ira 'burbulė búžulas шарикъ': V⁻ g^vere 'drehen: spinnen, flechten' mhd. kurn kūrne lí. ġifna 'Mühlstein' la. zerūkslis lí. gerūkštis Rí. = gerūkštas Jon. 'dens molaris' < g^ver-v-ō [^k/_g- + istho-s, gradus elativus]**) ir. brō 'Mühlstein' scr grāvan- 'Press-stein': gr. δέση 'Hals'; ⁹⁶⁻¹⁴⁹) guġgždis, djo Kv. 'dzięgiel, angelica archangelica' (augmū, iš kurjo pīmenis dirbasi dūdeles) — suesybėvardintas būdavardis *gurgzd-ó-s 'dūdelinis, birbyninis': aist. gurgvės- < i.-eur. g^vrg^vés- 'ġifgamas' nomen agentis (βουδής lí. burgés-a-s § 71⁷⁰, švelpés-a-s 'wer lispelt'): ġifgu ġirgēti 'скрипѣть' Ju. ž. = guġgu gurgēti 'бурчать (въ животѣ)' l. c. < g^vrg^v- (reduplicatio fracta): V⁻ g^vere 'издавать звукъ' § 71⁴⁰; g^vrg^vés- žinomu kelju

*) Apí Jono Schmidt'o dėsni, pagal kuri -ss- turėjo virsti in -ts- žr. §§ 123—127.

**) Bepřigaidis ō padėjimę prieš lūpinjus tarsnjus ir po jų virsta in ū: gr. ωμά > lí. ūmá, iš kur ir msc. ūmas 'сырой' Rí.; pūkai Rí. > pūkai 'Daunen', iš kur naujadaras nom. sg. pūkas Dus. Jon. Til. = pūkas Rí.

pavirtęs in g^rg^vést- padėjimę prieš «balsingosjas» santaras davė g^rg^vézd-: aist. gvarag(v)zd->^{a)} gvar[a]gzd-: ^{b)} gurgzd-: ^{c)} gvir[i]gzd^u> girgzd-= gvargždėti 'хрипѣть (въ горлѣ)' gurgždėti girgždėti 'скрипѣть'; ^{97—158}) gul-stja-s Dus. = gvalstjas 'ležący' Ju. ž. <g^vl-: gr. βάλλω 'iacio' li. guljú 'iaceo' *g^vljó gulėti 'iacēre' <g^valê: gvalinė t(v)orá Kv. 'gulstjų kartjų tvorá' (: oppositum statínē torá); li. gv iš i.-eur. g^v § 87; ^{98—159}) la. krun'ka 'складка, Falte' = krun'ka 'Falte' Bielenstein Lett. Spr. I 147 su «minkštu» r iš pražuvusjos gre-týminės išvaizdos *krin'ka = krūka 'Falte' < *krankā = krum'pa 'складка' krum'pe 'морщина' su p iš k kitoniškinimo kelju, slg. la. kepe 'Kuhfladen' pri keke 'Blutkuchen' < *q^veq^vā lat. coquo, la. kampa pri kance 'ein derbes Stück Brot', li. knop-sô-ti 'schlummern' pri gr. κνώσσω *κνωxω 'schlummere', krûp-telėti Dus. pri krûk-telėti Kv. 'plötzlich und kurz auffahren, wie vom Schrecken': la. iz-trûc-inā-t 'erschrecken' < trûk- iš krûk- (slg. li. kreit-élê 'Korb' Butrimonis pri la. krîkis 'geflochtener Korb' krîcis 'ein sehr kleines, rundes Mass'); ^{99—160}) la. kurk[r]-i-s 'die Welle am Webstuhle' < q^vrq^v(a)r ante voc. 'Walze': V⁻ q^vere 'drehen' scr. čakrî- f. 'Rad' li. krîj-o-s 'der Knäuel' pl. < *kekrîj § 27: § 69²⁸; ^{100—163}) la. skul'bêt 'läuten': pa-skiîbsta paskiîbti 'eina gîrdas' < sq^vl-bh(e): V⁻ sq^vele 'schallen' schwed. dial. skwella 'wiederhallen' aisl. skvala 'schreien, lärmen' IF. 22,150: σκυλάξ 'junger Hund' li. skal-îka-s 'Jagdhund' norw. skvaldra 'unaufhörlich bellen' Brugmann Gr. Gr.³ 116, Gr. I² 595: pr. po-skulît E. 51 'ermahnen' < sq^valê scal-enix V. 702 'Jagdhund'; ^{101—167}) kul-ti 'dreschen' su-kul'ti 'zerschlagen' kul'tis 'toben, rasen' la. kul't 'schlagen, prügeln; dreschen' ar mîgu kul'tis 'mit dem Schläfe kämpfen': V⁻ sq^vele 'kalti: skelti: šerti' dan. skvale 'schlagen' IF. 22,150 gr. κο-σχυλάτιον 'Schnitzelchen, Abfall' lat. quisquilliae 'Abfall' σκυλλω 'schinde, zerreisse' < sq^vl-: σκάλλω 'behacke, grabe' < sq^vl- (= aisl. skval 'sonus': aisl. skjalla ahd. scellan 'ertönen'):

lf. skełti 'spalten' skalá 'Holzspan' par ausi skełti Dus. 'schlagen': scr. kúliça-s 'Axt, Beil' <(s)q^val- kúta-m 'Hammer' <*q^vl-to-m = žem. kał-ta-s 'Schlägel': la. skulbyt 'abästen, einen Baum' skalbe 'Schwertlilie' gr. κολάπτω 'schlage drauf' lat. sculpo 'schnitze, meissele': kŭlē 'Keule, Schlägel' > dimin. kuł-šē 'die Hüfte' irgi gali būti giminė su la. kuł't 'schlagen'.

§ 72. Aist. ru = i.-eur. r: ¹⁾ pa-druń-s-t*) ir išbėgo Kv. *d[u]ruń-ti 'laufen' = su pa-duńmu virsti šokti 'mit Sturm, Ungestüm stürzen, springen' Kurš.: gr. δρᾶμεῖν 'laufen'; ²⁾ la. grubulis 'Hümpel, Höcker' lf. grúblas grúb[r]as 'kėšas, кочка' = gubrys 'кыпрањ, rŭgus' Tau. < aist. gurubur-: pr. gařbəs grábš-s 'Berg'; ³⁾ k[u]lŭpti 'niederknien, stolpern' < qvlp: V[—] qvele-p- 'lenkti, kreipti' pr. po-quelbton 'knieen': lat. culpa 'Schuld' = lf. kiłpa 'Schlinge' (Jaunjus): ž. k[u]lŭp-ti 'užtikti, užbėgti' = mhd. ge-loffen 'laufen' Part. = gr. ᾰλάπη 'Trab'; iš klŭp-ti pagal dŭbti > < daubá súkti > < sŭ-sŭka analogijos gimė naujadaras augštylinėkis ablautas: klaŭpti klŭpoti; slg. «scr. tŭlajati 'er hebt auf, wägt' (zu tul- aus uridg. *tŭ-) nach bŭdhájati (zu budh-); Intens. čē-kirja-tē zu kirāti 'er zerstreut' (aus uridg. qŕ-) nach ġē-gīja-tē Brugmann Gr. I², 503; ⁴⁾ pr. crupis V. 634 'Klotz' (originalę c vitojė klaidėjai parašyta t) = curpis V. 519 'der Klotz (= stŭpta Kv.), in welchem der Amboss ruht' < *kurupo-s = av. kər^ofš gen. kəhrpō 'Gestalt, Leib' lat. corpus 'Körper' Jaunjus: pr. kēr[p]mens E. 40, 41 'Leib, Körper' — etum. 'drŭtas, storas': V[—] q^vere 'eiti platyn, didyn' § 65¹⁹; ⁵⁾ lŭpti 'diŕti kailį, žiŕę; mušti' < *ulup-tvaĩ — silpnalaipsnis pri gr. λέπω 'schäle ab'; lŭpti pagal tŭkti > < taukaĩ analogijos ingavo laipsnį laup-: dŭną laupŷti laupaŭ laupjaŭ Dus. 'laužti, lupinėti'; ⁶⁾ la. [u]rub-eni-s 'Birkhuhn' lf. ė-rubė 'Haselhuhn' (ė- = ahd. ā-

*) Pa-druń-s-t — inconiugabilis aoristus (: 3 pers. sg.), slg. mŭ-ti > mó-st, pjaŭ-ti > pjŭ-s-t, la. šau-t > šjŭ-st Kv.

'über') = la. ir'be 'Rebhuhn' < i.-eur. *r̥bhā: gr. ὀρφ-νός 'finster, dunkel': lenk. raby 'keršas' pr. roaba-n 'gestreift' < rōbho- (: raības = κώμη: kaīmas); ⁷⁾ la. rud-[i]ka- = li. rid-īkas 'Rettig' § 70¹³⁾; ⁸⁾ la. [u]rukšēt = ur[u]kšēt 'grunzen': gr. ἄρασσω 'rassele'; ⁹⁾ la. runa 'die Rede, das Gespräch' pra-li. *runā' > fin. runo 'carmen, lap. 'sermo' < *[v]u ru-nā': gr. εἶρω 'sage' < *verjō vere-dh- > vaīdas 'nōmen' Jaunjus; la. runa ir somų runo del balsės kokybės įvairumo ir prasmjų nesutikimo negali būti paskolinti iš got. ahd. rūna 'Geheimniss, geheime Beratschlagung'; ¹⁰⁾ rūtulas Kv. = rītulas Rdo. 'rīstīnis v. rīstinys Kv., rītīmas Dus. = suvynjoto audeklo volas': rūtulti 'vynjoti, vystyti' Kv. < [v]u rut-: [v]i rit- iš vrt-: gr. ῥατάνη 'Rührlöffel' ῥατάναν τούνην, Ἡλείαι Hes. scr. vrtti-š 'das Rollen'; ¹¹⁾ srubá 'Suppe' ῥυφεῖν 'schlürfen' = surbē-lé 'βδέλλω' la. sorbē-re; srub- iš srbh- pagal (su-)šūkti—šūkauti—šaūkti—šūkauti analogijos ingavo naujadarą augštyniūkį (всходящій) ablautą: srūbtjoti—sraūbti—srūbti; ¹²⁾ sprūgti sprungú sprugaú 'plėštis, mukti, bėgti' = sprhaji 'er eifert um etwas' av. spær^oza'ti 'er strebt': gr. σπέρχω 'dränge, pass. eile' ahd. springan 'šokti' li. sprágis m. 'Erdflöh' Kv.; ¹³⁾ nu-k[u]rúpēs 'schorfig' la. krup(a)-s 'die Kröte' = ahd. scorf 'Schorf, Grind': li. kaīpa 'Warze'; la. kraūpis 'Kröte' kṛaupā 'Grind, Warze' įra naujadaras iš k[u]rup- < qrp-; ¹⁴⁾ krūmas 'Strauch, Busch' < krūm[n]as < k[u]rūmnas = gr. πρύμνη aksl. krūma rus. kormá 'Hinterende des Schiffes': gr. πρέμων 'Stammende, dickes Ende' air. crann nkymr. prenn 'Baumstamm' Brugmann Gr. I² 376: i.-eur. √ q^rere 'eiti platyn, storyn' slg. §§ 65¹⁹⁾, 72⁴⁾; ¹⁵⁾ glūgsnis m. 'ein Schluck = malkas' Kv. iš g[u]lúg(a)s-nis, kuri žodylytė įra diminut. pri gr. γάλαξ n. 'Milch' (-nis iš -lis dvijū l kito-niškinimo kelju): γάλα 'pīnas' < √ gele- iš g^rele 'gerti, ryti, valgyti': gr. κα-βλέει καταπίνει Hes. βλέπεις αἱ βδέλλαι Hes. rus. glot 'malkas' aksl. gl̥tati 'verschlingen'; gele: g^rele = gr. κέλλω: τέλλω = lat. car-bo 'Kohle': li. kuṛ-ti poln. skwar

'Hitze' = lat. canis: li. švīnis 'Hund'; ¹⁶⁾ lúg-na-s 'biegsam' gr. λυγίζω 'biege' λύγος 'Gerte' (slg. λύκος = vilkas) < [vu]lug- < valag-: la. val'g(a)-s 'Strick, Schnur' scr. valgā 'Zaum, Zügel'; ¹⁷⁾ ap-žlúb-ti 'zaćmiec się w oczach' Ju. ž. su minkštu š iš gretyminės lytis ap-žlīb-ti = ap-žulp-ti Juškos Lit. dainos № 1512, 18 la. žulb-t 'erblinden, in Ohnmacht fallen' su ž iš pralatiško z (+kita balsė, t. i. ą, ū, ū), įvesto iš pragaišusjo *zilb-t(i) = li. apžilbti; la. žil'b(a)-s 'tamsus, aklas' žilb-t 'erblinden' turi ž taisykliško z vitojė iš žulb-t § 66¹⁸⁾; ¹⁸⁾ la. druva = dirvā § 70⁶⁾; ¹⁹⁾ la. sprugstis = spīrgstis 'glühende Kohlen' § 70¹⁵⁾; ²⁰⁾ prūsnis = puř[s]nis 'snukis' § 71⁵³⁾; ²¹⁾ la. bruža 'Gewühl' = bur'za § 71⁶⁵⁾; ²²⁾ k[u]ru-tú krutėti 'sich regen, sich rühren': krūtuljoti 'sich ein wenig regen, bewegen' turi ū kaipo naujadarą pagal paveikslo tupėti — tūpterėti, sūkti — sūkurti: q'ř-te- 'judėti': V⁻ q'ere 'judėti: eiti: sukti: pinti' lat. querquerus 'frigidus cum tremore' gr. κερκίρω 'zittere' § 69²⁸⁾.

Prirašai pri §§ 53 — 72.

I. Aistiškojo ara átspindūlis somų kalbojė.

a) ir: ¹⁾ kirves 'Axt': kirvis Thomsen BFB. 189; NB. tolesniai ši Thomsen'o raštą citūdami terašome Th. ir puslaksťjo skaitline; ²⁾ inkua 'winseln': la. ýg-t § 71³⁵⁾; ³⁾ irtain 'los, ledig, frei': la. ird-ena- 'locker, brock' Th. 174; ⁴⁾ hirsi 'der Balken': pra-li. *žirdís-s rus. žerd 'kaťtis' iš i.-eur *ghřd-i-s (:li. ž iš i.-eur. «burinjo» [vėlāris] g padėjimę prieš minkšťą balse, žr. § 94) = la. žurdi 'Spricker; Zaun' iš *žurda-, su «minkšťu» z iš *zirda-: li. žiřga 'kartis žardui paspirti' Ger-vi'tjai žiřgēs 'die Kreuzhölzer auf der Dachfirste' < i.-eur. ghřg'-ā = gr. γάργξ 'Pfahl'; pra-li. žodis *žirdís gimė dvijų g kitoniškinimo kelju iš *gīrgís, slg. i.-eur. gronĝ- 'židas' (nengl.

crinkle 'Biegung, Krümmung' li. grėž-ti > grond-, iš kur kilo nhd. Kranz li. grand-í-s prūs. grand-á- 'sužidūtinis, sponsus': la. grūd(a)-s 'stark gedreht, drall = kurs in garañg-štas metasi' < *grondo-s < *gronġo-s: la. gre[n]z-ens 'židas'; li. žalgá 'ilga, laiba ir lanki kartelė' Dus. < *želgá (: silpnapri-gaidis e virsta in a § 35) iš i.-eur. *gelghá (: aistjū prokalbėję i.-eur. «g + minkšta balsė» pavirto ing ž § 94) = ae. telga m. 'Zweig' nndd. telge 'Zweig, Ast; junger Baum', aisl. tialga *telgōn 'dünner Zweig; langer Arm' < delgh- < gelgh-: gr. δολιχός; scr. dīrghá-s 'lang' < *dlghó-s < *glghó-s = li. [g]ilgas 'lang' < Jaunjus; ⁵⁾ hirvi 'der Hirsch' lap. sarva 'cervus, alces': pr. sirwis 'Reh' Th. 225; ⁶⁾ kinnas 'Fausthand-schuh': la. ciñd(a)-s Th. 187 § 69²; ⁷⁾ kirkua 'schreien, heulen': kirkti 'kreischen'; ⁸⁾ kirsaa 'plötzlich erwachen': pa-kiřsti 'pabusti' Kv. § 69¹¹; ⁹⁾ limppu 'das dicke Brot, Kloss': sklímbas 'dūnos kampilis' la. maīzes klam'pa 'ein grosses Stück Brot'; ¹⁰⁾ pinta 'das Schalbrett': pa-peñtis Kv. 'Schalbrett'; ¹¹⁾ silpaista 'schnell dahin laufen': pri-tilpti 'pri-eiti' tilvikas 'τροχιλος'; ¹²⁾ silta 'die Brücke': tiľtas Th. 232; ¹³⁾ vilkaista 'blicken, schauen': žvilg-t aor., žvelgti 'blicken' gr. θέλγω 'bezaubere'; ¹⁴⁾ villa 'Wolle': viľna Th. 242; ¹⁵⁾ vilppi 'der Trug': *vilbis 'Trug' viľbinu 'locke'; ¹⁶⁾ vink-kuroita 'im Zickzack gehen': viñgur-ti 't. p.'; ¹⁷⁾ vinkeā 'stinkend': pa-šviñkti 'pasmirsti'; ¹⁸⁾ vinkua 'schreien': su-žviñgti 'in Wiehern momentan ausbrechen'; ¹⁹⁾ virpi 'Pech-draht': pr. wirbe 'Seil, Strick' Th. 244; § 65⁹.

b) ar: ¹⁾ harmaa 'grau': šiřmas Th. 223; § 65^{35, 37}; ²⁾ karhe 'das gemähte Gras': crayse Gr. 'Heu' § 66⁶; ³⁾ karvas 'der Korb': kařbas lat. corbis Th. 181; ⁴⁾ karvas = kirpeā 'herb, bitter' § 67²⁶: ž. pīnas su-kiřpo 'tapo kartus, su-kiřto Kv.'; ⁵⁾ lanta: pr. linda- 'das Tal' § 69¹³; ⁶⁾ varpa = virpi 'die Rute, Gerte': viřbas Th. 243; § 65⁹.

c) är: ¹⁾ hä[r]mä-rā 'dunkel, flimmernd, halbdunkel': šiřmas; ²⁾ kārme 'Schlange': kirmis Kv. Th. 188, § 67¹⁶;

³⁾ kārnatā 'tadeln': kernoti 'чернить' Ylakjaī § 67¹⁷; ⁴⁾ kārppā 'Hermelin' = kirppa 'Wiesel' = est. kārþ(-bi) 'Tier aus dem Mardergeschlecht, Steinmarder, Sumpftotter, Wiesel, Iltis' = liv. kārpa 'Iltis, Wiesel'; visi šitī žvērīs turi gerā gaurūtā kaili, visi jī 'пушные звери, Pelztiere': lī. kirba-s 'ein Stück Pelzwerk' > kirbys 'пушной зверь Pelztier' = la. cerba 'Locke' dimin. iš cera 'Haupt-haar' < Jaunjus.

d) er: ¹⁾ herhilā-inen = hōrhi[r]ā-inen 'Horniss': šifšalas Th. 224; ²⁾ herne 'die Erbse': žiņnis Th. 251; ³⁾ kerta 'die Reihe, die Schicht': kartā Th. 186, § 65²³; kerran 'einmal': kartā; kerrata kertoa 'zum zweiten Male pflügen': kartōti 't. p.'; ⁴⁾ pertti = pirtti 'die Badestube': pirtis Th. 208; ⁵⁾ verho 'Decke, Hülle': viršūs 'Deckel' Dus.: pr. semmes worsuny Grunau (Nesselmann, Spr. d. alten Preuss. XV) loc. sg. 'žemēs viršūjē' < vārsūnē: la. ve[r]s v. ve[r]z 'už, virš, ant'.

e) ur: ¹⁾ hūlpattā 'schwätzen, plaudern' = hōlpātā 't. p.' = hōlpp[l]ā 'plauderhaft, geschwätzig' = hō[l]plā 'der Schwätzer': želpūti Kv. 'schwätzen' scr. ģālpa-ti 'murmelt, redet'; ²⁾ kurpp-onen 'calcei species ex corio piloso' liv. kurp 'Schuh': kuŕpē; ³⁾ veps. kurdiš vot. kurre est. kuŕt gen. kurdi 'taub': kuŕtja-s Th. 192: scr. karñā-s 'stutzohrig' av. kar^ona- npers. kar 'taub'.

f) or: lorppi = lōrppi 'Faulenzer': lī. lūŕbis Kv. la. lūr'ba 'ein Maulaffe; ein Schwätzer'.

g) ōr: ¹⁾ hōrhi[r]ā-inen 'Horniss': širšū Th. 224; ²⁾ lōrppi = lorppi lorvi 'Faulenzer': žem. lū[r]bér-iškas darbas 'labai prastas, negražus' < lūŕb[r]is: la. lumbis 'ein dummer Klotz' < *lumb[r]jā gen. sg. (:iš neprigaidēto 3 santarū būrjo iškrinta vidurinēji § 80) < nom. *lumbris = la. lumbis 't. p.' su minkštu līvestu iš išnykusjo *limbris, gen. *limb[r]jā: la. lempers 'Taugenichts, Lümmel' (p iš b par somų intekmę) < leंबर-a- < len[e]ber-, kuri žodylytė kitoniškinimo kelju gimė iš lerebér- = lī. lé[r]ber-i-s m. 'niezgrabny' Ju. ž. 101^a < i.-eur. *lrb(h)ēf:

nhd. Lümmel m.; la. le[r]ber-(a)-s = la. li[r]ber-i-s 'Schwätzer' < aist. laraber- > fin. lö[r]per-tää 'schwätzen' lörppö 'der Schwätzer'.

II. Ar i.-europiŭjų prokalbėję įra buvę «nasalis» ir «liquida sonans»?

Joh. Schmidt'as (Kritik der Sonantentheorie. Weimar 1895) ir K. Jaúnjus atsako, jog nebuvo. Joh. Schmidt'as sanprotauja, kad iš i.-eur. dvibalsjų er, el, em, en silpnasis laipsnis buvęs *r, *l, *m, *n su labai susilpnintu *l. c. 47 sq., 80.

1°. Mokslą apí sonantiškūsįus r, l, m, n pagimdė sanskrit. r (l). Bet kaip senas įra «r (l) sonans» sanskrito kalboje? Jonas Schmidt'as atsako, kad jaunesnis nekaí ariškoji prokalbė l. c. 13. Scr. mṛḍiká-m l. c. 18 — 20, nírṛti-š 20 — 22 ir īr-tē 22 — 24, pagal Schmidt'o nūmonės, rodo, jog dar atskiroje sanskrito kalbós gyvatojė ši žodžiai pirm r įra turėję balsę, nors ir silpną, t. i. ši žodžiai buvę ištarjami kaipo *m_arḍiká-m *nír_arti-š ir *i_ar-.

2°. Iš šitų trijų J. Schmidt'o pavyzdijų išrodomąją galę prop. Jaunjus tepripažįsta pirmįm dvīm. Tretysis pavyzdys visai nepritinka, delto kad jis nėra giminė graikiškam i-άλλω, bet li. ūrjau iŕ-ti: gr. ἐρέτης 'der Ruderer'.

3°. Tą pat apí scr. r senumą sako ir prop. Jaunjus. Jaigu scr. r iš senų senobės pirm savęs būtų neturėjęs níkokjos balsės, t. i. tiktai būtų buvęs «silbenbildendes» r, tai tada būtų nesuprantama, delko įra án-rḡu-š 'ungerade' pri á-rathī-š 'Nicht-Wagenlenker'.

4°. Scr. a-mṛta-s 'unsterblich' vitojė *á-mṛtas (slg. á-nagnas 'nicht nackt') irgi rodo, kad pirm r įra buvusi kasžikoki balse: pra-scr. *aⁿ-m_aṛta-s iš *áⁿ-m_arta-s, su «svarit»-antrinę prígaidę slg. Jaunjus Panev. I 96, 105.

5°. Jai sudėtamę iš dvijų dalių žodyję pirmoji po prígaidės balsė įra ilga, tad ji gauna «svarit»-antrinę

prīgaide, kuri visadós esti tvirtapradė Jaunjus l. c.: saulė + tékis (balsės apaťjoje padėtasis ^ reišķja «svaritą») taisykliškai pavirsta ing saulėtekis. Dar slg. pjūtį: rugjá-pjūtis (slg. mēšlá-vežis) > rugja-pjūtis, Dysná, -ós acc. Dýsną nom. propr. fluvii: pá-dysnį (: pá-šilį pá-mišķę) > pa-dýsnį > pa-dýsnis 'vitos, pīvos prī Dysnós upės' Dy., pá-dangės (naujadaras pagal pá-mišķės) > padaňgės.

6°. Scr. a-mŕtas, kaipo žodis sudėtasis iš dvijų daljų, tegalėjo gimti iš pra-scr. *áⁿ-m_aŕtas: tarjamasis r «sonans» sąjamoje mŕ darė ilgą pozicijōnę, kās tegalima buvo prī r lygaus _ar, kitaip sakant, mŕ turėjo būti dvibalsė. «Saulėtekjo» dėsno veikalu (actione) *áⁿ-m_aŕtas turėjo pavirsti in *aⁿm_aŕtas, iš kurjos žodýlytės paskėsnjai gimė a-mŕtas.

7°. «Saulėtekjo» dėsno veikala sanskrito kalboje tarp kitų rodo ir sekantįs žodjai: ¹⁾ á-pad- 'fusslos' nom. sg. vėd. *á-pāt > a-pāt, ²⁾ *á-vīras 'unmännlich' > a-vīras, ³⁾ *á-sūrtas 'nicht erhellt' > a-sūrtas, ⁴⁾ madjáñ-dina- 'Mittag' iš *mádhja_m-dina-, ⁵⁾ ġjōtīrathas 'dessen Wagen Licht ist' < *ġjōtīrathas < *ġjōtir-rathas < ġjōtiš + ráthas < Jaunjus.

8°. «Nasalis sonans» (: ŋ, m) sanskritę pavirto in a- padėjimę prieš santaras ir an, am — prieš balses. J. Schmidt'as l. c. 53 išrodo, kad scr. a turėjes įra n, m, ir padėjimę prieš santaras, t. i, šisai a įra kilęs iš senesnjojo aⁿ, a^m. Pra-scr. *čākanaⁿtu *čākanaⁿt sąjaminjo kitoniškinimo kelju pavirto ing scr. čākantu čākan.

9°. Kad scr. a (=i.-eur. ŋ, m) gimė iš senesnjojo aⁿ, a^m, pagal Jaunjaus dar gali rodyti dalývjai, sudurtįji su kitais žodjais. Scr. kšájat, sudurtas su vīrá-s, arba bhárat su vásu virsta in kšajád-vīra-s 'Männer beherrschend' ā-bharád-vasu-š 'Güter herbeibringend'. — Jaigu dalývis kšájat būtų gimęs iš *kšájnt su «silbenbildendes» n, o ne iš *kšájaⁿt, tai jisai nku būdu negalėjęs būtų pavirsti sudurtinjamę žodyje in kšajád-: «svarit»-antrinę prīgaide sudėtasis iš dvijų

dalju žodis tegauna, jai pirmoji po prīgaidės sąjama įra ilga: *kšájāⁿd-vira-s > *kšajāⁿdviras = kšajádviras.

10°. Nėra jokjės abejonės, kad taip vadinamįji «nasalis» ir «liquida sonans» indų prokalbėje pirm nōsinjo ir sklańdįjojo tarsnjo dar tebeturėjo balsę, nors ir trumpą.

11°. Dabar lika mums išrišti klaūsimas, kokją balsę įra turėję senobės indai prieš nosinę ir sklańdjąją dvibalsinę santarą? Toki žodžiai, kaip an-udrá-s án-rġu-š á-rathī-š, gali rodyti, kad vġka-s rġú-š ir k. kitą kartą buvo ištarjami kaipo *v_ařka-s *_arġu-š, tiktai su silpnėsniu a nekaį tūšę žodjūšę, kurjūšę a gimė iš i.-eur. e, o ir a.

12°. Indų prokalbėje tarp i.-eur. a ir _a[r=r] žinomūšę padėjimūšę nebuvo nė mažjausjo skirto. Kaip scr. pitár-gimė iš patér- 'πατήρ', taip lygjai ir aor. arp-ipa-t (: arpájati 'er setzt in Bewegung') gimė iš arp-a[r]pe- (slg. gr. δαρ-δά[ρ]πτω), kurjamę žodyję kiton. keltu išnykus antramjam r balsė a atsirado atviroję sąjamoję ir par tat turėjo pavirsti ing i: silpnaprīgaidis a atviroję sąjamoję virsta ariškosę kalbosę ing i slg. H. Pedersen KZ. 36,85.

13°. Aistjų kiltis kalbosę, kaip ir sanskritę, tarp a ir _a[r] irgi nebuvo nė mažjausjo skirto: ir vīnas ir kitas neprīgaidėtamę padėjimę ir atviroję sąjamoję virsta ing i: kibíras 'der Eimer' iš i.-eur. *(a)q^aa-bhġ-t-s 'ὕδρo-φóρoς' = aist. k(v)a-bára-t-s, gen. ka-barat-és > ki-birit-és > kibir[i]t-és, iš kur nom. kibírt-s > kibír[t]s, iš kur naujadaras acc. sg. kibír-am > kibířą > kibír-a-s (Jaunjus): aq^aa 'ὕδωρ' (: lí. [a]ki- = ἄλxή: Ἀλxά-θooς) + bhġ-t- 'φóρoς' nom. agentis iš φέρω 'nešu' pr. vun[d]-báraθ-s V. 556 'Eimer'.

14°. Prėiname pŖi to, kad indai savo ġ, ĩ, kuri nežinomi nėvīnai senesnįjų i.-eur. kalbai, pasidarė iš ariško _ar, _al (resp. aⁿ, a^m).

15°. Aistiškųjų kalbų pavyzdžiai, patalpintįji 53 — 72 §§, rodo, jog visųsenjausjamę aistjų prokalbės laikátrųkyję «sonańtįjų» ġ, ĩ, m, ŋ vītoję buvo ara, ala, ama, ana. Savo vītoję matėme,

kad ir graikų bei germanų prokalbei «sonantjū» vitojė reikia pripažinti irgi tritarsnjam *ara*, *ala*, *ama*, *ana*.

16°. Ariškasis *a_r* etc., kaip rodo *tr̥nt* (:scr. *çṛ-n-ga-m* 'Horn') veislės žodžiai, kilo iš senesnjo *a_r* etc. Sanskritiškam *ṛn* avestojė atsako *əraṇ* arba *əra*, kaip kad kiti rašo. Scr. *mṛṇḡata* 'purgantur': av. *məraṇždjāi*; scr. **mṛ-n-č*: av. *məraṇšjā-t* 'er möge schädigen', slg. scr. *marčājati* 'versehrt, beschädigt' li. *pa-smėk-ti* 'potėpić'. Avestiškojė tarsnjų guṇ-gūlėjė *əraṇ* balsė *a*, prop. Jaunjaus *nūmonē*, *nēra* «svara-bhakti-s»: ji užliko nū senų senobės dėljai santarų saṇbėgjo, lygjai kaip ir lit. žodjūsė *balaṇda* § 56³ *garaṇḡšta* § 56⁶.

17°. Aistjū, graikų, germanų ir arijų prokalbės neabejotinai rodo, jog tarjamojo «silbenbildendes» nosinjo ir sklandžiojo vīnātarsnjo vitojė i.-europištjū prokalbėjė buvo tritarsnjam *a_r*, *a_l*, *a_m*, *a_n*. Ši tritarsnjam abūdū *a* užlaikydavo, jai vīnas jū būdavo prīgaidėtas ir po antrojo *a* sekdamo santarą, o jai nesekdamo santara, tai turėdavo tasai *a* stovėti absoliutiškamę žodjo galę (= pausa: sekantjo žodjo santarą): βάρβαρον, κάλαμος **āva-fēdvoç* > *áná-ēdvoç*, *ἄρα* li. *vālag-a-s* (:antrasis *a* tikrojo i vitojė apibendrintas iš loc. pl. **lāgsv* ante voc. § 56¹²), šalimā § 57², tira-ń-kis § 61³.

18°. Tritarsnjam *a_r* etc. su prīgaidėtu pirmūju *a* prarazdavo antrąjį *a* padėjimę prieš bales: *a_n*-udro-s > *a_n'*-udros > gr. *ἄν-υδροç*, *ἄρα* + vocalis antecedentis vocabuli > *ἄρ*.

19°. Neprīgaidėti tritarsnjam *a_r* etc. virzdavo in: a) *a_r* pōtonyję (post accentum): **ēγ-χαρ[α]δίος* (cf. *ἐγ-χαρπος*) > *ἐγχαρδίος*, b) *a_r* pīštonyję (ante accentum): *κ[α]ραδίν*, *δρατός* (, bet *ἄ-δαρτος*), pr. ni-gīdings E. 35 'schamlos' < [*a*]*n_a*-g^vēdh_ag_a-

20. Kad *a_r*, *a_l*, *a_m*, *a_n* pōtonyję, be jokjos abejonės, virzdavo in *a_r*, *a_l*, *a_m*, *a_n*, rodo santaragalūnjū žodjū accusativus sing., kurjamę turime *a_m* iš *a_m*: gr. *πόδ-α* lat. *ped-em*. Šią accusativi sg. galūnę *a_m* turime taipogi ir daugiskaitljū accusativo galūnėjė -*ans* iš **ams*: gr. *πόδ-ας*. — Potoninjamę *a_r* etc. išnyko antrasis *a* kaipo daug silpnėsnis už pirmąjį, stovintį

arčiaus pri prīgaidės: jų toljaus stovi balsė nū prīgaidės, jų ji silpnesnė § 27.

21°. Tritarsnjam $a r_a, a l_a, a m_a, a n_a$, netekę savo antrojo a atskirojė graikų ir latynų kalbų gyvatojė, pavirsta in gr. $\alpha\rho, \alpha\lambda, \alpha\mu, \alpha\nu$, lat. ar, al, am, an , tū tarpu kad i.-europiškai $ar[a], al[a], am[a], an[a]$, paveldėti ji iš bendrosjos prokalbės be antrojo a , dūda graikų kalbojė $\alpha\rho, \alpha\lambda, \alpha, \alpha$, latynų — or, ol, em, en . I.-europiškus ara etc., netekusjus antrojo a atskirojė graikų ir latynų prokalbėjė, randame tarp kitų ir šjūsę pavyzdžjūsę: $\tau\alpha\rho\chi\alpha\iota\nu$ 'verwirre' < $\tau\alpha\rho\chi\acute{\eta}$ 'Verwirrung', $\mu\alpha\lambda\acute{\alpha}\nu$ 'μαλκόν' Hes., hom. $\acute{\alpha}\mu\text{-}\phi\alpha\sigma\acute{\iota}\eta$ < $\acute{\alpha}\nu\acute{\alpha}\text{-}\epsilon\delta\nu\omicron\varsigma$; lat. $armus, albus$, angō. I.-eur. $ar[a]$ etc.: $\kappa\alpha\kappa\omicron\iota$ 'σκληροί κύαμοι' Hes. pri $\kappa\acute{\alpha}\chi\kappa\alpha\nu\omicron\varsigma$ 'dür', $\acute{\alpha}\text{-}\beta\rho\tau\omicron\varsigma$ 'immortalis'; lat. $cor, mollis, decem, menti$.

22°. I.-eur. ara etc. atskirojė latynų kalbės gyvatojė dar tebeturėjo abūdū a , ką gali rōdyti šjūdū žodjū: $ar\acute{\alpha}nea$ 'Spinne' < $*a\text{-}r\text{-}a\text{-}c\text{-}s\text{-}n$ = gr. $\acute{\alpha}\rho\acute{\alpha}\chi\nu\eta$ 'vōras' iš $*\acute{\alpha}\rho\alpha\chi\sigma\text{-}\nu\text{-}\acute{\alpha}$ la. ērkuls 'Spindel' § 65', calam 'clam' = $\kappa\acute{\alpha}\lambda\alpha\mu\omicron\varsigma$ 'šjaudas = dengėjas'.

23°. I.-europiškai tritarsnjam ara etc., netekusįji antrojo a i.-europištjū bendrojojė prokalbėjė, aistjū kalbosę užliko kaipo ar etc.: a nepavirto in i dēljai savo padėjimo uždarytojė sąjamojė § 44, II. Toksai aist. ar etc. umlauto kelju § 49 gali pavirsti $ing\text{ er}$ etc. Graikų žodjams $\acute{\alpha}\chi\chi\text{-}\iota\sigma\tau\omicron\varsigma$ ir $\acute{\alpha}\nu\tau\iota$ taisykliškai atsako li. ańgštas, ańt. Žodjlytės nu-ńngstu ir ńńt 'ant' (Palangá), man regis, rodo, jog ir ańgju Vel. 'eńgju' ańgštas ir ańt galėjo gimti ir atskirojė aistjū prokalbės gyvatojė iš $*\acute{\alpha}na\acute{g}h\text{-}, * \acute{\alpha}nati$.

24°. Aist. ana , gimėsis ablauto kelju iš i.-eur. $an\acute{a}$, aistjū prokalbėjė sumišo su kitu ana = ŋ: i.-eur. $*an\acute{a}\text{-}t\text{-}s$ 'šnypšlys' (: $an\acute{a}$ 'pūsti' ser. $\acute{\alpha}ni\text{-}la\text{-}s$ 'Wind'), gen. sg. (a)nat-és (slg. $\acute{o}\rho\rho\acute{o}\varsigma$: gen. $bhruv\text{-}\acute{\alpha}s$ ser.) ir, įvedus pirmąjį a iš nom. sg., $anat\text{-}es$: aist. $anat\text{-}í\text{-}s$, dim. $anat\text{-}i\text{-}k\acute{o}s$ (: ser. $avi\text{-}k\acute{a}$ $avi\text{-}k\acute{a}\text{-}s$ 'Schaf' $a\check{c}va\text{-}k\acute{a}\text{-}s$ 'Pferdchen') v. $anat\text{-}u\text{-}k\acute{o}s$ (: ser. $\check{c}i\check{c}u\text{-}k\acute{a}\text{-}s$ 'Kind-

chen', li. sūn-ú-ka-s > naujadaras tėv-ú-kas) > li. ańtis 'Ente' ańti-kas Dus. = ińt-u-kas Tau. 'saxicola oenanthe = antukýtis Vel.'. Iš nom. sg. anąts, įvedus ā in gen. sg., gimė naujadaras (a)nāt-ės: nom. fm. nāt-ī gr. *νᾱτ-ja > νῆσσα 'Ente'.

25°. Kikvėnas e (resp. o), atsistojęs prieštonyję (ante accentum principem), pirm išnykdamas i.-europištų prokalbėje virzdavo in _a. Šisai _a ėra atskirtinas nū i.-eur. a, kursai tekildavo iš prieštoninų ā, ē, ō § 44, I. Skirtą (discrimen) tarp _a ir a, rodosi, teužlaikė vėni graikai: pirmasis jų kalboję likti arba kaipo α, arba kaipo ι, antrasis visadą tedūda α, k. a. πατάνη 'Schüssel' < aor. πετάσαι 'ausbreiten' prieš πίτ-νη-μι 'ich breite aus': στα-τός < ἱ-στη-μι ῥαγγῆναι < ῥήγνυμι δάρος < δι-δω-μι.

26°. I.-eur. beprigaidjai _a ir a padėjimę prieš lūpinės (labiales: p, ph, b, bh, v, m) ir lupō-burines (labio-velares: q^v, q^vh, g^v, g^vh) santaras ir po jų jau i.-europištų prokalbėje virzdavo in u. Pr. genā slav. žena got. qinō < i.-eur. g^venā turi naujadarą e iš voc. g^véna (scr. santja voc.: satjá-s 'wahr, gut'). I.-europištų prokalbėje prieš voc. g^véna turėjo būti taisykliškas nom. g^v_anā. Paskutinįjį žodýlytė, jai jos nepalaikė naujadaras voc. g^v_ana, taisykliškai turėjo virsti in *g^v_anā > g_anā = gr. γυνή *) aisl. kona. Boiot. βωνᾶ turi α vitoję u iš voc. *βᾶνα.

*) Hirt'o Ablaut § 23 žodžio γυνή išvedimas iš *g^vnā ėra negalimas, delto kad ^v (resp. v) tarp santarų išnyksta, bet nįkadą nepavirsta in u. Tiek pat klaidingai sanprotauja Brugmann'as KGr. 142, manydamas, jog scr. suptá-s 'eingeschlafen' kilo iš i.-eur. pirmálytės *svptó-s par tai, kad «der Sonorlaut übernahm die Rolle als Sonant». Kaip iš *pkten-ós gimė gr. πτενός (gen. sg.: lat. pecten), arba kaip iš *kirv-pentē 'kirvjo pentis' kilo žem. kirpentē, taip lygjai ir iš *svptós tegimės būty *ptós, bet nįkadós ne *suptós. Suptós gimė iš pra-i.-europiško *sv_aptós par peĩ-eiginį laipsnį *sv_aptós, slg. gr. ἄστυμή 'Hauch, Dunst' < ᾱ-/στυμή < *ᾱ-/ατμᾱ: ᾱ-ετμόν· πνεῦμα Hes. Žodis ᾱ-/στυμή užlaikė / prieš u par gretymines išvaizdos ᾱ-/ετμόν intekmę.

27°. Beprigaidžiai _a ir a padėjimę priš «labiales» bei «labiovelares» ir po jų i.-europiškose kalbose pavirto in u. Šisai u neikik nesiskyrė nū antrojo u, kaip silpnalaipsnio iš eu, ou, au.— Pavyzdžiai: ¹⁾ νόξ νοκτ-ός 'nox' < n_oq^vt-s, bet gen. n_aq^vt-és: $\sqrt{\text{V}}$ onog^v(e) 'tepti = jūdinti' lat. unguō 'salbe'; ²⁾ ὄνυξ ὄνυχ-ος 'Nagel' < onóq^vh-s, bet gen. _an_ag^vh-és, iš kur naujadaras nom. _an_aq^vh-s (gr. ο... υ iš α... υ): lat. ungu-is < ong^vh- lf. ná g-a-s; ³⁾ κύκλος 'Kreis' < q^v_aq^vl_o-s: scr. čakrá-s 'Kreis, Rad' ags. hwéol hweowol 'Rad' < q^veq^vl_o-s turi balsės laipsnį iš voc. q^véq^vle: lf. káklas 'Hals' < q^vóq^vles- ntr. ir silpnalaipsnis q^vo[q^v]ls-ó- (antrasis q^v išnyko kiton. kelju) žodįusę lat. collum got. hals 'Hals': aisl. huel pr. kelan 'Rad' < q^ve[q^v]lo-m: $\sqrt{\text{V}}$ q^vel(e) 'sukti, bėgti' πέλω 'bewege mich'; ⁴⁾ λυμνός 'nackt' Hes. kilo iš *λυμνός (dissimil. duorum ν) < *νυβ-νός < nag^v-nó-s = scr. nagnás Brugmann KGr. 240: av. magna- 'nackt' turi m iš n kiton. kelju; ⁵⁾ γύδρας 'klug, schlaue, verschmitzt' < g^vadhró-s = lat. vafer 'verschmitzt' Niedermann BB. 25, 88; ⁶⁾ got. aúhns 'Ofen' < uq^vnó- Brugmann Gr. II² 262 kiton. kelju iš quq^vnó- < q^v_aq^vnó- = gr. ἰπνός 'Ofen': $\sqrt{\text{V}}$ q^veq^ve 'kepti, virti' lat. coquo § 28⁴⁵; ⁷⁾ scr. çún-ē: çv_a-bhiš; gr. κύ(τ)ων, gen. kūvan-és > k[u]van-és: loc. k_ván-i > k_vun-és > k_un-és; k_van-és su apibendrintu a iš loc. sg.: k[v]an-és be v par gretyminės lytis k_un-és intekmę = lat. can-is; ⁸⁾ τυρέυεται παράττει Hes. < τ/αρ-: aisl. tvara 'Quirl' § 71⁸⁷; ⁹⁾ scr. gurú-š got. kaúrus 'gravis' < g^v_arús = βαρύς 'schwer' § 71⁶⁸; ¹⁰⁾ σφυράς 'spirá': σφαῖρα 'die Kugel' § 45³⁹; ¹¹⁾ σφυρίς σπυρίς 'Korb': σπεῖρα 'Knäuel' lat. spor-ta 'Korb'; ¹²⁾ scr. úrañ-a-s 'Widder, Lamm' < v_arén-i loc.: arm. garn gr. (τ)άρήν 'Lamm'; ¹³⁾ scr. tulá 'Wage' < *tv_alá: τάλᾱς 'duldend' pr. Pá-tulas 'Ζεὺς καταχθόνιος' § 69 pag. 159; ¹⁴⁾ scr. puráv-as 'viele' = πολέ(τ)-ες < p_alev silpnalaipsnis pri got. filu; ¹⁵⁾ ἄγυρις σύνοδος Hes.: g^ver(e) § 71⁵⁰; ¹⁶⁾ s.-lf. kurjá-s = got. hvarjis 'welcher?' < q^varjo- silpnalaipsnis pri ahd. hwār 'wo?': lf. kuř = got. hvar 'wo?': got. tar 'da' = lf. *tar > tuf

par intekmę iš kuř; ¹⁷⁾ scr. tu v-ám 'du' < t_a v-ém: τέf-ο-ς > τ_ū-vη; ¹⁸⁾ scr. juv-á-ti 'vermengt' ruv-á-ti 'brüllt': jāú-ti rāu-ti 't. p.' < jē u-ti < jē v- (i.-eur. prokalbėjė tvirtapradė dvibalsė pratīsta § 34 pag. 68); √ jē v-: √ jē ve = scr. bí-bhar-ti lat. fer-t: bhára-ti; ¹⁹⁾ scr. suv-á-ti 'setzt in Bewegung, treibt' < s_a vé: *σεf-άω-έάω 'lasse fahren, lasse zu': lí. sj a u-ťjú 'tobe' < *se u-tjō; ²⁰⁾ scr. ġúvas-: ġávas- 'Schnelligkeit' = λιμήν: λειμών < *λιμεν-ός: *λείμων J. Schmidt Plur. 369 + lí. guvús 'greitas, apsukrus'; ²¹⁾ scr. ūḡh-á-s 'vežtas' < uḡdh-ós < v_aḡdh-ós < v_aḡh-tó-s: √ veḡhe 'fahren' ἔχουσιν ἄρμασιν Hes.; ²²⁾ ὀλία 'Sohle' < sv_al-: lat. solum 'Grundfläche, Sohle' < svelo-; ²³⁾ scr. tuččhjá-s aksl. t_ušt_u 'leer' < tus-sq^vjó-s > i.-eur. tus-t-sq^vjós § 71⁹⁴ = aist. tus-t-štjós (:skj virsta ingi štj §§ 120 — 122) > tuš-t-štjós (= lí. túštja-s) > tuš-k-štjós (:k-t < t-t) > la. tu[s]kša- (la. stj > š: sēšu 'sitzend' lí. sēštjas); tus-sq^vjós < tv_as^o ĩra būdavardis pŕi esybėvardjo tves-sq^vo- (:lat. tesqua, ōrum 'Einöden'): √ tves-; šaknis tves-, kaip rodo av. taoš- 'leer, los sein' (= teus-), ĩra buvusi dvisajámė, t. ĩ. teves-.

28°. Tarjamīji sonantjai _ar_a etc. (= _ar[_a]: [_a]r_a) i.-europījū prokalbėjė, padėjime pŕiš «labiales» (resp. «labio-velares») ir po jų, virzdavo in uru (= ur: ru), jaigu jī stovėdavo neprigaidėtoję sajamoję. Pavyzdžiai: ¹⁾ γύργα-θός 'Korb' § 71⁵⁰: ἄ-γύρ-τ-η-ς 'Bettler'; ²⁾ κόρυμβος 'Spitze' < *κάρυμβος = scr. cŕḡga-m 'Horn': α. . . u virsta in o. . . u, pav., θόρυβος 'Lärm' < *θάραβος aksl. dr_ugati 'zittern' lí. drugys, κόρυφος = aist. gárabo-s § 65¹⁵, πορύνη 'Rührkelle' < *τ_f άρανᾱ aisl. tvara 'Quirl', πολύς < *παλύς = scr. purú-š; ³⁾ κυλ-λό-ς 'krumm' < q^v_al[_a]-: κελ-λό-ν- στρεβλόν, πλάγιον Hes. be ^v iš κυλ-: πόλος 'Achse' lat. colus 'Spinnrocken' lí. kal-tis 'culpa' > fin. kalsi 'schiefe Stellung'; ⁴⁾ κυρ-τός 'gekrümmt, gebogen' part. perf. pass. iš √ q^vere 'sukti' § 69²⁸: lat. cur-vu-s 'krumm, gebogen' < q^v_ar_a-vó-s slg. scr. pak-vá-s 'coctus'; ⁵⁾ κύρ-το-ς 'Fischreuse' suesybėvardintas dalývis *κυρ-τός 'pintas': la.

kveî-t 'fassen' § 71⁹¹; ⁶⁾ μορμύρω 'murmle, rausche' < *μαρμαρ-jó = lat. murmurō: lí. muîm[r]u 'murmle, brumme' su u iš infin. murm[ur]-êti < praes. maîmu Kv. Rí. 't. p.' ir 'su tranksmu skęstu purvę' Dus.; ⁷⁾ μύρμηξ 'Ameise': lí. maîma-la-s 'tabānus' dim.; ⁸⁾ σκύλλω 'zerreisse' < sq^v_al_a-jō: lat. quisquiliae 'Abgang'; ⁹⁾ lat. sculpō 'schnitzle': dan. skvale 'schlagen' § 71¹⁰⁰; ¹⁰⁾ lat. sulcus 'die Furche' < sv_al_aqo-s: (s)velkú 'ziehe' Walde Wb. 609; ¹¹⁾ lat. surdus 'dunkel': ahd. swarz, aisl. sorta 'schwarze Farbe' IF. 15,117; ¹²⁾ σύρμα σύρφος συρφετός 'Kehricht': σάίρω 'fege, kehre' σάρος 'Besen' σάραγος 'Ausfeger' < sv_ar- < s[k̃]v_ar-: k̃vor χορέω 'fege, reinige' lí. švaraú 'reinige' švarús 'rein' χόρος 'Besen': lat. [c]ver-s- < verrere 'fegen'; ¹³⁾ σύρ-τ-η-ς 'Seil' nom. agentis < s[t]v_ar_a-t-és gen. sg.: lí. stveî-ti 'fassen, greifen' gr. στύραξ § 71⁸⁹; ¹⁴⁾ lat. su-surrus 'das Zischen': scr. svára-ti 'tönt, erschallt'; ¹⁵⁾ scr. ulmuka- 'Brand': ahd. mhd. walm m. 'Hitze, Glut' Fick Wb. I⁴ 132; ¹⁶⁾ lat. urgē-re = lí. viržê-ti; ¹⁷⁾ lat. ur-vum 'Krümmung (des Pfluges)' osc. uruvo f. 'krumm' < v_ar_a-vó-: V[—] vere 'drehen, wenden, biegen' Persson Stud. 31.

29°. I.-eur. [u]ru etc. randame netikt aistjũ (§ 72), bet ir kitosę i.-europiškosę kalbosę. Pavyzdėjai: ¹⁾ av. čatru [-karana- 'keturkaîpis'] lat. quadru[-pes] gr. τρυ[-φάλεια 'Helm'] = scr. čátur- lí. ketuî-linkas la. cetur-ta- 'ketviî-tas': visos šitos lytis kilo iš i.-eur. q^vét[v]uru - < q^vétv_ar_a- gr. τεσσαρά-βοιος; ²⁾ λύκος 'Wolf' = la. ulka- 'vilkas': abũdu žodjũ kilo iš pirmá-lytės [v]ulúq^vo-s, kuri įra suesybėvardintas (prigaidės perkėlimu nũ galūnės ant šaknīs: scr. křšńa-s 'schwarze Antilope' < křšńá-s 'schwarz') būdavardis uluq^vó-s 'žibantjomis (naktį) akimis = laukinis «vilkas» Deb. < λευκός < v_al_aq^vó-s: scr. ul[u]ká 'feurige Erscheinung, Meteor, Feuerbrand' < v_al_aq^vá lat. Volcā-nu-s 'praeditus *volcā «ugnimis» gr. ἄ-/λαξ· λαμπρῶς, Κύπριοι Hes.: V[—] vele-q^v(e)- 'švisti' scr. vārčas- 'Glanz', silpnalaipsnis v_al_aq^vó > [v]uluq^vó > luq gr. ἀμφι- -λύκη 'Zwielicht'; iš luq- augštynlįkjo ablauto keljũ gimė

naujadaras leuq- scr. róča-tē gr. λεύσσω 'sehe' λευκός 'glänzend'; ³⁾ ῥυτίς 'Runzel' lí. rútuías 'rítimas': $\sqrt{\text{vere-t(e)}}$ 'sukti, vynjōti' § 72¹⁰; ⁴⁾ πρύμνη 'puppis' = rus. korma 't. p.' *k₂rm[n]ā = aist. *kurúm(n)o-s § 72¹⁴; ⁵⁾ ἔβρυζε 'gurgelte hinunter' < g^r[_a]rug[^r]- = lat. gurgēs: ahd. kwērcha 'Gurgel' § 71⁹⁰; ⁶⁾ grú-tēs 'das Paar' Ju. ž. 714: ahd. chortar 'Schar, Herde' § 71⁴⁸; ⁷⁾ στρυφνός 'kitas, tvirtas' στ[ρ]υφρόν· στερέμνιον, βάρύ Hes. < *στρυφρό- = aksl. str̥bl[<r]̥ str̥b[r]̥-k₂ 'durus' < st_ar_a bh-ró-: στερέμνιος 'starr, hart, fest' < stere-b(h); ⁸⁾ rus. krot poln. kret 'talpa' < *kr̥t̥ = lí. ku̥-mis § 71⁴⁵; ⁹⁾ ῥυφέω 'sorbeo' = lí. surbē-lē § 72¹¹; ¹⁰⁾ aksl. dr̥gati 'zittern' lí. drugýs 'Fieber': gr. θόρυβος 'Lärm' < dhv_ar_a-g^o-s: pr. dir-b-insnan E. 61 'Zittern' < dh_ar_a-bh- = la. d[i]rib-inā-t 'zittern machen' Brugmann Gr. I² 473: dur-s-nō-ti 'pamaži bēgti', aor. du̥f-s-t šuvá bēga Ju. ž. 369 < dhvere: av. dvar- 'hervorlaufen', scr. dhōra-ti 'trabt'—naujadaras iš dhur- < dhv_r-.

30°. I.-eur. _a, kaip matėme augščiau, graikų kalboje pavirsta arba in α (resp. υ: βανᾶ = γυνή), arba in ι (: ἰπνός 'Ofen'). Tritarsnjai _ar_a, _al_a, _am_a, _an_a nežinomose mums sąlygose graikų prokalbėje kartais pavirzdavo ing ιρι etc. (= ιρ: ρι), k. a.: ¹⁾ χίρ-νη-μι 'ich mische' pri κερά-σαι (cf. πίτ-νη-μι 'ich breite aus' < πετά-σαι): scr. çr-tá-s 'coctus' ç̣r-tá-s 'gemischt'; ²⁾ χίρ[x]ός = dōr. κριξός 'Aderbruch', slg. πιλιπαγμός 'ποιά τις φωνή Hes. su ι iš abijų liquidos pusį (: lat. pulpāre 'kreischen, vom Geier'); ³⁾ πιλνόν φαίον, Κύπριοι Hes. = pullus 'schwärzlich' < p_al_anó-s: πελός 'dunkelfarbig'; ⁴⁾ ῥίζα 'Wurzel': got. vaúrts 't. p.' § 70¹³; ⁵⁾ ῥίνη 'Feile' < *σρ̥ισ-νᾶ < *s_ar_as-nā = lat. serra 'Säge'; ⁶⁾ ῥίνός 'Stierhaut' < *f̣ρ̥ισν-ός: scr. v̥ṣāñ- 'Stier'; ⁷⁾ ῥίον 'Bergspitze' < *f̣ρ̥ισον: viršús § 54; ⁸⁾ σκινθός 'untertauchend': lí. skend- skēsti 'ertrinken'; ⁹⁾ σκιρτάω 'hüpfē': σκαίρω 't. p.'; ¹⁰⁾ στιλβω 'glänze, schimmere': σταλαγεῖ μαρμαρύσσει Hes. Fick Wb. I⁴ 570; ¹¹⁾ μίλτος 'Rötēl': lat. mulleus lí. mulvas 'rötlich': miłtinis Kv. 'švįsiai raudonoji brúknė'.

31°. I.-eur. beprigaidis_a (resp. a) padėjimę prieš j ir po j virsta in i, k. a.: ¹⁾ scr. jáğija-s 'zu verehren' = gr. ἄγιος 'heilig': scr. ištá-s < jik̃-tó-s < j_ak̃-tó-s; ²⁾ πρὸς-ωπον 'Anlitz' < *prótij-ōq^o-m: prótij-ōq^o-m > prótij_aq^om > prótij-iq^om > próti(j)iq^om > prótīq^om scr. prátika-m 'Anlitz'; ³⁾ scr. trájas gr. τρεῖς 'drei': gen. tr_ajōm̃ > τριῶν; kamīnas trīj- + nom. et acc. pl. ntr. galūnē -a (gr. φέροντ-α scr. bhárant-i) > trīja > trīji > trī lī. trý-lēka '13' vėd. trī '3' ntr.; slg. i.-eur. p_alėv-es 'viele': gen. pl. p_al_av-ōm̃ > kamīnas p_alúv-: nom. et acc. pl. ntr. *p_alúv-a > p_alúvu > palúu > p_al ū = vėd. purú: vėd. mádhū < *médh_ava cf. Brugmann KGr. 145, 394.

32°. Beprigaidis_a par «j» intekmę virsta in i taipogi ir acc. sg. galūnėję -_am k. a.: gr. χῖν, scr. dēvīm, lī. šī < šiñ-dēi 'hodie' § 19, 5° ¹⁹ < kij_a-m etc. > kijim > kīim > kī m.

33°. Beprigaidis_a par «v» intekmę virsta in u taipogi ir acc. sg. galūnėję -_am: dijėv_a-m g^vóv_a-m turėjo pavirsti in dijėv_a-m g^vóv_a-m ir, išnykus v prieš u, in dijėum g^vóum, kurjos žodýlytės turėjo pavirsti in dijėum g^vôum: i.-europištų prokalbėje trumposjos tvirtaprádės (gestossen) dvibalsės pavirto in dvibalses su ilgą pirmąją dalimi (Jaunjaus «tėstá-laipsujo» -Dehnstufe- dėsniš)*). Tolėsnii dijėum g^vôum pavirto in dijēm g^vôm = gr. Ζῆν (tvirtaprádė prigaidė!) lat. diem βῶν: ilgosjos dvibalsės su antrąją dalimi i, u praranda savo antrąją dalį, k. a. γρασῆς, lat. Diēs-piter, pōtus lī. pūtá < pōi-, scr. pá[i]ka-s 'kindlich, unkundig': silpnalaipsnis lī. paikas 'dumm' la puīka 'der Junge, Knabe'. Lat. Iov-em ĩra naujadaras pagal ped-em etc.

*) Apī ši dėsni skaityk § 34⁴. + Gr. ἐνι: én + conson > ên ir ê[n] gr. ἡ-τορ 'Herz' ἡ-τρον 'Bauch': aksl. ātrь 'έσω, ένδον'; gr. xῆρ[ê] scr. hārd-i 'Herz' lī šeřd-i-s 'medulla arboris' Slavikai < i.-eur. kēřd iš *kēřd: gen. k_ar_ad-ės, iš kur gimė naujadaras nom. sg. k_ar_ad = la. cor[d] scr. hřd- lī. šird-ų.

34°. Mes jau matėme, kad i.-eur. _a par «v» intekmę virsta in u (: scr. āpnávat 3 sg. coniunct. <ōpnéve-, bet āpnuvánti <ōpnuvó-nti <ōpn_avó-), o par «j» intekmę in i (ἄγιος: scr. ištá-s). Tokjos i.-eur. šaknis, kaip jeve 'binden' Hirt Ablaut 748 ir eje 'gehen' l. c. 743, turėjo silpnalaipsnį j_av_a [◌] a_j_a [◌], kurs taisykliškai pavirto in j_av_a iji > juu ii > jū i: scr. jū-tí-s 'Verbindung', fmahē.

35°. I.-eur. -eve- (resp. -ove-: -evo-: -ovo-) silpnalaipsnyję pavirsta in ū augštėsnį parodytu kelju. Pavyzdžiai: ¹⁾ scr. bhū-tá-s: bháva-ti 'wird, ist' bhavas- bhúvas-; bhavi-šjāti < bhavi [◌] bhávī-tva- — silpnalaipsnis iš bhevā(i), kuri šaknis išvaizda kilo iš bhéve + particula emphatica â(i) slg. aor. par-š-imperat. parš-ā ó-tum ir v-ā-tavē lī. vō-ra-s; ²⁾ dūs-auti 'вздыхатъ': dhéve-s- got. dius 'wildes Tier' gr. θύος n. 'Räucherwerk' < dhuves [◌]; scr. dhū-má- 'Rauch' gr. θῦ-μός-ς: dheve gr. θείων 'Schwefel' (als religiöses Reinigungsmittel Π 228, γ 481); dhéves- 'pūtimas': *dhevés- 'pūtėjas' > dh_avés- nom. sg. dh_avés, iš kur ilgumas įvestas ir in kitus linksnjus: lī. dvés-ti mhd. ge-twās 'Gespenst'; iš silpnalaipsnjo dh_av_as [◌] (< dh_avés [◌]) kilo lī. dvas-já; slav. dušá iš d_aus-já < dh_av_as- > dhaus-; ³⁾ scr. dū-ná-s part. perf.: dava-thú- m. dava-s 'Brand' gr. δά(τ)εσ- 'Fackel'; ⁴⁾ scr. çú-çrūšamāñā- aksl. slyš-ati 'girdėti': klevē-s- scr. çrávas- gr. χλέφος; ⁵⁾ scr. mū-ta- 'geflochtener Korb' substantivūtas partic. mū-tó-: máva-ti 'bindet'; ⁶⁾ lat. pū-rus scr. pū-tá-s 'rein': páva-tē 'reinigt'; ⁷⁾ aksl. ply-ti 'plaukti' lī. plū-d: práva-tē; ⁸⁾ gr. σκῦτος n. 'Haut, Leder' lī. skūtas 'Flick, Lappen' Kup.: skevetes- ntr. > 1. lī. kjaūtas pr. keuto V. 156, 497 'Haut' 2. skvétas Dus. 'Flick, Lappen': skjaūtē 'ein Flick, ein Stück Zeug' < *skeutes-su loc. § 32, I⁴: kéva-la-s, kjaū-klas Tau. 'die Eierschale' < kev[a]-k[a]-lá- (slg. la. sí'[l]kalas 'seilės' < seil[a]-kalá dim. < Jaunjus: scr. sū-kará-s 'kjaulė') dimin. iš *kévas; ⁹⁾ scr. djū-tá-s part. prī praes. dívja-ti, loc. dív-í 'beim Würfelspiel' Brugmann Gr. I² 491, 500: déva-na-m

'der Würfelspiel' < *dájiva-na-m < i.-eur. déj_a-ve-no-m: √
deje-ve, part. perf. pass. *deje-ve-tós > *d_aj_av_atós >
d_ij_av_atós > *dij_{aa}tós > d_(i)jūtós: scr. dīv-í loc. < d_ij_iv-í; ¹⁰⁾ scr.
ā-kū-ta-m 'Absicht': gr. $\alpha\sigma(\phi)\acute{\epsilon}\omega$ 'merke' scr. kaví-ś 'Seher,
Weiser, Dichter'; ¹¹⁾ scr. ū-tí-ś f. 'Förderung, Hilfe' ū-ma-s
'Helfer, helfend': áva-ti 'freut sich, fördert, hilft'.

36°. I.-eur. -eje- (resp. -oje-: -ejo-: -ojo-) silpnalaip-
snyjē pavirsta in ī augštjāus parodytu kelju. Pavyzdėjai: ¹⁾ vŷ-ta-s
scr. vī-tā-s < vi(j)i-tós < v_aj_a-tós: v e j e scr. vája-ti 'er webt':
veje + â(i) > vijâ(i) scr. scr. vjā-na-m 'das Winden, Hüllen';
²⁾ lat. vis vīr-es: scr. vājas- 'Kraft'; ³⁾ lat. rī-vu-s 'Bach' scr.
rī-tí- 'Strom, Lauf': √⁻re-je 'eiti' scr. raja-s 'Strom, Lauf'
aksl. sŕ-rojŕ 'Zusammenfluss' rē-ka *roi-ká: √⁻ere gr.
ἐρετο ὠρμήθη Hes. ἔρ-νο-ς 'Schössling, Zweig' ὄρ-νῦμι 'erregē,
bewege'; ⁴⁾ gŷ-va-s scr. ġī-vás lat. vī-vus < g^v_aj_a-vós (slg.
scr. tak-vás 'rasch, eilend'): √⁻g^veje hom. βέομαι 'ich werde
leben': g^v_aje-ró-s gr. διερός 'lebendig' > g^v_aj_a-ró-s = scr.
ġī-rás 'lebhaft'; ⁵⁾ scr. -dī-ti- 'Schein, Glanz': √⁻deje
'švīsti' gr. δέ(j)ε-λο-ς 'deutlich': *δέjα-λος > δῆλος: nom. agen-
tis dej-év- 'švītējas' > d_ajév- > nom. sg. lat. Diō[u]s-piter:
deivós 'dīvus' adiect. iš dej-év- (cf. ἄστ[ρ]-ός < ἄστν) >
dejev-ós > dej_av-ós (su e apibendrintu iš voc. déjeve) >
dejivós > de(j)ivós > deivós; *déje-mōn, gen. sg. d_aj_am_au-és,
iš kur silpnalaipsnis buvo įvestas ir ing nom. sg. d_aj_amōn (slg.
J. Schmidt Plur. 369) > d_aj_imōn > gr. δαίμων; ⁶⁾ scr. īś-ā
'Deichsel' < _aj_as-ā: serb. čech. oje 'Deichsel' < i.-eur. ójes-
§ 40⁶⁴; ⁷⁾ la. mŷ-t 'tauschen, wechseln': scr. mája-tē 'tauscht'
mé-tha-ti 'wechselt ab' la. mītūt 'tauschen' lat. mūtāre
'vertauschen'; ⁸⁾ scr. bhīś-ā 'Furcht': i.-eur. bhójes- Hirt
Ablaut 655 > bhoj[_a]s-ā lí. baisá: scr. bhijás-am Brugmann
Gr. II² 529 < bh_ajés- > bh[i]jás-a-ti 'er fürchtet sich'; ⁹⁾ scr.
irájati 'jisai írja' silpnalaipsnis pŕi íj-ar-ti = i.-eur. íj-er-ti:
pra-i.-europ. *ij-eré-je-ti > ij_aré° > ij_iré° > i_iré° > írē°: lí.
ŷrē 3 perf.

37°. Iš tokjų šaknų kaip *k̂leves-* 'hören', *g^veje-* 'leben' i.-europištų prokalbėje buvo silpnalaipsnis *k̂l_av_as-* > *k̂lūs-*, *g^v_aj_a-* > *g^v_i-*. Toki silpnalaipsnjai, kaip gr. *χλν-τός* scr. *çru-tás* 'gehört' ir gr. *-ι-τός* scr. *i-tás* 'eitas', išvesti ne iš dvisajamės šaknis *k̂leve* Hirt Ablaut 744 ir *eje* 'gehen' l. c. 743, bet iš gretýminės vinasajamės *k̂lev* ir *ej*. Šaknis *k̂leve* *eje* taip santykjūja su gretýminėmis išvaizdomis *k̂lev* *ej*, kaip ir scr. *ṛñ[u]vā-ti* su *ṛñō-ti* 'er erhebt sich' (: gr. *ὄρνυ-σι* 'er erregt' iš plur. **r_an_uv_a-més* > *r_anū-més*), scr. *nāva-tē* su *nāu-ti* 'tönt, jubelt, preist' (: *nāu-ti* iš **né v-ti* > *néu-ti* > *nê u-ti* § 34⁴), scr. *nāva-ti* su *nāu-ti* 'wendet sich, kehrt sich' gr. *νεύω*, scr. *tāka-ti* lí. *téka* < *téq^ve* su scr. *ták-ti* 'eilt, stürzt, schiesst dahin', scr. *tákša-ti* su *tāš-ti* 'er behaut' Brugmann KGr. 144, scr. *učá-tham* 'Spruch, Preis' < *v_aq^ve* (: *uk-thám* 't. p.' < *uk[u]-thám* < *v_aq^v_a-thó-m*) su *vák-ti* *ví-vak-ti* 'sagt, redet', scr. *ā-jáva-na-m* 'Rührlöffel' *juvá-ti* < *j_avé* su *j_ev* scr. *jāu-ti* 'zieht fest an, hält fest' lí. *jaú-ti* 'einrühren, mischen' gr. *ζεῦ-γος* 'Gespann' lí. *jaúg-ta-s* 'diržas, kurjū pririšamas įra juňgas pri ragų dirbamamjam jautjui', scr. *sāra-ti* su *sí-sar-ti* 'eilt, fließt', scr. *bhāra-ti* *φέρω* su *bhár-ti* *φέρ-τε*, scr. *hana-t* su *hān-ti* Brugmann KGr. 498.

38°. Pirm ir po sonorų *v* ir *j* stovinti balsė e silpnalaipsnyje, kaip jau matėme, virto in *a* (resp. *u*, *i*). Kaip iš tritarsnų *eve*, *eje* i.-europištų prokalbėje buvo silpnalaipsnjai *a_va*, *a_ja* (> *a_vu*, *j_i* > *ū*, *i*), taip lygjai ir iš *ere*, *ele*, *eme*, *ene* turėjo būti silpnalaipsnjai *a_ra*, *a_la*, *a_ma*, *a_na*, nėsą pirmį tritarsnjai niku nesiskirja nū antrųjų: visi jį turi sonōras.

39°. Iš i.-eur. *√* pele 'pilti, plaukti' § 69²⁹ turime pada-rytą būdavardį *pelev-* (:kamīnas) got. *filu* 'viel': nom. plur. *pelév-es* > *p_aléves* = scr. *purávas* gr. *πολέ(ι)ες* 'viele'. Iš kamiēno *pelev-* (: *p_alús* nom sg. msc., *p_alú* nom. sg. ntr.) nom. sg. fem. pirm ablauto veikalavimą buvo *pelev-í*, kuri lytis i.-europištų prokalbėje turėjo pavirsti in *p_al_av-í* = scr. *pūrv-í* gr. *πολλή* < **παλ_ι* -jā.

40°. Iš šaknis pele 'plaukti' i.-europištų prokalbėje buvo padarytas «plaútjū» vardas péle-mōn, kurjo gen. sg. turėjo būti $p_a l_a - m_a n - \acute{e}s > p_a l_u m_a n \acute{e}s$. Iš $p_a l_u m_a n \acute{e}s$ silpnoji šaknis išvaizda tapo įvesta ir ing nom.: púlumōn > lat. pulmo, -ōnis. $P_a l_a - m_a n - \acute{e}s$, pavirtęs graikų prokalbėje in plumn-és, pagimdė naujadarą nom. sg. pleúmōn gr. πλεúμων (slg. ἀμφι-λύκη < $v_a l_a q^v \acute{a}$: naujadaras λευκός vitojė *Fελπός: scr. várčas- 'Glanz'): κεúμῶν vitojė *κεúμων, gen. sg. *κυθμᾶν-ός slg. J. Schmidt Plur 369.

41°. Būdavardjo kamīnas tenev- 'tenuis' silpnalaipsnyjė virsta in $t_a n_a v -$: gr. τανα(F)-ό-ς 'gestreckt, schlank', Tarp scr. tanú- gr. τανυ-[ηχής] ir ταναF-ό-ς turime tokį sąntykį, koki randame tarp scr. táku-š 'eilig, regsam' ir takv-ás 't. p.', arba scr. phalgú-š ir phalgav-a-s 'winzig' Brugmann Gr. II² 200.

42°. Iš šaknis g^vere 'sverti: (trōbą) sverti Kv. «augštn kel̃ti»: kel̃ti, kilti = eiti: suk̃ti' § 71⁵⁰ i.-eur. prokalbėje buvo padarytas būdavardjo kamīnas g^vere-v-: nom. sg. msc. g^varús gr. βαρύς 'schwer' scr. gurú-š 'schwer, wichtig, ehrwürdig' (sup. gár-iš-tha-s vitojė *ǵár^o < g^ver-). Kamīnas g^verév-latynų prokalbėje perėjo in -i- kamīnį linksnjamą: g^verev-í-> g^varav-í-> g^v[a]rav-í- = lat. grav-i-s 'schwer'.

43°. Gr. κέρας 'Horn, Kopf', av. sarō 'Kopf', scr. çiras 'Haupt, oberes Ende, Spitze' (su i iš çiršñas) rodo, kad šjū žodjū pirmalytė įra buvusi kėros nom. ntr.: gen. sg. $\hat{k}_a r_a s - \acute{e}s$. Žodylytjū kėros ir $\hat{k}_a r_a s - \acute{e}s$ surizgimas pagimdė naują nom. sg: $\hat{k}ér_a s = gr. κέρας$. Silpnalaipsnis $\hat{k}_a r_a s -$ užliko žodjūse: ¹⁾ $\acute{x}á\rho\nu\acute{o}s$ ἔριφος Hes. suesybėvardintas būdavardis * $\acute{x}\alpha\rho\alpha\sigma - \nu\acute{o} - \varsigma$ 'ragūtas', ²⁾ $\acute{x}\rho\acute{\eta}\nu\eta$ 'caput fontis' < $x[\alpha]\rho\alpha\sigma - \nu\acute{\alpha}$; ³⁾ $\acute{x}\alpha\rho\acute{\alpha}\rho\acute{\alpha}$ κεφαλή Hes. < $\acute{x}\alpha\rho\alpha\sigma - \rho\acute{\alpha}$: $\nu\acute{\alpha} - \acute{x}\rho\acute{\alpha}\rho\acute{o}s$ 'Schiffshaupt, Schiffsoberster' Brugmann Gr. II² 359; ⁴⁾ scr. çirš-á-m 'Kopf' < $\hat{k}_a r_a s - \acute{o} -$. Slg. $\acute{x}\acute{\alpha}\rho\nu\acute{o}s$ πρόβατον Hes. suesybėvardintas būdavardis * $\acute{x}\alpha\rho[\alpha] - \nu\acute{o} - \varsigma$ 'ragūtas': * $\acute{x}\alpha\rho\alpha$.

44°. Lat. žodis scelus, -eris 'Bosheit, Verbrechen' Walde

Wb. 551 turi kamina sqaes-, iš kurjo silpnalaipsnis sq_al_as- užliko graikų žodyje *σκαλασ-νό-ς 'turis kreivumą' > σκαληνός 'kreivas' = aist. skal[a]snós > li. skal[s]nas 'schuldig' Dus. Rok. (slg. la. stērsta = li. stařta 'Goldammer').

45°. Iš šaknis tere 'sukti' (: gr. τέρε-τρον 'Bohrer') silpnalaipsnis įra t_ar_a: li. iš-tiř-ti 'erforschen' < pra-li. tiri-tvė, τετραίνω 'bohre' li. [te]t[i]rinú > trinú.

46°. I.-europištų prokalbėje tokjos šaknis, kaip tvele 'eiti: caus nešti', teme 'temti' etc., labai tankjai gaudavo «pastiprinimo dalelę» â(i) § 32, I²⁵, t. i. jos pavirzdavo in tvelâ(i) temâ(i). Silpnalaipsnis iš pastiprintos šaknis tvelâ(i) gali būti dvejopas: a) tv_ala, jai kaip šaknis buvo priimta išvaizda tvelâ; b) tv_alai (resp tv_alî), jai kaip šaknis buvo priimta išvaizda tvelâi. Šjūdu silpnalaipsnju randame žodįsę: τάλαι-φρων = τάλαι-φρων, scr. tuli-ta < tv_ala-tó- 'aufgehoben'.

47°. Senobės indų kalboje silpnalaipsnjai tritarsnjai _ara, _ala etc. (<erā etc.) gali užlaikyti abidvi balsi: timi-rá-s 'finster, dunkel': támas- 'tamsá'.

48°. I.-eur. era etc. (iš erā) sanskritę virsta in ari, k. a.:
1) ari-tár- 'Ruderer': erā < ere gr. ἑρέ-τ-η-ς; 2) ġani-tár-: gr. γενέ-τωρ = τέμα-χο-ς 'Stück' < temā τμη-τός dor. τμᾶ-γω 'schneide': τέμε-νο-ς 'göttlicher Bezirk' ταμεῖν.

49°. Scr. ari etc. gali irgi būti sutrumpinta išvaizda iš ari, kaip apī tai dūda sanprotauti vėd. pári-ñas- 'Fülle, Reichum' < pēlī-nes-: V⁻ pelāi < pele 'füllen' § 69²⁵; slg. § 30²⁰.

50°. Aistjų prokalbėje i.-europiški tritarsnjai _ara: ara etc. pilnai sumišo su _ar_a: anā 'pūsti' > aist. *ana-t-ís 'νησσα' > ańt-i-kas ińt-u-kas žr. II, 24°: āne scr. āna-na-m 'Mund, Gesicht' li. kit-ôn-iřkas < kitas + *āna-s 'veidas'; artôj-a-s 'Pflüger' < ara-t-: vocat. emphaticus ara-t-āi Jaunjaus Praelectio 25: lat. arā-re + li. ôra-s < ārā § 44 pag. 97; pr. zirnē V. 278 'Korn' li. žiřnis 'Erbse' (: suesybėvardintas dalyvis = scr. ġīr-ñá- 'zerrieben'; cf. sėnis < sėnas) < ġ_ara-nó- — silpna-

laipsnis pri pra-i.-eur. lytis ġerā-nó- 'sutrupintas': lat. g[_a]ra-num 'Korn'.

51°. Graikų kalboje įra gana sunku atskirti i.-eur. tritarsnį ara etc. nū _ar_a etc., delto kad ši tritarsnjam žinomūse padėjimūse turėdavo pavirsti in vīnā bendrą αρα etc.: ταλά-φρων ταλαί-φρων < tvelā(i) pri τανα(ι)-ός < tenév-. Minėtosios prižastis dėljai nеле́гва sužinoti, ar žodjūse κάραγος ὁ τραχὺς ψόφος οἶον πριόνων Hes.. κάλα-θο-ς 'geflochtener Korb' καλαῦροψ 'Hirtenstab' < καλά-/ροψ 'kreivá-lazdė: róπαλον', παλάμη 'flache Hand' tritarsnjam αρα, αλα kilo iš pragraikiškų _ara, _ala, ar iš _ar_a, _al_a.

52°. Κάραγος gali kilti ir iš šaknis ^{a)} qereg(e): qereq(e) ir iš šaknis ^{b)} qerā(i)g(e): qerā(i)q(e): ^{a)} gr. κέρκος 'Hahn' ir. cerc 'Ente' li. kařk-ti + κρέξ 'ein Vogel' aksl. kreče-tъ 'cicada', ^{b)} gr. κέ-κρᾱγα li. krokjũ krogjũ gr. κε-κρεγότες aksl. krikъ 'Geschrei'.

53°. Κάλα-θο-ς lygjomis teisėmis gali kilti ir iš šaknis q^eele: qele 'sukti' ir iš qelā(i): q^eele 'bėgti, eiti, caus. ^{a)} nešti, ^{b)} súkti > piñti: imti; eiti: kēlti kiłti' gr. πόλος 'Axe' πέλω 'bewege mich' τέλλω 'erhebe, vollende' τέλος n. 'Ende, Ziel' dōr. ἀπέλλα 'Versammlung' πτελέειν τὸ συλλέγεσθαι Hes. scr. čārāmi 'bewege, gehe' kúla-m 'Familie, Gemeinde' < q^alo-pr. ke[k]la-n 'Rad' gr. κύκλος: ἐέλομαι 'ich treibe an' ἐέλευθα pl. 'Weg, Bahn' li. kéljas 'Weg', par upę kēlti 'vežti', lédas kélja, in keljónę kiłti 'отправляться въ путь', kil-tí-s 'Geschlecht, Stamm', kil-mě 'origo, ortus': scr. kirá-ti 'ausgiesst' < q[^v]_alé- > aisl. hella 'ausgiessen': gr. κυλ-λός 'krumm, gebogen' < q^al_a-: κάλος 'Schiffstau' li. káli kalėjo kalēti 'įra súveržtas, sėdi saitūse' < pass. *καλ-ῃ-ναι.

54°. Παλάμη, kaip rodo ags. folm 'flache Hand', gali būti kilusi iš parmálytės p_al_a-mā. *P_al_a-mā įra suesybėvardintas būdavardis p_al_a-mā fem., slg. θέρ-μη 'Hitze' iš θερ-μή 'warm' § 63. P_al_a-mó-s, -ā 'flach, plókštjas' išvestas iš V⁻ pele 'spausti' žr. žemiaus 55°: ahd. fēld 'Feld, Fläche, Ebene' <

peľ-to-m aisl. fold 'Grasfeld, Trift' as. folda 'Erde, Land, Erdboden' < p_al_a-t°, scr. pŕthiví 'Erde' < p_al_a-th_av-í (: silpnálaipnis iš pele-thév-) fem. pŕi msc. pŕthú-š gr. π[α]λατός: gr. ἐπι-πολή 'Oberfläche' aschwed. fala 'planities' aksl. polъ 'apertus' pol-je 'Feld': pelā(i) > gr. πλη-γή lat. plā-ga 'Schlag' la. plā-kana- 'flach' li. plō-ti 'breit zusammenschlagen' lat. plā-nus li. plō-nas gr. πέλα-νος 'Kuchen' < πελαῶ: πελαῖ > π[α]λαί-σιον 'längliches Viereck' li. at-si-plaitaú 'mache mich breit' plī-k-ti 'schlagen'.

55°. Šaknis pele 'eiti: berti=pilti: trapsėti trypti: spaūsti', kaip jau matėme, turi gretyminę išvaizdą pelā(i) 't. p.'. Pirmoji šaknis išvaizda dūda silpnalaipsnį p_al_a, o antroji — ^{a)} p_ala ir ^{b)} p_alai v. p_ali. Graikų πέλα-νος 'plōnis' įra suesybėvardintas būdavardis *παλα-νός 'plōnas', su ε iš voc. *πέλα-νε. Lat. plānus li. plōnas < plānó-s įra lytųjų p_ala-nó-s ir pēlā-ne surizgimo rezultatas. Scr. pári-ñas 'πλοῦτος' įra gimęs iš p_ali-n_as^z 'voll, gefüllt', su e (= scr. a) iš nom. *pēlā-nos.

56°. Iš šaknis pele buvo padarytas i.-eur. partic. perf. passivi *pele-nó-s > p_al_a-nó-s 'voll, gefüllt' = scr. pūrñá-s av. pər'nō aksl. plъnъ got. fulls li. piñnas 'voll'. Lat. plē-nu-s 'voll' įra naujadaras vitojė *plā-nu-s par lytis p[_a]la-nó-s kaltįą, pagal paveikslo ραγῆναι ῥήγ-νυ-μι. Par silpnalaipsnjo p_ala kaltįą pŕi taisykliškos šaknis pelā(i) jau indoeuropitjų prokalbėjė gimė naujadarai šaknis pelē(i) ir pelō(i): šaknī-galis a, kilęsis iš ā(i), pasekė analogiją a, gimusjo iš ē(i) ir ō(i).

57°. Visos šaknis, tokjos kaip ġ[_a]nē (: ahd. c n ā-an 'kennen'), ġ[_a]nō (: γι-γνώ-σκω 'erkenne'), įra naujadarai, kurjūs pagimdė ġ_ana, silpnalaipsnis iš «empatiškos» šaknis ġenā(i): lat. ġ[_a]nā-ru-s 'einer Sache kundig' li. žinō-ti 'wissen' < ġ_anā: √ ġene av. zan- 'kennen' li. žeñ-klas 'Zeichen' pa-žin-ti 'kennen' < ġ_an_a-t_avaí.

58°. Tvirtálaipsnis pele: silpnálaipsnis p_al_a=tv.-l. pelā: s.-l. p_ala=tv.-l. pelāi: s.-l. p_alai p_ali=la. peľ-dê-t ple-dê-kša

§ 69²⁹: piĩ-nas scr. pūrñās = plô-ti (ir naujadarai: πίμ-πλη-μι ir πλω-τός): πέλ-α-νο-ς lf. pla-kú = plôj-u: πλαί-σιον lf. plĩ-kju scr. pári-ñas-.

59°. Tvirtalaipsnis t(v)ele: silpnalaipsnis t(v)l_a = tv.-l. t(v)elā: s.-l. t(v)_ala = tv.-l. t(v)elāi: s.-l. t(v)_alai t(v)_alī = lf. tel-pú 'pareinu Dus.' scr. tala-m 'Fläche, Ebene' tula-na-m 'd. Aufheben' < tv_alé-: tiĩ-p-ti tiĩ-tas lat. tollō < t_al_a-nō Solmsen KZ. 38,445 = τλη-τός lat. lā-tus 'getragen': τάλα-ρος 'Korb' ταλάφρων = ? tlāj + Voc.: ταλαί-φρων.

60°. Pri silpnalaipsnį *καργ-, κργ-, κργαγ- (:lf. kiřk-ti gr. κράζω κάραγος) ir κριγ- turime dar trečiąją gretyminę išvaizdą κργυγ-ή 'Geschrei'. Silpnalaipsnis κργυγ- gimė par κργ- išvaizdos kaltją. Šaknis išvaizda κργ- turi abejotiną ā, kursai gali būti trejopos kilmės: ^{a)} ā = pra-i.-eur. ā, ^{b)} ā = pra-i.-eur. āi ir ^{c)} ā = pra-i.-eur. āu.

61°. Šisai tvirtalaipsnjo ā (resp. ē, ō) abejotinumas pagimdė i.-europičių prokalbėje trejopą silpnalaipsnį: 1) a, 2) ai resp. i, 3) au resp. ū.

Ké-κργα: lf. kráké 'picus martius': κε-κριγότες krýk-štanti: κργή kraúk-ti = bēg-ti: baigštús: baugštús 'schen' = scr. ráġa-ti 'glänzt' regēti: raġ-škus 'sichtbar': la. raúžýt 'schauen' = μηκάομαι: με-μακυῖα: mýk-ti 'mugire': μυκάομαι rus. myčát = ὀπωπα ὦψ ūksas 'drévė': aĩ[k]-škus ýškus: aúklē got. augō 'akis' = plēš-ti: ahd. flahan 'die Haut abziehen, schinden': plýš-ti: plūšēti 'fasern' Dus. plaúšos, -ų 'die Faser' = slav. malъ: as. smal 'klein': la. maĩle 'maža žuvelė' slav. mēlъkъ = ahd. smāhi 'klein, gering': gr. μᾶλ-εδνός 'schlank': μῑλ-ρός 'klein' lat mīca 'Krümchen' = scr. dā-trá-m 'Gabe, Geschenk': δατέομαι 'ich teile': δαι-τρό-ν 'Zugeteiltes' δαιτύς 'Portion, Mahl' scr. dē-šūá- 'Gabe, Spende'.

62°. Iš šaknis g^vere 'drehen' § 71⁵⁰ buvo padarytas dalyvis g^vere-vó-s 'sukamas' (slg. lf. piĩ-va-s § 69²⁹) > g^v_ar_a-vó-s: vocat. g^vére-ve > naujadaras g^ver_a-vó-s > g^ver-vó-s. Šjo dalyvjo nom. sg. fem., gavęs prīgaidės peĩstūmą, pavirto in esybė-

vardi $g^v\acute{e}r-v\bar{a}$ 'sukamoji = káklas' = $\delta\acute{e}\rho\eta$ 'Hals'. Scr. $gr-i-v\acute{a}$ 'Hinterhals, Nacken' įra dalyvis iš «empatiškos» šaknis $g^v_r\hat{a}(i)$: scr. $gr\acute{a}-v\bar{a}$ m. 'Stein zum Somapressen'.

63°. $\Delta\acute{e}\rho\eta < g^ve\hat{r}-v\bar{a}$ taip santykijū su scr. $gr-i-v\acute{a}$, kaip gr. $\sigma\chi\alpha\rho-\phi\acute{\iota}\omicron\nu$ $\chi\acute{\alpha}\rho-\phi\omicron\varsigma$ 'Splitter' la. $\check{s}kir-ba$ 'Ritze, Spalte' su $\sigma\chi\acute{\alpha}\rho-i-\phi\omicron\varsigma$ 'Reis, Stift, Griffel' aisl. $hr-i-fa$ 'kratzen'.

64°. $K\acute{\alpha}\rho-\phi\omicron\varsigma$ la. $\check{s}kir-ba$ įra silpnalaipsnjai iš praplatintos šaknis $sqere-bh(e)$: $\sqrt{\quad}$ $sqere$ li. $ske\hat{r}-d\acute{e}-ti$ $ski\hat{r}-ti$ ags. $sceor-pan$ 'schrappen' ahd. $scr\ddot{e}-v\ddot{o}n$ 'einschneiden'. Iš «empatiškos» šaknis $squer\bar{a}(i)$ įra padaryta praplatintoji šaknis išvaizda $squer\bar{a}(i)-b[:p]h(e)$ (: la. $skr\bar{a}-pis$ 'eine Striegel'), iš kurjos padaryti silpnalaipsnjai: ^{a)} $\sigma\chi\acute{\epsilon}\rho\alpha-\phi\omicron\varsigma$ 'eig. schneidend' Hirt Ablaut 250 la. $skra-b-t$ 'kratzen, schaben', ^{b)} $\sigma\chi\acute{\alpha}\rho-i-\phi\omicron\varsigma$ lat. $scr-i-b\bar{o}$ la. $skr-y-p\bar{a}-t$ 'einritzen, kratzen, einschreiben'.

(1-osjos daliės galas).

Corrigenda.

Pirmoji skaitlinė reiškia lakšto pusę, antroji — žodžio ailą (skaitant nū viršaus). v. = vitojė, s. = skaityk.

6, 11. v. 65²⁴ s. 65.

9, 1. v. «laivo daljū» reikia padėti «laivūklės».

15, 28. v. 65²⁰ s. 65¹⁸.

18, 6. v. «=gr.» s. «:gr.». — Prūsiško ir graikiško žodžio prisagos tos patjos, šaknis kitos.

18, 18–23. Prūsų waifos, kaip rodo aisl. veisa, turi tikrąją, ne epentetišką, dvibalsę ai. Žodjūšę weysigis ir -wesse 'pratum' tarsnjai -ey- ir -e- (=ē) kilo iš -ai-, žr. § 38.

Epentetišką i dar randame sekančjūšę žodjūšę: ¹¹⁾ ára'kys 'Grenzstein' žodyjė Waik-araykis 'Ort i. Samland 1333' Pierson Altpreuss Namencodex s. v., slg. Wayko Waykelle Waykutte 'Samländer 1360' l. c.: lř. ára'kis m. § 45⁶³: Bretkūno araikis 'Grenze' Bezzenberger Gesch. 63 pasko-lintas iš prūsų kalbos; ¹²⁾ girnu'vís f. V. 317 'girna' = sena-rus. жьрнѣвь 't. p.'; Brugmannas Gr. II³ 210 šjo žodjo dvibalsę -oy- (: taip originalę išreikšta dvibalsė ui, slg. coysnis V. 557 'Kamm' < kui[t]-sny-s: coestue V. 559 'Bürste' < coistue < kuistvē *kui-t-[u]vē: kuiťjū-si kuistī-si Viš. 'kasinētis, su snapu purinētis = šuľšintīs Kv.' < Jaunjus) klaidingai išveda iš ū, kaip kad ir žodyjė smoy 'Mann' = lř. žmũ cf. § 28⁴⁷; ¹³⁾ krupe'lé V. 780 'Frosch' su epentezimi iš gen. pl. *krupēljōm: [k]rúp-kē Kv. 'Frosch' la. krupis 'Kröte'; del prisagós slg. kirm-élé, mus-élé Kv., tryn-élé Dus. 'Holzwurm'; ¹⁴⁾ stai maldaisei E. 79 'die Jünger' compar. < malda'sai (: ai po minkštos santarós virsta in ei) < pra-prūs. mald-ās-ja- = aist. mold-ōs-jo: pr. pirmas Gr. № 94 'zum ersten' ntr. (adverbialiter), slg. lat. *prim-ōs primōr-ēs, min-ōr-ēs < Jaunjus; ¹⁵⁾ maisei E. 35, twaisei, schiēsei E. 14, stēisei E. 9, 30 = stēisai 43 (: ai = äi) = stēisei 30 = stēisai 22 gen. sg. msc. iš aist.

*mó-sjo+āi (: hom. ἐμεῖο < *ἐμέ-σjo) *tvó-sjo+āi (: hom. σεῖο; av. ʒwəhjá Bopp Vergl. Gr.³ § 188, 327 < Jau-njus): twaysis² II Cat. < tva's-is *tvá-s(ja)+i-s(ja) 'tavo-jo' gen. sg.: swaiāsmu E. 'savañ-jam' < *svájā + i-smā dat. sg. 'sávũ-jũ Kv. Rf.', *i-smā dat. sg. msc. (: schi-smu E. 80, 95 = got. hi-mma 'diesem'): got. is 'jo' gen. sg. < Jaunjus; slg. W. Scherer, Zur Geschichte der deutschen Sprache³ 401: ¹⁶⁾ muisieson E. 37 'grösseren' < muisie_ison (slg. semmē E. 72 'žemē', au-lausē E. 64 'mirusi' iš semmē_i aulaušē_i: giwei E. 42 'das Leben' < bendra-prūs. gyvỹ: scr. dēví, dāhantī Bopp. Spr. d. alt. Preussen 90) = mu'ze'sa- iš pra-pr. muzjās-ja- (: u iš neprigaidėto a dėljai lūpinjo tarsnjo: muzgenā' V. 74 'Mark' av. mazga-, muzŷ-lai E. 86 'er möge' pri mázymai E. 56, 88 'wir können') = aist. maž-jós-jo: ion. μίζω *μεγ-jo[σ]-α av. maz-jah- lat. ma[g]-ior 'grösser' Brugmann KGr. 320.

24, 17, 18. Žodjūšę *tēβās ir *sēβās β stovi vitojė b.

24, 26. Žem. lōma 'laimė' turi tvirtapradę prigaidę: lūma.

25, 26—27. Fin. kouri, kaipo žodis kilęs iš senesnes lytis *kogri (= est. kogr, liv. kogrøs Thomsen, BFB. 262), ira somiškos kilmės ir par tat negali būti paskolintas iš *kūri.

29, 20. v. 28³⁴ s. 28⁴¹.

34, 13. Žodį žintara(a)-s pataisyk in žintar(a)-s.

39, 5. v. sipnasis s. silpnasis.

40, 10. v. kalbomokslo s. kalbômoksljo.

40, 19. v. vīnaskaitljo s. vīnāskaitljjo.

43, 20. la. nū turi tvirtapradę (: ʌ) prigaidę.

44, 38. v. neveikalo s. neveikalávo.

57, 18. scr. su-kará-s turi «ilgą» u.

58, 5. scr. ɕuɕrūšamānas turi «cerebralę» ņ.

64, 1. v. praeginis s. praeiginis.

79, 27—34, 90—92. Aistiškas ę prištonyję gali sutrumpėti ing i tiktai latvjų ir ltuvjų kalbose. Prūsų kalboję ę negali sutrumpėti ing i. Pavyzdjus (§ 41) su prūsišku i iš ta-

rjamojo ẽ reikja visai kitaip suprasti, nekó mano padũta, sekant senesnĩjĩ prop. Jaunjaus mokslą. Ši rašto dalis jau buvo išspauzdinta, kadaĩ Jaunjus atsisakė nũ senesnjojo savo mokslo. — Dabar apžvalgykime prũsiškus pavyzdĩjus su i iš tarjamojo ẽ: ¹⁾ -ire 'dies' 90,4 = yrẽ 90 *); ²⁾ kylo 'kĩlẽ' 90,7 < kylā: kĩlẽ Garl. < aist. *kailovā = egl-ỹ n-a-s: la. egl-ĩn-a- § 40⁶¹ = ýškus: aĩškus pag. 210,23 = la. ydru vėjš: gr. αἰθριοϛ § 4, pag. 3,34 = su-skỹdo 'persiskyrẽ': lat. caedō pag. 98,7 = trydá Dus.: traĩdos, -ũ Kv. plur. tantum 'Durchfall' trĩđju = lýsẽ lat. lira: slav. lẽcha = la. žydr-uma- 'Heiterkeit, Klarheit': gr. φαιδρος lf. gĩdras = kýštis m. Kv.: aĩ-kaĩštis Dus. 'čeká' = krỹp-ti: gr. κραίπαλη; ³⁾ lýpẽ 90,14 = slav. lipa: lýpẽ lýpá < *laipā = prũs. lāĩpā (:āi iš āi dẽljai tvirta-prádẽs prĩgaidẽs: spoayno < spāĩnā 'spũma') žodyjẽ Loyviz 'fluvius in Pomesanien' < Lāĩp-yt(ə)-s; ⁴⁾ pickũls 91,3 turi i.-eur. trumpą i; ⁵⁾ pri- 'prae-' 91,12 < prỹ = lf. prỹ-angis = pālign. pri-stafalacirix 'antistita, quasi *prae-stabulatrix' Brugmann Gr. I², 535; ⁶⁾ riclis 91,14 grei-ťjaũsja turi 'ilgą' i ir kartu su rĩklu ĩra silpnālaipsnis prĩ rā*k-: mhd. rahe f. 'Stange' § 45⁶²; ⁷⁾ slyd-inĩkẽ-s '*slĩdininkas' 91,20: slaidh- la. slaida- 'abschüssig': abidvi šaknĩs išvaizdi ĩra silpnālaipsnju iš V⁻ slā*dh- aisl. slōd 'Spurweg' Persson Stud. 189; ⁸⁾ wilenikis 91,23 tur' bũti reikja pataisyti in aidenikis Bezenberger BB. 23,313 = aid-inĩkẽ-s; ⁹⁾ winũt 91,26 < vyn[v]ā = slav. vina.

80,6. v. voĩkis s. vaĩkis.

89,17. v. II, 14 s. II, 36° (pag. 204).

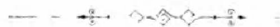
95,11. v. dār s. der.

121,12,17,20,24. v. laringalis s. laryngalis. — «Laryngalis sonus» gerjaũsja ĩra vadinti «Consonans laryngalis explosiva».

122,25. v. 70¹³ s. 70¹².

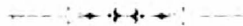
125,19. Latvjai žodi alaĩž 'immer' iĩštarja su 'ilgu' l: al'laĩž < *an-ladjaĩĩ (:nl > ll).

154,4. v. 14 s. 25° (pag. 197).

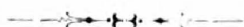
TURINYS.

	Lakšto pusė.
Bendrasis prūsų, latvių ir lietuvių kiltis vardas.	1— 9
Aistijų prokalbė.	10— 11
Senobės prūsų prokalbė.	11— 19
Latvių-lietuvių prokalbė.	19— 21
Latvių prokalbė.	21— 37
Lietuvių prokalbė.	37— 48
Aistijų prokalbės tarsnymokslis.	48— 49
1°. Aistiškas ablautas.	50—116
a. Trumpa pirmtoninė balsė nyksta.	50— 55
b. Ilga pirmtoninė balsė tampa trumpa ..	55— 59
c. Silpnaprįgaidis ā virsta in ē	59— 66
d. Pirmtoninis ō virsta in a.	66— 69
e. Silpnaprįgaidis e virsta in a	69— 74
f. Dvibalsių ai, ei, oi klotis.	74— 92
α. aist. ei iš i.-eur. ai, oi.	81— 84
β. aist. ē iš i.-eur. ai, ei, oi.	84— 89
γ. aist. i iš i.-eur. ai, ei, oi.	90— 92
g. Dvibalsių au, eu, ou klotis	92— 97
i. I.-eur. vlnábalsės a klotis.	97—108
k. «Vocalis + m, n, l, r, + consonans» guf- gūljų klotis	108—116
2°. I.-eur. balsių a ir o umlautas.	116—122
3°. I.-eur. sonantijų (r, l, m, n) klotis.	122—189
Prirašai pri «sonantijų klotis»	189—211

INHALTSVERZEICHNIS.

	Seite.
«Die Aisten» als gemeinsamer Volksname der Preussen, Letten und Litauer	1— 9
Die aistische Ursprache	10— 11
Die altpreuussische Ursprache.	11— 19
Die litauisch- lettische Ursprache	19— 21
Die lettische Ursprache.	21— 37
Die litauische Ursprache.	37— 48
Aistische Lautlehre.	48— 49
1°. Ablaut	50—116
a. Schwund kurzer vortoniger Vokale . . .	50— 55
b. Kürzung langer vortoniger Vokale . . .	55— 59
c. Wandel des schwachtonigen ā in ē . . .	59— 66
d. Wandel des vortonigen ō in a.	66— 69
e. Wandel des schwachtonigen e in a. . . .	69— 74
f. Vertretung der Diphthonge ai, ei, oi. . .	74— 92
α. Vertretung von idg. ai, oi durch aist. ei.	81— 84
β. Vertretung von idg. ai, ei, oi durch aist. ē.	84— 89
γ. Vertretung von idg. ai, ei, oi durch aist. i.	90— 92
g. Vertretung der Diphthonge au, eu, ou. .	92— 97
i. Vertretung des monophthongischen idg. a.	97—108
k. Vertretung der Verbindungen «vocalis + m, n, l, r + consonans»	108—116
2°. Der Umlaut der idg. Vokale a und o.	116—122
3°. Die Reflexe der idg. Sonanten (r, l, m, n). .	122—189
Anmerkungen zu den «Reflexen der Sonanten»	189—211

29